

T.C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MEYDANLARIN İŞLEVSELLİK ANALİZİ: İSTANBUL TARİHİ YARIMADA ÖRNEĞİ

Fatih SEMERCİ

DOKTORA TEZİ

Mimarlık Anabilim Dalı

Haziran-2014
KONYA

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Fatih SEMERCİ

Tarih:

ÖZET

DOKTORA TEZİ

MEYDANLARIN İŞLEVSELLİK ANALİZİ: İSTANBUL TARİHİ YARIMADA ÖRNEĞİ

Fatih SEMERCİ

Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Ahmet ALKAN

2014, 259 Sayfa

Jüri
Prof. Dr. Ahmet ALKAN
Doç. Dr. Mine ULUSOY
Doç. Dr. N. Ferah AKINCI
Doç. Dr. Mustafa TOSUN
Yrd. Doç. Dr. Bahtiyar EROĞLU

Kentsel ortak mekânlar kentlilerin gereksinimlerini karşılamada önemli görevler üstlenmektedir. Kamusal alanların simgesel özellik taşıyan mekânlarından biri olarak meydanlar, kent kimliği ve kalitesi üzerinde etkin bir role sahiptir. Meydanlar sosyal yaşama ait işlevleri barındıran alanlardır. Fakat sosyal mekân olarak kullanımında sorunlar taşıyan ve işlevsellik problemleri olan meydanların gerekli müdahaleler ile çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Bu araştıma ile meydanların işlevselliklerine yönelik çalışmalar yapılmıştır.

Araştırma kentsel açık alanlardan biri olan meydanların; tercih edilme nedenlerini, kullanım biçimlerini ve amaçlarını, kentlilerin ihtiyacını ne ölçüde karşıladıklarını, kente katkılarını ve meydanların tasarımı ile kullanıcıların mekânsal davranışları arasındaki işlevsel ilişkiyi açıklamayı ve planlama yöntemi geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, İstanbul Tarihi Yarımada Meydanları araştırma alanı olarak belirlenmiş ve alanda işlevsellik analizleri gerçekleştirilmiştir.

Araştırma, beş ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; araştırma ile ilgili genel bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca araştırmanın amacı, önemi ve kapsamı ortaya konmuştur. Çalışmanın ikinci bölümünde; konu ile ilgili kaynak araştırmasına, tanımlara ve kavramlara yer verilmiş ve tezin kavramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Bu bağlamda meydan kavramına, meydanların gelişim sürecine dair araştırmalar yapılmıştır. Meydanların tasarımsal gereklilikleri ve planlama yaklaşımları hakkında bilgiler aktarılmıştır. Ayrıca meydan planlamalarında kullanılan genel yöntemlerden söz edilmiştir. Meydan planlamalarında oluşan sorunlar ele alınmış ve araştırmanın problemleri tespit edilmiştir. Bu bölümün sonunda araştırmanın hipotezleri ortaya konmuştur. Üçüncü bölümde; meydan tasarım sürecinde kullanılacak öneri yöntem oluşturulmuştur. Bu yöntem bir önceki bölümde bahsedilen sorunların çözümüne yönelik ve ortaya konan hipotezlere dayalı kurugulanmıştır. Mevcut yöntemlerin yanı sıra alan analizine dair yararlanılacak olan gözlem, anket ve Space Syntax yöntemlerine dair bilgi verilmiş ve bu yöntemlerden önerilen model içinde nasıl yararlanılacağı açıklanmıştır. Uygulanan yöntemlerin tercih edilme nedenleri, alan için uygunlukları ve geliştirilen yeni yaklaşımlar ortaya konmuştur. Tez çalışmasının dördüncü bölümünde ise; uygulanan yöntemler sonucu elde edilen bulgular ortaya konmuştur. Bu bölümde, her yöntem ayrı bir başlık altında değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular; Autocad, ArcGIS, MS Word ve Excel Programları yardımıyla yazı, harita, tablo ve şekillere dökülerek, alanla ilgili daha detaylı bilgilerin elde edilmesine çalışılmıştır. Bu bölümde, Space Syntax Yöntemi yardımıyla elde edilen matematiksel veriler, Anket ve Gözlem Yöntemi yardımıyla elde edilen verilerle karşılaştırılmıştır.

Gözlem yöntemi yardımıyla; kullanıcıların mekansal davranışlarının ve yaya sirkülasyon akslarının belirlenmesi sağlanmıştır. Böylelikle alanların durağan ve dinamik bölgeleri tespit edilmiştir. Oluşturulan "Mekânsal Davranış Haritaları" Autocad programı kullanılarak grafiklerle ifadelendirilmiştir. Space Syntax yöntemi yardımıyla; alandaki hareketliliğin ve ulaşılabilirliğin ölçülmesi amacıyla, mekânsal bütünleşme grafikleri hazırlanmıştır. Bu şekilde; alanda yoğun ya da seyrek kullanılan mekânlar saptanmış, kullanıcıların mekânsal tercihleri ve hangi aksları güzergâh olarak seçtikleriyle ilgili matematiksel verilere ulaşılmıştır. Burada temel alınan nokta ise; alanın morfolojik dokusu ile yaya hareket modeli arasında ilişki kurulması olmuştur. Anket yöntemi; kullanıcıların algı, memnuniyet, beklenti ve istekleri belirlenmiş ve elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for the Social Science) programı yardımıyla yorumlanmıştır. Anket çalışması, her alan için rastgele seçilen 100 katılımcı ile yüz yüze görüşülerek gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlar, MS Word ve Excel programı yardımıyla hazırlanan tablo ve grafiklerle değerlendirilmiştir. Sorular arasında ilişki bulunup bulunmadığı ise, Ki-kare Testi ile sorgulanmıştır.

Araştırmanın son bölümünde ise; çalışmanın hipotezleri ile araştırma alanında uygulanan işlevsellik analizleri sonucu elde edilen veriler birbiriyle ilişkilendirilerek yorumlanmıştır. Bu doğrultuda alandaki sorunlar ve bu sorunlar karşısında geliştirilebilecek çözüm yolları ortaya konmuştur. Ayrıca, yöntemlerin birbirleriyle tutarlılıkları ve alan için uygunlukları gözler önüne serilmiştir. Son olarak; meydanların planlama ve tasarımında kullanılabilecek işlevsellik analiz yönteminin geçerliliği test edilip, işlevsellik kriterleri belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Açık Alanlar, Meydan planlamaları, Kullanıcı gereksinmeleri, Mekân Dizimi, Meydanlar, işlevsellik analizi.

ABSTRACT

Ph.D THESIS

SQUARES ANALYSIS OF FUNCTIONALITY: THE CASE OF ISTANBUL HISTORICAL PENINSULA

Fatih SEMERCI

THE GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCE OF SELÇUK UNIVERSITY
DOCTOR OF PHILOSOPHY
IN ARCHITECTURE

Advisor: Prof. Dr. Ahmet ALKAN

2014, 259 Pages

Jury
Prof. Dr. Ahmet ALKAN
Assoc. Prof. Dr. Mine ULUSOY
Assoc. Prof. Dr. N. Ferah AKINCI
Assoc. Prof. Dr. Mustafa TOSUN
Assist. Prof. Dr. Bahtiyar EROĞLU

Urban common places undertake important tasks in order to meet the needs of urban dwellers. As one of the venues of public spaces carrying symbolic feature, squares have an active role on urban identity and quality. Squares are the places hosting functions related to social life.

This research aims to explain the reasons for preference of squares as one of the urban open spaces, utilization forms and objectives, to what extent squares meet the urban needs, contrubitions to the city, functional relationship between squares design and the users' spatial behaviors. For this pupose, İstanbul Historic Peninsula Square was determined as research area and functionality analysis were carried out there.

This study consists of five main sections. In the first section, general information about the research takes place. In addition, the reasearch objectives, scope and importance are presented. In the second part of the research, literature survey about the topic, definitions, and concepts are given. Besides, in this part the conceptual framework of the thesis are built up. In this context, the concept of squares and research activities on development process of squares are presented. In the squel, information related to design requirements and planning approaches are cited. In addition, general methods used in square planning have been mentioned. Afterwards, the issues of square planning have been handled and problems are identified. At the end of this section, the research hypothesis have been put forward. In the third section, the research method (for the square functionality analysis) was proposed. This method was formed for the solution of the problems mentioned in the previous section and based on the hypothesis put forward. Besides existing methods, information about observation, questionnaires and Space Syntax methods, which will be utilized, related to area analysis are presented and it is explained how to make use of the method proposed. The reasons of preference of the methods applied, convenience for the area and new developed approaches are suggested. In the fourth chapter of the thesis, findings obtained from the results of applied method were presented. In this section, each method is evaluated under a separate heading. The more detailed information has been tried to obtain by transforming the resulting findings into text, maps, tables, and figures with the help of Autocad, ArcGIS, MS Word ve Excel Programs. In this section, mathematical data obtained with the help of Space Syntax Method were compared with data obtained with the help of Survey and Observation Method.

Spatial behavior of users and pedestrian circulation were determined by the help of observation method. Thus, static and dynamic regions of the area are determined. Created “Spatial Behavior Maps” were articulated with graphics by using Autocad software. The spatial integration graphs were prepared to measure field mobility and accessibility with the help of Space Syntax Method. In this way; intensely or sparsely used spaces were determined in the area, the users spatial preferences and mathematical data related to which spatial axis were chosen has been obtained. The underlying point; correlation between morphological texture of the area and pedestrian movement model was constituted. Survey method; users' perception, satisfaction, expectation and demands were determined and obtained data were interpreted by using SPSS. The survey was carried out face to face interviews for each area with randomly selected 100 participants. The obtained results were evaluated by tables and graphs with the help of MS Word and Excel programs. Whether there is a relationship among questions was interrogated by Ki-square test.

In the final part of the research, hypothesis of the study and the data obtained by the result of functionality analysis implemented in the field have been interpereted by correlating eachother. Issues in the field and solution techniques for the problems were put forward. Moreover; consistency and suitability of the methods with eachother were displayed. Finally, the validity of functionality analysis method ,which can be used in square planning and design, and functionality criteria have been exposed.

Keywords: functionality analysis, Open Spaces, Space Syntax, Squares, Square Designs, User References.

ÖNSÖZ

Tez danışmanlığımı üstlenerek, engin bilgi ve deneyimleriyle çalışmama yön veren değerli hocam Sayın Prof. Dr. Ahmet ALKAN' a yardımlarından ve desteğinden dolayı sonsuz teşekkür ederim.

Tez çalışmam boyunca kıymetli görüş ve eleştirilerini benden esirgemeyen değerli hocalarım Sayın Doç. Dr. N. Ferah AKINCI' ya, Sayın Doç. Dr. Mine ULUSOY'a teşekkürlerimi sunarım. Çalışmamın her aşamasında bilgi ve görüşleriyle bana yardımcı olan ve sürekli motive eden değerli hocam Sayın Doç. Dr. Havva ALKAN BALA' ya da çok teşekkür ederim. Bunun yanı sıra tüm tez çalışmam sürecinde fikirlerine başvurduğum Doç. Doç. Dr. Mehmet UYSAL'a, Yrd. Doç Dr. Enes YAŞA'ya ve ismini zikretmediğim değerli hocalarıma katkılarından dolayı teşekkürü borç bilirim. Son olarak ta değerli eşime tez yazarken benim stresli günlerime katlandığı için sonsuz teşekkür ederim.

Fatih SEMERCİ
KONYA-2014

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **iv**

ABSTRACT ..... **vi**

ÖNSÖZ ..... **viii**

İÇİNDEKİLER ..... **ix**

SİMGELER VE KISALTMALAR ..... **xi**

1. GİRİŞ **12**

1.1.Tezin Amacı 13
1.2. Tezin Kapsamı 14

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE **16**

2.1. Kavramlar ve Tanımlar 16
2.1.1. Kentsel tasarım kavramı 16
2.1.2. Kentsel mekân kavramı 18
2.1.3. Kent merkezi 20
2.1.4. Gözlem 21
2.1.5. Anket 22
2.1.6. Space Syntax 22
2.1.7. İşlevsellik 23
2.1.8. İşlevsellik analizi 23
2.2. Meydanlar 23
2.2.1. Meydan kavramı 24
2.2.2. Gelişim sürecinde meydanlar 26
2.2.3. Ülkemizde meydanlar 30
2.3. Meydanların Oluşumları ve Planlama İlkeleri 35
2.3.1. Meydanların oluşumları 36
2.3.2. Meydan planlama ilkeleri 39
2.4. Meydanların Niteliğini Etkileyen Faktörler 48
2.4.1. Doğal faktörler 48
2.4.2. Fiziksel faktörler 55
2.4.3. Kent mobilyalarının etkisi 65
2.4.4. Sosyal faktörler 74
2.4.5. Ekonomik faktörler 78
2.5. Meydanlarda Planlama Yöntemleri 78
2.6. Meydan Planlamalarında Sorunların Tespiti 85
2.7. Araştırmanın Hipotezleri 87

3. MEYDANLARIN İŞLEVSELLİK ANALİZİ YÖNTEMİ **88**

4. İSTANBUL TARİHİ YARIMADA'DA İŞLEVSELLİK ANALİZİ YÖNTEMİNİN UYGULANMASI **106**

4.1. Çalışma Alanının Belirlenmesi 106
4.2. İstanbul Tarihi Yarımada 107
4.2.1.Tarihi Yarımada'nın genel özellikleri 107
4.2.2.Konumu 108
4.2.3.Ulaşım Yapısı 108
4.2.4. Ekonomik Yapısı 110
4.3. Bayezid, Sultanahmet Ve Eminönü Meydanlarının Genel Özellikleri 111
4.4. Anket Yöntemi 112
4.4.1. Yöntem sorularının hazırlanması 112
4.4.2. Yöntemde örneklem seçimi 113
4.4.3. Yöntemin uygulanmasına ilişkin bilgiler 113
4.4.4. Sosyo-Ekonomik yapıya ilişkin veri sonuçları 113
4.4.5. Alanların kullanım veri sonuçları 119
4.4.6. Donatılara ilişkin veri sonuçları 128
4.4.7. Ulaşım veri sonuçları 132
4.4.8. Alanlara ilişkin genel veri sonuçları 139
4.4.9. Anket verileri arasındaki ilişkiler 143
4.4.10. Anket verileri genel değerlendirme 157
4.5. Gözlem Verilerinin Analizi 158
4.5.1. Gözlem yöntemi analiz ölçütleri 158
4.5.2. Gözlem yönteminin alanda uygulanması 159
4.5.3. Sonbahar mevsimi gözlem verileri 159
4.5.4. Kış mevsimi gözlem verileri 163
4.5.5. İlkbahar mevsimi gözlem verileri 167
4.5.6. Yaz mevsimi gözlem verileri 171
4.5.7. Gözlem yöntemi verileri genel değerlendirme 175
4.6. Space Syntax Verilerinin Analizi 176
4.6.1. Space Syntax yöntemi analiz ölçütleri 176
4.6.2. Bayezid Meydanı'nın Space Syntax analizi 177
4.4.3. Sultanahmet Meydanı'nın Space Syntax analizi 179
4.6.4. Eminönü Meydanı'nın Space Syntax analizi 182
4.6.5. Space Syntax verilerinin genel değerlendirmesi 185

5. SONUÇLAR ve ÖNERİLER 187

5.1. Sonuçlar 187
5.2. Öneriler 198

KAYNAKLAR 200

ÖZGEÇMİŞ ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

df : Serbestlik derecesi değeri
f : Frekans
p : Anlamlılık düzeyi değeri
Rn : Bütünleşme değeri
% : Yüzde
C^0 : Santigrad derece
^{0} : Derece

Kısaltmalar

ArcGIS: Space syntax yöntemine yönelik analiz yapılan bir programdır.
SPSS : Statistical Package for the Social Science
MS : Mikro Soft
m : Metre
cm : Santimetre
tl : Türk lirası

1. GİRİŞ

Sanayi Devrimi'nden sonra yaşanan endüstrileşme ve teknolojik gelişmeler, kırsal alandan kentsel alana göçlerin başlamasına ve hızlı kentleşme olgusunun ortaya çıkarak kentlerin plansız gelişmesine sebep olmuştur. Geniş sınırlara yayılarak form ve ölçek değiştiren kentlerde, insanlar uzak mesafelere ulaşmak için motorlu taşıtlar kullanmaya başlamıştır. Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra, motorlu taşıtların yollara hâkim olmasıyla kentlerde araç yolu yüzeyleri artmış, bununla ters orantılı olarak yaya kullanımı için düzenlenmiş mekânlar azalmıştır.

Yayaların kentsel mekânı kullanım biçimlerinin göz ardı edilmesi, günümüzde yaşanan en önemli kentsel sorunlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle büyük kentlerde içinden çıkılmaz noktalara ulaşan trafik sorunu ve yayaların yollarda kendilerine yer bulamaması, çağımızda ulaşımla ilgili yeni planlama kararlarının alınmasını zorunlu kılmıştır. Bu planlama kararları içinde üretilen çözümlerin en başında ise, yaya bölgesi kavramı gelmektedir. Yaya bölgelerine örnek bir alan olarak gösterilebilecek meydanlar, sosyal yaşamın işlevlerine sahiptir. Meydanlar tamamen araç trafiğinden soyut alanlardır. Yayaların tüm etkinliklerine ve aktivitelerine cevap verecek nitelikte mekânlardır.

Yoğun kullanıma ve sosyal içeriğe sahip meydanlarda; hızlı gelişen teknolojik faaliyetler, globalleşen dünya standartları, sosyal yaşamın farklılaşması gibi nedenlerden dolayı tasarımsal farklılık gerekliliği görülmektedir. Farklı ve yeni işlevler, farklı tasarım prensiplerini doğuracaklardır. Ayrıca alanın kullanıcıları da farklı profillere dönüşmektedir ve tasarım ihtiyaç programı farklılaşmaktadır. Böylelikle meydan tasarımlarında geleneksel tasarım ilkelerinin yanında kullanıcı gereksinimleri (profilleri), teknolojik girdiler ve dönemin mimari gereklilikleri tasarımları yönlendirmelidir. Burada dikkat edilmesi gereken durum ise, kullanıcının istediği bir meydan tasarımı değil, kullanıcının isteklerinin gözetildiği ve teknolojik imkânların kullanıldığı bir meydan tasarımının yapılmasıdır. Bu şekilde düzenlenecek bir alan tasarımı, işlevsel ve kullanıcı memnuniyetinin fazla olacağı meydan planlamasını ortaya koyacaktır.

İnsan yaşamı gibi kentlerinde yaşamlarını devam ettirebilmesi için zamanın gereksinimlerine ayak uydurması gerekmektedir. Zaman ve insan gereksinimlerine cevap verebilecek mekânlar, alanın kullanımını artıracak ve optimum kullanım esnekliğini sağlayacaktır. Meydanların kullanım gerekliliklerini araştırmak ve tasarıma veri olarak sunmak, bu alanların işlevlerini artıracaktır.

Bu araştırma ile meydanların işlevsellik analizinde kullanılabilecek bir yöntem geliştirilerek; bu alanların tercih edilme nedenleri, kullanım biçimleri ve amaçları, kentlilerin ihtiyacını ne ölçüde karşıladıkları, kente katkıları analiz edilerek, meydanların tasarımı ile kullanıcıların mekânsal davranışları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amaçlanmıştır. Geliştirilen modelin sınanması için İstanbul Tarihi Yarımada da yer alan Bayezid, Sultanahmet ve Eminönü meydanları araştırma alanı olarak belirlenmiştir.

1.1.Tezin Amacı

Kentsel ortak mekânlar, kentlilerin gereksinimlerini karşılamada önemli görevler üstlenmektedir. Kamusal alanların simgesel niteliğe sahip öğelerinden biri olan meydanlar, kent kimliği ve kalitesi üzerinde etkin bir role sahiptir. Meydanlar; bütünüyle yayalara ayrılması gereken, sadece hizmet ve servis araçlarının belli saatler içerisinde ve belli kurallar dâhilinde alana girişine izin verilen sokak, cadde ve/veya alanlardan oluşmaktadır. Bu alanlar, yayaların güven içinde gezebildikleri ve kentte yaşayan insanlara kısa süreli de olsa nefes alma şansı tanıyan yerlerdir.

Günümüzde meydanlar, fiziksel ve sembolik olarak çeşitli anlamların yüklendiği, farklı özellik ve işlevleri taşıyan alanlar haline gelmiştir. Bu mekânlar kentte yaşayan insanların yaşam tarzlarının ve kültürlerinin gözlemlendiği, toplumsal iletişim ve bütünleşmenin kurulduğu alanlardır. Meydanlar, kentlerin tarihsel değerlerinin vurgulanmasına ve korunmasına, turizmin teşvik edilmesine, kentlilerin rekreasyon ihtiyacını karşılamasına, perakende ticaretin ve kentsel yeşil alan miktarının artmasına katkı sağlamaktadır.

Bu çalışmada; meydanların tasarımı ile kullanıcıların mekânsal davranışları arasındaki ilişkiyi açıklamaya ve analiz etmeye yönelik bir yöntem geliştirilmiştir. Öneri yöntem ile meydanlarda kullanıcılara yönelik analiz ve etüt çalışmaları yaparak meydan tasarımlarına katkıda bulunmak hedeflenmektedir. Seçilecek olan alanlarda işlevselliğin sınanması ve sorunların tespiti amaçlanmaktadır. Bu amaçla; ülkemizde ilk yaya bölgesi örneklerinden biri olan, tarih boyunca dönemin politik, ekonomik, teknolojik ve sosyo-kültürel koşullarına bağlı olarak farklı amaçlar için kullanılan, tarihsel, kültürel, ticari, dini, eğitimsel, mimari, rekreasyonel ve turistik özellikler taşıyan ve günümüzde birçok güncel sorunu bulunan Tarihi Yarımada Meydanları (Bayezid, Sultanahmet ve Eminönü) yöntemin sınama alanı olarak belirlenmiştir.

Önerilen yöntem ve geliştirilen işlevsellik analizi kriterleri çerçevesinde seçilen araştırma alanları içinde olumlu ve olumsuz yönler ortaya konarak, bu alanlar özelinde oluşturulan planlama ve kullanım önerileri yanında, önerilen yöntemin uygulanabilirliği test

edilerek, meydan tasarımında yararlanılabilecek genellemelere gidilmiştir. Bu genellemeler ve işlevsellik analizi yönteminin ana hedefi, "kullanıcı" odaklı bir yaklaşımla, "meydanlarda işlevelliğin artırılması" olmuştur.

1.2. Tezin Kapsamı

Bu araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde araştırma hakkında bilgi verilmiş, çalışmanın amacından ve kapsamından bahsedilmiştir. Meydanların işlevsellik analizlerinin gerekliliği ve katkıları ortaya konmuştur.

Araştırmanın ikinci bölümünde, çalışmanın belirlenen amaç ve hedeflerine ulaşabilmesi için meydanların tasarım ve kullanımına ait kavramsal çerçeve araştırılmıştır. Bu bağlamda, araştırma için gerekli kavramlar ve tanımlar açıklanmıştır. Meydanların gelişim sürecinden söz edilmiş, meydan oluşumları ve kullanım biçimlerinin değişimi ortaya konmuştur. Meydan planlamaları ve ilkeleri araştırılmış, meydan planlamalarında kullanılan yöntem ve tekniklerden söz edilmiştir. Meydanların planlamalarında aksayan yönler ve yaşanan sorunlar ortaya konmuştur. Bu şekilde, kavramsal çerçevenin değerlendirilmesi ve sorunların göz önünde bulundurulması ile araştırmanın hipotezleri, materyal ve metodu belirlenmiştir. Böylelikle araştırma kapsamı "meydanların işlevsellik analizi" olarak saptanmıştır.

Araştırmanın üçüncü bölümünde, geliştirilecek yeni yöntemin materyal ve metodolojisi belirlenmiştir. Gözlem, Anket ve Space Syntax metotları birlikte kullanılarak yeni bir "işlevsellik analizi" yönteminin (modelinin) oluşturulabileceği görülmüştür. Öneri yöntemde kurgulanan metodların birbiri ile ilişkileri açıklanmış ve örnek alan(lar)da yöntemin sınanması yapılmıştır. Bu yöntem çalışmasında; anket metodu kullanılarak kullanıcı ile yüz yüze temas sağlanmıştır. Alanın kullanıcı gereksinimleri, ihtiyaçları ve istekleri bu yöntemle elde edilmiştir. Gözlem yöntemi ile alanda kulanıcıların mekânsal davranışları ve yönelimleri izlenmiştir. Oluşturulan grafiklerle alanın sirkülasyon ve durağan bölümleri ifade edilmiş, alanın kullanıcı tarafından doğal yönlenmeleri görülmüştür. Bilgisayar destekli matematiksel veriler ile alan analizinin yapılmasında Space Syntax yöntemi'nden faydalanılmıştır. Böylece üç farklı yöntemin birlikte kullanılması ile karşılaştırmalı olarak alanın işlevselliğine yönelik çıkarımlar ve sonuçlar elde edilmiştir.

Araştırma ile mekânsal sorunlar barındıran meydanların işlevsellik analizleri ile çözüme ulaşmasını sağlamak hedeflenmiştir. Meydanların tasarımında, "işlevsellik analizi" dışında kalan etkenler ve dinamikler bu araştırmanın kapsamı dışında tutulmuştur.

Araştırmanın dördüncü bölümünde geliştirilen model İstanbul Tarihi Yarımada'sında yer alan Bayezid, Sultanahmet ve Eminönü meydanlarında sınanmıştır. Bu bölümde öncelikle her yöntem araştırma alanında ayrı ayrı uygulanarak, elde edilen veriler ölçülebilir ve kıyaslanabilir tablo, şekil ve grafiklerle ifadelendirilmiştir.

Araştırmanın son bölümünde, alanlarda uygulanan işlevsellik analizi yönteminin sonuçları göz önünde tutularak, meydan tasarımında yararlanılabilecek genellemelere gidilmiştir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırmanın kavramsal çerçevesine yönelik araştırmalara yer verilmiştir. Kentsel mekânların bir parçası olan meydanların kavramsal, mekânsal ve tasarımsal yönleri ele alınarak, meydan planlamalarına ışık tutabilecek bilgilerin elde edilmesi sağlanmıştır.

2.1. Kavramlar ve Tanımlar

Sosyal Bilimleri ile Fen Bilimleri arakesitine düşen Mimarlık Bilim dalında yapılan araştırmalarda, kavramlarının içeriklerinin her araştırma tarafından farklı yorumlanması, zaman zaman çalışmalara farklı anlamlar yüklenmesine sebep olabilmektedir. Bu sakıncanın önüne geçebilmek amacıyla, araştırma içinde sıkça kullanılan bazı temel kavramlar ve anahtar kelimelerin, hangi içerikle kullanıldıklarının açıklanmasında ve tanımlanmasında fayda görülmüştür.

2.1.1. Kentsel tasarım kavramı

Meydanlar tasarım ölçeği olarak şehircilik ile mimarlık disiplinlerine yakınlık gösteren alanlardır. Bu alanlar birden fazla disiplinin bir arada tasarım çalışması ile ürün elde edilebilecek mekânlardır. Meydan planlamalarında uygun çözümleri verebilecek tasarım yöntemi kentsel tasarımdır. Bu konunun daha iyi anlaşılması için kentsel tasarım kavramı açıklanmaya çalışılmıştır.

Kentsel tasarım, şehirdeki objelerin, elemanların hem tek tek hem de tümünün dizaynını içerir. Kentsel tasarımda en önemli konu çeşitli objelerin, yeni bir tasarım anlayışı içinde kombine edilmesidir. Jose Luis Sert'e (1956) göre kentsel tasarım; kent planlamasının, kentin fiziksel formuyla ilgili bölümüdür. Bu, kent planlamasındaki en üretici süreç olup imgelem gücünün ve sanatsal kapasitenin çok önemli olduğu bölümünü teşkil etmektedir. Bu nedenle en zor ve tartışmalı süreç olduğu düşünülmektedir. (Jenks, 1977).

Kentsel Tasarım, kentin, yapıların ve yapılar arasındaki boşlukların yani kamusal mekânların fiziksel formuyla ilgilenmektedir. Kentsel tasarım çalışması kentin fiziksel formu ile onu yönlendiren ya da onun yönlendirdiği, sosyal baskıyla alakalıdır (Greed, 2000). Yani bölgenin fiziksel karakterine odaklanmaktadır. Kamusal - özel ilişkiler ve bunun kent mekânlarına etkisi ile uğraşmaktadır. (Greed,1998). Kentsel tasarım aynı zamanda kent ve bölge planlama sürecinin bir iç parçası olarak nitelendirilmektedir. Kentler, toplumsal aktivitelerin ve bireysel davranışların zaman ve mekân boyutunda biçimlendiği ortamlar

olduklarından, kentsel tasarım olgusu sürekli gelişim ve değişim içerisinde olan dinamik bir olgudur (Akay, Tanrıvermiş, Yaşlıca,1999).

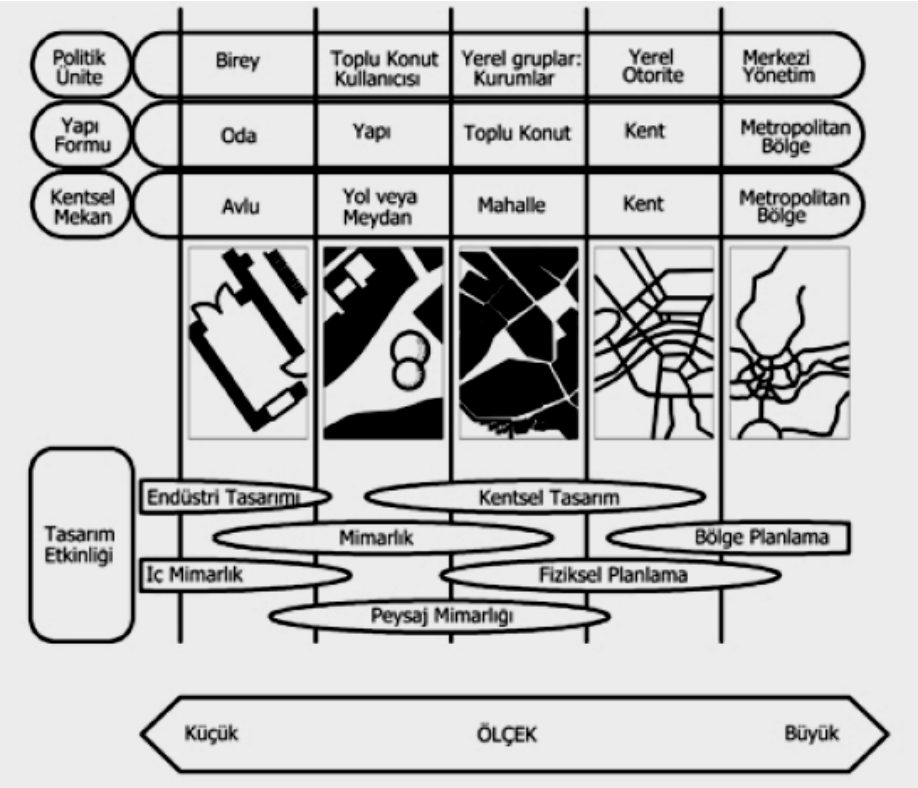
Sonuç olarak Kentsel tasarım;

***** Tarihsel ve kültürel değerlerin yoğun olduğu eski yerleşim alanlarındaki kent mekânlarının korunması, yaşatılması, geliştirilerek gelecek kuşaklara iletilmesinde,

***** Kültür dokularının özgün mimarisinin ve sanatsal imajının yorumlanması ve değerlendirilmesinde,

***** Önemli ölçüde değişim ve yenileme işlemlerine tabi kent parçaları ve özellikle kent merkezlerinin planlanmasında, günümüz koşullarında ağırlıklı yaklaşım olarak önem kazanmaktadır. Kentin alt bölgelerinin, kentsel donanımının yeterli düzeyde ve ekonomik biçimde sağlanmasında, işlevsel kılınmasının ötesinde, çirkinleşme ve yabancılaşma engellerinin aşılarak kentsel mekânın nitelik ve özgünlüğünün korunabilmesinde, sürdürülebilmesinde, kentsel tasarım yaklaşımı kolaylık oluşturan bir araç olarak göze çarpmaktadır (Yenen, 1992).

Kentsel tasarımı kent planlaması olarak tanımlamak doğru olmamakla birlikte; kentsel tasarım ile kent planlaması arasındaki farkın kesin çizgilerle ayrılmadığı görülmektedir. İnsana sağlıklı, düzenli çevreler sunmaya çalışan şehircilik disiplini ile arasındaki bu ayrım çok belirgin olmamakta ve ölçek farklılığı hem yönetim aşamasında hem de kullanıcı aşamasında önemli bir etken olarak göze çarpmaktadır (Önal, 1997) (Şekil 2.1).

Şekil 2.1. Plan kademelerinde ölçek farklılaşması (Greed,2000)

Şemadan da anlaşılacağı üzere (Şekil 2.1) kentsel tasarım komşuluk birimi, yerel gruplar, yerel otorite tarafından yönlendirilebilecek bina, kompleks ya da kent mekanlarında uygulanabilir bir tasarım yöntemidir. Bu açıdan bakıldığında tekil yapı ölçeğinin kent içindeki dağılımında bir kontrol mekanizması olarak algılanmaktadır. Kentsel tasarımın alt ölçekte müdahalelere yer vermesi bu sebepledir (Eşkinat, 1992).

2.1.2. Kentsel mekân kavramı

Meydanlar, kentsel mekânlar olarak sosyal yaşama hizmet eden alanlardır. Meydanları daha iyi anlayabilmek ve iyi analiz edebilmek için kentsel mekân kavramını bilmek gerekmektedir (Aydemir 2004).

Farklı dönemlerde farklı akımlar ve kişiler kentsel mekânlar için değişik yaklaşımlar ve tanımlamalar getirmiştir.

Broadbent'e göre (1990) Eski Yunan çağından beri kentsel mekânların tasarım felsefesini belirleyen üç ana yaklaşım olagelmiştir:

- Kusursuz bir planla başlanmalı ve bitirilmeli ki bu rasyonalist bir yaklaşımdır.
- İnsan duyularının anlayabileceği bir olguyla başlanmalı ki bu da deneyci bir yaklaşımdır.

- Deneme yanılma yoluyla şehirde nelerin ayakta durabileceği belirlenmeli ki bu da pragmatik bir yaklaşımdır.

Yunan medeniyetinde, kentsel mekân, agorayı ve onun etrafında şekillenen odeon, hamam vb. gibi o kentin kutsal tanrısı/tanrıçası için yapılan tapınağın arasında kurulan yol bağıyla tanımlanmaktadır. Roma medeniyetinde ise, bu kurgu; forum ve ana cadde veya tören mekânları ile kurulan, askeri ve politik ilişkiyle sınırlı bina gruplarını da içine alan mekân bütünüdür.

Madanipour (1999) kentsel kamusal mekânı; herkese fiziksel olarak erişilebilir olan, yabancıların ve yerlilerin çok az kısıtlamalarla girebildikleri, kasabalar, şehirler ve kırsal mekânların içlerinde kalan mekânlar olarak tanımlamıştır. Bazı yazarlar ise kamusal mekân kavramını genişletmek için şöyle demiştir: "insanların evde ya da işte olmadıkları zamanlarda kullandıkları her hangi bir yer" (Shonfield, 1998).

Kentsel mekân öz anlamı ile kentin binalarla tanımlanan; fakat binaların dışında kalan bölümleridir. Temelde varoluşsal mekânın somutlaşmış şekli olan mimari mekânla doğrudan ilişkilidir (Woolley 2003). Geçmişte kentsel mekân ve mimari mekân, aralarındaki süreklilik nedeniyle aynı anlamda mekânlar olmasına karşın, modernizm ile birlikte mimari mekân yapısal ve algısal olarak, yalıtıma uğramış ve birbirinden bağımsız binaların mekânı karakterine dönüşmüştür. Bu bağımsız binalara gösterilen ilgiye karşın, binalar arasında kalan mekânların nitelik ve organizasyonu büyük ölçüde şansa bırakılmış, sonuçta kent mekânları planlamadan arda kalan mekânlar olarak bırakılmıştır (Çakmaklı,Oktay, D., 1992).

Francis, Rivlin ve Stone (1992), kamu refahının, kamu mekânı oluşturmada ve geliştirmede en öncelikli motivasyon olduğunu söylemektedirler. İyi caddeler, rahat ve güvenli hareket için ortam sağlamakta, meydanlar sosyal etkileşim için yer/mekân üretmekte ve parklar "şehirlerin ciğerleri" sayılmaktadır. Çekici ve insanları rahatlatmaya davet eden mekânlar, döngüyü sağlayan bir sonuç olarak perakende iş için ekonomik faydalar sağlamaktadır. Kamu mekânları aynı zamanda, insanların bütünlük/bütünleşme duygusunu oluşturmak için bir araya gelmelerine izin veren, sosyal bağlayıcılar/bir araya getiriciler olarak da hizmet etmektedir.

Binaların tanımladığı dış mekânlar, yani kentsel dokunun negatif öğeleri kentsel mekân olarak adlandırılmaktadır. Krier, kentsel mekânı (urban space), çeşitli cephelerle geometrik olarak sınırlandırılmış mekânlar olarak tanımlamıştır. Ona göre, geometrik karakteristiği okunabilen ve estetik kalitesi bilinçli olarak algılanabilen dış mekânlar, kentsel mekânlardır (Krier 1979).

Kentsel mekânlar, toplumun tüm bireylerinin kullanımına açık olan, toplu yaşamın etkinliklerinin sürdüğü, ortak kullanım ve çıkarlar için düzenlenmiş alanlardır (Öksüz 2004). Kullanım ile ilgili olarak en iyi bilinen tanımlama, yaklaşık otuz yıl önce, kamusal, yarı-kamusal, yarı-özel ve özel mekân sınıflaması ile yapılmıştır. Bir evin bahçesi özel bir mekân iken, parklar ve meydanlar vb. alanlar ise kamusal mekânlardır (Yıldızcı 1978). Yarı-özel mekânlar, sınırlı sayıda insanın kullanabildiği yerlerdir. Bu tür alanlara örnek olarak, konutların ortak bahçeleri, avlular gösterilmektedir. Yarı-kamusal mekânlar ise, belirli zamanlarda kamusal kullanımı olan, toplumun özel bir bölümü tarafından kullanılabilen, okul bahçeleri gibi, alanlardır.

Krier, kentsel mekânların önemli elemanları olan meydan ve sokakları, kent dokusu içinde, iç mekânda yer alan oda ve koridorlar ile aynı geometrik özelliklere sahip alanlar olarak tanımlamıştır. O, bu mekânlar arasındaki tek farkın, mekânları saran duvarların ölçüleri ile onları karakterize eden sirkülâsyonun ve fonksiyonun farklılığı olduğunu belirtmiştir (Krier 1979).

2.1.3. Kent merkezi

Meydanlar işlevlerine ve biçimlerine göre farklı gruplara ayrılan alanlardır. Bunlardan bir tanesi de kent meydanlarıdır. Meydanlar, kent merkezlerinden farklı işlev ve içeriğe sahip alanlardır. Dolayısı ile kent merkezi kavramını bu araştırmada iyi algılamak ve kent meydanından ayırt etmek gerekmektedir.

Merkez tanımlamasıyla, kent merkezini algılamak yetersiz kalmaktadır. Kendisi de bir merkez olan kent, kendi içinde birçok merkezden oluşmaktadır. Çoğu kez, kent merkezlerinin oluşmasında temel etmenler olan "beraber bulunma", "en yüksek erişebilirlik", "etkileşim-iletişim" olanakları; faaliyetlerin yoğunlaştığı düğüm noktaları olarak, ülke veya bölgede kentleri oluşturmaktadır. Bu anlamda, tüm insan yerleşmelerini bir merkez olarak değerlendirmek olasıdır (Sezal,1992). Toplum bilimcilerinin bir kısmı; merkezin kent bütünü içindeki anlam ve değerinin, ancak kentsel olgunun işlevsel, organik ve sosyo-kültürel boyutlarıyla incelenmesi ile olanaklı olabileceğini savunmaktadır. Cornier (1968) ise kent tarafından kuşatılan bir alanla sınırlanmış, genellikle kentin nüvesi (çekirdeği) etrafında oluşan yeri merkez olarak tanımlamaktadır. Merkezi ve öncelikle ekonomik etkinliklere bağlı yaşam yoğunluğunun olduğu, sosyal hayatın en üst düzeyde yaşandığı bir yer olarak ele almaktadır. İkinci bir tanımlamasında ise; merkezin fiziksel ve ekonomik karakteristiklerini belirleyerek, perakende ticaretin ve toprak değerinin fazla, gündüz nüfusunun yoğun olduğu kent alanı olarak vurgulamaktadır. Aynı zamanda merkezi işlevlerin en çekici özelliklerinin kalite, fiyat

ve çok çeşidin bir arada sunulması olduğunu savunmaktadır. Kentin çalışma alanlarının en önemli parçası ve kentsel işlevlerin en yoğun olduğu alan, kentin çekirdeği olarak da önemi vurgulanan kent merkezidir. Kentin en önemli ve en yüksek düzeyli hizmet tesislerinin yer aldığı bölge olarak tanımlanan merkezler, kentte üstlendikleri önemli rolü de vurgulayacak biçimde, kente yaşam veren organ, "beyin", "kalp" olarak da adlandırılmaktadır. Genellikle en pahalı arsa değerlerine, en yüksek erişilebilirliğe, en yüksek kiralama değerlerine sahip olan, en çok mağaza, dükkân ve büroyu bünyesinde barındıran, en fazla yaya yoğunluğu ile göze çarpan merkezlerdir. Kentte en çok kişiye hizmet eden uzmanlaşmış ve farklılaşmış işyerlerine sahip alanlardır (Eke, 2000).

Birçok araştırmacının üzerinde uzlaştığı tanıma göre; her türlü mal ve servisin sunulduğu, pazarlandığı, sermayenin toplandığı, kapitalin en yoğun el değiştirdiği, kişisel-uzmanlaşmış meslek hizmetlerinin yoğun şekilde bir arada bulunduğu, nüfusun en yoğun-gelirin ve erişilebilirliğin en yüksek düzeyde olduğu, etkinliklerin ve yapıların yoğunlaşıp-yükseldiği, arazi değerlerinin ve trafik yoğunluğunun doruk noktasına ulaştığı yerdir (Gülmez 1981; Kubat 1985).

2.1.4. Gözlem

Araştırmalarda, veri ve bilgi toplama metodlarından bir tanesidir. Diğer bilgi toplama metodları ise anket ve deneydir. Diğer metodlarla birlikte de kullanılabilen ve anket metoduna nazaran daha objektif olan gözlem metodunda; araştırma konusu olan kişiler, birimler, nesneler ve olaylar hakkındaki bilgiler, hiçbir müdahalede bulunmadan, sadece gözlem yapmak suretiyle toplanmaktadır.

Gözlem metodunda analizler gözlemci kişiler tarafından yapılmakta veya araştırılan konuyla ilgili bilgilerin alınmasında ve kaydedilmesinde yardımcı araçlardan faydalanılmaktadır. Gözlemci vasıtasıyla yapılan gözlemler iki şekilde yürütülmektedir. Davranışları, özellikleri, durumları gözlenen kimseler gözlendiklerinin farkında değiller ise, buna "kapalı gözlem" (gizli gözlem) denmektedir. Böylece gözlenen kişilerin sun'i davranışlara yönelmeleri önlenmiş olmaktadır. "Açık gözlem" denilen gözlem türünde ise, gözlenen kimseler gözlemcinin varlığından haberdar oldukları için bu tür gözlemler araştırmanın geçerliliğini bozmayacak bir yapıda düzenlenmelidir. Bu araştırmada kullanılan gözlem türü ise kapalı gözlemdir.

2.1.5. Anket

Anket, belli bir amaç ve plana göre düzenlenmiş "soru listesi"dir. Bunlar, genellikle geniş kitlelere uygulanmakta ve sonuçlar üzerinde istatistiksel değerlendirmeler yapılmaktadır (Karasar, 2003). Anket, kalem-kâğıt yoluyla objenin kendisi hakkında bilgi vermesi yöntemidir. Bu yöntem betimleme teknikleri arasında çok kullanılan bir yöntemdir. Bunun sebebi, kolay, ucuz ve doğrudan doğruya veri toplama tekniği oluşudur. Ayrıca fikirler, inanışlar, tavsiye ve bireysel yaşantılarla ilgili bilgilerin elde edilmesi için de uygun bir yöntemdir (Kaptan, 1973). Anket yöntemi, birincil kaynaktan veri toplama biçimidir. Bireylerin bazı davranışları ve bazı düşünsel, duygusal, inançsal, güdüsel, algısal özellikleri vardır ki, yapısı gereği gözlenmesi olanaksızdır. Bu tür konuları incelemek için yapılacak araştırmalarda anket yöntemi kullanılmaktadır (Sümbüloğlu, 2000).

2.1.6. Space Syntax

Space Syntax; yapılanmış alanın tanımlanmasında kullanılan bir teori ve metottur. Space Syntax yöntemi, modern ve geleneksel çevrelerde, çok farklı sosyal fonksiyonların çözümü, katmanlardaki davranış şekillerinin mekânsal konfigürasyonları olarak kullanılmaktadır. Ayrıca yaşayanların ve tasarımcıların bakış açısına göre oluşan yapılanmış çevrenin anlaşılmasında, okunmasında ve tasarım şekilleri çalışmalarında çokça kullanılmaktadır. Bu anlamda yöntem, çok farklı alanlarla bağlantı sağlamakta ve teorik gelişmelerin artmasına destek olmaktadır. Space Syntax, mekânın, toplum ve kültürün bir boyutu olduğu ile ilgili mekânsal teorilerin oluşmasını sağlamaktadır. Mimarlık teorisi açısından, Space Syntax yöntemi, tasarımın nasıl formüle edildiğine dair daha net bir okuma sağlamakta ve konfigürasyonel olasılıklarla sosyal içeriklerin tasarımla nasıl ilişkili olduğunu ispatlamaktadır. Fiziksel, kentsel altyapının, kentin gelişmesine etkilerini açıklayan kent modeline morfolojik bir yaklaşım sunmaktadır. Kent gramerinin (sentaks) ve kentlerdeki mimari belirsizliğin devam eden değişimini açıklamaya çalışan yapısal yaklaşım olarak kabul edilmektedir (Hillier ve Hanson 1984).

Binaların, kentsel alanların, kent planlarının morfolojik analizinde, yapılanmış çevrenin morfolojik analizi ile sosyal kültürünü ya da çevredeki olaylar, durumlar arasındaki ilişkinin değişik yönlerini, farklı boyutlarını tanımlamaktadır. Daha geniş olarak, Space Syntax, araştırmacıları açık bir toplulukta bir araya getirmektedir. Herkes aynı pragmatik fikri taşımaktadır. Mimari araştırmaların, formun ve onun fonksiyonunun tartışılmasında yardımcı olan açıklayıcı teorilere ihtiyaç duyulduğu; mekânın, bir konfigürasyon, bir ilişkiler sistemi olarak davranması gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca mekânsal çevrede oturanların

davranışlarının ve mekân kullanımının haritalanması gerektiği ve mekânsal morfolojik analizlere ihtiyaç duyulduğu savunulmaktadır.

2.1.7. İşlevsellik

İşlevsellik kavramı, bu çalışmada meydanların fonksiyon olarak yeterliliğini ve mevcut işlevlerin gerçek anlamda kullanım etkinliğini bize gösterecek kriter olarak belirlenmiştir. İşlevsellik ile, herhangi bir işlevin kullanımının veya işlevlerin tamamının test edilmesi sonucu, genel olarak meydanın işlevselliği ortaya konmuş olacaktır.

İşlev, aktivite, bir meydanın canlılığı için hayati önem taşımaktadır. Görsel çekiciliğiyle de aynı önemde olduğu kabul görmektedir (Lynch 1960).

Vitruvius, forum'un tasarımı ile ilgili olarak yazdıklarında şöyle demektedir: "yaşayan nüfus ile orantılı olmalıdır. Böylece ne kullanışlı olamayacak kadar küçük olsun, ne de düşük nüfus sebebi ile çöl gibi görünsün" Vitruvius (1960).

Alberti de (1986,81): kentin farklı yerlerinde birkaç meydan yapılmasının gerektiğini ve farklı işlevlere göre sınıflandırılma yapılmasının doğru olacağını söylemektedir.

Tarihten günümüze başarılı şehir meydanları, her ne kadar bu şekilde bilinmelerine sebep olan baskın işlevlere sahip olsalar ve bu yolla sınıflandırılsalar da, genellikle kendilerini çevreleyen binalara çeşitli kullanım imkânı sağlayabilenlerdir (Alexander, 1987).

Moughtin, J., C., (2003) Akdeniz ülkelerinin kentlerindeki meydan çokluğunu ve işlevsel devamlılığını, insanların yaşayış biçimlerine, kültürüne ve estetik yargılarına bağlamaktadır.

2.1.8. İşlevsellik analizi

Araştırmada işlevsellik analizi; meydanların var olan işlevlerinin optimum (kullanıcı memnuniyetini sağlayacak) düzeyde olup olmadığının tespiti için yapılan analiz çalışması olarak adlandırılmıştır. Ayrıca alanın mevcut işlevlerinin yanı sıra kullanıcının ihtiyaç duyduğu ve alanda eksik olan işlevlerin tespiti için işlevsellik analizine başvurulmuştur.

2.2. Meydanlar

Bu bölümde meydan kavramına, kent içindeki yeri ve önemine değinilmiş ve gelişim süreci ortaya konmuştur.

2.2.1. Meydan kavramı

Meydan, insanların kullanmayı keşfettiği ilk kentsel mekân olarak tanımlanmaktadır. Açık alan etrafında konutların gruplanmasıyla oluşmuştur ve bu düzenleme, iç mekânlar için yüksek ölçüde kontrol sağlamıştır. Bu tip meydanlar, genellikle sembolik bir değere sahip olmuş ve pek çok kutsal mekânın (manastır, cami avlusu, vb.) kurulmasında da model oluşturmuştur. Konutların bir avlu etrafında toplanması, zaman içinde konut biçimlerine yansımış ve tekil evlerin meydan çevresinde toplanması gibi, odalar bir avlu etrafında konumlandırılmıştır (Kuntay 1994).

Meydan kelimesi kök olarak platea, kelimesinden gelmektedir. Grekler "agora", Romalılar "forum", İtalyanlar "piazza", İspanyollar "plaza", Almanlar "platz", demektedir.

Moughtin, J., C., (2003) meydanın (piazzanın) "mevcut planının, varolan topografik özellikler ile yüksek önem taşıyan, koruma ve kalıcılık isteyen binalar, anıtlar, yol yapım çalışmaları ile ortaya çıkan sorunlara bulunan çözümler" sonucu şekillendiğini belirtmektedir.

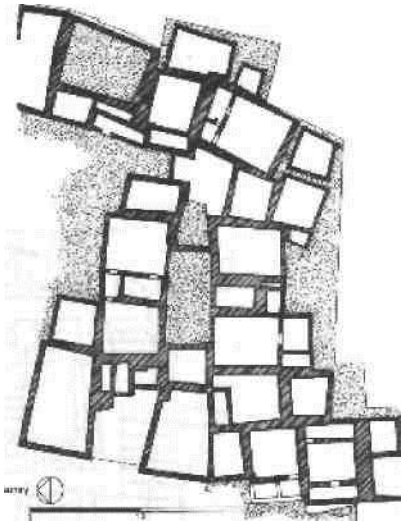
Schulz (1971), meydanı "kentsel yapının en belirgin ve göze çarpan unsuru olarak tanımlamıştır. Açıkça sınırları belirlenmiş bir yer olduğundan, zihinde canlandırılması, düşünülmesi en kolay alandır ve hareket için bir hedefi temsil eder" diye belirtmiştir.

Paul Zucker, meydanı (1959) "kamusal/ halka ait arazide bir psikolojik park yeri" olarak tanımlamıştır.

Meydan, cadde gibi aynı formal faktörler ile tanımlanmaktadır. Fakat bir fark vardır. Binalar mekânın etrafında bir süreklilik oluşturmalıdır. Diğer bir değişle, farklı kitlelerin etkisi sürekli bir yüzey elde etmek için azaltılmalıdır. Formuna göre, çoğu meydan farklı "mekânlardan" oluşmuş gibi görünmektedir.

Genel olarak, meydan, şehrin görsel deneyiminin en üst noktasını oluşturan boyutların zıtlığı ile şekillenmektedir. Daha çok bazı topografik özelliklerin imajına katkıda bulunmaktadır (mülk dokusu, yolun devamlılığı ya da meydanın kuşatılmışlığı) (Sitte,1983,1986,; Carr, vd., 1992, Alexander, vd., 1977, 1979).

Tarihi yerleşmelerde, konutların avlu etrafında toplanmasının bir nedeni de, insanların toplum olmanın doğal bir gereksinimi olan, bir araya gelme isteğidir. Bu konuya örnek olarak, M.Ö.6000 yılındaki Hitit yerleşmeleri gösterilebilir (Şekil 2.2). Hitit yerleşmelerinde, geniş revaklı avlular oluşturulmuştur. Döşemesi taş kaplı, üstü açık bu avlular, toplanma amaçlı olarak kullanılmıştır. Ayrıca, evlere damlardan girilmesi, zemin kotu dışında ikinci bir platformun da kullanılmasını sağlamıştır. Dam üstleri, kralların söylev verdikleri mekânlar olarak da işlev kazanmıştır (Kuntay 1994).

Şekil 2.2. M.Ö.6000, Çatalhöyük'te bir konut bölgesinde avlu etrafında evlerin yerleşimi (Kuntay 1994)

Meydanlar, en az üç yönü ile binalarla sınırlanmış alanlardır. Binalarla çevrelenmiş bu mekânlar, kent içinde tavanı gökyüzü olan odalardır (Webb 1990).Çeşitli toplumsal etkinlikler için kullanılan meydanlar, kentte insanların toplanabileceği odak noktalar tanımlamaktadır.

Meydanlar, insanlara sürekli ve yönlendirilmiş bir hareket düzeninden çok, durma olanağı veren ve hareketliliği zorlamayan mekânlardır. Kent dokusu içinde hareketin yönlendiği dinamik mekânlar sokaklar, statik mekânlar ise meydanlardır. Bu alanlarda, hareket yönünün seçiminde serbestlik vardır. Bireyler meydanlarda istekli ve isteksiz, gelişigüzel hareket edebilmektedir (Öksüz 2004).

Marcus ve Francis (1990) kentsel plaza olarak ifade ettiği, tarihi özellik taşımayan kent meydanlarını, yoğun olarak sert yüzeylere sahip olan, kamusal dış mekânlar olarak tanımlamıştır. Bu alanlarda, ağaçlar ve çiçekler bulunmasına karşın, zeminde sert yüzey baskın olmaktadır. Çim ve bitkilendirilmiş alanların miktarının, sert yüzey alanından fazla olması durumunda mekân, plaza yerine park adını almaktadır. Plazalar, dolaşmak, oturmak, yemek yemek ve çevreyi seyretmek için kullanılan, kentte sıklıkla düzenlenen konser, gösteri ve politik toplantılar gibi programlı etkinliklerin gerçekleşmesi için olanak sağlayan alanlardır (Marcus ve Francis 1990).

Moughtin (1992), kentsel tasarımın en önemli elemanını, 'square / plaza' olarak tanımlamıştır. Bu mekânların binalarla çevrelenmiş alanlar olduğunu ve çevrelerinde yer alan yapıların algılanmasında avantaj sağladığını ifade etmiştir (Moughtin 1992). Lynch, 'square' ya da 'plaza' için aynı tanımlamayı yapmış, bu alanları yoğun kent dokusu içinde, kent için önemli bir aktivite merkezi olarak tanımlamıştır. Yapılarla sınırlanmış, sokaklarla çevrelenmiş ya da onlarla bağlantı içindeki bu alanlar, çeşme, bank, bitki, koruyucu elemanlar gibi çeşitli

biçimler içererek, insanların ilgisini çekmektedir ve bu şekilde kent halkının görüşmesini kolaylaştırmaktadır (Lynch 1981).

2.2.2. Gelişim sürecinde meydanlar

Tarihsel sürecin incelenmesi ile, meydanların tarih içinde ait olduğu dönemin yapısı ile ilişkili olarak nasıl şekillendiğini görebilmek, toplum için önemini ve mekânın kullanıcılar üzerindeki etkisini anlayabilmek amaçlanmıştır. Trancik (1986)'e göre, kentsel mekânın tarihi örneklerinin incelenmesi, biçimsel ve kavramsal yol gösterici ilkeler sunabilmektedir. Bu örnek modeller, çağdaş gereksinimlere de adapte edilebilmektedir. Ancak buradaki uyarlama, örneklerin tamamen kopya edilmesi olarak anlaşılmamalıdır. Başarılı yeni kentsel mekânların tasarlanabilmesinde, kullanıcılar tarafından test edilmiş, geçmişteki iyi ve kötü örneklerin incelenmesi büyük önem taşımaktadır (Trancik 1986).

Batıda Endüstri Devrimi'nin etkileri sonucunda, kentlerin geleneksel yapılarından uzaklaşarak, bir değişim süreci içine girmeye başlamaları nedeniyle tarihsel süreç genel olarak bu dönüşümün öncesi ve sonrası olarak iki bölüme ayrılmıştır. Endüstri Devrimi öncesinde meydanlar, Antik Yunan, Roma, Ortaçağ, Rönesans ve Barok dönem kentsel yapıları içerisinde incelenmiştir.

Antik Yunan uygarlığında, ilk kentler bir törensel merkez etrafında, surlarla çevrili olarak gelişmiştir. Törensel merkez tüm kente dağılmış, tapınak ise kentin diğer fonksiyonları olan agora, meclis, gymnasium, stadyum, tiyatro arasında özel konumunu almıştır.(Oktay 1996).

Planlı veya organik yapıya sahip Yunan kentlerinde, agora adı verilen alan, tarihsel süreçte ilk düzenli kent meydanı örneğidir. Agora, ilk önce, insanların toplandığı geniş bir yol mekânı iken, M.S. 5. yüzyılda ticaret ve imalat serbestliğinin oluşmasından sonra, pazar özelliğinin artışı ile genişlemiştir (Kostof 1995). Agoranın çevresindeki, meydana bakan tarafı sütun sırasından oluşturulmuş ve arka tarafı duvarla çevrili yapılar stoa olarak adlandırılmıştır (Giritlioğlu 1991).

Roma kentleri, planlı Yunan kentlerindeki gibi geometrik olarak düzenli bir yapıya sahiptir. Izgara plan sisteminin uygulandığı Roma kentlerinde, kentsel mekânlar birbirini dik kesen yollar ve yolların açıldığı meydanlar şeklinde gelişmiştir (Suher 1998).

Antik Yunan kentindeki agoranın yerini, Roma kentinde forum almıştır. Forum, halkın toplandığı, mahkemelerin yapıldığı ve pazarların kurulduğu bir mekândır (Sennett 2002). Foramun çevresinde, tiyatro, sirk, hamam gibi genel ve tüm halkın kullanımına açık binalar yer almıştır (Suher 1998).

Ortaçağ uygarlığı, Roma uygarlığının çöküşü sürecinde, düzenden kaçan insanların kırsal alan içinde yer alan manastırlara ve din adamlarına veya yine kırsal mekân içinde güvenliklerini su hendekleri, duvar ve şatoları ile sağlamış beylere, iltica etmeleri ile başlamıştır (Trancik 1986). Savunma sağlayabilmek için kentlerin dağ, vadi, ada gibi alanlarda kurulması tasarlanmıştır. Sınırlı arazi ve sert iklimsel koşullar gibi nedenlerle, kentlerde dar cepheli sıra evler ortaya çıkmıştır. Bu yapı içerisinde meydanlar, kent sokaklarının genişlemesi şeklinde oluşmuştur (Suher 1998).

Organik yapıya sahip Ortaçağ kentlerinde yolların açıldığı meydanlar, kent dokusu içinde belirli bir geometrik biçime sahip değildir. Meydan, dini yapılar (kiliseler) çevresinde ve feodal beyin şatosunun önünde yer almıştır. Meydanın ortasında bazen çeşme, heykel gibi elemanlar bulunmuştur. Ancak, bu elemanlar anıtsal büyüklüğe ulaşmamıştır. Ortaçağda meydanlar insan ölçeğinden göre küçük mekânlardır. (Giritlioğlu 1991).

Ortaçağ kentinde meydanlar, kentin sokaklarıyla bağlantılı olarak etkileyicilik kazanmaktadır. Meydan, dar ve gölgeli sokaklardan ulaşılan güneşli bir mekândır ve kent dokusu içindeki aydınlık meydanlar kullanıcılar üzerinde oldukça farklı bir etki oluşturmaktadır. İnsanların bir adım atarak bir odaya girmek gibi bir anda mekâna dâhil olmaları ise bu durumun etkisini arttıran diğer bir nedendir (Hedman ve Jaszewski 1984).

Rönesans döneminde tüm sanat dallarında yenilikler ve değişimler yaşanmıştır. Değişim etkisini, mimaride ve kent planlamasında da göstermiştir. Kent planlamasında Rönesans stili, kentlerin büyümesi ile eklenen yeni bölümlerde ve yeni kentlerin inşa süreçlerinde uygulanmıştır. Kentlerin yeni gelişen savaş silahlarına karşı korunması ve yönetici sınıfın gücünün, biçimsel düzenlemeler yolu ile mekâna yansıtılması amaçlanmıştır. Kentler, barutun kullanımı ile geliştirilmiş savaş araçlarından korunmak için, önceki dönem kentlerinden farklı olarak yüksek, dayanıklı ve geometrik biçime sahip farklı yeni surlar ile çevrelenmiştir. Bu planlama düzeni ilk olarak saray, şato gibi büyük yapılarda, daha sonra ise kentlerde uygulanmıştır (Günay ve Selman 1993).

Oran sistemlerinin ve perspektifin kullanımı, kentsel mekân düzenlemelerinde de etkisini göstermiştir. Kent içinde, geniş ve düzgün yollar açılmış, vistalar oluşturan yolların kesim noktasında geometrik düzene sahip meydanlar yer almıştır. Meydanlar, çeşme, kolonad, merdiven, havuz gibi donatı elemanları kullanılarak zenginleştirilmiştir (Gehl 1987).

Meydanlar, saray, kilise ve yönetim yapılarının önlerinde düzenlenmiştir. Yönetimin gücünü sergileyen görkemli binalarla çevrili bu alanlar, geometrik olarak biçimli, simetrik ve aksiyel bir düzene sahip olmuştur. Meydanın eni ve boyu arasında, 1/2, 1/1.42, 1/3, 1/ 1.73 gibi oranlar aranmıştır. Meydan, çevresinde yer alan ticari, dini, yönetimsel işler için insanların bir

araya geldiği bir mekân olmuştur ve insanların sosyal ilişki kurabilmesine olanak sağlamıştır (Giritlioğlu 1991).

Rönesans meydanlarının genel özelliklerini Zucker, şu şekilde tanımlamıştır: Meydanda bütünlük sağlamak için, mevcut mimari elemanlar arasında bir denge sağlanmıştır. Meydanda görsel denge sağlamak için, yapı cephelerinde arkadlara önem verilmiştir. Meydanın özelliğine göre, mekânın düzenlenmesi için anıt, heykel gibi plastik elemanlara ve bu elemanların su ile kombinasyonlarına önem verilmiştir (Zucker 1959).

Rönesans meydanlarında mimari düzen obje, insan ise subje olarak ele alınmıştır. İdeal mimari aranarak saf geometrik formlar kullanılmıştır. Meydan ve meydanı çevreleyen binalar için geometrik bir düzen tercih edilmiş, bu biçimleniş katı prensipler içinde yapılmıştır (Hoşkara 2000).

Barok döneminde, 17. yüzyılın kapalı ve tanımlı kentsel mekânları, daha açık bir forma sahip olmuştur. Kentsel mekânlar, görsel ve fiziksel olarak sürekliliği olan, daha geniş alanlar halini almıştır (Günay ve Selman 1993). Meydanın binalarla çevrelenmesi bu dönemde üç yönlü olarak gerçekleşmiştir. Bir tarafı açık bırakılan mekânda, sınırsızlık hissi ve derinlik etkisi oluşturulmak istenmiştir (Hoşkara 2000). Meydanlar yine saray, kilise ve yönetim yapılarının önünde düzenlenmiş ve yolların kesim noktasında yer almıştır. Meydanın çevresinde, büyük ve gösterişli dini ve yönetimsel yapılar konumlanmıştır. Ayrıca meydan formunda, farklı bir geometrik biçim olarak elips kullanılmıştır. Meydanlarda su öğesinin kullanımı önem kazanmış, meydanın merkezine genellikle anıtsal büyüklüğe ulaşan bir çeşme ya da su ile birlikte düzenlemesi yapılan dikili taş yerleştirilmiştir.

1760 Endüstri Devrimi'nden sonra kentlerde büyük bir değişim yaşanmaya başlanmıştır. Sanayileşme ve ticaretin gelişmesi, kentlerde ticari, finansal ve bürokratik sektörlerde iş olanakları üretmiştir. Devrimin başladığı İngiltere'de Londra ve ardından Fransa'da Paris, bu iş olanaklarından yararlanmak isteyen kişilerin göçleriyle kalabalıklaşarak ve sınırları genişleyerek, o dönemde Batı dünyasının en büyük kentleri haline gelmiştir. Nüfus hareketlerinin artışı, 19. yüzyılda Avrupa'da ve Avrupa dışında devam etmiştir. Yüzyılın ikinci yarısında, Avrupa ülkelerinden Amerika'ya çok sayıda göçmen ayak basmıştır. Endüstri Devrimi ile önceki dönemlerin küçük ölçekli kentleri, yerlerini büyük nüfuslu sanayi kentlerine bırakmaya başlamıştır (Hoşkara 2000).

19. yüzyılda, Haussman'ın bulvar planlaması dışında, kentlerde başka planlama anlayışları da ortaya çıkmıştır. Güzel Kent akımında, kent mekânının romantik bir görüntüsünün olması istenmiş ve bu amaçla klasizm canlandırılmaya çalışılmıştır. Bu anlayış

ile şekillenen kentsel mekânların sınırları olan cepheler, klasik dönem taklidi bir görüntüye sahip olmuştur (Günay ve Selman 1993).

1930'lu yıllarda, fonksiyonalizm ile birlikte kentler ve binalar için fonksiyonel bir yaklaşım gelişmiştir. Bu süreçte, sokaklar ve meydanlar yeni bina ve kent projelerinin bir parçası olarak görülmemiştir. Tüm tarih boyunca odak noktalar ve buluşma alanları olan sokaklar ve meydanlar, fonksiyonalizm ile istenmeyen yerler olarak ilan edilmiş, yollar, patikalar ve sonsuz yeşil alanlarla yerleri değiştirilmiştir. Yeşil alanların, pek çok aktivite için olanak sağlayabileceği ve zengin bir sosyal yaşam sunacağı düşünülmüş olsa da, bu alanlar bina projelerindeki birleştirici eleman haline gelememiştir (Gehl 1987).

20. yüzyılın ikinci yarısında, sanayileşme hızı oldukça artmıştır ve otomobil kullanımı ile birlikte karayolu taşımacılığı gelişmiştir. Bu etkenlerle, kentlerde hızlı bir büyüme yaşanmıştır. 19. yüzyılın 'Güzel Kent' anlayışı yerini, 'Pratik Kent' anlayışına bırakmıştır. Yeni anlayış içinde, estetik kaygılardan uzaklaşılmış, kentlileşen kitlelerin barındırılması gibi objektif sorunları ele alan bir planlamaya gidilmiştir (Günay ve Selman 1993). Motorlu taşıtların kent mekânına katılması, büyümeyle birlikte, insanların kentsel mekânlardan uzaklaşmasına ve kentsel mekânda insan hareketini engelleyerek, kentlilerin bu alanlara yabancılaşmasına neden olmuştur.

1970'lerin başında, çevre ve yaşam çevresi kavramlarının gündeme gelmesi ile, kentsel mekânlar, planlama ve tasarım alanında fiziksel ve sosyal öğeler olarak yeniden önemli görülmeye başlanmıştır. Kentsel mekânların, kentlilerin sosyal, kültürel ve iletişimsel gereksinimlerini karşılaması amaçlanmıştır (Hoşkara 2000). Bu anlayış doğrultusunda, kent içindeki mevcut kentsel mekânların yeniden düzenlenmesine ve kentin bazı bölümlerinin motorlu araçlara kapatılarak yaya kullanımına ayrılmasına başlanmıştır (Çağlar 1993).

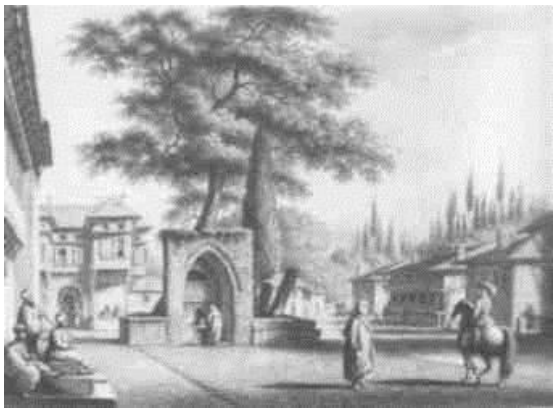
20. yüzyılın son yirmi yılı ile başlayan ve 'Bilgi Devrimi' olarak tanımlanan yeni süreç dünyanın, 18. yüzyılda başlayıp 19. yüzyılda devam eden 'Sanayi Devrimi'nden sonra yaşamaya başladığı ikinci bir devrimdir. (Marcus ve Francis 1990). Gelişmekte olan yeni enformasyon ve iletişim teknolojilerinin kenti, kentsel mekânları ve bu mekânlarda gerçekleşen sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkileri nasıl ve ne ölçüde etkilediği araştırılmaya başlanmıştır. Günümüzde insanların bir çoğu, iş, alışveriş, sohbet, iletişim kurma amaçlı olarak kentsel mekânlarda bir araya gelmek yerine, evlerinde bilgisayar ya da televizyonlarını kullanarak, yeni iletişim olanakları sayesinde tanıdıkları ya da tanımadıkları kişilerle ilişki kurabilmektedir (Hoşkara 2000). Bu nedenle, kentsel mekânların tasarımına daha çok önem verilmelidir. Kentsel mekânların günümüz gereksinimlerini karşılayan, insanları çeken yerler olarak kentsel yaşamın bir parçası olan konumlarını korumaları sağlanmalıdır (Gehl 1987).

2.2.3. Ülkemizde meydanlar

Osmanlı Dönemi'nde; kentin geleneksel yapısı, Batı dünyasında etkili olan değişimlerin yansıması ile 19. yüzyılda farklılık göstermeye başlamıştır. Bu nedenle, araştırmada Osmanlı kentinde meydan kavramı iki döneme ayrılarak Batılılaşma Öncesi ve Batılılaşma Sonrası adı altında incelenmiştir.

Batılılaşma Öncesi İslam dünyasında kentler, ya eski yerleşmelerin üzerinde, ya da yeni olarak kurulmuştur. Anadolu'da yer alan kentlerin büyük çoğunluğu antik bir çekirdeğe sahip olmuş, bir höyükten ya da Bizans akropolünden gelişmiştir. Ancak zaman içinde, antik kentlerin düz hatlar ve meydanlar oluşturan düzeni çoğunlukla kaybolmuştur. Yeni kurulan kentler ile, antik bir çekirdeğe sahip olup, yeni yapı komplekslerinin eklenmesi sonucunda genişleyen kentler arasında biçimsel olarak bir farklılık kalmamıştır (Oktay 1996, Cerasi 2001).

Osmanlı kentinde, konut dokusu içinde organik sokak dokusunun çeşitli noktalarda genişlemesi sonucunda küçük mahalle meydanları oluşmuştur. Ancak bu meydanlar, amaçlı bir düzenleme sonucunda ortaya çıkmamıştır. Konut, cami, kahvehane gibi yapılarla sınırlanmış bu alanlar, mahallelinin bir araya gelip zaman geçirdiği yerler olarak kullanılmıştır. Mahalle meydanında bazen gölgesinden yararlanılan bir ağaç veya buluşma noktası oluşturan bir çeşme yer almıştır (Şekil 2.3), (Cerasi 2001).

Şekil 2.3. İstanbul'a yakın bir kasaba olan Çekmece'de meydan (Cerasi 2001)

Meydan, genel tanımıyla yapılarla sınırlanmış bir alan olmasına karşın, Osmanlı kentinde çeşitli etkinlikler için kullanılan geniş açık alanlar olarak tanımlanmıştır. Bu anlamda Osmanlı kentinde meydan olarak ifade edilen mekânlar, kentin içinde veya dışında, yapılarla sınırlı veya sınırlı olmayan alanlardır. Bu meydanlar, sahip oldukları özel işleve göre adlandırılmıştır. Örneğin Cirit oyunlarının oynandığı alanlar At Meydanı, okçuluk ile ilgili çalışmaların yarışmaların yapıldığı alanlar ise Ok Meydanı adını almıştır. Yeşilkaya (2003), bu

alanların meydan olarak adlandırılmış olmasına karşın, her zaman kamusal alanlar da olmadığını ifade etmiştir. Örneğin İstanbul'daki Ok Meydanı kontrollü bir alan özelliği taşımış, meydan olarak anılmasına rağmen insanların bazı özel durumlar dışında alana girmesine izin verilmemiştir (Yeşilkaya 2003).

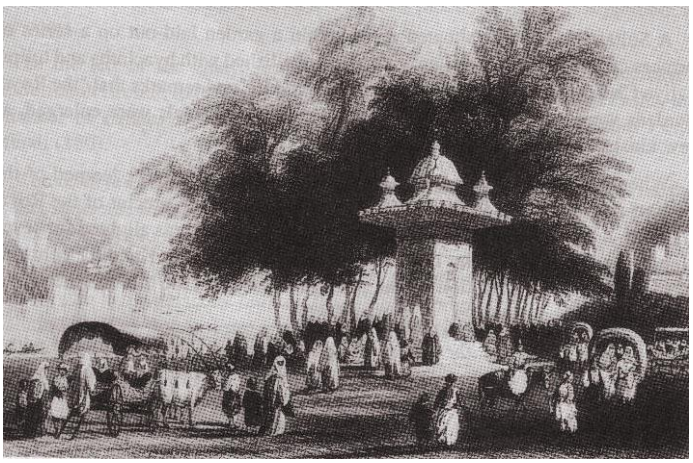
Türkçe'de meydan, boşluk, açıklık anlamında tercüme edilmiştir. Osmanlı kentinde yer alan bu tür alanlar genellikle her zaman rastlantısal olarak şekillenmiş, ayırt edilir bir tipolojik düzene sahip olmamıştır. Osmanlı kentinde meydanlar biçimlendirilmemiştir ve Batıdaki örneklerden farklı şekillerde kullanılmıştır. Çadırlar ve kulübelerin kurulduğu meydanlarda, insanlar daire biçiminde gruplar oluşturarak oturmuş, yemek yemiş, at binicileri oyunlar oynamıştır. Avrupa'daki meydanlardan farklı olarak bu alanlar daha çok yönlüdür. Meydan, düşünceye dalınabilecek bir ortam sunarken, aynı zamanda yemek yenilen, oturulan, şarkı söylenilen bir yer olması gibi farklı özellikler de taşımıştır (Cerasi 2001).

Osmanlı kentinde Batıdaki örnekler gibi, binalar ile sınırlanmış ve çeşitli düzenlenmelere sahip meydanlar oluşturulmamıştır. Ancak farklı etkinlikler için kullanılan açık alanlar meydan olarak adlandırılmıştır. Bu açıdan, Kuban (1998), İslam toplumunun kendine özgü yapısı nedeniyle, İslam dünyasında birkaç örnek dışında meydanların bulunmadığını ifade etmiştir. Ona göre, İslam kentinde sosyal yaşam, cami ve çarşıda gerçekleşir, politik yaşamda kadının yeri yoktur ve erkeklerin bir araya gelip görüşmesini sağlamak için mahalle geniş bir toplanma olanağı sağlayamaz. Bu nedenlerle kentin ticaret ve üretim alanlarının yakınında yer alan ulu camiler bir buluşma mekânı haline gelir. İslam kentinde, cami ve cami avlusu kalabalıkların buluştuğu bir mekân ve bir anlamda İslam kentinin forumudur (Kuban 1998). Osmanlı mimarisinde, sokak dokusunda olduğu gibi, iç ve dış mekânlar arasında da bir aşama düzeni kurulmuştur. Konutların ve kamusal yapıların planlarında, iç mekândan dış mekâna direkt geçişler yerine, iç ve dış arasında bir ara mekân olarak avlular yer almıştır. Cami avluları, halkın bir araya gelip, sohbet edebildiği dış mekânlar olarak kullanılmıştır (Şekil 2.4).

Şekil 2.4. Bursa Ulucami Avlusu (Dostoğlu 2001)

Kuban (1998), 18. yüzyılda İstanbul'da meydan çeşmelerinin yapılmasını, meydanların oluşturulması yönünde bir atılım olarak yorumlamıştır. Ona göre, tüm ya da bazı cephelerinden algılanan ve etrafında dolaşılan bir yapı olan meydan çeşmeleri, çevresinde bir mekân tanımlamıştır ve bu anlamda bir kent meydanı düşüncesine yaklaşılmıştır. Ancak mekânın çevresindeki yapılaşmanın, meydan oluşumunu desteklememesi nedeniyle bu alanlar meydan haline gelememiştir (Kuban 1998). Şekil 2.5'te 1885 yılında İstanbul Boğazı kenarında yapılmış bir çeşme ve çevresi görülmektedir.

Şekil 2.5. 1855 yılında İstanbul'da bir çeşme (Evyapan 1999)

Osmanlı kentinde meydanların, Batı kentlerinde görülen meydan niteliğine sahip olmamasının nedeni Osmanlı'nın merkezi otoritesidir. Bu yönetim biçiminde merkezi otorite karşısında birey söz sahibi değildir. Batı kentlerinde meydanlar, kent halkının toplandığı, kitle gösterilerinin yapıldığı, önemli kararların alındığı alanlar olurken, Osmanlı kentindeki meydan

olarak tanımlanan alanlar ise sadece toplumsal bir araya gelme ihtiyacının karşılandığı yerlerdir (Aslanoğlu 2000).

Osmanlı kentlerinde, Batı kentlerinde görülen yolların açıldığı, bir ya da birkaç mahallenin merkezi niteliği taşıyan meydanlar bulunmamasına karşın, İstanbul kenti Osmanlı kentlerinden bu yönde bir farklılık taşımıştır. Fethe kadar, Roma-Bizans yani Batı kenti olmuş İstanbul'da, o dönemde ortaya çıkmış bazı forumlar, Osmanlı Dönemi'nde de varlıklarını koruyan meydanlar olarak günümüze kadar ulaşmıştır. Bu tür örnekler İstanbul'un İstanbul yakası olarak adlandırılan bölümünde yer almıştır (Kuruyazıcı 1998).

Batılılaşma Sonrası; 19. yüzyıl, Osmanlı kentlerinde dönüşümün yaşandığı dönemdir. Siyasi örgütlenmede ve sosyo-ekonomik yapıdaki değişimler sonucunda, kent mekânı yeni bir yapıya sahip olmaya başlamıştır. Siyasi örgütlenmedeki değişim sonucunda, hükümet konağı, belediye binası, hastane, okul, karakol gibi yeni kamu binalarının kente katılımıyla yeni çekim noktaları oluşmuştur. Osmanlı kentlerinin dünya ile ticari ilişki içine girmesi sayesinde, yeni ulaşım teknolojileri gelişmiştir. Buharlı gemiler ve demiryollarının kullanımı ile yeni istasyon binaları ve rıhtımlar düzenlenirken, haberleşmeyi sağlamak için tüm topluma açık haberleşme sistemi kurulmuştur. 16. yüzyılın kervansaray ve hanları, istasyon, antrepo ve kente gelen yabancılar için otel olarak kullanılmış, ayrıca bu amaçla yeni yapılar da oluşturulmuştur. Dış ticaret ve sermayeye açılma ile birlikte bankalar kentte yer alırken, Batı kültürüne yönelme sürecinde lüks tüketim dükkanları, tiyatro, eğlence yerleri ve kafeler kent mekânında yeni öğeler olarak görülmeye başlanmıştır. İmparatorluğun toprak kaybetmesi sonucunda Anadolu'da bazı kentlerin büyük oranda göç almaya başlaması ve yaşanan diğer değişimlerin etkilerini düzenleme ve yönlendirebilme isteği, ilk kent planlama çalışmalarına neden olmuştur. Böylece imar planları düzenlenmiştir (Dostoğlu ve Oral 1999). Klasik Osmanlı döneminde Kadı'nın yönlendiriciliğinde olan kent yönetimi bu dönemde yetersiz kalmış ve onun yerini 'Şehremaneti' olarak adlandırılan belediye yönetimi almıştır. Şehremaneti ilk olarak 1855 yılında İstanbul'da kurulmuştur (Tekeli 1999).

Batılılaşma sürecini yaşayan kentlerde, Batı kentlerinde yer alan meydanların oluşturulması, planlama faaliyeti içinde yer almamıştır. Ancak İstanbul'da kent içinde bulunan bazı alanların düzenlenmesi için çeşitli çalışmalar hazırlatılmıştır (Çelik 1996). II. Abdülhamit, 1902 yılında Paris'in ünlü mimarı olan Joseph Antonie Bouvard'dan İstanbul'un güzelleştirilmesi için planlar hazırlamasını istemiştir. Fakat ünlü mimar bu konuyla yeterince ilgilenmemiş, İstanbul'a gelmeden, kentin fotoğraflarına bakarak çeşitli perspektif çizimleri hazırlamıştır. Eminönü, Bayezid, Sultanahmet için hazırlanan meydan projeleri beğenilmiş ancak uygulamaya geçirilmemiştir (Tekeli 1996). Kuban (2003), bu çalışmalardaki sorunların

uygulama sırasında aşılabilme ihtimali olduğunu belirtmiş, bu çalışmaların uygulanmamasını İstanbul için büyük bir kentsel gösterinin kaçırıldığı şeklinde yorumlamıştır (Kuban 2003).

Batılılaşma sürecinde, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde, yeni kamu binalarının inşa edilmesiyle birlikte kentsel meydanlar oluşturulmaya çalışılmıştır. Bazı örneklerde yeni kamu binalarının bir meydan oluşturacak şekilde konumlandırılmak istendiği görülmüştür. Örneğin, Yahya Ahmet'in Ankara'daki Maliye Bakanlığı binası bir meydan tanımlayacak şekilde yerleştirilmiştir. Jachmund'un Sirkeci Garı (1890), Vedat Tek'in Kastamonu Hükümet Konağı (1901-1902) bu anlamdaki başka örneklerdir. Bu tür bir çabaya karşın, Batılılaşma döneminde planlanmış özel yapıların çevrelediği meydanlar düzenlenmemiştir (Vardar 1990).

Cumhuriyet Dönemi'nde; Cumhuriyet yönetimi ilk olarak, savaş sonrası yıkılmış ve tahrip olmuş kentleri modern yaşam ortamı haline getirmek amacı ile, çeşitli mekânsal düzenleme kararları almıştır. 1950 sonrasında planlama faaliyetine bölge planlaması da eklenmiştir (Tekeli 1998). 1950 sonrasında kentlerde iş olanaklarının artması ve tarımda makineleşme nedeniyle, kırdan kente büyük bir göç yaşanmıştır. Bu şekilde nüfus artışı yaşayan kentlerde, kent yönetiminin gereken kontrolü sağlayamaması nedeniyle kentlerde plansız gelişen, gecekonduların yer aldığı bölümler oluşmuştur. (Sey 1998, Osmay 1998). Batılılaşma döneminde başlayan ve Batılı yaşamın bir sembolü olarak görülen apartmanların yapımı, bu dönemde tüm Türkiye'ye yayılmıştır. Bu süreçte, kentlerdeki planlama kararları ile yeni yollar ve meydanlar açılırken, bazı durumlarda eski eserler tahrip edilmiş ya da yıkılmıştır (Kuban 1995).

1970'li yıllarda, Türkiye'de otomobil üretiminin başlaması, kentsel mekânı etkileyen başka bir faktördür. Motorlu araçların sayısının artışı sonucunda, kentlerde trafik sorunları yaşanmaya başlanmıştır (Osmay 1998). Kent içinde meydan olarak tanımlanan alanlar, trafiğin düzenlenmesi için kullanılan kavşaklara dönüşmüştür.

Cumhuriyet sürecinde, farklı ekonomik ve politik gelişmelerin etkisi sonucunda kentlerin bu şekilde değişimler yaşamış olmasına karşın, Cumhuriyetin tanımladığı ve gerçekleştirmek istediği; çağdaş bir kent mekânının oluşturulma düşüncesidir. Kent içinde demokrasinin sembolü meydanların düzenlenmesi, böyle bir çabanın parçası olarak bu dönemde gerçekleştirilmiştir. Meydanın merkezinde genellikle Atatürk heykeli ya da Cumhuriyeti, Kurtuluş Savaşı'nı simgeleyen bir anıt yer almış, Cumhuriyet Bayramı'nda ve önemli günlerde kutlamalar, tören ve saygı duruşları yapılmıştır. Toplum, Cumhuriyete duyduğu bağlılığı ve saygıyı, meydanda yer alan anıta çiçek koyarak göstermiş, kentsel mekânı bir ifade aracı olarak kullanmıştır.

Cumhuriyet döneminde düzenlenmiş bu meydanlar, kentsel bir meydandan daha çok, kent içinde tören alanı olarak kullanılan mekânlardır. Batı kentlerinde örneklerine benzer kullanım çeşitliliğine sahip olmadıkları için, kent içinde günlük yaşamla bütünleşmeyen, sadece resmi törenlerin yapıldığı alanlar olarak kalmışlardır. Meydanlarda, tanımlanmış bir hacim oluşturulması amaçlanmadığı için, mekânsal bir bütünlük sağlanamamış, sadece yüzeyi ele alan düzenlemeler bu bütünlüğü sağlamada yetersiz kalmıştır (Vardar 1990).

Cumhuriyetin ilanından sonra gerçekleştirilen bu tür düzenlemelerin dışında, bu süreçte kent içinde sosyal yaşamın bir parçası olan meydan düzenlemeleri yapılmamıştır. Örneğin, planlı bir gelişim sürecine başlamış olan Ankara'da, ilk planlarda öngörülmesine rağmen, kentsel meydanlar düzenlenmemiştir. Adliye, konser salonu, opera, kütüphane gibi yeni binalar inşa edilmiş, ancak bu yapılar çevresinde kentsel mekânların oluşturulması için bir çaba gösterilmemiştir. Bu önemli yapılar, parsel düzeyinde ve tek başına ele alınmıştır. Bu tanımlamanın dışında tutulabilecek bir örnek, Ulus'ta heykelin bulunduğu meydandır. Şehir planında öngörülmemesine karşın, başarılı bir proje ile elde edilmiş meydanda, kendi içinde ve çevresindeki yapılarla birlikte bir bütünlük sağlanmıştır (Vardar 1990).

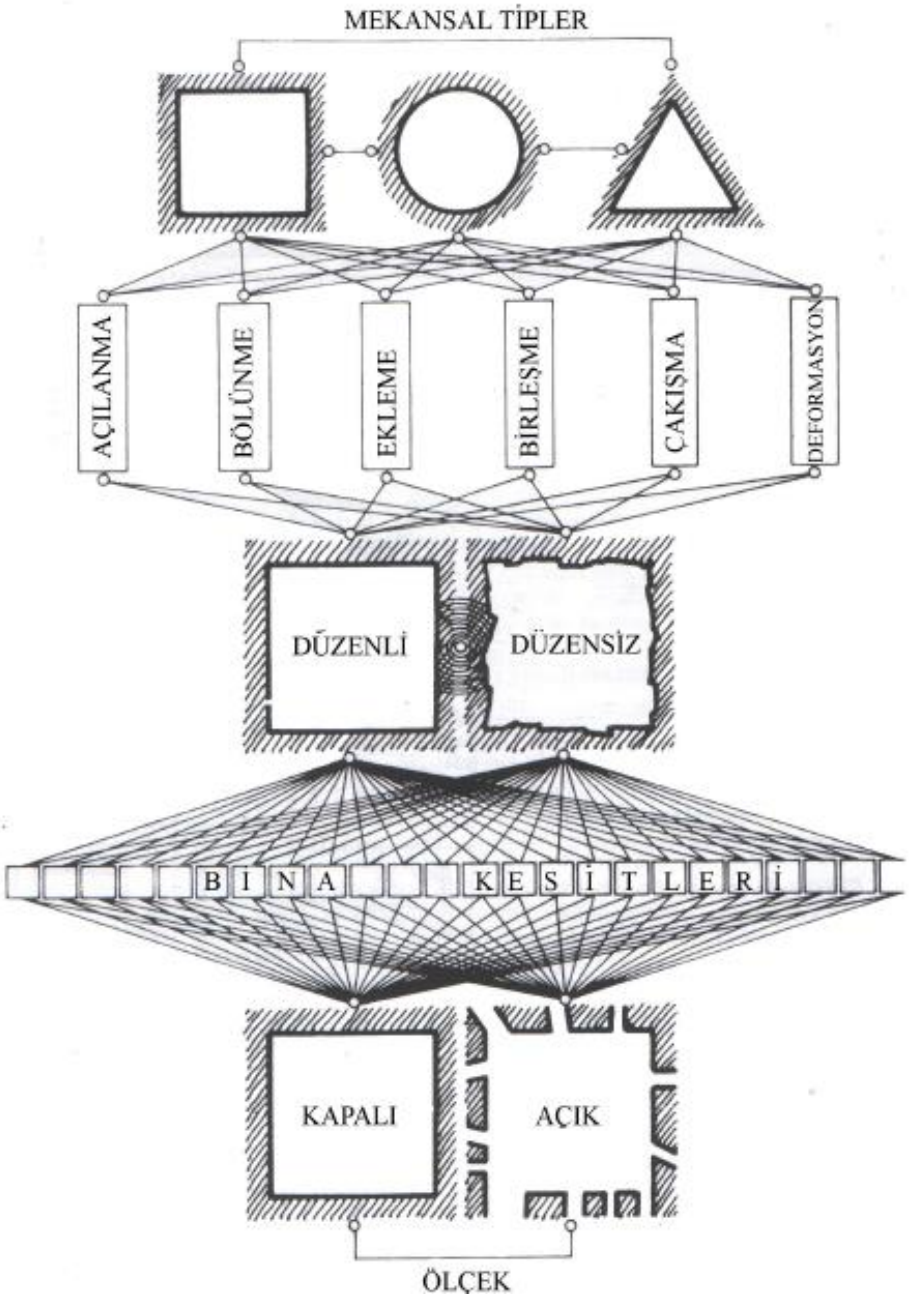
Cumhuriyetin ilanından sonra böyle bir süreç yaşayan kentlerimizde, kentsel yaşamın önemli bir parçası olan meydanların eksikliği son yıllarda önem kazanan bir konu olmuştur. Cerasi (2001), Osmanlı döneminde Türklerin kamusal yaşamına ilişkin tanımlama yaparken, Türk halkının, ortak mekânlarda bir araya gelmeye yönelik bir eğilim içinde olduğunu ifade etmiştir. Eski kent dokusu içersindeki sokaklar, mahalle meydanları ve diğer açık alanlar halkın çeşitli etkinlikler için kullandığı yerlerdir. Tarihsel süreçte kentlerde, artan nüfusun barınma sorunu, trafik düzenlemeleri gibi konular için gereken düzenlemeler yapılırken halkın kentsel mekânlara duyduğu gereksinim ise ihmal edilmiştir. Son yıllarda, üzerinde durulmaya başlanan bu eksiklik nedeniyle, kent içinde bazı alanlar, halkın çeşitli etkinlikler için kullanabileceği meydanlar olarak düzenlenmeye başlamıştır. Mevcut bazı meydanlar içinse, yeniden düzenleme çalışmaları yapılmıştır. Bu kapsamda, son yıllarda düzenlenen proje yarışmalarının pek çoğunun konusu kent içinde, kentsel mekân düzenlemelerine yönelik olmuştur.

2.3. Meydanların Oluşumları ve Planlama İlkeleri

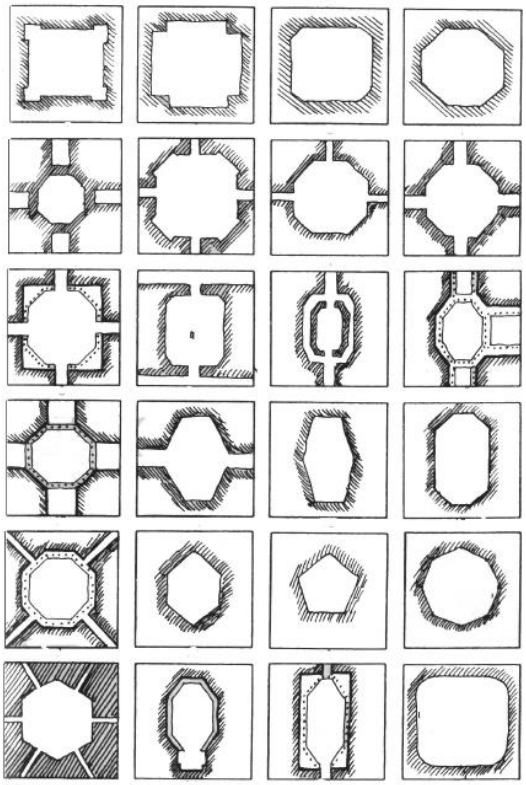
Bu bölümde meydanların oluşumlarına ve meydan planlama ilkelerine değinilmiştir.

2.3.1. Meydanların oluşumları

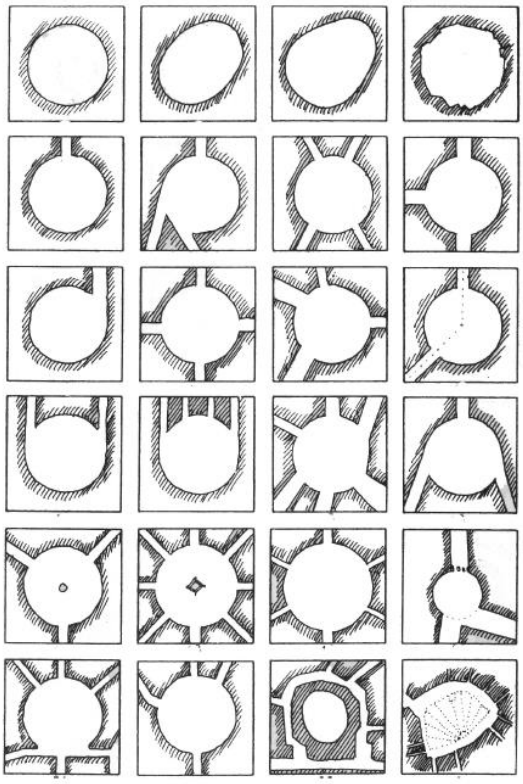
Krier, kentsel mekânın tipolojisini tanımlarken, meydanları zemindeki geometrik karakterlerine göre üç ana gruba ayırmıştır. O'na göre meydanlar, temel olarak kare, daire, üçgen formu ve bunların türevlerinden oluşmuştur. Temel formlar, açısal değişim, bölünme, eklenme, birleşme, çakışma ve deformasyon gibi değişim faktörleri ile şekillenmiştir (Şekil 2.6) (Krier 1979). Şekil 2.7, Şekil 2.8 ve Şekil 2.9'da, temel formlardaki değişimler sonucunda oluşan farklı örnekler görülmektedir.

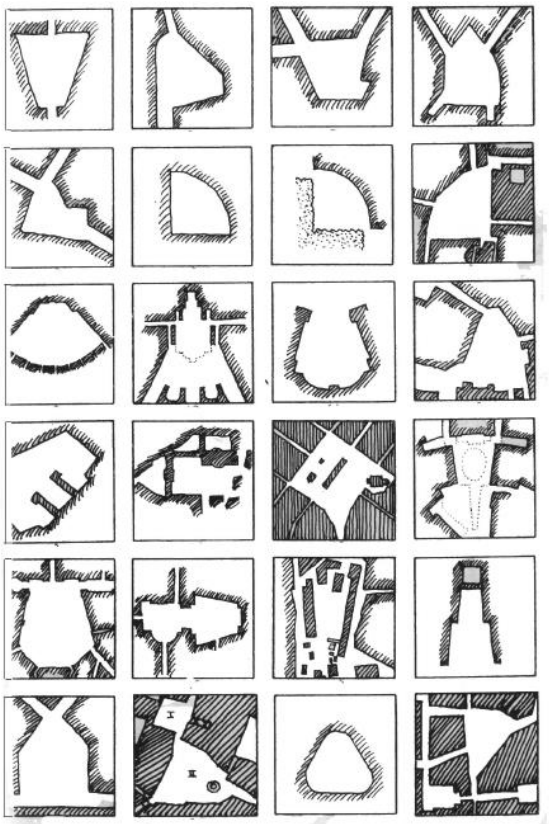
Şekil 2.6. Meydanların Oluşumu (Krier 1979)

Şekil 2.7. Kare form ve çeşitli varyasyonlar (Krier 1979)

Şekil 2.8. Daire form ve çeşitli varyasyonlar (Krier 1979)

Şekil 2.9. Üçgen form ve çeşitli varyasyonlar (Krier 1979)

Krier'in tanımlamasının dışında, meydanı biçimsel olarak sınıflandırmak için pek çok farklı çalışma da yapılmıştır. Bu çalışmalardan en etkili olan iki tanesi, Paul Zucker (1959) ve Camillo Sitte (1889)'nin kuramlarıdır. Zucker, meydanları beş ayrı form olarak gruplandırmıştır;

- Kapalı meydanlar: Mekân tamamen binalarla çevrilmiştir, sınırlanmıştır ve içe dönüktür.
- Dominant meydanlar: Mekân, önemli bir binaya yönlenmiştir.
- Merkezi meydanlar: Mekân bir merkez nokta etrafında biçimlenmiştir.
- Grup meydanlar: Mekânlar büyük kompozisyonlar oluşturacak şekilde bir araya gelmiştir.
- Amorf meydanlar: Mekânın sınırları belirsizdir (Moughtin 1992).

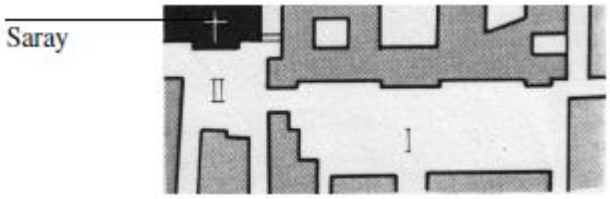
Sitte ise meydanları form olarak, "Derin Meydan" ve "Geniş Meydan" olmak üzere ikiye ayırmıştır. Derin ve geniş olma durumu, mekânda baskın özellik taşıyan ve mekânın yönlendiği binanın karşısında duran gözlemciye göre tanımlanmıştır. Sitte, derin meydan için, Floransa Santa Croce Kilisesi önündeki meydanı örnek olarak göstermiştir (Şekil 2.10). Meydandaki bakış, etkili ve baskın bir yapı olan kiliseye doğru yönlendirilmiştir. Sokaklar kiliseye yönlenirken, heykeller ve kent mobilyaları da bu düşünce ile düzenlenmiştir. Kilisenin önündeki meydan, Ortaçağ'da kilisenin ana girişinin genişlemiş bölümü olarak düşünülmüştür (Moughtin 1992). Baskın özellik taşıyan kilise, dikdörtgen formlu meydanın dar kenarında yer

aldığı için, meydanda duran bir kişi daha geniş bir perspektifte bakıp, tüm yapıyı algılayabilmiştir.

Şekil 2.10. Floransa Santa Croce Kilisesi önündeki meydan (Moughtin 1992)

Geniş Meydan için ise Sitte, Piazza Reale Modena'yı örnek olarak göstermiştir (Şekil 2.11). Meydanda hâkim bina bir saraydır. Saray, hacim olarak bulunduğu meydanla benzer boyutlara sahiptir ve kısa bir sokakla, yakınındaki meydan S. Domenico'dan tamamen ayrılmıştır. Ayrıldığı meydan ise, Sitte'ye göre bir kilisenin hâkim olduğu, derin meydan özelliklerini taşımaktadır (Moughtin 2003).

Şekil 2.11. Piazza Reale Modena (Moughtin 1992)

Krier R. (1979) , meydanın; agora, forum, manastır avlusu (cloister), cami avlusu gibi bazı kutsal yerlerin de bu göstergeden uyarlandığını düşünmekte ve gelecekteki meydanlarda olabilecek gelişmeler için bu gibi sembolik örneklerin "bir model" oluşturduğunu öne sürmektedir.

2.3.2. Meydan planlama ilkeleri

Bu bölümde meydan planlaması ve tasarımına yönelik araştırmalara yer verilmiştir. Genel olarak bir meydanın tasarımında dikkat edilmesi gereken ilkeler ve optimum meydan tasarımı için gereklilikler ortaya konmuştur.

Meydanlar, insanlara sosyal yaşamın çeşitli aktivitelerini sunduğu için planlanmalarında bir takım ilkelere dikkat etmek gerekmektedir. Meydan planlamalarında ilk aşama, etütdür.

Etüt; uygulanabilirlik analizi, amaçların belirlenmesi, fizibilite ve finans çalışmalarından oluşmaktadır. Yaya bölgesi olarak planlanmak istenen alanın; günlük trafik durumu, yaya hacmi, toplu taşıma istasyonları ve otopark alanlarının yeterlilikleri, altyapı hizmetleri, mevcut yapıların yükseklik, renk, malzeme, çatı vb. mimari nitelikleri gibi kültürel özelliklerinin; iklim, rüzgar, güneş etkileri, su ve toprak yapısı, bitki durumu gibi doğal özelliklerinin; nüfus, güvenlik, suç oranı, alandaki yapıların mülkiyet durumu gibi sosyo-ekonomik özelliklerinin ve alanın siyasi, yasal ve sermaye özelliklerinin belirlenmesi gerekmektedir (Demir, 1999). Meydanlar, şehir merkezi ulaşım planı ile birlikte etüt edilmeli ve yakın çevresi ile ilişkisi dikkate alınmalıdır (Kavi, 2003).

Bu alanlarda, sınırın net olarak tanımlanması planlamayı kolaylaştırmaktadır (Ökten ve Sancar, 2004). Alanın büyüklüğü, kullanıcı sayısına uygun olmalıdır (Untermann, 1991). Meydanların, kolay erişilebilir ve görülebilir, estetik çekiciliğe sahip, bakımının kolay, ekonomik ve güvenli olması önemlidir (Francis,1991). Alan; konforlu ve kullanışlı olmalı, sosyal, çekici ve davet edici özellikler taşımalı, keşfetme ve iştirak etme isteği uyandırmalıdır (Kavi, 2003). Ayrıca planlama aşamasında, fiziksel çevre ile toplumsal yaşam arasında ilişki kurulması çok önemlidir (Kuntay, 2008).

Meydanların çevresine otobüs, tramvay, metro gibi toplu taşıma araçlarına ait istasyonlar kurulmalı, alan yakınlarında taksi durakları düzenlenmelidir. Yayalar toplu taşıma istasyonlarına rahat ve en kısa yürüme mesafesinde ulaşmalıdır. Toplu taşıma araçlarının yaya bölgesi çevresinde ring yapması sağlanmalıdır (Aru, 1965).

Meydanlarda, bazı özel durumlarda motorlu taşıtlara giriş hakkı verilmeli, fakat öncelik verilmemelidir (Zafer, 1998). Alanda gerekli trafik işaretleri ve önlemleri alınmalıdır. Bunun için taşıt hızını kısıtlayıcı tümsekler, kısa aralıklarla (genellikle 40-50 metrede bir) konulmalıdır (Ökten ve Sancar, 2004). Servis araçları, itfaiye, polis, çöp toplama araçları, temizlik araçları, yükleme-boşaltma kamyonları için alanda alternatif girişler ve dolaşım ağı belirlenmelidir (Demir, 1999). Ayrıca yeterli büyüklükte otoparklar planlanmalı ve otopark isteğinin artış olasılığı göz önünde bulundurulmalıdır (Çınar, 2007). Mümkün olan alanlarda ise, otoparklar yer altında çözülmelidir (Aru, 1965).

Bu alanlarda yürüme aktivitesinin yanında bisiklet kullanımı da teşvik edilmeli, bisiklet yolu için ayrı bir şerit açılarak, yaya yolu ile bütünleştirilmeli, bisikletler için park olanağı sunulmalıdır.

Meydanlarda her tür iklimsel koşullara karşı önlem alınmış olunmalıdır. Sıcak, soğuk, rüzgar, yağmur, kar vb. hava koşullarında da kullanılmalıdır (Oktay, 1999). Yaya bölgeleri

hâkim rüzgârlara kapalı olmalı, planlama sırasında hava akım koridorları oluşturulmamasına dikkat edilmelidir (Aksoy ve Sunar, 2008).

Meydan planlamalarında, insan faktörü çalışmanın ana amacı olmalıdır. Kullanıcıların alandan çok yönlü yararlanabilmesi için uygun ortamlar üretilmeli, işlevler kazandırılmalıdır. Sadece güzel görünüm düşüncesiyle düzenlemeler yapılmamalı, toplumun katılabileceği, kaynaşabileceği, deneyim kazanabileceği mekânlar oluşturulmalıdır (Gündüz, 1991). Alan; çocuk, genç, yaşlı olmak üzere tüm yaş ve cinsiyet grupları, bunun yanında sakat ve engelli insanlar olmak üzere her kesim insan için düzenlenmelidir (Oktay, 1999). Ayrıca farklı kullanıcıları çekebilecek işlevsel çeşitlilik içermeli, sürekli kullanım ve canlılık sağlanabilmelidir (Gündüz, 1991).

Alan; ticari, kültürel ve rekreatif kullanımları içeren bütüncül bir sistem olarak planlanmalıdır. Düzenlenecek çocuk oyun alanları, yeşil alanlar, su öğeleri, dolaşma ve dinlenme alanları vb. fonksiyon alanları mümkün olduğunca birbirinden ayrılmalı, ancak birbirleriyle kopmayacak şekilde ilişkili olarak planlanmalıdır. Bu şekilde duran ve hareket eden yayanın birbirinden ayrılması sağlanmalıdır (Teziş, 1994). Issız mekânların oluşumu önlenmelidir. Bunun yanında sosyal, fiziksel ve psikolojik olarak alanda kaybolunması engellenmelidir (Yalvaç, 2009).

Planlanan alan, gece-gündüz ve farklı mevsimler için işlev çeşitliliği sağlamalı, buna göre uygun mekânlar üretilmelidir. Mekân işlevlere uyum sağlayabilecek şekilde değişken olmalı, toplum isteklerine ve günlük olaylara göre bazı öğeler kalkabilmeli, eklenebilmeli, yer değiştirilebilmelidir (Kuntay, 2008).

Meydanlar üç zonda planlanmalıdır. Bunlardan birisi donatı elemanlarının yer aldığı donatı zonu, ikincisi yaya hareketlerinin yer aldığı yaya zonu ve üçüncüsü iç ile dış mekânlar arasındaki geçişlerin yaşandığı (özellikle alışveriş merkezlerinde vitrin seyirlerinin gerçekleştiği) cephe zonudur (Döllük, 2005). Alışveriş merkezlerinde düzenleme elemanları vitrin seyretmeyi engelleyici olmamalı, vitrin önleri boş bırakılmalıdır. Yaya zonunda kullanıcı yoğunluğundan kaynaklanan sıkışıklıklar engellenmeli, alandan sadece transit geçiş yapan yayaların güvenliği de düşünülmelidir (Çınar, 2007). Ayrıca meydanlarda cephesi olan yapıların mekânı daha çekici kılması sağlanmalıdır. Zemin kattaki ticaret, yeme-içme, eğlence gibi kullanımların sokağa açılması da yaya hareketliliği için olumludur (Özer, 2006). Bunun yanı sıra, alanda fuarlar, sokak gösterileri düzenlenerek tüm gün boyunca hareketliliğin devam etmesi sağlanmalıdır (Prokai, 1999).

Meydanlar planlanırken kullanılan yapay donatı elemanlarının görsel, psikolojik ve ekonomik özellikleri dikkate alınmalıdır (Çınar, 2007). Kullanım amacı ve işlevlerine uygun,

kullanıcıların istek ve ihtiyaçlarına cevap verebilecek ve teknik alt yapıya sahip donatı elemanları tercih edilmelidir (Ökten ve Sancar, 2004).

Ayrıca meydan planlamalarında; peyzaj mimarı, mimar, şehir plancısı, inşaat mühendisi başta olmak üzere ilgili meslek disiplinleri bir arada çalışmalı, gerekli alt yapı ve detay çalışmaları yapılmalıdır. Özellikle ulaşım, kent mobilyaları, bitkilendirme ve alt yapı projelerinde uzman görüşleri alınmalıdır. Ayrıca bakım ve onarım işleri de ihmal edilmemelidir (Demir, 1999).

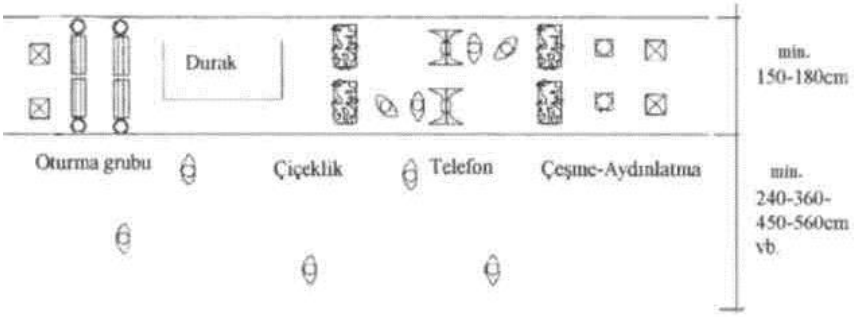
Meydan tasarımında fiziksel düzenlemeler yapılırken, mekânı kullanan yayalara ait teknik, duyusal ve psikolojik özellikler dikkate alınmalıdır. Bu nedenle yaya bölgelerinin tasarım ilkeleri "Fiziksel Özellikler", "Teknik Özellikler", "Duyusal Özellikler" ve "Psikolojik Özellikler" başlıkları altında incelenniştir.

2.3.2.1. Fiziksel özellikler

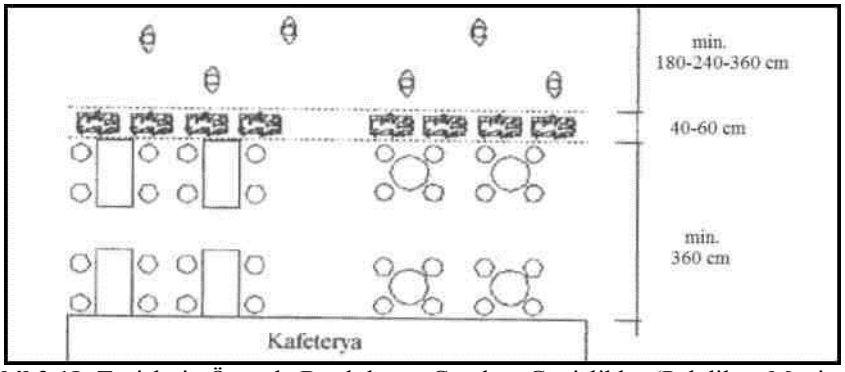
Meydanlarda, yaya bir noktadan diğerine güvenli ve en kısa yoldan ulaşmalı, en uzun mesafe 1 km'yi aşmamalıdır (Çınar, 2007). Yayayı yönlendirecek mekânsal düzenlemelere gidilmesi önemlidir (Aksoy ve Sunar, 2008). Yollarda rahatlık ön planda tutulmalı, bağlantı eksiklikleri, yol sapalıkları, yapı ve donatı elemanlarının geçişi sınırlaması gibi faktörlerin oluşmasına engel olunmalıdır (Robertson, 1994).

Yaya yolları mümkün olduğunca geniş tutulmalıdır. Yaya yollarının genişliği, yolun kullanılma amacına ve kullanım yoğunluğuna bağlı olarak değişmektedir (Ökten ve Sancar, 2004). Yaya yolu sadece transit geçişler yapmak için kullanılıyorsa asgari ölçülerde (180-240-360 cm) tutulmalıdır. Ayrıca yaya yolunun bir tarafında vitrin vb. seyredilecek yerler varsa, transit geçişler için kullanılan yaya yolu ölçüsü en az 80 cm genişletilmelidir (Pakdil ve Manisa, 2001).

Yaya yolunun durum ve amacı dolayısıyla çeşitli işlevleri ve kentsel mobilyaları içermesi gerekiyorsa ise, yaya yolu genişliğine minimum 150-180 cm'lik bir donatı alanı şeridi eklenmesi gereklidir. Bu şeritte; çöp kutusu, çeşme, oturma bankı, aydınlatma elemanı vb. öğelere yer verilmektedir (Şekil 2.12). Yol kenarında yer alan kafetarya, restoran vb. tesislerin önünde, oturma-yeme-içme alanları bırakılmak isteniyorsa tesisin önünde en az 360 cm'lik bir alan tasarlanmalıdır. Bu alanların yol ile ilişkisi sınırlandırılmak istenirse, bariyer, çiçeklik vb. donatı elemanları kullanılarak 40-60 cm'lik bir tampon zon oluşturulabilir (Pakdil ve Manisa, 2001) (Şekil 2.13).

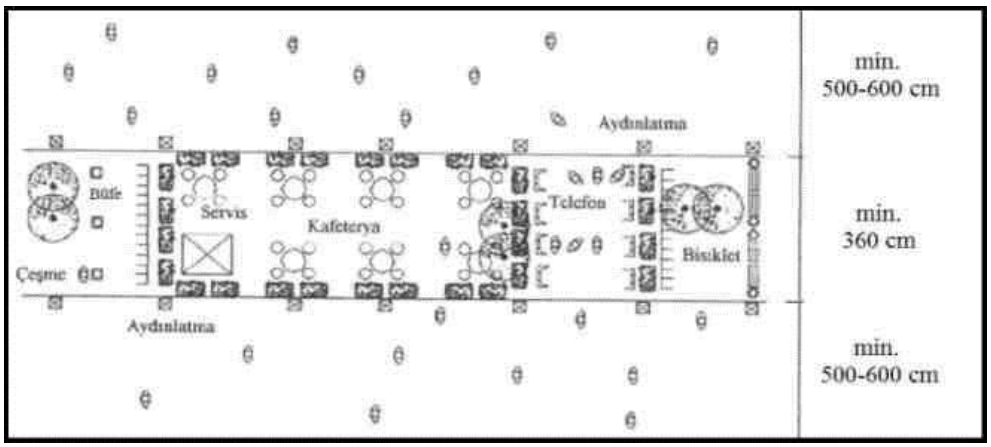

Şekil 2.12. Yaya Bölgelerinde Oluşturulacak Donatı Alanı şeridi (Pakdil ve Manisa, 2001)

Şekil 2.13. Tesislerin Önünde Bırakılması Gereken Genişlikler (Pakdil ve Manisa, 2001)

Geniş bulvar, cadde ya da meydanların yayalaştırıldığı uygulamalarda ise, donatı alanı şeridi ve/veya kafetarya, bar, lokanta, restoran vb. tesisler, yaya yolunun ortasında tasarlanabilir. Bu alanların orta bantta kullanımında, orta şeridin minimum ölçüsünün 360 cm olması gereklidir. Yol genişlikleri ise en az 500-600 cm olmalıdır (Pakdil ve Manisa, 2001) (şekil 2.14).

Şekil 2.14. Orta şeritte Oluşturulacak Donatı Alanı/Tesis şeridi (Pakdil ve Manisa, 2001)

Yaya yollarında ideal eğim % 1-3 arasıdır. Bu alanlarda eğimin %7-8'i aşmamasına dikkat edilmelidir. Maksimum çıkabilecek eğimin ise % 10 olduğu unutulmamalıdır (Seçkin, 1997).

Meydanlarda, gerekli olmadığı takdirde merdiven kullanılmamalıdır. Merdiven kullanımının zorunlu olduğu durumlarda ise, merdiven kullanımının yanına rampalı çözümler geliştirilmelidir. Rampaların eğimi ise, %5-8 arasında olmalıdır (Pakdil, 2001). Merdivenin genişliği en az iki kişinin aynı anda kullanmasını sağlamak amacıyla minimum 125 cm olmalıdır. Rampa genişliği ise, minimum 90 cm olmalıdır (Gülgün ve Altuğ, 2006).

Yaya yolu tasarımlarında sakatların ve engellilerin gereksinimleri de göz önünde bulundurulmalıdır. Görme özürlüler için zeminde özel tekstürlü/kabartmalı yürüme bantları yapılmalıdır. Ayrıca, tekerlekli sandalye kullanıcılarının görme yüksekliğinin 110-130 cm olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Duyma engelliler için, sinyalizasyon sistemi kurulmalı ve sesli anonslar yapılmalıdır (Pakdil, 2001).

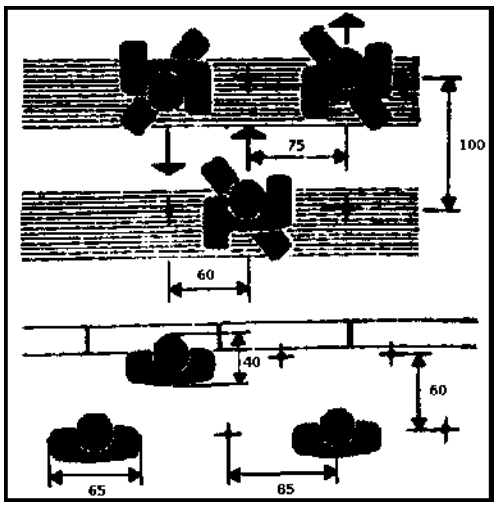
Yaya yolları bisiklet yolları ile bütünleştirilmelidir. Bisiklet yolu için ayrı bir şerit oluşturulmalı ve bisiklet yolunun minimum genişliği 2.00-2.50 m olmalıdır. Ayrıca alanda bisikletlerin bırakılması için güvenli bisiklet park alanları tasarlanmalıdır (Uz ve Karaşahin, 2004).

Meydanlarda yapay ve doğal donatı elemanlarına yer verilmelidir. Yapay donatı elemanlarıyla oluşturulan fiziksel kurguda; form, ölçek, oran, ritm, denge, doku, devamlılık ve birlik gibi tasarım ilkeleri dikkate alınmalıdır (Atabay ve Pilehvarian, 2001). Ayrıca, malzeme, renk açısından çevreye uygun olması, görünebilirlik, ulaşılabilirlik, kullanım kolaylığı ve bakım kolaylığı, özelliklerinin bulunması gereklidir (Giritlioğu, 1991). Sadece göze hoş gelen değil, belirli işlevleri yerine getirebilen, konforlu, ergonomik ve kullanıcıların fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını da karşılayacak öğeler kullanılmalıdır (Kuntay, 2008). Kullanılacak elemanların bir arada bütünlük oluşturması, yer seçimlerinin doğru yapılması, çok çeşit kullanılarak kargaşa ve görsel kirlilik oluşturmaması gereklidir (Yıldızcı, 2001).

Meydanlarda girişte yolların kolayca bulunmasını sağlayacak planlar, cadde ve sokak isimlerini taşıyan levhalar yerleştirilmelidir. Bilgilendirme ve yönlendirme panoları bulunmalıdır (Türkoğlu, 1991). Yaya kullanımını engelleyecek ve/veya güvenliğini tehlikeye düşürecek sabit ya da değişken hiçbir kullanımın (duraklar, reklam ve ilan panoları, elektrik direkleri, çöp kutuları vb.) transit akslarda bulunmaması gerekmektedir. Ağaç, direk, telefon, çeşme vb. donatılar yaya alanının paralelinde oluşturulacak ayrı bir zonda yer almalı, transit geçişi engellememelidir (Hepcan ve diğ., 2006).

2.3.2.2. Teknik özellikler

Yayalar, kentte kendilerine ayrılmış alanlarda yürümek, koşmak, alışveriş yapmak gibi dinamik ya da oturmak, ayakta beklemek, dinlenmek gibi statik hareketlerde bulunurlar. Yayaların boyutları, komşu yayalarla yüz yüze ya da yan yana durmaları, aynı ya da farklı yönde hareket etmeleri vb. özellikleri yaya bölgelerinin biçimlenmesinde belli sınırlar ortaya koymaktadır (Kuntay, 2008) (Şekil 2.15).

Şekil 2.15. Aynı ve Farklı Yönde Yaya Hareketleri (Kuntay, 2008)

Yaya, hareket etmek için belirli bir alana ihtiyaç duymaktadır. Yürüme hareketini, yayanın hızı ve dolaşılan yerdeki yaya sayısı belirlemektedir. Yürüme hızı, hareketin nedenine ve yürüme koşullarına göre değişmektedir. Yapılan etkinliklerin çeşidine göre yürüme hızları şu şekilde özetlenmektedir (Kuntay, 2008):

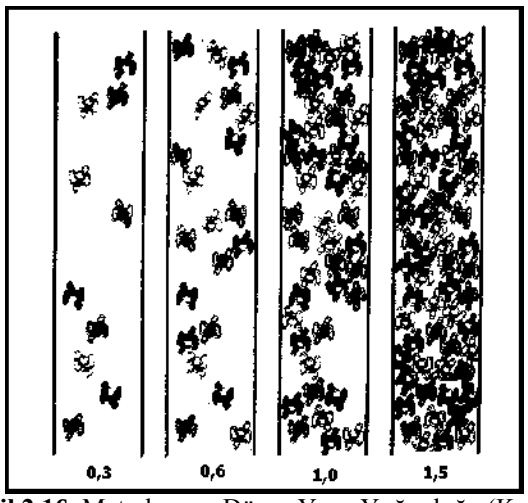
- Konut, tek yönde dolaşım ve işyerinde hız: 1.2-1.6. m/sn
- Alışverişte ve karışık dolaşımda hız: 1.0-1.4 m/sn
- Ticarette, boş zamanları değerlendirmede ve karşı yönden gelenlerin yoğun olduğu gezintilerde hız: 0.8-1.2 m/sn'dir.

Yürüme hızı ile yaya yoğunluğu arasındaki ilişki de oldukça önemlidir. Yaya yoğunluğu arttıkça, hız azalmaktadır. Normal bir yürüme eyleminde iki yaya arasındaki uzaklık 1 m civarında, yoğunluk ise metrekareye 0.4-0.7 yaya düşecek şekilde olmalıdır. İşlevler açısından bir alana düşen yaya yoğunluğu şu şekilde özetlenmektedir (Kuntay, 2008) (şekil 2.16):

- Bağımsız, amaçsız yürümede: 0.3 yaya/m^2
- Geçişlerin kolay olduğu yoğunlukta: 0.3-0.4 yaya/m^2
- Karşı yönden gelenlerle kesişmelerin olduğu fakat yürüyüşün olanaklı olduğu yoğunlukta:

0.4-0.7 yaya/m^2

- Yürüyüşün zor olduğu yoğunlukta: 0.7-1.0 yaya/m^2
- Yayalar arasında kesişmelerin fazla, yürüyüşün çok zor olduğu yoğunlukta: 1.0-2.0 yaya/m^2
- Yürümenin olanaksız olduğu yoğunlukta: 2.0 üzeri yaya/m^2

Şekil 2.16. Metrekareye Düşen Yaya Yoğunluğu (Kuntay, 2008)

Yaya hareketlerinde etkili diğer bir faktör ise yaya akımıdır. Yaya akımı, genel olarak yaya gruplarının ortalama yürüme hızına bağlıdır. Yürüme hızı yapılan aktiviteye, yaşa vb. faktörlere göre değişmektedir. Örneğin; alışveriş amaçlı yolculuklar her gün düzenli ve aynı olanaklarla yapılmadığı için yavaştır (Demir, 1999). Bu fiziksel özelliklerin yanında; yürünen alanın eğimi, zemin malzemesi, boyutu ve yola katılan diğer akslar da yaya hareketini etkilemektedir (Özkal, 1990).

2.3.2.3. Duyusal özellikler

İnsan yakın çevresini, içinde yaşadığı mekânı ve onu oluşturan öğeleri duyguları yardımıyla algılamakta, kavramakta ve değiştirmektedir. Mekânsal davranış biçiminin oluşması, zihinsel bir değerlendirme olarak tanımlanan kavramanın gerçekleşmesi ve insanın çevreden sonsuz sayıda gelen uyarıları algılaması ile olmaktadır (Giritlioğlu, 1991). Kullanıcının görme duyusuyla mekânı algılamasında; bakılan uzaklık, görünen nesnenin büyüklüğü, görülme açısı, nesnenin rengi, aydınlığı ve gözlenme süresi önemlidir (İnceoğlu, 2007). Buna yayanın hızı da eklenebilir. Yayanın hızı arttıkça algılama süresi ve görüş açısı azalmaktadır. Örneğin hızla hareket eden, bir yere yetişmesi gereken bir yayanın çevresini gözlemesi, duran bir yayaya göre oldukça sınırlı olacaktır (Kuntay, 2008).

Bu sınırlar meydan boyutlarının biçimlendirilmesinde oldukça önemlidir. Yayaların görme, işitme ve algılama özellikleri dikkate alındığında aşağıda yer alan uzaklık sınırlarına ulaşılmıştır (Kuntay, 2008):

- Konuşan iki kişi arasındaki maksimum uzaklık: 2.1-3.6 m
- Bireysel ilişkinin kesildiği uzaklık: 9.0 m
- Yüzün anlamını kavrayabilmek için gerekli maksimum uzaklık: 12.0 m
- Yüzü tanıyabilmek için gerekli maksimum uzaklık: 24.0 m
- Her hangi bir eylemi ayırabilmek için gerekli uzaklık sınırı: 135.0 m'dir.

Meydanları biçimlendiren özelliklerden biri ise, yayaların işitme duyusudur. İnsanın konforunu bozan gürültülerin yanında; kuş sesi, yaprak kıpırdamasının verdiği ses, su sesi, müzik sesi vb. sesler de yaya bölgelerindeki yaşamı etkilemektedir (Kuntay, 2008).

2.3.2.4. Psikolojik özellikler

Yaya bölgelerinde yapılacak tasarımların kullanıcılar tarafından nasıl algılanacağının göz önünde bulundurulması önemlidir. İnsan ve çevresi arasında karşılıklı bir etki vardır. İnsan çevreyi, çevre ise insanı biçimlendirmektedir (Çakmaklı, 1992). İnsan, çevrenin fiziksel, sosyal ve zamansal boyutuyla karşılıklı bir etkileşim içindedir (Edgü, 2003). Bu nedenle, kentsel mekânların düzenlenme biçimlerinin, insan davranışı üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Bu bağlamda mekân ve içinde yer alan unsurlar, kullanıcıların mekânı değerlendirmesinde ve mekânsal davranışlarda yönlendirme sağlamaktadır (Erdönmez ve Akı, 2005).

İnsan, mekânda algılama, kavrama ve mekânsal davranış olmak üzere üç psikolojik süreç geçirmektedir (Erkman, 1982). Moles (1966)'a göre algılama, duyularla etrafta olup bitenin farkına varmaktır. Algılama, kişilere göre değişen bir olgudur. Kişilerin algılama sistemleri, düşünce yapılarına, yaşadıkları sosyal gruplara, kültürlerine ve çevrelerine göre değişmektedir. Ayrıca, bireyin o zamana kadar elde ettiği bilgi birikiminin düzeyiyle de ilgilidir. Bunun yanında kişinin; mekânda oturma süresi, hareketliliği, ulaşım tarzı, kültürel öğeleri, eğitimi, yaşı, cinsiyeti, doğum yeri, kişilik özellikleri, psikolojik ve sosyal statüsü algılaması üzerinde etkili olmaktadır. Gürültü, sıcaklık, ışık düzeyleri vb. çevresel faktörler de kişinin algılamasını etkiyen etmenler olarak karşımıza çıkmaktadır (Morval, 1985). Ayrıca, mekânın boyutları, biçimi, tanınmışlığı, ulaşılabilirliği, iklimsel koşulları, estetik ve rekreasyonel olanakları da mekânın algılanmasını etkilemektedir (Whyte, 1980). Kavrama ise, kişinin algıladığı bilgileri değerlendirmesidir. Bu değerlendirme sonucunda kişinin gösterdiği eylemler ve tepkiler **mekânsal davranışa** dönüşmektedir. Bu anlamda mekânsal davranış,

kişinin çevre ile ilişkileri olarak tanımlanmaktadır. Mekânsal davranış etkileri ise, tasarım sürecine yön vermektedir (Erkman, 1982).

İnsanın belirli ihtiyaçlarını karşılamak üzere düzenlenmiş mekânların bu ihtiyaçları ne derecede karşıladığı, o mekânı kullanan insanların gözlenmesiyle anlaşılmaktadır (Erkman, 1982). Hareket eden gözlemci, çevresindeki yapıların ve mekânların çeşitli özelliklerini algılamakta, kavramakta ve davranışlarla ihtiyaçlarını karşılamaktadır (Dağ, 2005). Bu şekilde kişiler gözlemlenerek mekânın kişi üzerinde bıraktığı etki anlaşılmaktadır.

Gehl (1987), kentsel mekânda gerçekleşen yaya davranışlarını üç başlık altında incelemektedir. Bunlar; zorunlu aktiviteler, isteğe bağlı aktiviteler ve sosyal aktivitelerdir.

- Zorunlu aktiviteler: İşe gitmek, otobüs beklemek gibi az ya da çok yapmak zorunda olduğumuz eylemlerdir.
- İsteğe bağlı aktiviteler: Temiz hava almak için yürüyüşe çıkmak, güneşlenmek, oturmak vb. aktivitelerdir. Katılmak için istek, zaman ve uygun yer olması gerekmektedir. Bu tür aktiviteleri gerçekleştirebilmek için dış koşulların uygun olması gerekmektedir.
- Sosyal aktiviteler: Bu aktiviteler kamusal alanlarda insanları mutlu eden aktivitelerdir. Oyun oynama, sohbet etme vb. aktiviteleri kapsadığı gibi, insanları görme, duyma gibi pasif iletişim aktivitelerini de kapsamaktadır.

2.4. Meydanların Niteliğini Etkileyen Faktörler

Meydanlar, nitelikli mekânlar olabildikleri takdirde kentsel yaşama katkı sağlayabilmektedir. Kullanım, bazı durumlarda farklı alternatiflerin eksikliği nedeniyle zorunlu olarak gerçekleşebilmekte, ancak bu tür örneklerde kullanıcılar ve kent için belirtilen kazanımlar sağlanamamaktadır. Bu anlamda, kentte meydanların var olması, kentsel yaşama katkı sağlandığı sonucunu doğurmamaktadır. Bu bölümde, kent yaşamının vazgeçilmez elemanları olması gereken bu alanların, nitelikli yaşam alanları sunabilmesini etkileyen faktörler belirlenmeye çalışılmıştır.

2.4.1. Doğal faktörler

Meydan olarak düzenlenen alanın sahip olduğu topografya, iklim, manzara gibi doğal özellikler, tasarımda başarı sağlanması için değerlendirilmesi gereken faktörlerdir. Bu faktörlerin göz ardı edilmesi, çözümlerin tamamen başarısız hale gelmesine neden olabilmektedir.

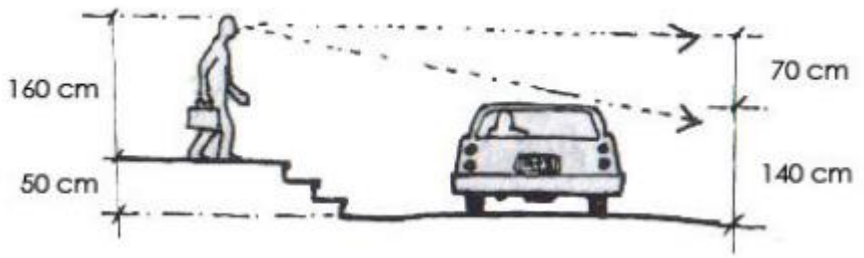
Topografya; meydan tasarımında önemli bir kriterdir. Meydanlarda, topoğrafik veriler alanın farklı özellikteki bireyler tarafından kullanılmasında engel oluşturmayacak şekilde değerlendirilmelidir. Meydanın eğimli bir arazi yapısı üzerinde yer alması, yaya ulaşımında merdiven, rampa gibi öğelerin kullanılmasını gerektirmektedir. Farklı kotlardaki platformları birbirine bağlayan bu öğelerin temel işlevi, tüm kullanıcıların kentsel açık alanda her noktaya rahatlıkla ulaşmasını sağlamaktır. Bu ilişkinin kurulması, meydanların, güçlü sosyal ilişki ağı oluşturmasını kolaylaştırır (Leonard 1979).

Kentsel mekânda yer alan rampalarda uygun eğim %5 ile %8 arasındadır ve 6-8 metrede bir dinlenme sahanlığı düzenlenmelidir. 1-2 metrelik kısa rampalar, %10-15 eğimli olarak yapılabilmektedir (Pakdil 2001). Şekil 2.17'de rampa eğimi ve yürümeyle ilişkisi görülmektedir. Rampaların ortalama bir kalabalığa hizmet vereceği düşünülmeli ve en dar rampa 1.65 metre eninde yapılmalıdır. Merdivenlerde ise, bu ölçü 1.50 metre ile 2.00 metre arasındadır ve 15 basamaktan sonra sahanlık düzenlenmelidir. Rıht yüksekliği 12-14 cm. arasında yapılmalı, dik çıkışlar oluşturulmamalıdır (Bakan ve Konuk 1987, Pakdil 2001).

Şekil 2.17. Yaya rampalarında eğim (Bakan ve Konuk 1987)

Kot farklılıkları, meydan düzenlemelerinde mekânları ayırıcı, herhangi bir işlev için özelleşmiş bir bölgeyi tanımlayıcı ve sınırlayıcı olarak kullanılabilmektedir. Yaya ve araç, kentsel mekânda kot farklılıkları ile birbirinden ayrılabilmektedir (Şekil 2.18). Yayalar araçların olduğu seviyeden 45 cm yukarıda olduklarında kendilerini güvende hissetmektedir (Alexander 1977).

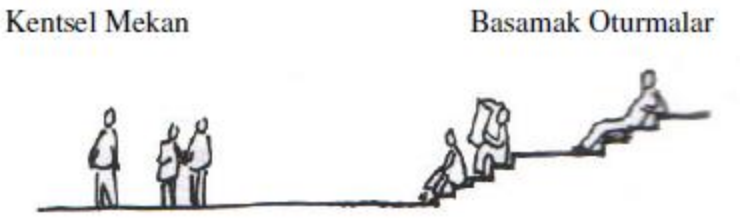

Şekil 2.18. Yayanın kot farklılığı ile araçlardan ayrılması (Alexander 1977)

Merdivenler, kotlar arasında ilişkiyi sağlayan temel işlevinin yanı sıra, meydan içerisinde amfi şeklinde bir oturma düzeni de sunmaktadır (Şekil 2.19). Basamak oturmalar, mekânda davet edici bir eylem olduğunda, insanların olayı görmelerini ve aynı zamanda olayın içinde olduklarını hissetmelerini de sağlamaktadır. Üst noktalar olayın tümünü izlemek için uygun olurken, alçak bölümler, aktivitenin içinde hissetmek isteyenler tarafından tercih edilmektedir (Şekil 2.20). Merdivenler, sirkülasyon hattı üzerinde yer aldıkları için insanların kolay ve sıkça kullandıkları yerlerdir (Alexander 1977). Çeşitli etkinlikleri izlemek için amfi düzeni sağlayan bu alanlarda, işlevin yanı sıra başka bir önemli etkinlik ise insanların birbirlerini izlemeleridir. Farklı seviyelerde oturan insanlar çoğunlukla, diğer insanları ve onların çevreye nasıl baktıklarını gözlemleme olanağı bulmaktadır (Whyte 1979).

Şekil 2.19. Roma' da bir meydanda yer alan İspanyol merdivenleri

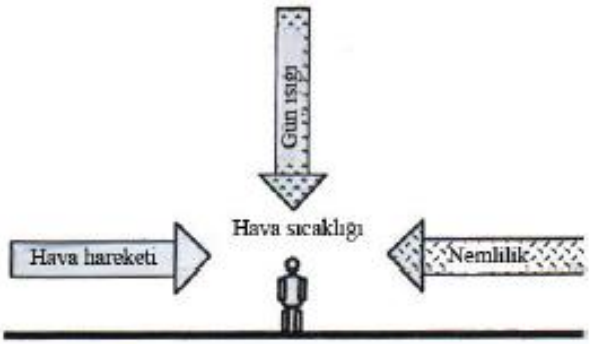
Şekil 2.20. Basamakların oturma elemanı olarak kullanımı (Alexander 1977)

Topografyanın verilerinden yararlanarak, eğimli bir alanda kentsel mekânın kullanımını destekleyen işlevler için yapılar toprak altında çözülebilmektedir. Böyle bir çözümde, yapının çatısı kentsel mekânın bir parçası olarak düzenlenip kullanılabilmekte, arazinin eğimli yapısı ile yapıya ulaşım olanağı alt kottan sağlanabilmektedir. Bu uygulamalarda, meydanlarda açık alan kullanımına canlılık getiren bazı servisler için yer sağlanırken, kentlerde sayısı oldukça az olan yapılaşmamış alanlar da korunabilmektedir.

İklim, meydan tasarımını direkt etkileyen bir faktördür. Meydanlar, bulundukları bölgenin iklimsel özellikleri karşısında, konforlu kullanım alanları sağlama düşüncesi ile düzenlenmelidir. İklimsel verilerin başarılı bir biçimde değerlendirilmesi, insanların binalarla birlikte dış mekânları da kullanmalarını olumlu yönde etkilemektedir. İklimin kötü etkilerinin azaltılması, dış mekânları daha kullanılır hale getirmektedir. İnşa edilmiş çevrenin, iç ve dış mekânlarında, insan yaşamı için gereken konforun sağlanması tasarımcıların temel hedefidir. İklimsel faktörler insan konforunu etkilemektedir. İnsanların kendilerini rahat hissettiği dış mekânlar oluşturmak için, mevcut durumun iklimsel yapısı iyi bilinmelidir. Bu bilgiye sahip olduktan sonra, mekânda doğru bir tasarım gerçekleştirilebilmektedir (Beer 1990).

İklimin kent üzerindeki etkisi, 3 farklı grupta incelenebilmektedir. Makro ölçek kent bütününü, mezo ölçek köy ya da mahalle düzeyini, mikro ölçek ise küçük bina gruplarını kapsamaktadır. Bazı durumlarda, yapıların birbirine yakınlığı, mikro iklimsel bölgelerin özelliklerinin karışmasına bile neden olabilmektedir (Voolley 2003). Meydanları sınırlayan yapıların yükseklikleri ve biçimleri, hava akımında farklı yönlenmelerin ya da farklı gölge ve güneşli alanların oluşmasında rol oynamakta, dolayısıyla kent içindeki her farklı mekân farklı verilere sahip olmaktadır.

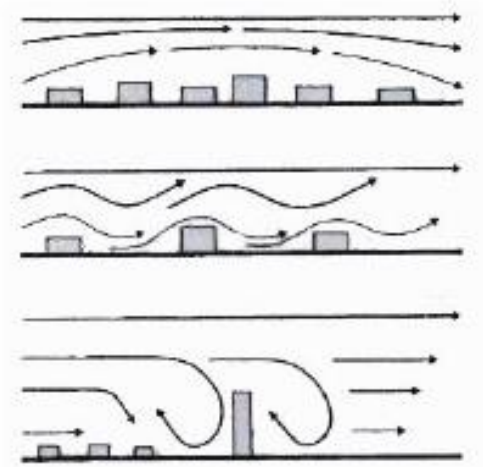
Rüzgar, gün ışığı-radyasyon, nem, sıcaklık birbiri ile ilişkili olarak insan konforunu etkiyen iklimsel faktörlerdir (Şekil 2.21). Meydan düzenlemelerinde, yerin iklimsel yapısına bağlı olarak, bu veriler değerlendirilmeli, zararlı etkilerden korunmak için önlemler alınırken, olumlu etkilerden yararlanılmalıdır (Bakan ve Konuk 1987).

Şekil 2.21. İklimsel faktörlerin insan konforunu etkilemesi (Beer 1990)

Rüzgar; bölgenin iklimsel yapısına bağlı olarak tasarımlarda kimi zaman istenilen, kimi zaman da istenmeyen bir faktördür. Hava hareketlerinin buharlaşmayı hızlandırıcı etkisi, sıcak ve nemli bölgelerde olumlu, soğuk ve kuru bölgelerde olumsuz olmaktadır. Yaz ve kış farkı da düşünülerek, meydanların etkin kullanımı için iki farklı gereksinime de cevap veren mekânlar tasarlanmalıdır. Kent içinde, yapılaşma rüzgârın hızını düşürmektedir. Ancak farklı yapı

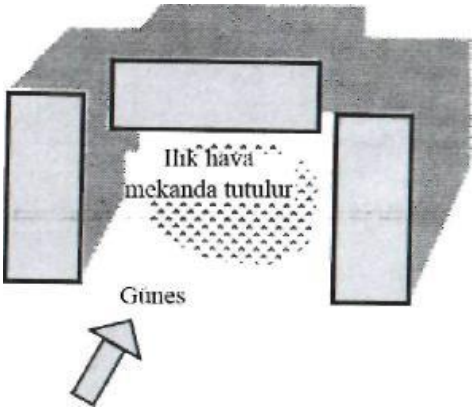
gruplarının etkisi ile kısmi değişimler de oluşmaktadır. Yüksek blokların yakınında, zemin seviyesinde meydana gelen türbulans nedeniyle lokal artışlar görülmektedir (Şekil 2.22). Yüksek binaların, kentsel mekânda olumsuz rüzgâr etkisi oluşturmaması için, bina formu ve cepheleri değerlendirilerek bazı önlemler alınabilmektedir (L'arca 2004).

Şekil 2. 22. Yapılaşmaya bağlı olarak rüzgârın değişimi (Gehl 1987)

Meydanlarda, rüzgârdan korunma amacıyla rüzgâr kırıcı elemanlar kullanılabilmektedir. Bitkilendirme ve çitler oluşturma, rüzgâr kırıcı olarak en sık kullanılan çözümlerdir. Bu bitkiler arasında en fazla kırıcılık etkisini, yaklaşık olarak %50 gözenekli bir yapıya sahip olanları sağlamaktadır. Dolu yüzeyli rüzgâr kesicilerin ve duvarların üst kısımlarında girdapların oluşması bu elemanların etkinliğini azaltmaktadır (Beer 1990). Ağaçlandırma bu nedenle daha etkili bir çözüm sağlamaktadır. Ağaçlar aynı zamanda, havayı temizleyici, sıcaklığı düşürücü ve gürültü kesici-azaltıcı olarak mekânda farklı etkiler oluşturmaktadır (Voolley 2003).

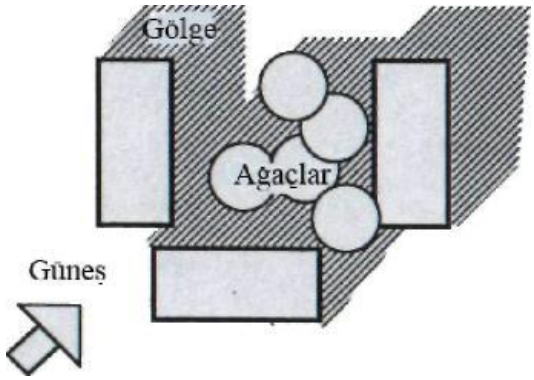
Güneş ışınları, rüzgâr gibi, farklı iklimsel bölgelerde, yaz ve kış aylarında istenilen veya istenmeyen iklimsel bir faktördür. Soğuk bölgelerde, kış süresince, dış mekânlarda radyasyondan yararlanılan güneşli bölümler bulunduğu takdirde, bu mekânlar iklimin sert yapısına rağmen kullanılan yerler olmaktadır (Şekil 2.23). Yaklaşık olarak 22 C^0'nin altındaki sıcaklıklarda dış mekânda oturabilmek için, güneş ışınlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca bu bölümlerin rüzgârdan da korunmuş olması gerekmektedir (Beer 1990, Lynch 1967).

Şekil 2.23. Soğuk iklimde binaların sıcak havayı tutan biçimde konumlanması (Beer 1990)

Kış aylarında ve soğuk bölgelerde, güneş almadığı için dış mekânlar kullanılamamaktadır. Burada en iyi güneş alan noktanın tasarımı önemlidir. Bu mekânın güneşlenme alanı olarak düşünülmesi, özel bitkiler kullanılması, rüzgârdan korunmasının sağlanması gibi başka etkiler de tasarımlarda değerlendirilmelidir (Alexander l977).

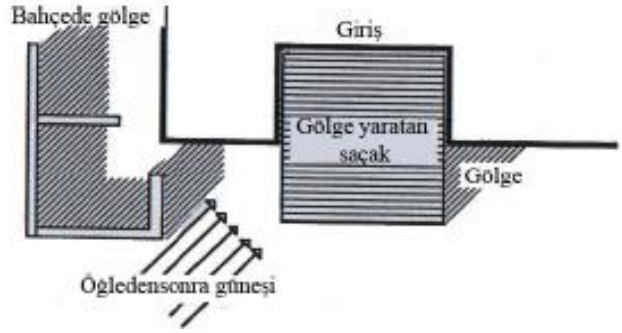
Sıcak bölgelerde ve yaz aylarında ise, kentsel mekânların kullanılması için, güneş ışınlarından korunmuş mekânların oluşturulması gerekmektedir. Binaların konumlanmasına bağlı olarak gölgeli alanlar sağlanabilmektedir (Şekil 2.24). Ayrıca kanvas, arkad gibi yapısal çözümler ve ağaçlandırma ile dış mekânda gölgeli alanlar oluşturulabilmektedir (Demir 1999).

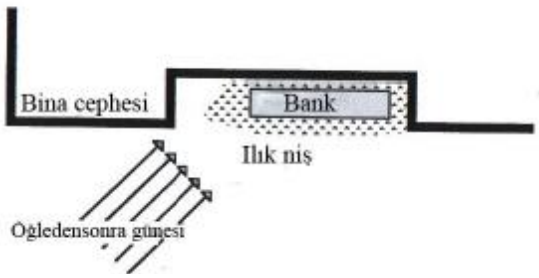
Şekil 2.24. Sıcak iklimde bina ve ağaçların dış mekânda gölge sağlayıcı olarak konumlanması (Beer 1990)

Peyzaj ve bina formları mikro iklimi büyük veya küçük ölçekte değiştirebilmektedir. Bitkilendirme mikro iklimin kontrolünde çeşitli nedenlerle tercih edilmektedir. Bitkiler güneş ışınlarını emici ve yansıtıcıdır. Ağaçlar, altlarında serin gölgeler oluşturup, yazın ortam sıcaklığını düşürürken, kış süresince güneş ışınlarının ulaşmasını sağlamaktadır. Ayrıca, yaprak yüzeylerinde oluşan buharlaşma sayesinde serinletici bir etki de oluşturmaktadır (Oktay 2001).

Binaların çeperlerinde oluşturulan nişler ve arkadlar, kentsel mekânda güneş ışınlarından korunulan mekânlar üretmektedir. Arkadlar binaların kenarlarında, kamusal-özel arası bir mekân tanımlamaktadır ve binalarla dış mekânlar arasında güçlü bir ilişkinin kurulmasını sağlamanın en klasik çözümüdür. Koruyucu etkinin sağlanması için, arkadların tavanı fazla yüksek yapılmamalıdır (Alexander 1977). Yapılarda oluşturulan nişler ile dış mekânda serin ve sıcak lokal etkileri olan bölümler oluşturulabilmektedir (Şekil 2.25, Şekil 2.26).

Şekil 2.25. Duvarların ve üst örtünün etkisiyle yapı çeperinde gölgelenmiş serin alanların oluşumu (Beer 1990)

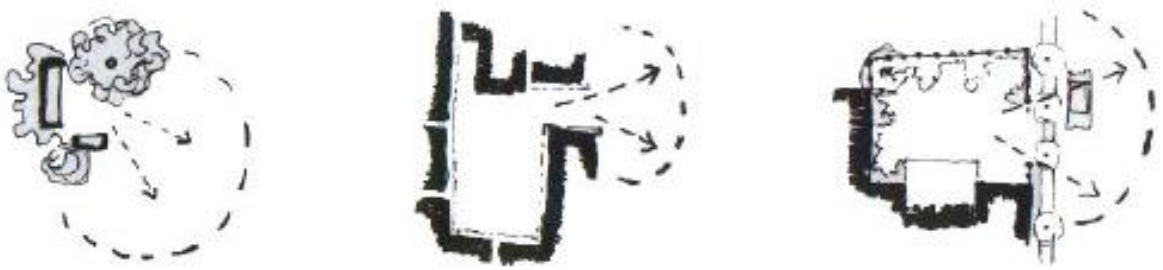

Şekil 2.26. Yapı çeperinde oluşturulan nişin sıcak bir alan oluşturması (Beer 1990)

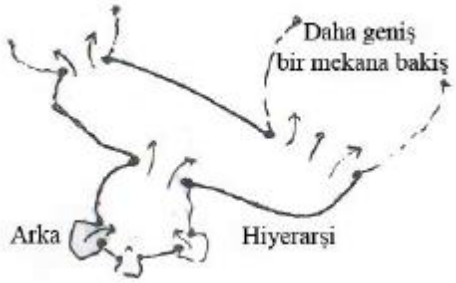
Mikro iklimin düzenlenmesinde, sıcak bölgeler için önemli bir etken ise suyun kullanılmasıdır. Geniş bir yüzeyde suyun buharlaşması sonucunda serinletici bir etki sağlanmaktadır. Kentsel mekân düzenlemelerinde kanal, havuz gibi öğelerin kullanılması iklimleme oluşturan önemli bir araçtır.

Manzara kriteri meydan tasarımına etki eden unsurlardan bir tanesidir. Meydanda oluşturulan düzenlemelerde mekânın manzaraya ya da daha geniş bakış açısı sağlayan bölgelere doğru yönelimi sağlanmalıdır. İnsanlar dış mekânda, arkalarının korunduğu hissini duydukları bir yerde durmak ve açıklığa doğru bakmak istemektedir. İnsanların kendilerini rahat hissedebilecekleri mekânlar oluşturmak için, güven hissi sağlayan bir arka fon ve daha büyük bir alana bakış olanağı sağlanmalıdır. Bu açıdan, öncelikle arkası olan küçük bir mekân

oluşturulmalı ve bu mekân bir açıklığa yönlendirilmelidir. Böylece her insan, mekân içinde doğal olarak bir pozisyon aldığında, manzaraya yönlenmiş olacaktır (Şekil 2.27, Şekil 2.28), (Alexander l977).

Şekil 2.27. Oturma elemanlarının manzaraya yönelik konumlanması ve bakış açılarının yönlenmesi (Alexander 1977)

Şekil 2.28. Küçük bölümlerden geniş mekânlara hiyerarşik olarak açılma (Alexander 1977)

2.4.2. Fiziksel faktörler

Meydanların niteliğini etkileyen fiziksel faktörler kapsamında, meydanı saran üç boyutlu çerçevenin özellikleri ve meydanın iki boyutlu yüzeyini oluşturan yer düzlemi ile meydan içinde yer alan çeşitli fiziksel elemanlar incelenmiştir.

2.4.2.1. Çevreleyen binaların etkisi

Meydan, onu sınırlayan bir yapı hacmi sayesinde varlık kazanmaktadır. Bir bina dış mekânın bir parçasıdır. Kentsel dokuda, binalar ve dış mekânlar birbiri ile etkileşim içinde bütün oluşturmaktadır (Gür 1996). Meydanları çevreleyen binaların sahip olduğu nitelikler, meydanların karakterini etkilemektedir. Binaların konumlanması, kütlesel ifadeleri ve işlevleri, meydanda kullanıcılar üzerinde farklı etkilere neden olmaktadır. Bu bölümde, meydanın oluşumunu sağlayan üç boyutlu çevrenin, mekânsal niteliği ne şekilde etkilediği incelenmiştir.

2.4.2.2. Binaların konumlanması

Meydan, binalarla çevrelenmiş bir mekân olması sonucunda belirli bir tanımlılık kazanabilmektedir. Kapalılık, süreklilik, biçim, boyut gibi özellikler, meydanın çevresinde binaların konumlanmasına bağlı olarak oluşmakta ve meydanın niteliğini etkilemektedir.

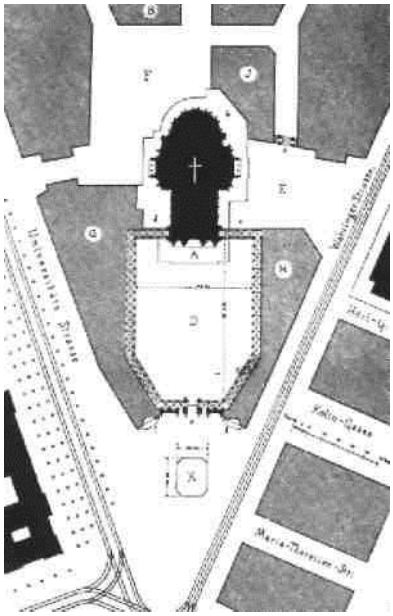
• **Kapalılık:** Kentte binaların konumlanmasına bağlı olarak, negatif ve pozitif mekân tanımıyla açıklanan iki farklı tür dış mekân oluşmaktadır. Negatif mekânda, dış mekân binalardan arta kalan alandır ve şekilsiz bir yapıya sahiptir. Pozitif mekânda ise dış mekânın farklı ve belirli bir biçimi vardır. Binalarla çevrelenmiş bu mekânlar, kent içerisinde oluşmuş odalar gibidir (Şekil 2.29), (Alexander 1977).

Şekil 2.29. Binaların negatif ve pozitif alanlar oluşturması (Alexander 1977)

Dış mekânların negatif özellik taşıdığı çevrelerde, binalar figür olarak görülürken, dış mekân sadece bir zemindir. Dış mekânın pozitif olduğu çevrelerde ise, yapılar yine figür olarak ve dış mekân yine zemin olarak görülebilir, ancak bu durumun tam karşıtını da görmek mümkündür. Pozitif dış mekân, kentsel doku içinde figür olarak görülebilecek tanımlılığa sahiptir (Alexander 1977).

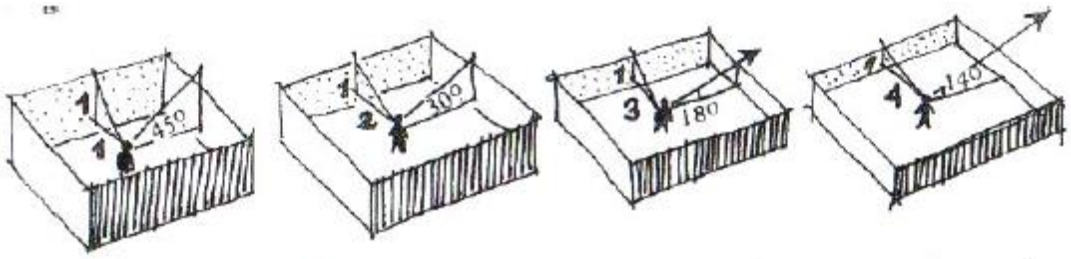
Camillo Sitte, kentsel mekânın tarih içindeki örneklerini araştıran ilk teorisyenlerdendir. Sitte'nin meydanlar için belirlediği ilkeler içinde en önemlisi kapalılıktır. 1909'da Viyana'da tasarlamış olduğu Votive Plaza'da kapalılığı sağlamak için, mevcut katedralin çevresine binalar ve arkadlar eklemiştir (Şekil 2.30). Bu plan, 20. yüzyılda önemli bir kentsel mekân tasarımı örneği olmuştur (Trancik 1987).

Şekil 2.30. Sitte'nin 1909'da Viyana'da tasarlamış olduğu Votive Plaza (Trancik 1987)

Meydanlar için, kapalılığının sağlanması en önemli faktörlerden biridir. Steven Peterson, bu anlamda bir değerlendirme yaparak 'mekân (space)' ve 'antimekân (antispace)' tanımlamasını yapmıştır. Mekânın belirli ve algılanabilir sınırlara sahip olması gerektiğini ifade etmiştir. Ona göre mekân, süreksiz, kapalı ve statiktir. Antimekân ise biçimsiz, sürekli ve formun algılanabilir sınırlarından yoksundur. Peterson, sert mekân için yapmış olduğu bu ayrımın, yumuşak mekânlar için geçerli olmadığını belirtmiştir. Yumuşak mekânlar için, aynı derecede kapalılık ve tanımlı sınırlara gerek duyulmaz (Trancik 1986). Norberg-Schulz'a göre ise, insan yapısı mekânların temel özelliği kapalılıktır (Norberg-Schulz 1980).

Meydan için kapalılığın derecesi, meydanı çevreleyen binalar arasındaki mesafenin, binaların yüksekliği ile oranına göre değişim göstermektedir (Şekil 2.31, Şekil 2.32). Bina yüksekliğinin yataydaki uzunluk ile oranı, dış mekânda oluşan kapalılık etkisini belirlemektedir. Bina yüksekliğinin, meydanın merkezinde duran bir kişiyle arasındaki mesafeye oranının, 1/1 (45°), 1/2 (30°), ve 1/3 (18°), arasında olması halinde, kapanma etkisi oluşurken, oran 1/4 (14°)'e düştüğünde, bu etki kaybolmaktadır. Bu tür bir mekânda ağaç, duvar gibi elemanlar kapanma etkisi sağlamak için kullanılabilmektedir (Bakan ve Konuk 1987).

Şekil 2.31. Meydan ve kapanma etkisi (Bakan ve Konuk 1987)

Şekil 2.32. Krier'in, farklı ölçekte dış mekânlarda kapalılığı anlatan eskizi (Krier 1979)

• **Süreklilik:** Meydanı çevreleyen binaların süreklilik göstermesi meydanda kapalılığın oluşmasında etkilidir. Meydan formunun netliği ve kapalılığı, meydanı çevreleyen binalarla oluşan çevrenin, geniş yollar ya da başka açıklıklar ile bölünmesiyle zayıflamaktadır. Yollar, meydanın bir bölümünü kaplamakta ve yoğun bir trafiğe sahip olduklarında çevrenin algılanmasını zorlaştırmaktadır (Krier 1979). Bu etkiye rağmen, meydanın tamamen yollardan ayrılması hatalı bir durumdur. Meydanı çevreleyen binalar arasındaki boşlukların sayısı ve büyüklüğü, mimarinin bütünlüğüne ve gücüne bağlı olarak tolere edilebilmektedir. Bazı durumlarda ise, geniş açıklıkları kapatmada peyzaj yardımcı olabilmektedir (Hedman ve Jaszewski 1984).

Meydanlarda, sokaklarla ilişkisine bağlı olarak, dinamik ve statik alanlar oluşmaktadır. **Statik mekân,** sirkülasyondan etkilenmeyen dış mekândır. Bu tür mekânlar, oturma ve rekreasyon aktivitelerini desteklemektedir. **Dinamik mekânda** ise, sirkülasyon ve mekanı kullanım iç içedir (Şekil 2.33). Statik olarak düşünülecek bir mekânda, eğer diyagonal bir sirkülasyon oluşuyorsa dinamik mekân olabilmektedir. Dinamik mekânlar ilgi uyandıran yerlerdir. Ancak yayanın bu mekânları, sirkülasyon dışında başka bir aktivite için kullanamaması durumu, mekânın anlamını kaybetmesine neden olmaktadır (Oktay 1996).

Şekil 2.33. Aktivite karakterine göre dış mekân (Oktay 1996)

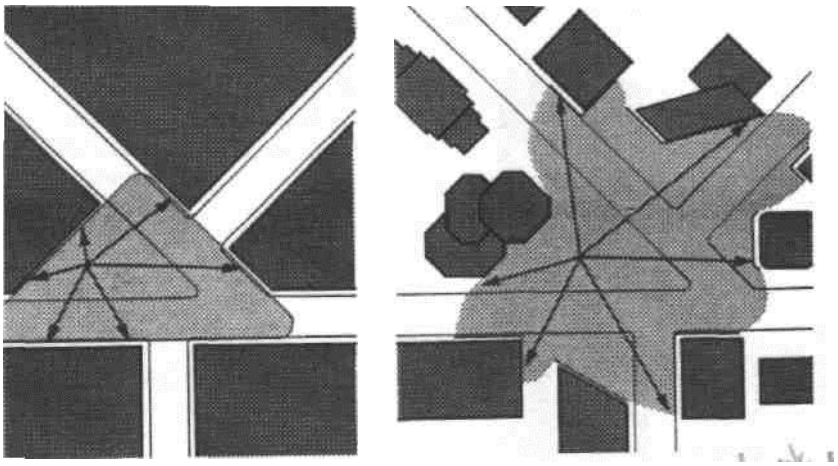
• **Biçim:** Çevreleyen binaların, gelişigüzel ve iyi düzenlenmiş olarak konumlanması ile kentsel mekân, düzenli ve düzensiz mekân olarak sınıflanabilmektedir. Düzenli mekânda, yüzeyler birbirine dik konumlanmıştır. Form olarak basit, disiplinin ve kararlılığın olduğu dış mekânlardır. Bu tip mekânlar monotonluğa neden olabilmektedir. Düzensiz mekânda ise, elemanlar gelişigüzel konumlanmıştır. Bina biçimleri çeşitlilik göstermektedir (Şekil 2.34). İyi tasarlandıkları takdirde, ilgi çekici ve canlı yerler olabilmektedir (Oktay 1996).

Şekil 2.34. Çevreleyen binaların düzeni (Oktay 1996)

Meydanın biçimi, içindeki herhangi bir noktadan tümüyle algılanabilir olmalıdır. Bu anlamda, binaların arasında oluşan meydan formunun basitliği önem taşımaktadır.

Form, bütünlük etkisinin oluşmasını kolaylaştırmalıdır. Kolay algılanabilir biçimler, bu anlamda oldukça etkilidir. Şekil 2.35'da basit, kolay algılanan bir mekân ile amorf, karmaşık ve zayıf tanımlanmış bir mekân görülmektedir. Tanımlayıcı duvarların düzenlenmesi ile karmaşık ve tanımsız bir mekânın etkisi telafi edilebilmektedir (Hedman ve Jaszewski 1984).

Şekil 2.35. Düzenli ve düzensiz mekân örnekleri (Hedman ve Jaszewski 1984)

• **Boyut:** Meydanların çok geniş düzenlenmesi işlevlerinin kaybolmasına yol açabilmektedir. Çok büyük meydanlarda üç boyutlu etkinin oluşturulması güçleşmektedir. Meydanın ideal boyutunu saptamak için çeşitli araştırmalar yapılmıştır.

Alexander, yaya kullanımı için oluşturulan küçük meydanların çok geniş olmaması gerektiğini ifade etmiştir. Ona göre; meydanların insanların kendilerini rahat hissettiği ve yaşayan bir yer olabilmesi için, kısa kenarının ortalama olarak 60 feet (18.3 metre) olması gerekmektedir. Bu boyut, 70 feet (21.35 metre)'in üzerine çıkmaya başladığında, meydan sıkıcı bir yer haline gelmektedir. Bu belirlemelerde etkili olan unsurlar, kullanıcı sayısı ve boyuttur. Mekânın boyutu ile insan sayısı arasında bağlantı önem taşımaktadır. Örneğin, 100 feet (30.5 metre) boyutundaki bir meydanda, 33 kişiden daha az insan bulunuyorsa meydan terkedilmiş gözükmektedir. Diğer taraftan, meydana yaşam verebilmek için, 35 feet (10.5 metre)'lik bir meydanda en az 4 kişi, 60 feet (18.3 metre)' lik bir meydanda ise en az 12 kişinin bulunması gerekli olmaktadır. Diğer unsur olan boyutu ise, insanların birbirini tanıması, duyması için gereken mesafe sonucunda belirlemiştir. Bir insanın yüzü, yaklaşık olarak 70 feet (21 metre)'e kadar tanınmaktadır ve bu mesafe insanların birbirini duyabilmesine de olanak sağlamaktadır (Alexander 1977).

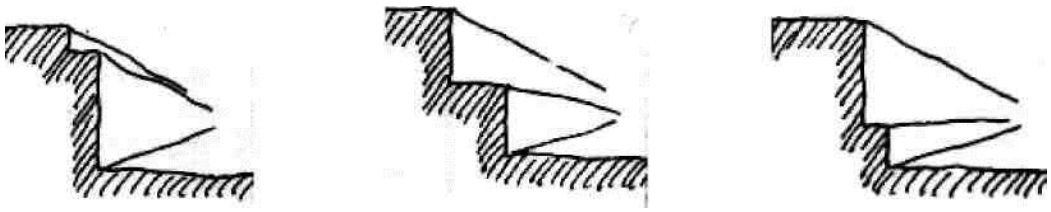
Alexander bu belirlemeleri, küçük kamusal meydanlar için yapmış, San Marco ve Trafalgar Meydanı gibi, insanların bir araya geldiği büyük kent meydanlarını bu tanımlanın dışında tutmuştur. Bu tür kentsel meydanların niteliğini etkiyen faktörler çeşitlilik göstermekte, boyut tek belirleyici olmamaktadır. Kent içindeki daha büyük meydanlar için yapılan başka bir çalışmaya göre, meydanın boyutları en fazla 200 feet (61 metre)'e 500 feet (152.5 metre) olarak tanımlanmıştır. Bu boyutların artması halinde, meydanın insanları ezmeye başlayacağı ve mekânsal tanımlılığı elde etmenin zorlaşacağı ifade edilmiştir (Marcus ve Francis 1990). Bu

boyutlara, eski dönemlerde inşa edilmiş Avrupa meydanları incelenerek ulaşılmıştır. Ayrıca, meydan için uygun büyüklük, çevresindeki binaların yüksekliği ile ilişkili olmaktadır. Genel olarak 1/3 oranı aşılmamalıdır, ancak bazı durumlarda bu oran 1/4' e çıkmaktadır (Hedman ve Jaszewski 1984).

2.4.2.3. Binaların kütlesel ifadeleri

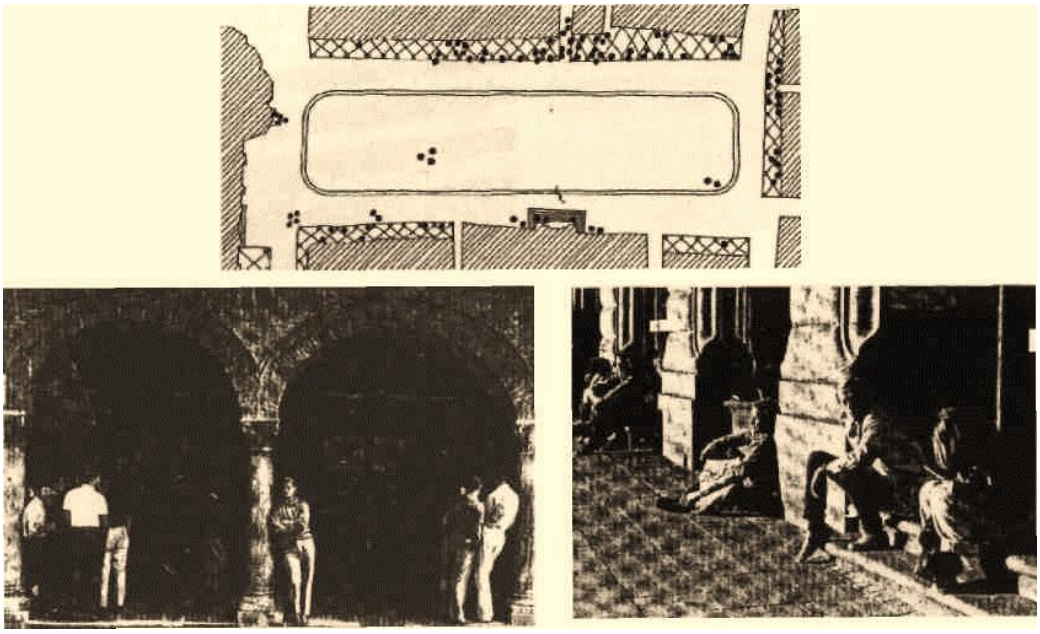
Meydanı sınırlayan binaların kütlesel ifadeleri, bina kesitlerinde oluşturulan düzenlemelere, binaların cephe karakterlerine ve binaların yüksekliklerine bağlı olarak meydanın niteliğini etkilemektedir.

• **Bina Kesitlerinin Etkileri:** Binalarda oluşturulan geri çekme ve çıkmalar, dış mekânda monoton bir etki oluşmasını engellemektedir. Bina kesitinde oluşturulan kademeler sayesinde aynı zamanda, dış meydanda insan ölçeği sağlanabilmektedir. Bu tür çözümler kullanıldığında, zemin seviyesindeki bir insan, binanın gerçek yüksekliği yerine, bakış açısı içerisinde olan bölümün yüksekliğini algılamaktadır. Meydanı çevreleyen binaların yükseklikleri insan ölçeğinde olmamasına karşın, bu tür bina kesitleri sayesinde dış mekânda insan ölçeğinde bir çevreleme etkisi oluşturmaktadır. En üst kat geri çekilerek, bina yüksekliği azaltılabilmekte, kademeli kesit düzeniyle binanın yüksekliği yarıya düşürülebilmektedir. Zemin seviyesinde dışarı çıkmalar da insan ölçeğinin yakalanmasında etkilidir ve bu etkinin sağlanmasında, dolu yüzeyler ya da arkadlar kullanılabilmektedir (Şekil 2.36) (Krier 1979).

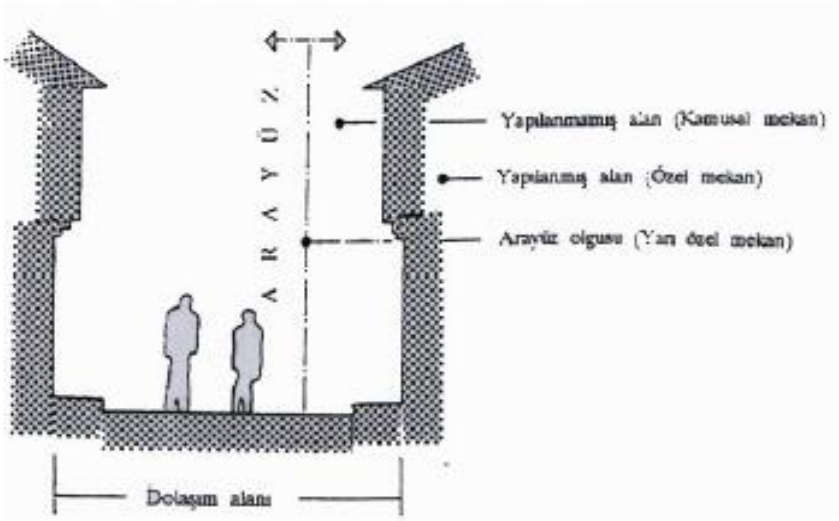
Şekil 2.36. Bina kesitinin etkileri (Krier 1979)

Dış mekânda, insan davranışları ile ilgili yapılan araştırmalarda, insanların genellikle açık alanların kenarında olmayı tercih ettikleri görülmüştür. Bu çalışmalara göre, dış mekânda oturan ya da ayakta duran insanlar, bir yüzeyin, kolonun ya da mobilyanın yanında durmayı seçmektedir. İtalya'nın, Ascoli Piceno Kent Meydanı'nda yapılmış olan bu tip bir araştırmada, insanların meydanda durdukları bölgelerin, meydanı çevreleyen bina kenarları boyunca yer alan arkad altları, nişler ve kolon yanları olduğu belirlenmiştir (Şekil 2.37), (Gehl 1987).

Şekil 2.37. Ascoli Piceno Kent Meydanı'nda insanların durmayı tercih ettikleri noktalar (Gehl 1987)

Bina Cephelerinin Etkileri: Kentsel mekânı sınırlayan binaların mimari cephe dizileri, bina ve kentsel mekân arasında bir arayüzdür (Şekil 2.38). Binaların cepheleriyle birlikte varsa kaldırım görüntüsü de arayüz tanımı içinde yer almaktadır. Geri fon, doğrudan arayüzü oluşturmamakta, ancak arayüzün etki alanına girmektedir. Duvarların iç yüzleri iç mekânın bir parçası olurken, dış yüzler kente ait fonlar oluşturmaktadır. Kentlerde bir defada ortaya çıkmayan fiziksel bir oluşum olan arayüzler, ait olduğu dönemin yapısı ile farklı şekillenmektedir ve bu değişim süreklilik taşımaktadır. Arayüzler, yerleşmenin tipolojisine (ova, yamaç, tepe, kıyı yerleşmesi olması), kentsel işlevlere göre oluşmuş bölgelere (konut, ticaret, endüstri alanları v.b), kentsel mekânların fiziki biçimlenme türlerine (sokak, meydan), kentsel mekânlar arasındaki geçişlerde farklılaşmalara (sert, yumuşak geçiş) ve kentsel mekânın zamana bağlı gelişmesine (tarihi koruma alanı, tarihi olmayan kentsel mekân) göre farklılık göstermektedir. (Özaydın 1993).

Şekil 2.38. Arayüz olgusu (Özaydın 1993)

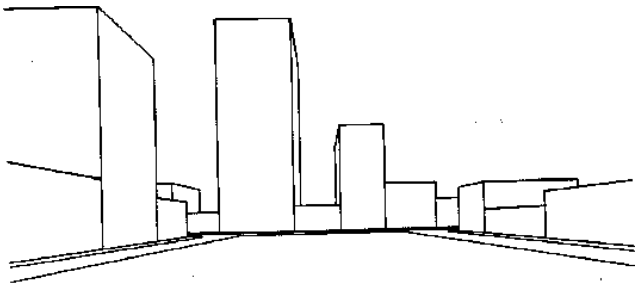
Binalar, kentsel dış mekân içinde yinelenerek yer almakta ve bu şekilde farklı etkiler oluşturan arayüzler ortaya çıkmaktadır. Belirli tipteki binaların yinelenmesi ritmiktir ve düzenli bir arayüz oluşturmaktadır. Bir binanın ya da bir grubun, boyut ve nitelik bakımından öne çıkması özgün bir tavırdır. Belirli bir orana bağlı olarak iki zıt uç arasının birleşmesi ise kademeli yinelemedir. Benzer nitelikli elemanlar arasında, ölçü, biçim, renk gibi özellikler bakımından karşıtlıklar taşıyan elemanların yer alması, karşıt yineleme olup, bu etki arayüzü dikkat çekici yapabilmektedir. Yinelenen elemanların ölçü, biçim, renk, doku gibi özellikler bakımından yakın olması ise, benzer yineleme olarak tanımlanmıştır. Gözlemci üzerinde uyumlu bir etki oluşturan bu yinelemede, elemanlar aynen tekrar (kopya) edilmemelidir. Arayüzü oluşturan elemanların, benzerlik ve zıtlık oluşturması amaçlanmadan, birbirinden tamamen farklı olması ise, farklı yineleme olarak tanımlanmıştır ve bu tür mekânlar, insan üzerinde karışıklık etkisi oluşturmaktadır (Özaydın 1993).

Meydanı çevreleyen binaların cephelerinde oluşan boşluklar, geri çekilmeler, pencereler ya da bina cephelerindeki düşey çizgiler meydanda belirli görsel akslar oluşturarak ölçek sağlamaktadır. Zemin kaplamasında, bu hatların devamlılığının sağlanması da bu etkiyi güçlendirmektedir (Hedman ve Jaszewski 1984).

Cephedeki boşluklar, meydan ve iç mekânlar arasında ilişki kurulmasını sağlamaktadır. İç ve dış arasındaki ilişkinin artması, meydanın canlılığını olumlu yönde etkilemektedir. Cephedeki boşluklar, meydanın iç mekânla bütünleşmesinde etkilidir (Bakan ve Konuk 1987), (Alexander 1977).

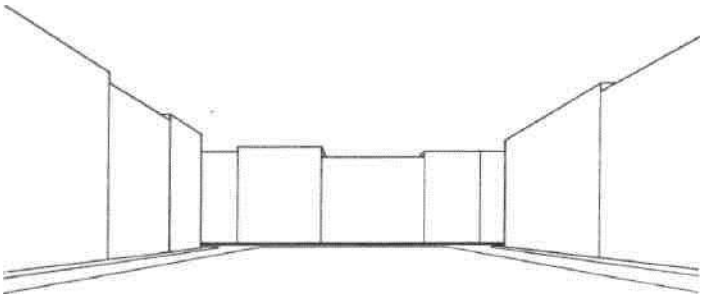
• **Bina Yüksekliklerinin Etkileri:** Meydanı çevreleyen binaların yükseklikleri, belirli bir düzen içinde olmalıdır ve bu düzenin sağlanması için, binaların yükseklikleri arasındaki

değişimin yüzde 25 oranını aşmaması gerekmektedir. Meydanı saran binalar, üst hatları ile meydanın görünmez tavanını tanımlamaktadır. Bina yükseklikleri arasında uyum olması, görünmez tavanın algılanmasını sağladığı için önem taşımaktadır. Çevreleyen binaların düzensiz yüksekliklerde olması, meydanın mekânsal etkisini zayıflatmaktadır. Şekil 2.39'da gösterilen örnekte, yüksek binaların olduğu taraf görsel olarak güçlenmekte ve diğer taraftaki küçük ölçekli cepheyi ezmektedir (Hedman ve Jaszewski 1984).

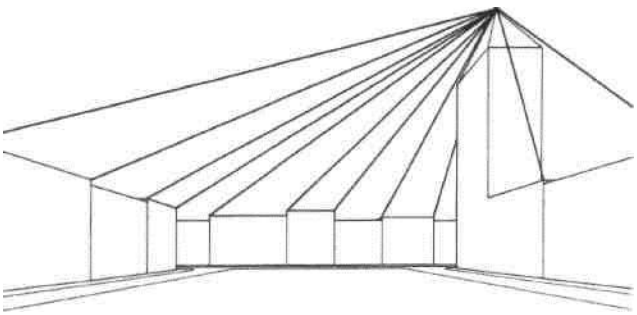

Şekil 2.39. Çevreleyen binaların düzensiz yüksekliklerde olması (Hedman ve Jaszewski 1984)

Binaların düzenli bir yüksekliğe sahip olduğu durumlarda, bina yüksekliği ile meydan boyutu arasındaki oranın 1/3 olması halinde, güçlü kapalılık etkisi sağlanmaktadır (Şekil 2.40). Sadece yüksek bir binanın düzenli cephe yüksekliğini aştığı durumlarda ise, bu oran 1/4'e indiğinde mekânsal etki korunabilmektedir (Şekil 2.41). Yüksek bina, ana çadır direği gibi işlev görerek mekânda farklı bir görünmez tavan oluşturmaktadır (Hedman ve Jaszewski 1984).

Şekil 2.40. Bina yüksekliklerinin düzenli olması halinde, 1/3 oranı etkili olmaktadır (Hedman ve Jaszewski 1984)

Şekil 2.41. Bina yüksekliklerinin düzenli, bir binanın yüksek olması halinde 1/4 oranı da etkili olmaktadır (Hedman ve Jaszewski 1984)

2.4.2.4.Binaların işlevi

Meydanı çevreleyen binaların işlevleri, mekânın yaşayan bir yer olmasını etkilemektedir. Alexander, kenarları başarısız bir dış mekânın canlı bir yer olamayacağını ifade etmiştir. Meydanların çeşitli aktivitelerle sarılması, bu alanların yürüyüp geçilen yerler halini almasını engellemektedir (Şekil 2.42, Şekil 2.43).

Şekil 2.42. Mekânın çevresinde aktivitelerin gelişimi ile alanın canlılık kazanması (Alexander 1977)

Şekil 2.43. Dış mekânı saran aktivite cepleri (Alexander 1977)

Meydanı çevreleyen binaların, günün çeşitli saatlerinde kullanılan işlevlere sahip olması, dış mekân yaşantısını olumlu etkilemektedir. Sinema, tiyatro, restoran gibi işlevler ile sarılmış meydanlar, gece ve gündüz kullanılan, canlı dış mekânlardır. Meydanlara canlılık getiren önemli bir işlev de, dış mekân kafeleridir. İnsancıl özellikler taşıyan pek çok kentte, çok sayıda bu tür kafeler bulunmaktadır. İnsanların dinlenme, gazete okuma, bir şeyler içme gibi gereksinimlerine cevap veren dış mekân kafelerinin sağladığı en önemli özellik ise bir insanı saatlerce kentsel mekânda tutma eylemidir. Gündüz ve gece kullanılan bu mekânların varlığı ile meydandaki yaşantı canlılık kazanmaktadır (Alexander 1977).

2.4.3. Kent mobilyalarının etkisi

Bu bölümde, kent mobilyası olarak tanımlanan, meydanın iki boyutlu yüzeyini oluşturan çeşitli elemanlar incelenmiştir. Birbiriyle ve çevresiyle uyumsuz, niteliksiz kent mobilyalarının kullanılmasıyla kentsel mekânlar kullanılmayan alanlar haline gelebilmektedir. Oysa dış mekân, yürümek, oturmak, görmek, konuşmak gibi temel aktiviteler için uygun bir

ortam sağladığı takdirde, daha farklı aktivitelerin gerçekleşmesine olanak sağlayabilmektedir. Bu anlamda, çocuk, genç, yetişkin ve yaşlıların gereksinimlerini karşılayacak kent mobilyaları içeren dış mekânlar, günlük olağan aktivitelerin ve farklı toplumsal etkinliklerin gerçekleşmesini sağlayabilecektir.

Genel olarak, kente ait tüm açık alanlarda bulunan, kullanıcısı belirsiz ve değişken olan, çeşitli açık alan işlevlerine yönelik ekipman ve yapılar kent mobilyası olarak tanımlanmaktadır (Hacıhasanoğlu 1991). Kent mobilyaları kentsel mekânlara kimliğini veren önemli elemanlardır. Kentlileri buluşturmakta, yaya alanlarının bireysel ya da ortak yaşam alanı olarak kullanılmasına olanak sağlamaktadır. Kent mobilyaları kentlinin yürüyerek belirli bir hedefe ulaşma, ulaşım araçları ile buluşma, dinlenme, eğlenme, alışveriş yapma, kentte yaşayanlar arasında iletişim sağlama ve temel fizyolojik ihtiyaçlarını giderme gibi gereksinimlerini karşılaması için tasarlanmaktadır (Kafesçioğlu 2004).

Kent mobilyaları belirli bir yer için tasarlanmış özel üretim elemanlar, ya da endüstri üretimi ürünlerdir. Endüstri üretimi elemanların kullanımında tehlikeli olan nokta, seri üretim sonucunda monoton ve çevre ile uyumsuz elemanların olasılığının bulunmasıdır. Bu tehlikeyi önlemek için standart üretimde özgün tasarımlara yer verilmesi oldukça önem taşımaktadır (Yıldızcı 2001).

Kent mobilyası tasarımında işlevsel, psikolojik ve teknolojik ölçütlerin sağlanması gerekmektedir. İşlevsel ölçütler, mobilya ve insan arasındaki ilişkiyle ilgili ölçütlerdir. Kent mobilyalarının, kullanıcıların antropometrik özelliklerine uygun boyutlandırılmış olması ve mobilyaların nasıl kullanılacağının, kullanıcılar tarafından kolay anlaşılır olması (işlevsel iletişim) gerekmektedir. Psikolojik ölçütler sosyo-kültürel özelliklere uygun mobilyaların tasarlanmasıdır. Algılama ve değerlendirme ile ilişkilidir. Toplumların kültürel özellikleri farklıdır ve bu durum kent mobilyalarının biçimlenmesinde etkili olmaktadır.Teknolojik ölçütler malzeme, üretim ve ekonomiye yönelik ölçütlerdir. Kent mobilyaları sağlam, işlevsel, biçime uygun malzeme ve teknoloji kullanılarak üretilmelidir (Hacıhasanoğlu 1991).

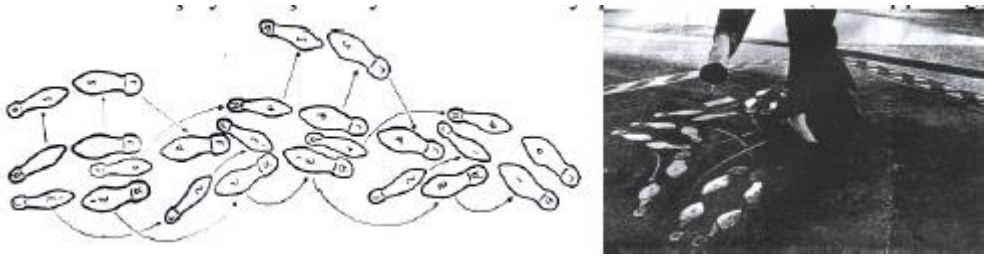
Kullanıcıların konfor, iletişim, ulaşım kontrolü, korunma, eğlenme, dinlenme gibi işlevlerine cevap veren kent mobilyaları, işlevlerine bağlı olarak şu şekilde sınıflandırılmıştır:

- Zemin kaplamaları (Beton, taş, ahşap, asfalt, tuğla vb)
- Oturma birimleri (Banklar, sandalyeler, grup oturma elemanları)
- Aydınlatma elemanları (Yol aydınlatıcıları, alan aydınlatıcıları)
- İşaret ve bilgi levhaları (Yönlendiriciler, yer belirleyiciler, bilgi iletişim panoları)
- Sınırlandırıcılar (Caydırıcılar, sınırlayıcılar, yaya ve trafik bariyerleri vb.)
- Su öğesi (Süs havuzlan, çeşmeler, tulumbalar, kanallar, yangın musluğu, vb)

- Üst örtü öğeleri (Duraklar, gölgelikler, pergolalar)
- Satış birimleri (Kiosklar, sergi pavyonları, büfeler, vb)
- Sanatsal objeler (Heykeller)
- Diğer objeler (Bayrak direkleri, çöp kutuları, posta kutuları, umumi tuvaletler, çiçeklikler, bilet otomatları, bisiklet park yerleri, saatler, parkmetreler, bitkisel öğeler) (Yıldızcı 2001).

Aşağıda bu kent mobilyaları ile ilgili detaylı açıklamalar bulunmaktadır.

• **Zemin Kaplamaları:** Zemin kaplamaları işlevsel ve psikolojik olarak önem taşımaktadır. Seçilen malzeme kentliye araç trafiğinden korunmuş bir alanda olduğu hissini vermeli ve bu şekilde güvenli hareket edebilme duygusunu sağlamalıdır (Kafesçioğlu 2004). Yaya trafiği hassas kaplama ve yüzey şartları gerektirmektedir. Zemin kaplaması yürüme zorluğu oluşturmamalıdır. Arnavut kaldırımları ya da pürüzlü doku oluşturan çakıl gibi yüzeyler, bu nedenle kullanışsız olan bazı örneklerdir. Yaşlıların, engellilerin ve bebek arabası ile hareket eden kişilerin kullanımı düşünülerek, seçilen malzemelerin, baston ya da tekerleğin takılmayacağı bir yüzey oluşturması sağlanmalıdır (Gehl 1987). Malzeme seçiminde iklimsel koşulların düşünülmesi önemlidir (Kuntay 1994). Zemin kaplaması, üzerinde farklı işlevlerin gerçekleşmesi için olanak sağlayarak, dış mekân yaşantısına zenginlik katılabilmektedir. Bu konuya örnek olarak, bir dansın kurallarının öğrenilmesini sağlamak amacı ile hareket sırasını ifade eden ayak izlerinin zeminde tanımlanması gösterilebilir (Şekil 2.44).

Şekil 2.44. Broadway sokak gelişim projesi için yapılmış bir uygulama 'Mambo dansı için adımlar' (Owen 1991)

• **Oturma Birimleri:** Oturma birimleri dış mekânda yemek yeme, okuma, uyuma, satranç oynama, çevreyi seyretme ve konuşma gibi aktivitelerin gerçekleşmesini sağlamaları nedeniyle büyük önem taşımaktadır. Dış mekân kalitesini artırmak için, iyi ve çok sayıda oturma olanağı sağlanması gerekmektedir. Oturma eylemi genellikle dış şartlar elverişli olduğunda gerçekleşmektedir. İnsanların oturmak için ne tür seçim yaptığına ilişkin çok sayıda araştırma yapılmıştır. Araştırmaların sonucunda, oturmak için görüşün engellenmediği, iyi iklimsel koşulara sahip dış mekânın kenar bölümleri ya da insanların arkalarını korunaklı hissettikleri yerlerin seçildiği belirlenmiştir. Bu nedenle oturma elemanlarının yerleşiminde

dikkatli bir planlama yapılması gerekmektedir (Gehl 1987). Oturma birimlerinin yaya aktivitelerinin gerçekleştiği alanlara dönük olması, elemanların kullanılırlığını etkileyen önemli bir unsurdur. Dış mekânda gerçekleşen olayların görülmesi, elemanın konumlandırılmasında düşünülmesi gereken baskın bir faktördür. İklimsel etkiler düşünüldüğünde, oturma birimleri, kış aylarında güneş ışığından yararlanmak için güneye bakan bölümlerde ve rüzgârı kesecek bir elemanın arkasında konumlandırılmalıdır. Sıcak iklimlerde ise, güneş ışınlarına karşı korunaklı ve yaz esintilerine açık olarak yerleştirilmelidir (Şekil 2.45). Alexander (1977) oturma birimlerinin manzara ve iklimle ilişkisiz olarak konumlandırıldığı takdirde, kesinlikle kullanılmayacaklarını ifade etmektedir (Alexander 1977).

Şekil 2.45. Oturma elemanının konumlanmasındaki kriterler (Alexander 1977)

Oturma eylemi için kullanılacak kent mobilyalarının seçimi farklı gruplar için çeşitlilik göstermektedir. Bu nedenle, bu işleve karşılık veren elemanların sadece banklar ve sandalyeler olduğunu düşünmemek gerekir. Çocuklar ve gençler, merdiven, havuz kenarı, çiçek kasaları gibi farklı elemanları oturmak için kullanabilmektedir. Bu elemanlar ikincil oturmalardır ve burada, ortamın genel durumu, oturma elemanının tipinden daha önemli bir seçim kriteridir (Şekil 2.46), (Catt 1996). Özellikle yaşlıların dış mekânda hareketleri sırasında doğan dinlenme gereksinimleri düşünülerek, kentte belirli aralıklarla oturma elemanları yerleştirilmesi gerekmektedir. Genel durumlarda normal bir insan için yürüme mesafesi 400-500 metre olarak saptanmıştır. Çocuklar, yaşlılar ve engelli insanlar için bu mesafe azalmaktadır. Bu kullanım gereksinimi düşünülerek, kentte her yüz metrede bir bank yerleştirilmesinin uygun olacağı saptanmıştır (Gehl 1987).

Şekil 2.46. San Francisco Justin Herman Plaza'da gençlerin dinlenmek için kullandıkları beton oturma elemanları (Marcus ve Francis 1990)

• **Aydınlatma Elemanları:** Aydınlatma, meydanların kullanımının gece de devam etmesi için çözülmesi gereken önemli bir faktördür. Çevreleyen binaların gece kullanılan işlevlere sahip olmasının yanı sıra, meydan iyi bir şekilde aydınlatılmalıdır (Şekil 2.47). Aydınlatılmamış karanlık bölgeler suç işlenen yerler olma tehlikesi taşıması nedeniyle kullanılmayan alanlar haline gelmektedir. Gece görüş olanağı için meydanda yeterli ışık sağlanmalıdır. Bu anlamda çok aydınlık bir mekân, iyi aydınlatılmış olma anlamını taşımamaktadır. Çok güçlü spotlarla çok fazla aydınlatılmış dış mekânlar kullanıcıyı rahatsız etmekte ve bu tür yerler kullanılmamaktadır. Dış mekânda, çevrenin ve insanların algılamasını sağlayan bir aydınlatma yapılmalıdır. Yüzlerin, insanların ve detayların aydınlık olması, algı için gereklidir. Nitelikli bir binanın gece aydınlatılması dış mekânda etkileyici bir atmosfer oluşturmaktadır.

Şekil 2.47. Meydanın aydınlatılması ve gece kullanılan mekânlarla sarılı olması (Alexander 1977)

• **İşaret ve Bilgi Levhaları:** İşaret ve bilgi elemanları dış mekânda insanların yönlenme, bilgi edinme gibi gereksinimlerini karşılayan elemanlardır. Bu tip elemanlar kenti tanıtan bilgilerin ve kentte gerçekleşen aktivitelerin duyurulmasını sağlamaları nedeniyle,

toplumsal iletişim araçları olarak tanımlanmaktadır. Günümüz teknolojisi, işaret ve bilgi elemanlarını, elektronik kartlar kullanılarak, çeşitli etkinlikler için yer ayırtma, bilet alma gibi olanaklar sunan, günlük yaşamı kolaylaştıran unsurlar haline getirmektedir (Kafesçioğlu 2004).

• **Sınırlandırıcılar:** Sınırlandırıcı elemanlar korunması istenen bir alanı sınırlamak ya da yayanın güvenliğini sağlamak için kullanılan dikme, baba gibi kentsel mobilyalardır. Yol kenarına yerleştirilmiş iki dikme arasındaki uzaklık 130 cm ya da daha az olmalıdır. Ancak yol, araçların durmadığı, hızlı bir trafik akışına sahipse bu mesafe arttırılabilmektedir. Dikme yüksekliği için 70 cm uygun olmaktadır. Bu yükseklik kar yağdığında dikmenin görülebileceği şekilde belirlenmiştir. Yaya mekânlarına özel zamanlarda ve acil durumlarda servis ulaşımı gerekli olduğu için, bu elemanlar yerinden çıkarılabilir ve taşınabilir şekilde düzenlenmelidir. Binaların korunmasız köşeleri, ağaçlar, heykeller, anıtlar, bitkiler ve çim alanlar, sınır elemanları kullanılarak, araçların verebileceği zararlardan korunabilmektedir. Sınır tanımlarken, sınırlayıcı elemanlar tek başlarına, ya da zincir, ip gibi elemanlarla bağlantılı olarak kullanılabilmektedir (Catt 1996).

Modern sınır elemanları aydınlatma içeren ya da yansıtıcı özelliğe sahip elemanlar olabilmektedir. Bu şekilde bir eleman, hem konfor sağlayan, hem de gece yönlendirici ve sınırlayıcı iz oluşturan bir işleve sahip olmaktadır. Alçak ve geniş sınırlayıcılar oturma elemanı olarak ta kullanılabilmektedir (Catt 1996), (Walker 1997).

• **Su Öğesi:** Su öğesi meydanlarda havuz, kanal, çeşme gibi farklı biçimlerde kullanılan, dış mekân yaşamı için önemli ve vazgeçilmez bir elemandır. Su yüzeyleri iklimsel konfor sağlayıcı özelliklerinin yanı sıra, farklı tasarımlar ile dış mekânda insanların çevresinde toplandığı odak noktalar tanımlamaktadır (Oktay 1999).

Su sesi insanları dinlendiren ve dinlendirirken düşündüren bir etkiye sahiptir. Bu özelliğiyle su Anadolu'daki geleneksel yerleşmelerin pek çoğunda konutların içinde veya bahçelerinde kullanılmıştır. Suyun küçük havuzun farklı kademelerinden akışı, mekân içinde özel bir sesin oluşmasını sağlarken, kullanıcıda görsel ve işitsel olarak özel bir etki oluşturmaktadır. Mevlana'nın Konya'daki evinin bahçesindeki havuz, çevresinde söyleşilerin yapılması amacıyla yapılmıştır (Şekil 2.48) (Bektaş 2003).

Şekil 2.48. Mevlana'nın Konya'daki evinin bahçesindeki söyleşi havuzu (Bektaş 2003)

• **Üst Örtü Öğeleri:** Üst örtü öğeleri, dış mekânda, insanları olumsuz iklim koşullarından korumak için kullanılan elemanlardır. Bu amacın dışında kanvas, pergola, kafe şemsiyeleri gibi üst örtüler, mekânlar arasında bağlantı kurmak, özel aktiviteler için alanlar tanımlamak için kullanılabilmektedir. Üst örtü kullanımı, mekânın karakterini önemli ölçüde değiştirebilmektedir (Demir 1999).

• **Satış Birimleri:** Satış birimleri dış mekânda sabit ya da hareketli elemanlar olarak bulunabilmektedir. Elemanların ilgi çekici olması ve kolay kullanılabilmesi önemlidir. Konum olarak servis alabilecekleri ve yaya yoğunluğunun yüksek olduğu bir bölüme yerleştirilmeleri uygundur (Giritlioğlu 1995).

• Sanatsal Objeler: Kentsel mekânda yer alan sanatsal objeler, yer ve toplum arasında ilişki kurulmasını sağlamaktadır. Kamusal sanat terimi ile ifade edilen bu sanat biçimi, süsleme, simgesellik, bulunduğu alanın güçlendirilmesi gibi işlevler taşıdığı için, yer ve aidiyet duygusunun oluşturulmasına, çevresel kimliğin güçlendirilmesine katkıda bulunmaktadır. Kamusal sanat, yer alacağı mekânla birlikte düşünülmesiyle diğer sanat türlerinden ayrılmaktadır. Örneğin, sergi salonunda sergilenen bir eser, bulunduğu mekân ile birlikte algılanması düşünülerek tasarlanmamaktadır ve bu tür sanat ürünlerinin izlenebilmesi için davet ve seçim gerekmektedir. Kamusal sanat ise yere özgüdür, izleyicisiyle etkileşim içinde anlam kazanmaktadır. Bu ilişki biçimi, dokunma, tırmanma, hatta zarar verme şeklinde olabilmektedir. Burada önemli olan kullanıcı ile ilişki kurulabilmesidir. Mekâna özgü tasarımların dışında, bazen kalıcı olmayan sanatsal objeler de dış mekânda yer alabilmektedir. Farklı temalı sergiler, dış mekânlarda çeşitli dönemlerde yer alan ilgi çekici etkinliklerdir. Sanatsal objelerin dış mekânda yer alışı, mekân içindeki dolaşımı ve mekânın etkinlikler için kullanımını engellememelidir (Oktay 2003).

Kamusal sanatın, yaklaşık olarak 1980 yılından itibaren, kentsel dönüşümde önemli bir araç olduğu savunulmaktadır. Bu görüş kapsamında kamusal sanatın hedefleri şu şekilde tanımlanmaktadır;

- Toplum duygusunu geliştirme: Toplum için önemli olan ortak kimlik, kültür ve değerlerin görünür hale gelmesini sağlayarak, ortak paylaşım ve sosyal yapının tanınmasını sağlamak, insanların çevresine olan ilgisini artırmak ve vandalizmi azaltabilmek.
- Yer duygusunu geliştirme: Kamusal sanatın bulunduğu yerle ilişki kurması sayesinde, geleneğin ve kimliğin farkına varılmasını sağlayarak yer duygusunu geliştirmek.
- Kentsel kimliği geliştirme: Kente ait tarihin, kaynakların, endüstrinin, uluslararası bağların ve farklı kültürel mirasın anlatılmasını sağlayarak kentin niteliğini ortaya koymak.
- Toplumsal gereksinimleri karşılama: Çevrenin estetik olarak geliştirilmesi, fonksiyonellik, kent ekolojisine katkı gibi gereksinimleri karşılayabilmek.
- Toplumsal dışlanmayı önleme: Farklı kültür ve geleneklerin kent mekânında yer alması sayesinde kabul görme duygusu oluşturmak.
- Eğitimsel katkı: Kent mekânında yer alan ve ilgi duyulan her yeni eserle, tartışmayı ve öğrenmeyi sağlamak (Hail ve Robertson 2001).

• **Diğer Objeler:** Çöp kutuları kullanım ile oluşabilecek kirliliği önlemek için dış mekânda bulunması gereken kentsel mobilyalardır. Genel belirlemelere göre çöp kutuları arasındaki mesafe 50-100 metre olabilmekte, özel durumlarda ise bu mesafe 25 metreye düşebilmektedir. Çöp kutularının, kullanım kolaylığı düşünülerek yerden 40-50 cm yüksekliğinde olması uygundur. (Giritlioğlu 1995).

Tuvaletler dış mekân kullanımında gereksinim duyulan birimlerdir. Kolay ulaşılabilen bir yerde düzenlenmeleri gerekmektedir (Kafesçioğlu 2004).

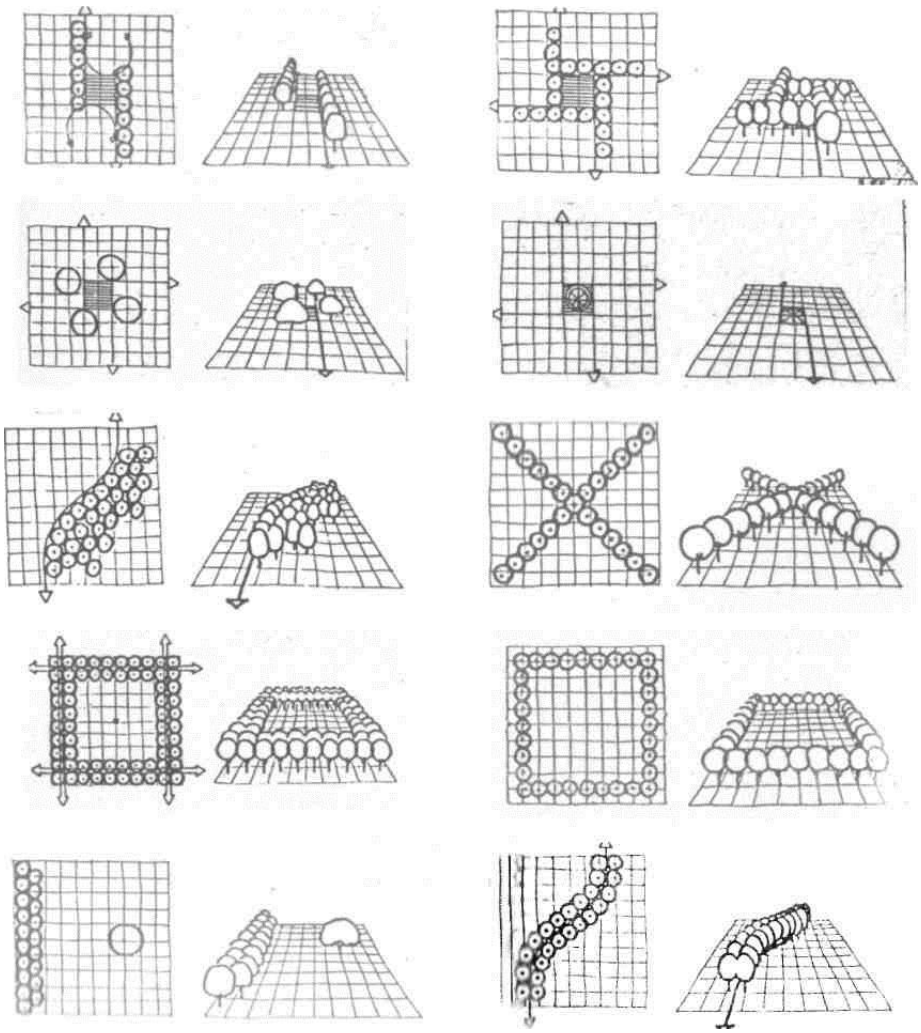
Kamusal saatler, sanatsal objeler gibi, akılda kalır önemli noktasal elemanlardır. Günümüzde kullandığımız şekli ile saatin kentsel mekânda yer alışı, 13. yüzyılın sonlarında yapılan bir icadın, Rönesans zanaatkârları tarafından geliştirilmesi ile Rönesans döneminde gerçekleşmiştir. Dış mekândaki saatler, toplumda farklı bir disiplin düzeni oluşturmuş, yatma, kalkma, dinlenme gibi fonksiyonların düzenlenmesi için bir araç olmuştur (Sennett 1999).

Bitkisel öğeler olarak üretilen kent mobilyaları, çiçeklikler ve ağaç köklerini koruyan ızgaralar gibi elemanlardır. Bu elemanlar, ağaç ve bitkilerin meydan düzenlemelerinde farklı biçimlerde yer almasını ve sağlıklı büyüyebilmelerini sağlamaktadır. Kesim ve Eroğlu'na göre,

peyzaj mimarlığının asıl mobilyaları ağaçlar ve bitkilerdir. Peyzaj açısından önemli bu elemanlar canlı kent mobilyalarıdır (Kesim ve Eroğlu 2001). Bu kapsamda, kent mobilyaları başlığı altında canlı kent mobilyaları olan ağaçların meydanlarda oluşturduğu etkilere yer verilmiştir.

Yeşil öğeler dış mekânda iklimsel konfor sağlamak açısından ihtiyaç duyulan elemanlar olmalarının yanı sıra, farklı işlevleri karşılayan önemli tasarım araçlarıdır. Ağaçlar kentsel dış mekânın insanlar için çekici olmasını sağlamaktadır. Yeşil, dinlendirici ve sakinleştiricidir. Çınar, meşe gibi bazı ağaçlar, bulundukları mekânda uzun yıllar yer almaktadır. Bu anlamda bir ağaç, farklı nesiller arasında anlamsal mesajlar ileten bir araçtır. Bu bağlamda ağaçlar, dış mekânda görsel ve anlamsal olarak simgesel özellik taşıyan elemanlardır.

Ağaçlar tek, sıra ve grup olarak kullanımları ile dış mekâna farklı özellikler kazandırmaktadır (Leonard 1979). Tek ağaç mekânda optik olarak çekici etkiye sahiptir. Tek ağacın belirli aralıklarla konumlandırılması yaya yollarında iz ve süreklilik sağlamaktadır. Farklı biçimde gruplamalar ise belirli kullanım alanları tanımlayabilmektedir. Bu yönü ile ağaç, sınırlayıcı bir elemandır. Karşılıklı iki ağaç ya da iki sıra ağaç dizisi, bir geçit ya da kapı niteliği oluşturmakta ve mekânda yönlenme sağlamaktadır. Şekil 2.49'da tek, sıra ve grup ağaç kullanımı ile oluşturulabilecek örnekler görülmektedir. Renk, doku ve boyut açısından farklılıklar taşıyan, çeşitli türden ağaçların birlikte kullanımı ile değişik görsel etkiler gösteren kompozisyonlar oluşturulabilmektedir. Tüm bu düzenlemeler kapsamında ağaç, dış mekânda insan ölçeği sağlamakta ve insan gereksinimlerine cevap vermektedir (Bakan ve Konuk 1987, Giritlioğlu 1991).

Şekil 2.49. Ağaç kullanımı ile oluşturulan mekânsal etkiler (Giritlioğlu 1991)

2.4.4. Sosyal faktörler

Meydanların niteliğini etkileyen sosyal faktörler, toplum yapısı, sosyal etkinlikler, çeşitlilik, güvenlik ve yaya özellikleri başlıkları altında ele alınmıştır.

2.4.4.1. Toplum yapısı

Meydanların kent içinde kullanılmasını ve sahiplenilmesini sağlayan faktörler arasında, kullanıcı özelliklerinin değerlendirilmesi önemli bir yere sahiptir. Kullanıcıların sosyal nitelikleri tasarımda düşünülmelidir. Meydanlar, kentte yaşayan farklı sosyo-kültürel ve ekonomik yapıya sahip, cinsiyet ve yaş ayrımı olmaksızın tüm bireylerin eşit olarak kullanabildiği alanlar olmalıdır. Bu kapsamda, meydanda farklı kullanıcı profillerine hitap eden çeşitli düzenlemeler yer almalıdır. Meydanda ve çevresinde yer alan işlevlerin çeşitliliği, alanın her tür birey tarafından kullanılmasını sağlayacaktır (Giritlioğlu 1991).

2.4.4.2. Sosyal etkinlikler

Meydanlarda, tüm kent halkına hitap eden sosyal etkinliklerin düzenlenmesi kullanımı artırmaktadır. Konser, gösteri, kutlama, yarışma gibi etkinlikler, meydana bulunduğu bölgeden ve bölge dışından pek çok kişiyi çekmektedir. Etkinlik türlerinin seçilmesinde, toplum yapısı düşünülmelidir. Toplum için önemli günlerde ve dönemlerde etkinliklerin düzenlenmesi önem taşımaktadır (Marcus ve Francis 1990). Örneğin, ülkemizde Ramazan aylarında, meydanlarda geleneksel kutlamaların yapılması, kentte ilgi çekmektedir ve bu etkinliklerin düzenlendiği meydanlar bu süreçte çok sayıda kişi tarafından kullanılmaktadır. Sosyal etkinlikler, kent halkının ilişki kurmasına yardımcı olarak meydanlara canlılık getirmektedir.

2.4.4.3. Çeşitlilik

Meydanlarda, görsel ve işlevsel olarak sağlanan çeşitlilik, kullanıcıların psikolojik gereksinim duyduğu bir özelliktir. Çeşitlilik, farklı öğelerin uyum içinde bir araya getirilmesi olarak tanımlanabilmektedir. Bu kapsamda, meydanda yer alan aktivitelerin, işlevlerin ve mekânsal düzenlemelerin çeşitlilik göstermesi sayesinde, monoton ve sıkıcı bir çevrenin oluşması engellenebilmektedir.

Kent merkezlerindeki plazalarda yapılmış araştırmalarda, çeşitliliğin ilgi çekici olduğu görülmüştür. Çalışmalar sonucunda, ağaç, çalı, çeşme, heykel gibi peyzaj elemanlarının kullanılması, mekânsal eklemeler, köşeler, nişler ve kot farkı değişimlerinin oluşturulması ile plazalarda sağlanan form, doku ve renk çeşitliliğinin istenilen unsurlar olduğu görülmüştür. (Marcus ve Francis 1990).

2.4.4.4. Güvenlik

Meydanların etkin bir şekilde kullanılabilmesi için güvenliğin sağlanması gerekmektedir. Meydanlar, kadın, erkek, yaşlı, genç ve çocuklar tarafından gece ve gündüz güvenli bir şekilde kullanılabilmelidir. Bu açıdan, meydanın çevresindeki binaların gece de kullanım olanağı sağlaması ve aydınlatmanın yeterli olması önem taşımaktadır. Kullanıcıları rahatsız eden olayların yaşanmaması için, meydanlar güvenlik açısından kontrol edilmelidir. Meydanın güvenliğinde etkili olan başka bir konu ise trafiktir. Meydan ve araç trafiği arasında belirli bir ayrım yapılmalı, meydana yaya ulaşımı güvenli bir şekilde sağlanmalıdır (Marcus ve Francis 1990).

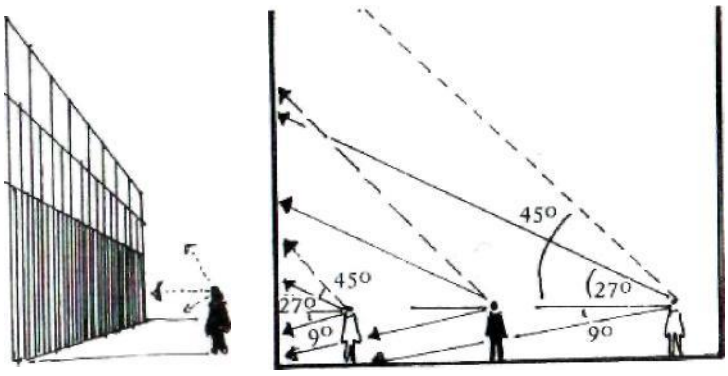
2.4.4.5. Yaya özellikleri

Meydanların üzerinde etkili olan fiziksel faktörlerin incelenmesi, aslında bu faktörlerin kullanıcılar üzerinde oluşturduğu etkinin değerlendirilmesidir. Meydanların kullanıcıları insanlar, yani yayalardır. Tasarım sürecinde fiziksel çevrenin, dış mekânda insan için nasıl bir ortam oluşturduğunun düşünülmesi gerekmektedir. Bunun için, insanın yaya olduğu durumdaki algısı bilinmelidir.

Yaya aktiviteleri, dinamik ve statik olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Dinamik aktiviteler, temel olarak yürümek ve gezinmektir. Bu eylemler, doğal olarak her ortamda gerçekleşmektedir ancak bazı durumlarda kültür, bu aktivitenin nasıl, ne zaman, nerede, kimlerle ve nasıl yapılacağını belirlemektedir. Statik aktiviteler ise, oturmak, ayakta durmak, çömelmek, uzanmak, uyumak gibi örnekleri olan eylemlerdir. Bu eylemler kültüre göre değişkenlik göstermektedir. Hindistan'da kabul gören bir hareket, Amerika için kabul edilemeyecek bir davranış olabilmektedir (Rapoport 1991).

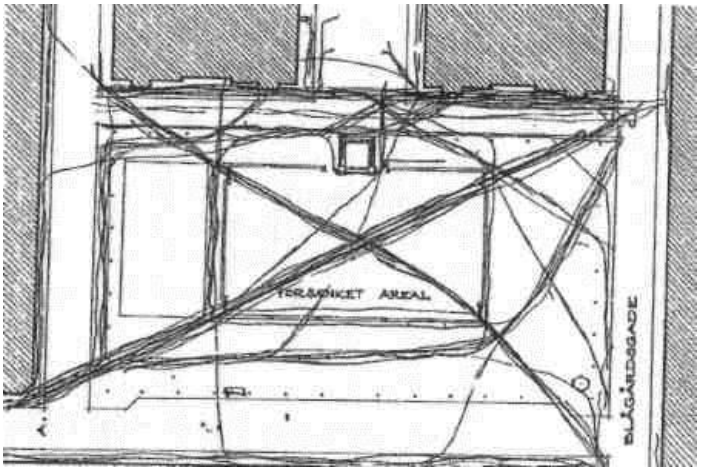
Üstündağ (2003), kenti hissetmenin, tanımanın ve algılamanın tek yolunun yürümek olduğunu belirtmiş ve kentsel yaşanabilirliğin sağlanmasında yürümenin anahtar işlev olabileceğini ifade etmiştir. İnsanların, yaşadıkları çevrenin değerlerini tanımaları ve sevmeleri için, öncelikle algılamaları ve anlamaları gerekmektedir. Bu sayede, değerlerin farkına varılabilmekte ve sürdürülmesi için çaba harcanabilmektedir. Yürümek, çevreyi ve kenti daha iyi algılamamızı sağlamanın yanı sıra yüz yüze ilişki olanağı sunarak sosyal iletişim kurulmasına fırsat tanımaktadır (Üstündağ 2003).

Yayanın içinde bulunduğu mekânı algılaması, göz seviyesi ve bakış açısına bağlı olarak farklılaşmaktadır (Şekil 2.50). Tasarımda en önemli nokta mekân içinde yayanın bulunduğu yerin düşünülmesidir. Göz seviyesinde algılanan mekânın etkisi, dış mekânların tasarımında başlangıç noktası oluşturmalıdır. Yayanın görüş açısı normal koşullarda 9° aşağı ve 27° yukarı olmaktadır. Dolayısıyla kentsel mekânlarda, detaylarla olan ilişki yukarı doğru azalma göstermektedir (Bakan ve Konuk 1987).

Şekil 2.50. Göz seviyesi, bakış açısı ve algılama (Bakan ve Konuk 1987)

Yaya algısının yanı sıra, mekânın şekillenmesinde düşünülmesi gereken bir başka özellik ise yaya hareketidir. Yayalar genel olarak, dolaysız ve kısa ulaşabilecekleri güzergahları seçmektedir. İnsanların, belirledikleri yönelimden büyük sapmalar yapmayı isteksizce kabul ettiği görülmüştür. Ulaşılmak istenilen hedef, görüş alanları içinde olduğu takdirde, o noktaya dolaysız olarak yönlenilmektedir. Sadece büyük engeller, trafik, bariyer gibi çeşitli elemanlar, bu yönelimi kesebilmektedir. Yaya hareketinin belirlenmesi ile ilgili olarak, Copenhagen meydanında bir araştırma yapılmıştır. Araştırma sonucunda, meydanın güneşli bölümünden bir kaç basamak kullanılarak geçilmesi gerekirken, yayaların meydanda, kısa yol oluşturan, diagonal geçişler yaptığı gözlemlenmiştir (Şekil 2.51). Meydanın çevresinde dolaşımı seçenler, sadece bebek arabası olan kişiler ve bisikletliler olmuştur (Gehl 1987). Meydanlarda, yayanın ulaşmak isteyeceği önemli noktalara dolaysız ulaşım olanağı sağlanmalı, kent mobilyaları bu ulaşımı kesmeyecek şekilde konumlandırılmalıdır.

Şekil 2.51. Copenhagen'da bir meydandaki yaya dolaşım güzergâhları (Gehl 1987)

2.4.5. Ekonomik faktörler

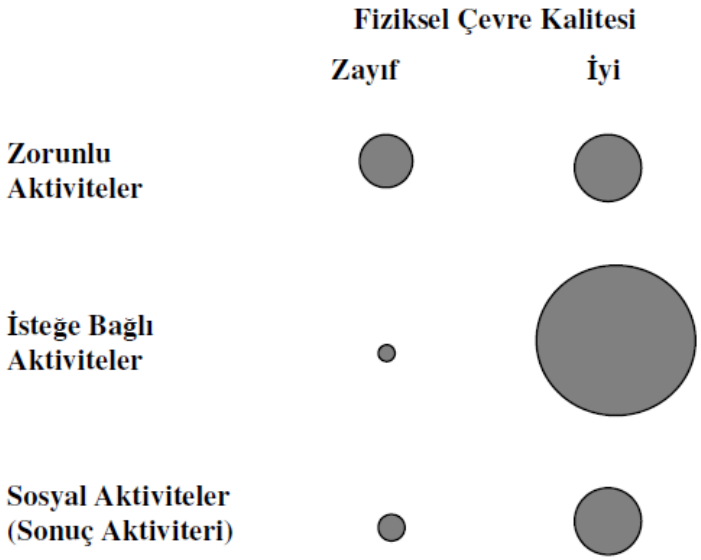
Meydanların, niteliğini etkileyen ekonomik faktörlerin araştırılması kapsamında, bu faktörlerin gerçekleştirilmesi için belirli mali kaynak gerektiren unsurlar ele alınmıştır.

Temizlik ve Bakım: Meydanların, niteliklerini süreç içinde koruyabilmesi için, düzenli olarak temizlik ve bakım yapılması gerekmektedir. Bakımsız alanlar, çekiciliğini kaybetmekte zamanla kullanılmayan yerler haline gelmektedir. Vandalizm ve olağan süreçte oluşan yıpranmalar sonucunda, meydanda yer alan döşeme kaplaması, bank, heykel gibi kent mobilyaları ile çevredeki yapılar zarar görebilmektedir. Bu kapsamda, niteliği bozulan elemanların değiştirilmesi ya da onarılması gerekmektedir. Bitki ve ağaçların bakımı, havuz temizliği, alanın genel temizliği ise meydanda periyodik olarak yapılması gereken bakım çalışmalarıdır. (Marcus ve Francis 1990).

Etkinlik Organizasyonu: Meydanlara canlılık getiren, konser, gösteri, yarışma gibi etkinliklerin düzenlenmesi belirli bir mali kaynak gerektirmektedir. Meydanların kullanımını arttıran bu tür etkinliklerin, sürekli olması ve çeşitlilik göstermesi önem taşımaktadır. Etkinlikler belirli aralıklarla tekrarlanmalıdır ve meydanda, sürekli olarak aynı etkinlik gerçekleştirilmemelidir.

2.5. Meydanlarda Planlama Yöntemleri

Meyanlar; tasarımlarına ve işlevlerine göre kullanıcı yoğunluğunun değiştiği kentsel kamu alanlarıdır. Meydanlardaki işlev ve kullanım çeşitliliği, bu alanlara aktivite yoğunluğu olarak zenginlik katmaktadır. Gehl (1987), dış mekânda gerçekleşen aktiviteleri, "Gerekli (Zorunlu)", "İsteğe Bağlı" ve "Sosyal" olmak üzere üç gruba ayırmıştır (Şekil 2.52). Zorunlu aktiviteler; işe gitmek, okula gitmek, otobüs beklemek gibi, her koşulda gerçekleşen ve sürekli olarak yapılması gereken aktivitelerdir. İsteğe bağlı aktivitelerde, katılımcının aktiviteyi gerçekleştirmek için istek duyması gerekmektedir. Temiz hava almak için yürüyüş yapmak, oturmak ve güneşlenmek, yaşamdan keyif alarak bir yerde durmak gibi örnekleri olan bu tür aktivitelerin gerçekleşmesi, dış mekânın fiziksel şartlarına bağlıdır ve dış mekânın bu aktiviteler için davet edici olması gerekmektedir. Sosyal aktiviteler ise, çocukların oyun oynaması, selamlaşmalar, sohbetler, çeşitli toplu etkinlikler gibi örnekleri ve aynı zamanda görmek, işitmek gibi pasif ilişkileri içermektedir. Bu tür eylemler, isteğe bağlı aktivitelerin sonucunda oluşmaları nedeniyle sonuç aktivitesi olarak da adlandırılmıştır (Gehl 1987).

Şekil 2.52. Dış mekân kalitesine bağlı olarak dış mekân aktivitelerinin gerçekleşmesi (Gehl 1987)

Dış mekânların sadece dolaşım alanı olarak görüldüğü, taşıtların egemen olduğu bir kentte kentsel mekânlar, sosyal aktivitelerin gelişmesi için uygun bir ortam oluşturmamaktadır. Bu tip kentlerde dış mekânlarda sadece zorunlu aktiviteler gerçekleşmektedir. Dış mekânları nitelikli kentler ise, yaya trafiğinin desteklendiği, kent halkının faklı amaçlarla kullandığı kentsel mekânlarıyla yaşayan kentlerdir.

Yaşayan kentlerde, yaya kullanımına ayrılmış mekânlar sosyal gelişime katkı sağlamaktadır. Kuntay (1994), bu mekânların sağladığı katkıları şu şekilde ifade etmiştir:

• Toplumsal gelişim ve yenilenme sağlamak:

- İletişim ve bilgi alışverişini arttırmak,
- Toplumsal yaşayışa canlılık ve hareket kazandırmak,
- Tartışarak farklı düşünceleri açıkta ve toplu olarak araştırmak,
- Tanıma ve tanıtma olanaklarını geliştirmek,
- Kamuoyu oluşturmak.

• Toplumsal bütünleşmeye olanak sağlamak:

- Toplumsal ve ruhsal ilişkileri geliştirmek,
- Uygarca insan ilişkileri, karşılıklı sevgi ve saygı oluşturmak,
- Toplumsal yaşama her yaşta, kadın erkek ve engelli ya da sağlıklı her bireyin katılmasını sağlamak,
- Toplum içinde ayrımı kaldırarak bütünleşmeyi kolaylaştırmak (Kuntay 1994).

Yukarıdaki çıkarımlara göre; meydanların işlevsel bir yaklaşım kullanılarak tasarlanması, tasarımda kullanıcı gereksinimlerine ve memnuniyetine dikkat edilmesi gerekmektedir. Geleneksel tasarım kriterleri, gelişen ve kompleks bir hal alan yaşam koşullarına işlevsel çözümler üretmede yetersiz kalmaktadır. Özellikle kullanıcı profillerinin değişimi ve isteklerinin çeşitlenmesi, üretilecek meydan tasarımlarında farklı yaklaşımların zorunluluğu doğurmuştur. Dolayısı ile meydan tasarımlarında ve düzenlemelerinde geleneksel tasarım ölçütlerinin yanı sıra planlamaya pozitif etki sağlayacak yöntemlerin ve alan analizlerinin de ek olarak kullanılması gerekmektedir.

Meydan planlamalarında, alanın işlevselliğine yönelik çok fazla yöntem kullanılmamaktadır. Bununla birlikte en sık kullanılan ve bilinen metot ise anket yöntemidir. Araştırma alanında ve kullanıcı ile birebir görüşerek yapılması kullanımını artıran nedenlerdir. Yöntem ile alanın kullanıcı gereksinimleri birinci elden tedarik edilmiş olmaktadır. Böylece işlevsellik için gerekli bilgiler sağlanmış ve tasarıma girdi olarak eklenmiş olacaktır (Kubat, 2005).

Bir diğer metot ise, alan analizlerinde günümüz teknolojisi kullanılarak çözümleme yapılan Space Syntax yöntemidir. Özellikle sosyal mekânların kullanımına yönelik alan analizini içeren bir yöntemdir. Yöntemin üretilmesindeki asıl amaç, sosyal mekânların matematiksel veri analizlerini yapmak ve bu yönelim ile tasarımlar oluşturmaktır. Bu amaç ile üretilen Space Syntax yöntemi, tüm mimari ve şehirsel alanların kullanımında yaygınlaşmıştır. Böylelikle dünyanın çeşitli yerlerinde ve işlevlerinde, mekânsal analizlerin yapılmasında kullanılmıştır.

Space Syntax yöntemi, kent ve bina ölçeğinde, mekânın sosyal, kültürel ve organizasyonel tasarım kararlarının değerlendirilmesinde, çevresel etkenlerle suç oranı arasındaki ilişkinin aydınlatılmasında, ofis ve araştırma bürolarında mekânsal düzenin iş verimliliğine etkisinin araştırılmasında, mekânsal algının ve yönlenmenin analiz edilmesinde, bilgisayar desteğiyle objektif olarak çözüm üreten etkin bir analitik metottur (Kubat, 2005).

Space Syntax yöntemi, mimarlıktan şehir ölçeğindeki ulaşım planlarına kadar geniş bir yelpazede kullanılan bir araçtır. Yöntem bir yapının mekânları arasındaki ilişkiyi incelemek için kullanılmasının yanı sıra, bir kent parçasının trafik akışının belirlenmesi, suç haritalarının çıkarılması ve yaya hareketlerinin analiz edilmesi amacıyla da kullanılmaktadır. Space Syntax yönteminden planlama disiplinlerinin yanı sıra insan bilimi, arkeoloji ve sosyoloji gibi bilimlerde faydalanmaktadır. Araştırma dâhilinde yöntemin mekânsal hareket analizlerine yönelik çalışmaları incelenmiştir. Bu bağlamda yöntemin kullanımına yönelik örnekler vermek mümkündür.

Space Syntax yöntemiyle çalışılmış önemli projelerden bir tanesi Cidde Kent Planı'dır. Suudi Arabistan'ın en büyük şehirlerinden olan Cidde, Kızıldeniz kıyısında Mekke yakınlarında kurulmuş bir şehirdir. Şehrin merkezini eski kent denilen bölge oluşturmaktadır. Ancak son elli yıl içinde şehir eski kent merkezinden dışarıya doğru yayılmaya başlamıştır (Şekil 2.53). Bu yayılım günümüzde de devam etmektedir. Şehrin planlı bir şekilde genişlemesini sağlamak için yeni kent planı hazırlanmıştır. Bu kent planı hazırlanırken Space Syntax yöntemi mekânsal sorunların belirlenmesi ve getirilecek çözümlere altlık oluşturması için bir araç olarak kullanılmıştır.

Bu çalışmanın iki ana amacı vardır. Bunlar;

• Tarihi kent merkezi ile yeni gelişen alanlar arasında oluşan mekânsal bağlantı problemlerinin çözümüne katkıda bulunmak,

• Diğer sert faktörler (arazi kullanımı ve yoğunluğu) ile yumuşak faktörlerin (yüzey iyileştirmeleri) mekânsal kullanımlarla nasıl ilişkilendirilebileceğini göstermek.

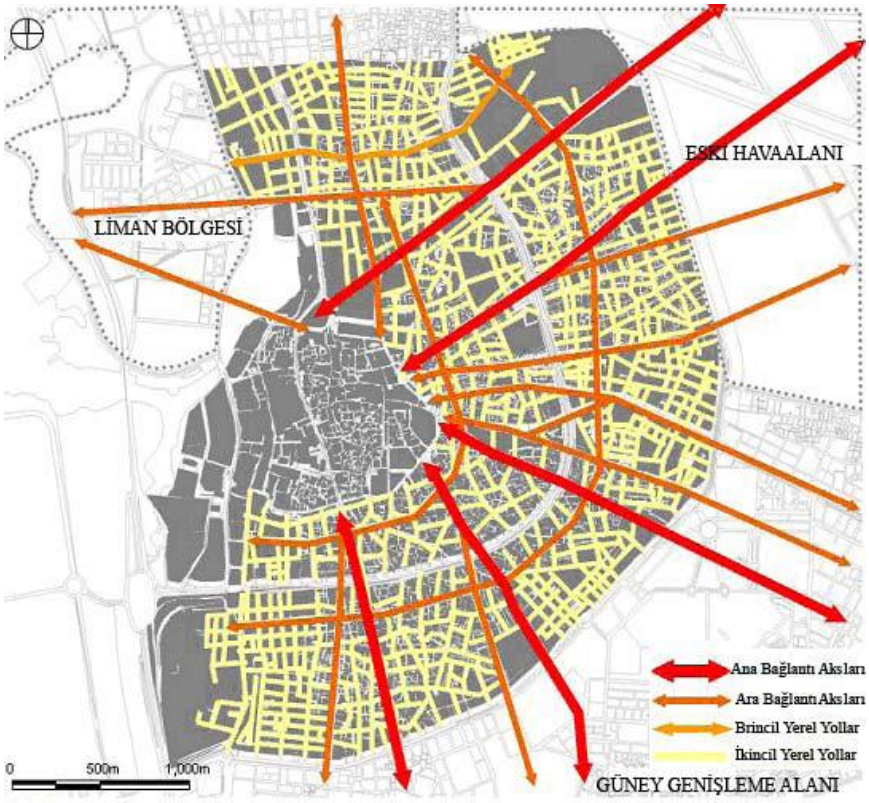
Bu amaçların yanı sıra alanda aşağıdaki sorunlara da çözüm üretmek mümkün olmuştur.

- Sağlık koşullarının ve sisteminin yetersizliği,
- Altyapıların yetersizliği,
- Düşük yapı ve çevre kalitesi,
- Kalabalık nüfus ve nüfus artışı,
- Yerleşim alanının statüsünün iyileştirilesi, konularında çözüm üretilmiştir.

Cidde Kenti'nin yeni planı, her aşamasında Space Syntax yöntemiyle analizler yapılarak ve analizler ışığında tasarımlar yapılarak üretilmiştir. Kentin planlama planlama sonrası durumuna bakıldığında, eksi kent merkezinin global ölçekte sistemle daha bütünleşik olduğu, yeni genişleme bölgesi olan eski havaalanı - liman - tarihi kent merkezlerinin güçlü bir şekilde ilişkilendirildiği görülmektedir.

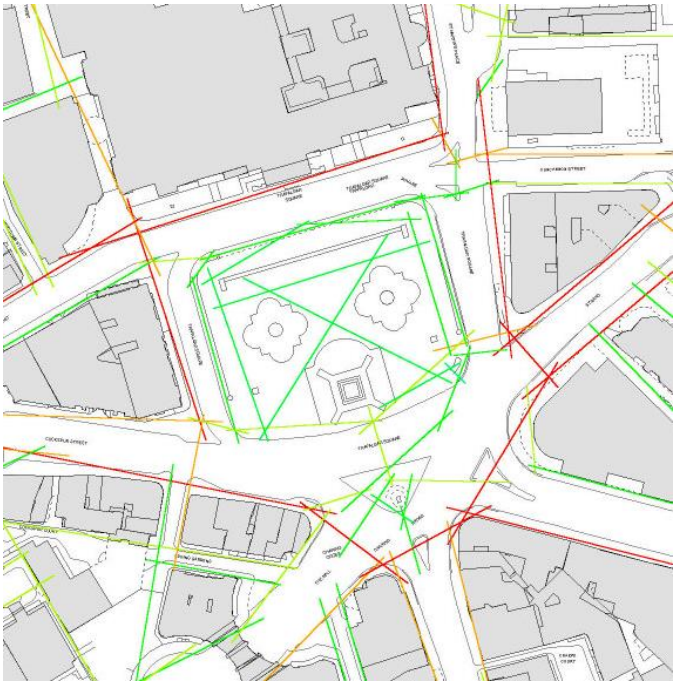
Şekil 2.53. Cidde Kenti yeni planlama alanları

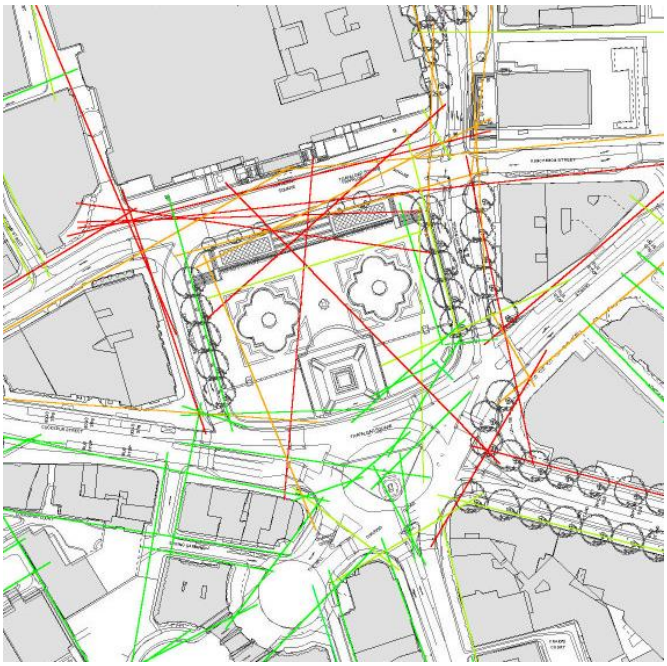
Şekil 2.54. Cidde kenti için oluşturulan akslar

Space Syntax ile tasarım çalışması yapılmış önemli kentsel açık alanlardan bir tanesi ise Trafalgar Meydanı'dır. Space Syntax, Trafalgar Meydanı stratejik tasarım hedeflerinin belirlenmesinde kullanılmıştır. Yöntem yayaların mekân kullanımında, yaya hareketlerinin analizinde ve mekânsal tasarım konularında, tarafsız fikirler geliştirilmesine yönelik yardımcı olmuştur.

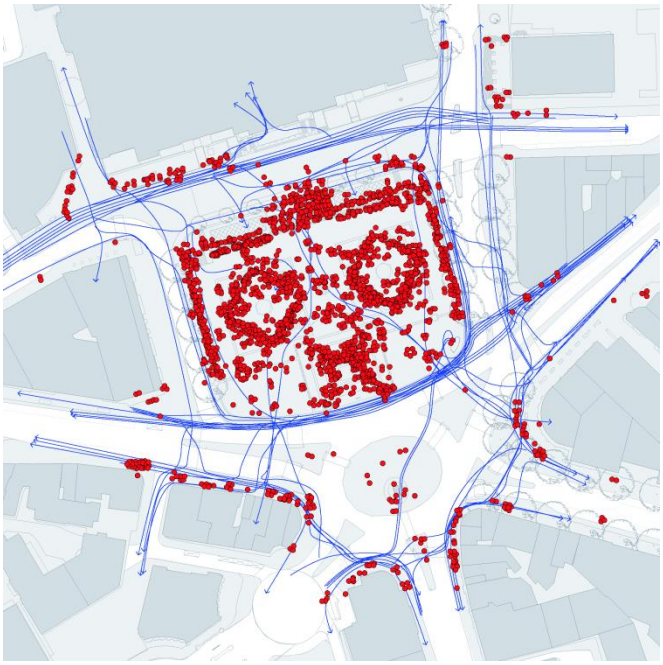
Space Syntax çalışmasının bir parçası olarak Londra'nın merkezinde yaya hareketlerine dair detaylı bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmanın sonuçları meydanın, sadece taşıtların varlığı ile değil, aynı zamanda mekânın fiziksel tasarımı ve özellikle meydanın üst ve alt kısımları arasındaki kot farkı ile çevresinden nasıl koparıldığını göstermektedir. Yeni tasarım önerileri ile, meydanın izole olması sağlanmış, alana yeni, merkezi bir merdiven konarak kot farkı çözüme kavuşturulmuştur. Ayrıca iki kopuk mekân olarak kullanılan alan, tek bir mekân haline getirilerek bütüncül bir mekân oluşturulmuştur (Şekil 2.55, 2.56).

Şekil 2.55. Trafalgar Meydanı'nın Space Syntax Analizinden Önceki Hali

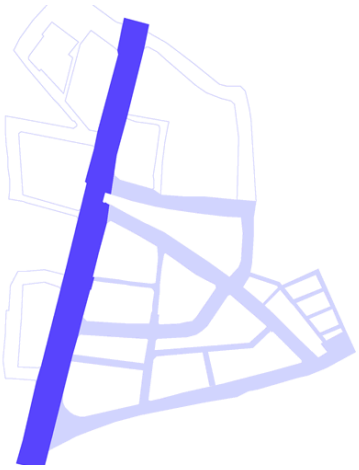
Şekil 2.56. Trafalgar Meydanı'nın Space Syntax Analizinden sonraki hali

Şekil 2.57. Trafalgar Meydanı'nın Space Syntax Yöntemi ile hareket analizi

Bir diğer analiz alanı ise Brixton Şehir Merkezi'dir. Londra'nın güney kısmında bulunan Brixton şehir merkezinin yeniden tasarlanması için gelişme strateji önerileri hazırlanmıştır. Yerel yönetim, Brixton'da geniş çaplı bir büyüme hedeflemektedir. Özel sektör konuya ilgi göstermektedir. Fakat aşırı gelişme, Brixton'ın tarih içinde gelişmiş, farklı etnik gruplar barındıran karakterini tehdit etmektedir. Space Syntax'ın stratejik tasarım

önerileri, bir dizi yeni yaya bağlantısı oluşturarak, şehir merkezinin potansiyellerinin önünü açmaktadır. Bu yeni bağlantılar, şehir merkezi boyunca hareketi teşvik etmektedir. Bunu yapmaktaki amaç; High Street ve Electric Avenue caddeleri üzerindeki yükü hafifletmek ve benzer yerlerdeki gelişme alanlarının değerleri üzerindeki baskıyı azaltmaktır (Şekil 2.58, 2.59).

Şekil 2.58. Bölgenin eski hali

Şekil 2.59. Bölgenin Space Syntax ile akslandırılması

Bu örneklerin yanı sıra İngiltere'de Nottingham Old Market Square, Woolwich Square gibi önemli alanlar Space Syntax ile planlanmış bölgelerdir. Konu dâhilinde araştırmaya örnek olması açısından farklı çalışmalar ortaya konmuştur.

2.6. Meydan Planlamalarında Sorunların Tespiti

Meydanlar genel planlama ilkeleri ve geleneksel planlama süreci ile tasarlanan alanlardır. Bu alanlar, planlama sürecinde tasarıma dâhil edilmeyen kriterler ve göz önünde

bulundurulmayan etkenlerden dolayı işlevsel sorunların görüldüğü mekânlardır. İşlevsel olmayan bir meydanın kullanım değerlerinin düşük olduğu görülmektedir. Sosyal faaliyetlerin mekânı olan meydanlarda, özellikle kullanıcı memnuniyetine dikkat edilmelidir. Kullanıcının ve kullanıcı gereksinmelerinin tasarımda kullanılmaması alanın işlevselliğini olumsuz etkilemektedir.

Meydan planlamalarında bir diğer eksik yön ise, alan araştırmalarının yeterli düzeyde yapılmamasıdır. Meydanların mekânsal analizlerini barındıran yöntem ve teknikler ile alan analizi yapılmaması işlevselliği ve mekân kullanımını olumsuz etkilemektedir. Ayrıca tasarımı yapılacak alanın tasarımdan önce fizibilite çalışmaları yapılmalıdır. Alanın kullanıma ve işlevselliğe uygunluğu test edilmeli veya analiz edilmelidir.

Meydanlar ölçek olarak disiplinler arası bir çalışma ile tasarlanacak alanlardır. Kentsel tasarım gereklilikleri ve interdisipliner bir çalışma ile tasarlanacak alanların işlevselliği, geleneksel yöntem ve tasarım kriterleri ile yapılmış olan planlamaya göre olumlu sonuçlar verecektir. Fakat yapılan çalışmalarda bu organizasyon ve birlikte çalışma sağlanamamaktadır.

Meydan planlamasını yapan tasarımcı, meydanlara özgü bazı ölçütleri tasarımda etken olarak kullanmalıdır. Çünkü bu alanlar, tasarımsal olarak özelleşen ve kendine özgü kriterlere sahip olan alanlardır. Konfor, işlev ve kullanım şartlarında özelleşmelerin görüldüğü meydanlarda, bu ölçütlerin eksikliği, yanlış kullanımı veya göz ardı edilmesi meydan kullanımını olumsuz etkilemektedir. Örneğin meydana erişilebilirlik önemli bir etkendir ve çözümü çok iyi sağlanmalıdır.

Meydanların tasarımı işlevselliğini etkilediği için önemlidir. Bu alanların işlevselliğini etkiyen bir diğer etken ise meydanın kent içindeki konumudur. Meydanaların yer seçiminde işlevlerinin ve ihtiyaç programının göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Ayrıca meydanlara ulaşım ve erişebilirlik kolay olmalıdır. Bu kirterlerin eksikliği meydanın işlevselliğini azaltmaktadır. İşlevsel olmayan bir meydanın kullanımı olumsuz etkilecektir.

Bunun yanı sıra hızlı gelişen teknolojik faaliyetler, globalleşen dünya standartları, sosyal yaşamın farklılaşması gibi nedenlerden dolayı açık alanların ve meydanların tasarımları da farklılık gerektirmektedir. Farklı ve yeni işlevler, farklı tasarım prensiplerini doğuracaklardır. Alanın kullanıcıları da farklı profillere dönüşmektedir ve tasarım ihtiyaç programı farklılaşmaktadır. Böylelikle meydan tasarımlarında geleneksel tasarım ilkelerinin yanında kullanıcı gereksinimleri (profilleri), teknolojik girdiler ve dönemin mimari gereklilikleri tasarımları yönlendirmelidir. Burada dikkat edilmesi gereken durum ise, kullanıcının istediği bir meydan tasarımı değil, kullanıcının isteklerinin gözetildiği ve

teknolojik imkânların kullanıldığı bir meydan tasarımının yapılmasıdır. Bu şekilde düzenlenecek bir alan tasarımı, işlevsel ve kullanıcı memnuniyetinin fazla olacağı meydan planlamasını ortaya koyacaktır.

Günümüzde insanların bir çoğu, iş, alışveriş, sohbet, iletişim kurma amaçlı olarak kentsel mekânlarda bir araya gelmek yerine, evlerinde bilgisayar ya da televizyonlarını kullanarak, yeni iletişim olanakları sayesinde tanıdıkları ya da tanımadıkları kişilerle ilişki kurabilmektedir (Hoşkara 2000). Bu nedenle, kentsel mekânların tasarımına daha çok önem verilmelidir. Kentsel mekânların, günümüz gerekliliklerine cevap veren, insanları içine çeken yerler olarak, kentsel yaşamın bir parçası olan konumlarını korumaları sağlanmalıdır (Gehl 1987).

2.7. Araştırmanın Hipotezleri

Bu bölümde araştırmanın tespit edilen sorunlarının çözümüne yönelik hipotezler ortaya konmuştur. Oluşturulan hipotezlerin ışığında yöntem belirlenecek ve bu yöntem doğrultusunda çalışmalar yapılacaktır. Yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlar ile hipotezlerin doğruluğu test edilmiş olacaktır.

Meydan tasarım ve düzenlemelerinde kullanıcının tasarım sürecine dâhil edilmesi ile tasarımın işlevselliği artırılmış olacaktır. Meydanlarda kullanıcı memnuniyetinin sağlanması için işlevsellik analizleri yapılmalıdır. Meydanların işlevsellik analizlerinde kullanıcıya yönelik analizler kullanılmalıdır. İşlevsellik analizlerinin etken olduğu meydan tasarımları alanın kullanım değerlerinde olumlu sonuçlar verir. Bu şekilde yapılacak meydan tasarımları sosyal yaşamın yaşatıldığı mekânları üretecektir.

3. MEYDANLARIN İŞLEVSELLİK ANALİZİ YÖNTEMİ

Bu bölümde meydan tasarımında, stratejik planlama yaklaşımı çerçevesinde, çalışmaya özgü, "İşlevsellik Analizleri"nin yapılmasına yönelik kuramsal model anlatılmıştır. Bu modelin temel bileşenlerini oluşturan ve esasen meydan tasarım süreçlerinde ayrı ayrı kullanılan Gözlem, Anket ve Space Syntax yöntemlerinin bir "Entegre Süreç" olarak planlama yaklaşımına katılması, kuramsal yaklaşımın özgün boyutunu oluşturmaktadır.

3.1. Model

Meydan tasarımının temel amacı; insan ve içinde yaşadığı kent ölçeği çerçevesinde, kentsel ortak alandan beklenen sürekli ve periyodik gereksinimleri karşılayabilmek, kullanıcı taleplerine imkânlar ölçüsünde maksimum konfor şartlarını sağlayacak, işlevsel ve yaşanabilir mekânlar oluşturmaktır. Meydanlar ölçekleri ve kapladıkları alan bakımından, insanı kuşatan ve insan ölçeğini aşan kentsel bileşenler olarak, toplumsal hayatta ve kentsel alanda ayrıcalıklı bir yere ve öneme sahiptir. Bu yönüyle de, meydan tasarımında, mimari tasarım için belirlenen işlevsel ihtiyaçların (mekânsal gereklilikler, esneklik, bağlantılılık, erişebilirlik, iletişim, konfor vb.) daha ayrıntılı tespit ve analizlerle kent ölçeğine taşınması ve meydanların daha "işlevsel kent parçaları" olarak tasarımı, modelden beklenen amaç olarak belirlenmiştir (Çizelge 3.1).

Çizelge 3.1. Başarılı alan kriterleri (Carmona, 2002)

BAŞARILI ALANLARIN ANAHTAR NİTELİKLERİ	**KALİTE KRİTERLERİ**		
ANAHTAR NİTELİKLER	**SOYUT NİTELİKLER**		**ÖLÇÜTLER**
KONFOR VE IMAGE	güvenlik çekicilik tarihsellik etkileyicilik ruhsallık	oturulabilirlik yürünebilirlik yeşil alan temizlik tarih	suç istatistikleri sağlık koşullarının iyileştirilmesi bina durumları çevresel veriler
GEÇİŞLER VE BAĞLANTILAR	okunabilirlik yürünebilirlik güvenlik süreklilik uygunluk	yakınlık birleşilebilirlik rahatlık ulaşılabilirlik	trafik verileri ayrılma modelleri geçiş kullanımı yaya etkinlikleri park etme kullanım şekilleri
KULLANIM VE ETKİNLİK	gerçeklik sürdürülebilirlik olağandışılık eşsizlik imkanlılık(maddi) eğlence	faaliyet kullanışlılık kutlama canlılık doğallık gerçek kalite	emlak değeri kira bedeli alan kullanım biçimleri perakende satış yöresel ticaret mülkiyeti
SOSYALLİK	işbirliği komşuluk hoş karşılama asalet	gurur farklılık, çeşitlilik hikayecilik arkadaşlık etkileşim	sokak yaşamı sosyal ağlar gece kullanım gönüllülük bayan çokluğu çoçuk ve yaşlıların yoğunluğu

Bu çerçevede yapılacak işlevsellik analizi ve kullanılacak model;

- Meydanın bulunduğu veya bulunması öngörülen çevre içinde üstleneceği işlevsel rolün/rollerin belirlenmesi ve değerlendirilmesi (kentsel bütün içindeki yerinin değerlendirilmesi),
- Meydanın tarihsel süreç içindeki konumunun değerlendirilmesi ve bu konuma uygun işlevler yüklenmesi,
- Meydanın kentsel gelişme ve değişme eğilimlerinden etkilenme düzeyinin ve ihtimallerinin belirlenmesi,
- Meydanın kısa, orta ve uzun vadeli planlamalar ile bölgeye ve kente katkı sağlaması,
- Meydanın mevcut durumunun belirlenerek, tasarımsal sorunlarının tespit edilmesi ve çözüme kavuşturulması,
- Meydan kullanıcılarına yönelik araştırma çalışmaları yapılması, kullanıcı ile ilgili verilerin tasarıma girdi olarak dâhil edilmesi,

konularında planlama sürecine katkılar sağlayacaktır.

Son dönem yapılan meydan tasarımlarında, yukarıda belirlenen konuların çözümüne yönelik farklı yöntemlerin planlama sürecine dâhil edildiği görülmüştür (Bkz. blm. 2.5). Özellikle Space Syntax yönteminin yoğun kullanımı göze çarpmaktadır.

Bu çalışmaların meydan tasarımlarında;

- Erişebilirliğin artması,
- Kullanıcının alanda daha uzun zaman geçirmesi,
- İşlevselliğin ve bileşenler arasındaki uyumun sağlanması,
- Konfor düzeyinin artması,
- Çevre ile uyumun ve bağlantının kullanıcı taleplerine uyumlu olarak güçlendirilmesi,
- Alanın bütüncül tasarımı ile kullanılabilir alanların artırılması,

konularında katkı sağladığı gözlemlenmiştir.

Anket yöntemi, meydan tasarımları için; alanın demografik yapısının belirlenmesi, kullanıcı gereksinimlerinin tespit edilmesi, alanın sorunlarının kullanıcı yardımıyla ortaya konması konularında, gerekli bilgi ve verilerin elde edilmesinde sıkça kullanılan bir yöntemdir. Yöntem sayesinde elde edilen veriler meydan tasarımlarında önemli bir yere sahiptir. Fakat bu veriler işlevsel bir meydan tasarımı için yeterli değildir. Çünkü kullanıcıların mekânsal davranışları ve alandaki yönelimleri bilinmemektedir. Sadece kullanıcı istekleri ile alan tasarlamak ise doğru değildir. Bu yüzden anket yönteminin meydan tasarımlarında kullanılması doğru bir tercih olmasına rağmen, diğer yöntemler ile desteklenerek kullanılması yerinde bir yaklaşım olacaktır.

Günümüzde meydan tasarımlarında yaygın kullanılan diğer bir metot ise **Space Syntax** yöntemidir. Bu yöntem ile alan tasarımlarında olumlu sonuçlar elde edilmekte ve alanın rasyonel kullanımını artıran çözümler üretilmektedir (Bkz. Bl. 2.5). Farklı mekânlar için farklı analiz ölçütleri ve çözümleri geliştirilmiştir. Alanların niteliğine ve çeşitlerine göre ayrımlar yapılmakta ve özelleşmiş analiz programları ile matematiksel veriler ışığında değerlendirmeler yapılmaktadır. Yöntemin üretilme amacının sosyal mekân analizleri olduğu da göz önünde bulundurulursa ve ürettiği çözümler değerlendirilirse; Space Syntax yönteminin meydan tasarımlarında kullanımının doğru bir tercih olduğu görülmektedir. Buna karşılık yöntemin kullanıcılara yönelik yeterli verilere sahip olmaması ve kullanıcı analizlerinin yapılmasına olanak tanımaması yöntemin tek başına kullanımının eksik kalmasına sebep olan dezavantajları olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü kullanıcının ve

kullanıcı gereksinmelerinin meydan tasarımlarında yeteri kadar etkin veri olarak kullanılmaması meydanlarda işlevselliği etkiyen önemli bir unsurdur.

Yapılan araştırmalarda Space Syntax ve anket yöntemlerinin farklı meydan tasarımlarında yardımcı yöntemler olarak kullanıldıkları görülmüştür (Bkz. Bl. 2.5). Bu yöntemlerin tek tek kullanımları yerine, daha rasyonel ve sürdürülebilir mekan planlamasına katkı sağlayacak, entegre bir yöntemin kurgulanması ile çalışmanın bilim dünyasına katkısı olacağı varsayılmıştır.

Bu araştırma; geleneksel tasarım sürecine farklı bir yaklaşım ile üç yöntemin ortak kullanımı sağlanarak, işlevselliğin ön planda tutulmasını hedefleyen bir meydan tasarım konseptini içermektedir. Bu bağlamda meydan planlamalarında, tasarımın temel etkeni "kullanıcı" olarak belirlenmiş ve işlevsellik analizlerinin kurgulanmasında bu unsur esas alınmıştır.

İşlevsel bir yapıya sahip olması düşünülen meydanların sağlıklı bir "**araştırma, planlama ve uygulama"** safhalarından geçerek oluşturulması gerekmektedir. Sürecin planlama safhasında, geliştirilen İşlevsellik Analizi Yöntemiyle oluşturulacak veri tabanının daha rasyonel meydan tasarımlarına olanak sağlayacağı düşünülmüştür.

Meydan tasarımlarının ilk aşamasını **araştırma** bölümü oluşturmaktadır. Bilgi toplama, bilgilerin tasnifi, çapraz kontroller ve planlama için veri oluşturma eylemlerinin yer aldığı bu bölümde, mevcut durumun değerlendirilmesi yapılarak, alan ve yakın çevresi ile ilgili ayrıntılı analizler yapılmalıdır. Meydan planlamasını etkileyecek olan girdilerin planlama amaç ve hedeflerine uygun olarak tanımlanması ve değerlendirilmesi yapılmalıdır. Alanın mekânsal, sosyal ve ekonomik yapısına ait niteliksel ve niceliksel veriler elde edilerek, planlama sürecini yönlendirecek doğru bilgilerin toplanması, sağlıklı ve rasyonel bir planlama sürecinin ilk ve önemli aşaması olacaktır.

Meydanların **planlama aşamasında;** ilk olarak bilgilerin değerlendirilmesi yapılmaktadır. Bu kısımda, planlamada kullanılabilecek veriler belirlenmeli ve planlama sürecine etki etmesi sağlanmalıdır. Sürecin üst düzey önem taşıyan aşamasını ise planlama amaç ve hedeflerinin belirlenmesi oluşturmaktadır. Belirlenecek olan amaç ve hedefler ile uzun, orta ve kısa vadeli planlama kriterleri, kullanılacak materyaller ve yöntemlere karar verilmiş olacaktır. Tasarım sürecine etki edecek olan sosyal, ekonomik ve mekânsal yapıya ait veriler, kullanıcı gereksinimleri, işlevsellik kriterleri, çevresel veriler amaç ve hedeflerin belirlenmesinde etkili olacak kavramlardır. Bu araştırma ile meydanların işlevselliğinin nasıl olması gerektiği sorgulanmaktadır. Planlama amaçlarının belirlenmesi aşamasında meydanların işlevsellik hedeflerinin belirlenmesi ayrıcalıklı bir hedef olarak bütün içinde yer

almalıdır. Bu nedenle **işlevselliğe** yönelik hedeflerin tespit edilmesi önem kazanmaktadır. Bu bağlamda;

- Meydan ve çevresindeki mekânların kurgusu,
- Meydan sınırları içindeki işlevlerin tanımı ve birbiri ile ilişkisi,
- Meydanda mevcut olmayan işlevlerin tespiti ve alana kazandırılması,
- Meydandaki işlevsiz veya niteliksiz işlevlerin yeniden kurgulanması,
- Meydan kullanıcısının demografik yapısının ve sosyal dokunun analizi ile kullanıcıya yönelik mekânların üretilmesi,
- Meydanın kullanım yoğunluğunun artırılmasına yönelik analiz ve saptamaların yapılması,

işlevsellik hedeflerini oluşturmaktadır.

Belirlenen hedeflere uygun yöntem seçimi ile alan analizlerinin yapılması, elde edilen sonuçların amaç ve hedefler ile feed-back süreçleri ile kontrol edilmesi sağlanmalıdır. Bu etkileşim geliştirilen yöntem ile planlama sürecinin diğer aşamalarında da aynı şekilde sürekli devam etmelidir.

Yapılacak planlama çalışmalarının geleceği yansıtacak olması, belirsizlik faktörünün devreye girmesine neden olmaktadır. Oluşturulan planlama yönteminin amaç ve hedefleri doğrultusunda, gelecekteki durumun belirlenmesinde ve belirsizliklerin, sınırlar dâhilinde, giderilmesine yönelik farklı tahmin modellerinden yararlanılmaktadır.

- **Bulgusal tahmin tekniği ile;** mevcut durumun değerlendirilmesi ile geleceğe yönelik tahminler yapılmaktadır. mevcut durumun değişme olasılığı tahmin edilmektedir (Atalık 1995).
- **Düzgüsel tahmin tekniği ile;** öncelikle amaçlar ve geleceğe yönelik gereksinimler belirlenmekte, sonrasında mevcut durum ele alınmaktadır (Atalık 1995).
- **Her iki tekniğin birlikte kullanımı ile;** mevcut durum ile gelecek arasında feed-back yapılarak tahmin yürütülmektedir (Atalık 1995).

Üç tekniğin birlikte veya ayrı ayrı kullanımı ile yapılacak olan tahminler planlamanın amaçlarını ve şekillenmesini etkileyecektir. Yapılacak tahmin türleri ise, meydanların temel objesi kullanıcıya, mekânsal değişimlere yönelik olacaktır. Ayrıca kentsel ölçekli tahminler ve ekonomik tahminlerin tasarım sürecinde değerlendirilmesi sağlıklı sonuçlar elde etmekte faydalı olacaktır.

Davranışsal tahminler; kullanıcının mekânsal davranışlarını ortaya koymaktadır. Ayrıca kullanıcının demografik yapısının zamanla değişimini içermektedir. Mevcut kullanıcı

profilinin zaman aralıkları ve mekânsal değişimlere bağlı olarak farklılık göstermesini içermektedir. Bu değişimin ölçülebilmesi ise matematiksel ve grafiksel tahmin yöntemi ile sağlanabilmektedir. Alanın geçmiş dönemlerdeki kullanıcı profillerinin ele alınması ve karşılaştırılmasına dayanmaktadır. Ayrıca oran ve kıyaslama tahminleri ile geleceğe dair veriler elde edilebilmektedir.

Mekânsal tahminler; meydanın mekânsal örgütlenmesinin ve tasarımının sosyal yaşam koşullarının değişimine göre farklılaşmasını içermektedir. Kullanıcı profili ile mekanın dizaynı birliktelik arz etmektedir. İki tahmin türünün uyumu orantısal olarak sürdürülmelidir. Mekânın gelecekte sahip olacağı işlevler ve zamanla işlevlerin değişimi tahmin edilmeli ve planlama sürecinde göz önünde bulundurulmalıdır.

Meydanların tasarımlarında kentsel ölçekte tahminler ile alanın konum ve ulaşımına yönelik öngörüler ortaya konmaktadır. Ekonomik tahminler ile meydan tasarımına olanak verebilecek ekonomik gücün düzeyi belirlenmektedir.

Planlama sürecinde belirlenen hedef ve amaçlar doğrultusunda, aynı zamanda alanda uygulanacak yöntemlerin yönlendirmesi ile oluşturulacak tasarımlarda **uzun, orta ve kısa vadeli** planlama kararlarının yöntem dâhilinde düşünülmesi gerekmektedir. Planlanan meydan, geçmişin izlerini taşıyarak günümüz koşullarına hitap etmekle birlikte geleceği de bünyesinde barındırmalıdır. Bu bağlamda tasarlanan alanın uzun vadeli olarak stratejik planlaması yapılmalıdır. Ülkemizdeki stratejik planlamalar 20 yıllık bir geleceği kapsamaktadır.

Meydan tasarımlarında **uzun vadeli olarak;**

- Meydanın gelecekteki sosyal yapısı ve değişen toplum yaşantılarına verebileceği çözümler,
- Hızla artan kent nüfusuna karşılık, meydanın kullanım kapasitesinin (yoğunluğunun) değişimi,
- Meydanın yakın ve uzak çevresi ile bağlantısı ve gelecekte ortaya çıkabilecek yeni bağlantı talepleri,
- Meydanın yakın çevresindeki işlevlerin, faaliyetlerin ve hizmet sektörlerinin değişen yaşam şartları karşısındaki dönüşümü,
- Meydanın gelecekteki konumu ve sahip olacağı özel (tarihi, estetik, teknik vb.) değeri,
- Kentin büyümesi ile yeni yerleşim alanlarının oluşması karşısında sahip olacağı kullanıcı yoğunluğunun trendi,

- Gelişen ulaşım ağlarına bağlantı seviyesi ve erişilebilirliği,
- Meydanın kullanıcılara sunduğu işlevlerin, tahmin edilen olası toplumsal değişimlere cevap verebilecek nitelikte olması,

konuları göz önünde bulundurularak meydan planlamalarının hedeflerini ve geleceğe dönük uzun vadeli stratejilerini oluşturmalıdır.

Orta vadeli planlama ile uzun vadeli planlama ile kısa vadeli planlamaların bütünleşmesi hedeflenmelidir. Bu planlama, gelecekte olası meydan ile gümünüze yönelik tasarlanan meydan arasındaki işlevsel ve mekânsal değişimlerin ve dönüşümlerin tespit edilmesine dayanmaktadır.

Kısa vadeli planlama uygulamaya yönelik, belirlenen hedef ve amaçları içeren, yapılan işlevsellik analizleri sonucu oluşturulmuş planlama kararlarını yansıtan ve günümüz şartlarına olanak sağlayan planlama sürecidir. Orta ve uzun vadeli planlamaların gelişimine açık olarak, meydanların sosyal, ekonomik ve mekânsal gereksinimlerine çözüm niteliğinde oluşturulmaktadır. Bu bağlamda;

- Planlamayı etkileyecek ekonomik sınırlılıklar,
- Kullanıcı profilleri,
- Kullanıcı gereksinimleri,
- Mekânsal sınırlılıklar, mekânın fiziksel durumu,
- Meydanın yakın ve uzak çevre ile bağlantılılık düzeyi,
- Meydan ve çevresindeki işlevler ve sunular hizmetler
- Meydanda olması düşünülen işlevler ve hizmetler,

kısa vadeli planlamanın işlevselliğine yönelik hedefleri arasında yer almaktadır.

Planlama sürecinin diğer bir aşaması ise alternatif planların üretilmesi ve seçim yapılmasıdır. Uzun, orta ve kısa vadeli planlama yaklaşımı içinde alternatif planlar oluşturulmakta ve sonrasında uygun planın seçimi yapılmaktadır. Belirlenen amaç ve hedefleri kapsayan, işlevsellik analizi yöntemi ile elde edilen verilerin doğrultusunda hazırlanmış, sürekli olarak feed-back ile sorunların tespitini ve çözümünü içeren bu aşama ile "uygulama planı" neticelendirilmektedir.

Meydan tasarım sürecinin son bölümünü uygulama aşaması almaktadır. Belirlenen amaç ve hedeflerin ürün olarak sunulmasını içermektedir. Kesinleşen uygulama planının eksiksiz ve tam olarak alanda uygulanması ile meydanların işlevselliğine yönelik tasarım süreci sonlanmaktadır.

Meydanların tasarım sürecinde gözlemlenen sorunların çözümünü sağlayacak, meydanların işlevsellik analizi eksikliklerini giderecek model planlama yönteminde; bölüm 2'de ortaya konan kavramsal çerçeveyi destekleyici ve geliştirici, bunun yanı sıra meydan tasarımlarında tespit edilen sorunların (Bkz. blm. 2.6) çözümü niteliğine sahip;

- Yaya kullanımlarının ve tercihlerinin irdelenebilmesi,
- Meydanların kullanıcılarını gözlemlemek ve meydandaki yönelimlerini grafiksel olarak ifadelendirme,
- Alanların durağan ve sirkülasyon bölgelerini tespit etme,
- Meydan kullanıcılarının demografik yapısı belirleme,
- Meydan kullanıcılarının işlevsel gereksinimlerini tespit etme,
- Meydanların gözlem yöntemi ile elde edilen verilerini, matematiksel veriler ile test etmek ve sağlamasını yapma,

konularında üç farklı yöntem kullanılmış, bu yöntemler birbiriyle desteklenip, ilişkilendirilerek değerlendirmeler yapılmıştır.

Bu doğrultuda meydanların alan analizleri için oluşturulmuş işlevsellik analizi yönteminin içeriğinde yer alan metotların kullanımına ve işleyiş akışına yönelik bilgiler aşağıda yer almaktadır.

İşlevsellik analizi yönteminde **I. Aşama** gözlem yönteminin alanda uygulanmasını içermektedir.

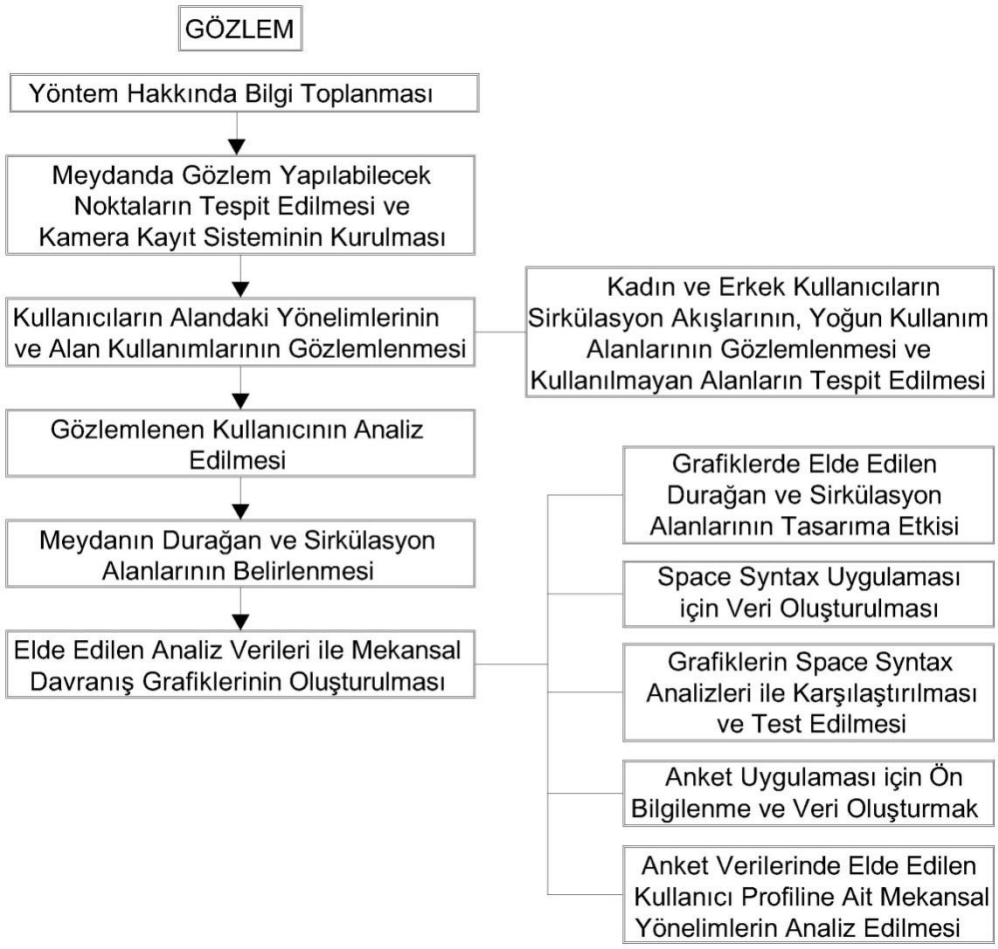
Meydan tasarımındaki sosyal, psikolojik ve davranışsal boyutun incelenmesi ve farklı zaman dilimlerinde alanı ziyaret eden kullanıcıların mekânsal davranışlarının ortaya koyulabilmesi amacıyla **"gözlem"** çalışmasının yapılması gerekmektedir.

Gözlem yöntemini, meydan tasarımlarında kullanabilmek için öncelikle yöntem hakkında bilgi toplamak gerekmektedir. Özellikle meydan analizlerinin nasıl yapılması ve elde edilecek verilerin hangi amaçlar için kullanılacağına yönelik bilgi toplanmalıdır. Bir sonraki aşamada, alanın gözlem için uygun bölümleri tespit edilmelidir. Gözlemi yapılacak alanın tüm bölgelerinin izlenebileceği noktaların tespiti yapılmalı ve sonrasında bu alanlara kamera ile kayıt sistemi kurulmalıdır. Yapılan kayıt sistemi ile kullanıcılarının, hiçbir etki altında kalmadan, alandaki yönelimlerini kaydetmek mümkün olmaktadır. Bu sayede alanın mekânsal kullanımı analiz edilmektedir. Gözlem yönteminde, mevsimlere, haftanın yoğun kullanım günlerine ve vakitlerine dikkat edilerek kayıt işlemi yapılmaktadır. Belirlenen günlerin yine belirlenmiş vakitlerinde, kullanıcı gözlemlenmekte ve kayıt edilen görüntülerden kullanıcı sayımları ve tespitleri yapılmaktadır. Yapılan analiz çalışması

meydana ait haritalara işlenmekte ve alanın mekânsal davranış grafikleri oluşturulmaktadır. Mekânsal davranış grafikleri sayesinde alanların sirkülasyon ve durağan bölgeleri tespit edilmektedir. Elde edilen bu veriler ışığında alanın tasarımı yönlendirilmektedir. Çünkü alanda sirkülasyon akslarının tasarımı ile durağan bölgelerin tasarımı farklı olacaktır. Bu tespit ise gözlem yöntemi ile elde edilmektedir. Yöntemin akış şeması Şekil 3,1'de gösterilmiştir.

Alanda yapılacak gözlem çalışmasında cinsiyetlerin göz önünde tutulmasıyla birlikte alanın yaya sirkülâsyonları ve bu sirkülâsyonların yoğunluğu tespit edilmiş olacaktır. Buna göre; erkek ve kadın olmak üzere 2 cinsiyet grubunun 1 ve 10 kişilik lejandları ile "Mekânsal Davranış Grafikleri" oluşturulacaktır. Bu grafikler ile alanların, sirkülasyon aksları ve durağan alanları tespit edilecektir. Anket yönteminin de yardımı ile mekân için gerekli müdahale ve değişiklikler, gerekli yerlere, kullanıcı isteği ile yapılmış olacaktır.

Gerçekleştirilen gözlemlerle alanda, insan ve çevre arasındaki karşılıklı etkileşim derinlemesine incelenmiş olacaktır. Burada temel alınan nokta ise; meydanlarda var olan sosyal yaşamı anlama ve bunun fiziksel çevreyle olan ilişkisini analiz etme düşüncesi olmuştur. Alanın temel ve asıl öğesi olan kullanıcının alandaki yönelimleri ve bu yönelimler ile ortaya çıkan alanın kullanıcı sınırları, o alanın canlı (kullanıcı) dokusunu oluşturacaktır. Bunun yanı sıra gözlem yöntemi ile elde edilen akslar ve durağan bölgelerin tespiti, alanın tasarımsal girdileri olarak kullanılacaktır.

Şekil 3.1. Gözlem yönteminin uygulanma süreci

Yayalar, kentsel açık alanlarda mekânsal ilişki kurabilecekleri farklı alanlara yönelmektedir. Örneğin; mevcut mekânın kullanılabilirliği zayıf ise, kullanıcı kendine alternatif mekânlar oluşturmakta ve yaya hareketini bu doğrultuda sürdürmektedir. Bunun yanı sıra; farklı mevsim, gün ve saatte, farklı yaş ve cinsiyet grubundaki kullanıcılar, farklı mekânsal davranışlarda bulunmaktadırlar. Örneğin; gürültü, sıcaklık, ışık düzeyleri vb. çevresel faktörler, kişinin mekâna gelişini ya da mekânda kalış süresini etkileyebilmektedir. Ayrıca; doğum yeri, ikamet etme süresi, ulaşım tarzı, kültürel öğeler, eğitim, kişilik özellikleri, psikoloji ve sosyal statünün kişinin mekânsal davranışı üzerinde etkileri söz konusudur. Bu bilgilerin alan üzerinde okunması anket yöntemi ile sağlanacak ve gözlem analizleri ile karşılaştırılacaktır.

İşlevsellik analizi yönteminde; **II. Aşama** anket yönteminin alanda uygulanmasını içermektedir. Bu aşamada gözlem yönteminde gözlemlenen kullanıcıya ait bilgilere ve kullanıcı gözüyle alan hakkındaki bilgilere ulaşmak hedeflenmiştir.

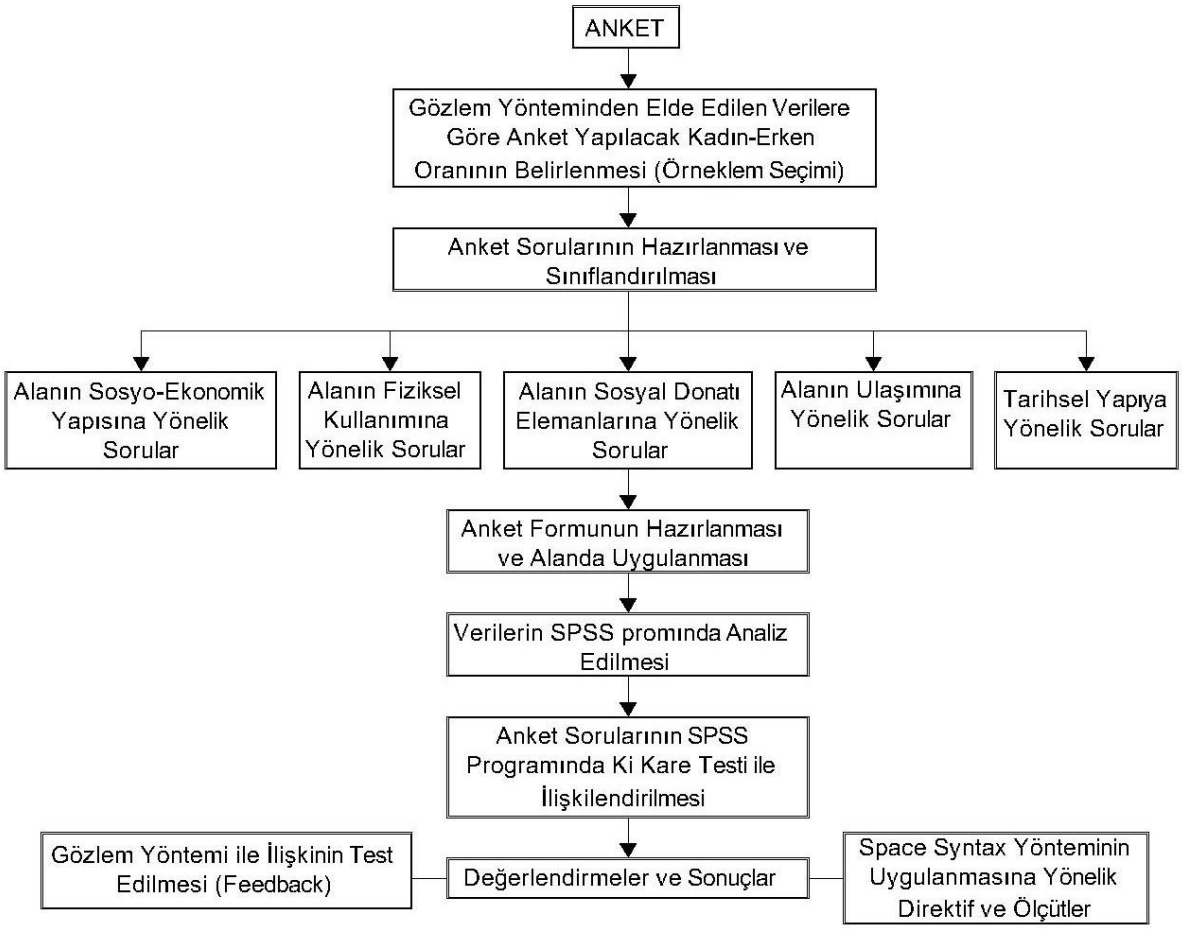
Araştırma alanında, yayaların mekânı kullanımlarındaki algılarını ve mekân hakkındaki değerlendirmelerini saptayabilmek, tercihlerini belirleyebilmek, memnuniyetlerini ölçebilmek ve alanın kullanıcıların ihtiyaçlarını ne ölçüde karşıladığını ortaya koyabilmek amacıyla **anket çalışması** yapılmaktadır. Anket Yöntemi, Gözlem ve Space Syntax Yöntemleri'ne yardımcı bir metot olarak kullanılmalıdır. Özellikle; gözlem yönteminde yapılan analizlerde kullanıcılarının kimliğini, alan hakkındaki düşüncelerini ve alanı kullanımları hakkındaki bilgilerini edinmek için kullanılan bir yöntemdir. Böylelikle kullanıcının alana nasıl yaklaştığı, alanı nasıl gördüğü – hissettiği öğrenilmiş olacaktır. Ayrıca alanın mevcut özelliklerine, niteliğine, eksikliklerine ve gerekliliklerine dair bilgi edinilecektir.

Anket yöntemi, sınırlı bilgiler sağlasa da araştırma grubu içindeki çok sayıda birim üzerinde gözlem yapma olanağı sağladığı için tercih edilmiş bir yöntemdir. Bu yöntemde önemli temel etmen ise, soruların amaca uygun ve sistematik olarak hazırlanmasıdır. Anket formundaki sorular hazırlanırken; soruların amaca uygun olarak oluşturulması, sorulara yanıtlanmaya elverişli bir nitelik kazandırılması ve soruların herkes tarafından aynı biçimde anlaşılmasının sağlanması gerekmektedir.

Hazırlanacak olan anket formu ile alan kullanıcısının istek, ihtiyaç ve gereksinimleri tespit edilecektir. Anket formunun soruları kapalı uçlu sorulardan oluşmalıdır ve katılımcılardan düşüncelerini en iyi yansıtacak seçenekleri işaretlemeleri istenmelidir. Bu şekilde elde edilen verilerin her hangi bir ara işleme gerek duyulmadan bilgisayara girilmesi ve cevaplayıcılar arasında karşılaştırma yapılması kolaylaşmaktadır. Ayrıca bu şekilde, soruların cevaplayıcılar için daha anlaşılır hale getirilmesi, katılanları sıkmadan net cevaplar alınabilmesi ve anketin güvenilirliğinin artması sağlanmış olmaktadır. Bu nedenle anket yönteminde; anket sorularının hazırlanması ve anket formunun oluşturulması önemli bir aşamadır. Bu bağlamda hazırlanacak olan anket formunda meydanların ve kullanıcılarının tüm yönleri ele alınmalıdır. Anket formunda sistematik bir yaklaşımla yol almak gerekir ise, soruların sınıflandırılması gerekmektedir. Bu sebeple sorular beş bölümde sınıflandırılmıştır. Bu bölümler; alan kullanıcısına yönelik sosyo-ekonomik veriler, alanın kullanım verileri, alanın sosyal donatı verileri, alanın ulaşım verileri, alana yönelik genel veriler başlıkları altında toplanmıştır. Anket yönteminin alanda uygulanabilmesi için örneklem seçiminin yapılmış olması gereklidir. Bu aşamada gözlem yönteminin verilerinden yararlanılarak seçim yapılmaktadır. Alanda rastgele seçilerek yapılacak olan anket çalışmasında, kadın erkek oranı gözlem yöntemindeki analizler ışığında yapılmalıdır. Ayrıca kabul edilen optimum örneklem sayısı da 100 kişi olarak kabul edilmektedir.

Alanda anket çalışmasının yapılmasından sonra veriler, bilgisayar ortamında SPSS İstatistiksel Analiz Programı (Statistical Package for the Social Science) kullanılarak değerlendirilmektedir. Uygulanan anket formlarına ilişkin veriler kodlanarak işlenmekte, sonra SPSS programı yardımıyla her bir soru ayrı olarak incelenmekte, çapraz tablolar yardımıyla sorular arasında ilişki bulunup bulunmadığına bakılmakta ve değerlendirmeler yapılmaktadır. Elde edilen sonuçlar MS Word ve Excel Programları yardımıyla tablo ve grafiklere dönüştürülmektedir. Anket formundaki her soru, frekans ve yüzde değerleriyle tablolaştırılmaktadır. Çıkan sonuçlara göre cevaplar sıralanarak yorumlamalar yapılmaktadır. Bu tablolardaki frekans *(f)* değerleri, belli bir kategoriye uyan birey sayısı ya da belli bir seçeneği tercih eden kişi sayını göstermektedir.

Yapılacak olan araştırmada sorular arasında ilişki bulunup bulunmadığı SPSS programında Ki-kare Testi (Chi-square, x^2) ile sorgulanmaktadır. Ki-kare; iki veya daha fazla veri seti arasında karşılaştırma yapılmak istenildiğinde ve değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını test etmek amacıyla araştırmacıların kullandığı bir istatistik analiz yöntemidir. Ki-kare Testi'nde, iki değişken arasında bir bağımlılık olup olmadığını denetlemek amacıyla çapraz tablolar düzenlenmekte ve elde edilen değerlerin belirlenen güven düzeyine göre sınır değerinden küçük olup olmadığı araştırılmaktadır. Çapraz tablolarda, iki değişken satır ve sütun olarak karşılaştırılmaktadır. Elde edilen çapraz tablolarda değer (value), serbestlik derecesi değeri (df) ve anlamlılık düzeyi değeri (p) dikkate alınmaktadır. Elde edilen sonucun kabul edilen anlamlılık düzeyinden (p) küçük olması halinde, karşılaştırılan iki değişken arasında anlamlı bir ilişki kurulabilmektedir. Araştırmalar için güven düzeyi (p) 0,05 olarak belirlenmekte ve ilişkinin anlamlılığı konusunda %5'lik bir yanılma payı ile çalışılmaktadır. Elde edilen ilişkilendirilmiş soruların analizleri ile alan hakkında detaylı bilgilere sahip olunmaktadır. Böylece alanın kullanıcı gözünden tüm değerlendirmeleri ve çıkarımları yapılmış olmaktadır. Yöntemin uygulanma süreci Şekil 3,2'de verilmiştir.

Şekil 3.2. Anket yönteminin uygulanma süreci

Yapılan anket görüşmeleri, alanda mevcut olan planlama ve tasarımın başarısının ölçülmesi açısından önem taşımaktadır. Gözlem yöntemi ile entegre kullanılması alan tasarımının şekillenmesini sağlamaktadır. İki yöntemin birbirini desteklemesi ve tamamlaması ile alan hakkında detaylı verilerin elde edilmesi sağlanmaktadır.

İşlevsellik analizi yönteminde; **III. Aşama** Space Syntax yönteminin uygulanmasını içermektedir. Bu aşamada alanın bilgisayar ortamında analizine yer verilmekte ve gözlem yönteminde analiz edilen verilerin sağlaması yapılmaktadır.

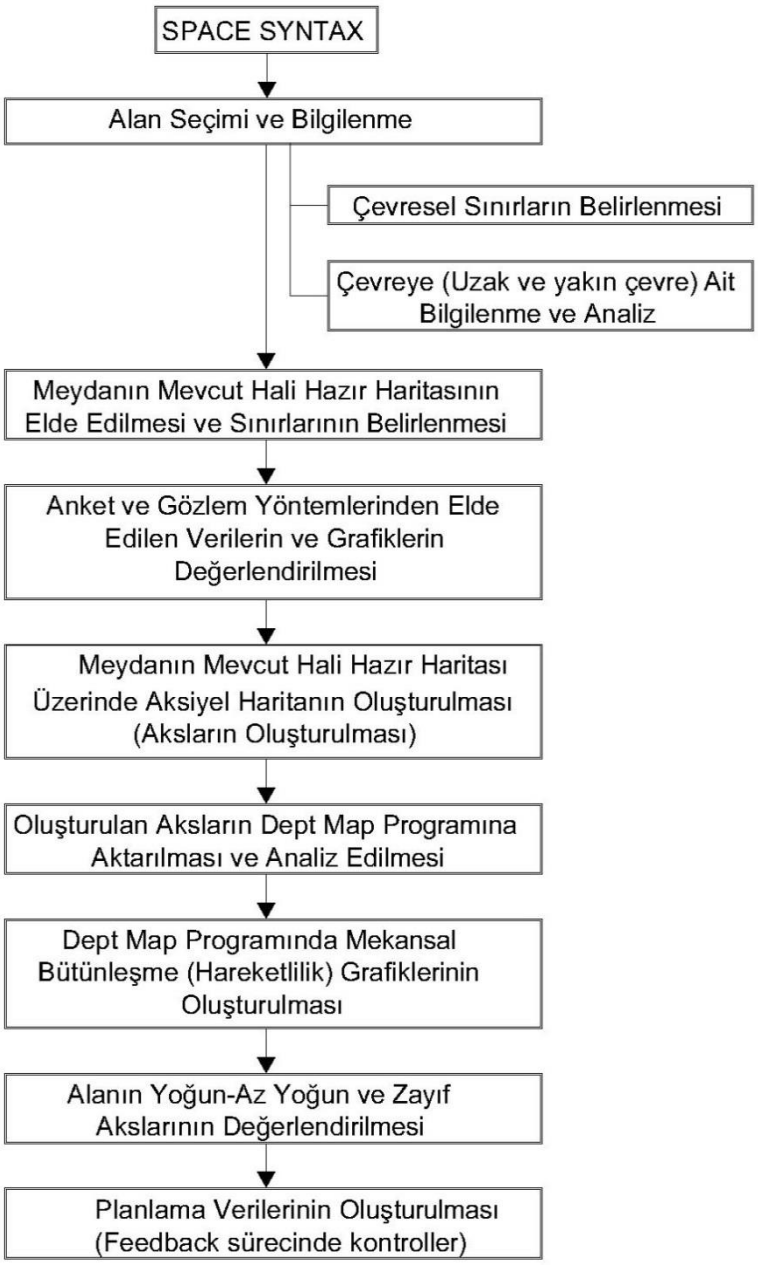
Araştırma yapılacak alanın, morfolojik analizinin yapılabilmesi, alandaki yaya hareketlerinin ve yaya kullanımlarının matematiksel bir bakış açısıyla değerlendirilebilmesi, alandaki mevcut tasarım eksikliklerinin belirlenebilmesi ve bu eksikliklerin nedenlerinin ve çözümlerinin ortaya konabilmesi amacıyla **Space Syntax analizi** yapılmalıdır. Gözlem yönteminde ortaya çıkmış olan yaya sirkülasyon akslarının mevcut yerlerinin doğruluğu ve yoğunluğunun test edilmesinde önemli rol oynamaktadır. Böylelikle gözlem yönteminde doğal olarak oluşturulmuş olan kullanıcı akslarının, Space Syntax yöntemi sayesinde doğruluğu ve yoğunluğu test edilmiş olacaktır. Space Syntax yöntemi ile; mekânsal boyutun

biçimsel yapısı ile mekândaki kullanıcıların davranışları arasındaki ilişkileri bilgisayar programı yardımıyla sayısal olarak değerlendirilmiş olacaktır. Özellikle Tasarıma yardımcı, tasarımı sınayan ya da var olan tasarımın yanlışlarını ortaya koyan bir araç olduğu için bu araştırmada kullanımı önem arz etmektedir. Ayrıca tasarımın kullanıcı gözüyle okunabilirliğini ölçmek açısından önemli bir yaklaşımdır. Bu nedenlerden dolayı diğer iki yönteme ek olarak kullanımı gerekli görülmüştür.

Bu yöntemle yapılan çalışmanın ilk aşaması, açık alan sınırlarının belirlenmesidir. Alanın, Autocad Programında, mevcut hali hazır haritası üzerinde alanı çevreleyen yapılar ve alanın girişleri belirlenmelidir. Bu şekilde hazırlanan sayısal haritalar üzerine aksiyel haritalar çizilerek istenilen değerler program yardımıyla hesaplanabilmekte ve alanın mekânsal biçimlenmesi bir takım sayısal verilerle değerlendirilebilmektedir. Analizde öncelikle mekânların içinden geçen aksiyel doğru haritaları çizilmektedir. Aksiyel harita, sayısallaştırılmış ve ölçekli bir harita üzerinde, bakış mesafesi içinde kalan ve bir noktadan diğer bir noktaya, herhangi bir engelle karşılaşmadan çizilebilen en uzun, doğrusal akslar bütünüdür. En az sayıdaki doğruların çizilmesi ve alandaki tüm diğer aksiyel doğruların bu doğruya eklenmesi ile oluşturulmaktadır. Burada, alanda yer alan duvar, parmaklık vb. öğeler görüş açısını engelleyen unsurlar olarak anlaşılmaktadır. Bu şekilde hazırlanan aksiyel doğrular, kullanıcıların alanda yürüyerek takip edebilecekleri olası güzergâhlardır. Hazırlanan aksiyel harita sayesinde, alanın mekânsal yapısı ve özellikleri hakkında bilgi edinmek mümkün olmaktadır. Hazırlanmış olan aksiyel haritalar Space Syntax tarafından üretilmiş Dept Map programında analiz edilmektedir. Dept Map programı kentsel mekânlarda, morfolojik çalışmalarda kullanılan bir yazılımdır. GIS Arcview programının bir uzantısı olan Dept Map, kentsel mekânlardaki erişilebilirlik ve doğal hareketlilikle ilgili analitik ölçümlerin yapılmasında kullanılmaktadır. Dolayısı ile meydan analizlerinde bu yazılım kullanılmaktadır. Yapılan analizlerde aksiyel haritalarda oluşturulmuş aksların bütünleşme değerleri hesaplanmıştır. Alandaki potansiyel hareketliliğin belirlenmesinde en önemli değer bütünleşme değeridir. Bütünleşme değerleri, bir mekândan diğerine ulaşmak için kullanılan doğruların hesaplanıp, ortalamasının alınmasıyla elde edilmektedir. Bu değerle, aksiyel doğrunun sistemde ne kadar kullanılıp kullanılmadığı sorgulanmaktadır. Bütünleşme değeri yüksek olan akslar, sistemdeki diğer akslara ulaşmak için daha az sayıda doğruya ihtiyaç duymaktadır. Bütünleşme değeri yüksek olan aksların sistem içindeki erişilebilirliği, bütünleşme değeri düşük olan akslara oranla daha fazladır ve bu akslar ana güzergah olarak seçilmeye daha uygun olmaktadır.

Space Syntax yönteminde, yapılması hedeflenen analizler ile; mevcut hareket modellerinin geliştirilmesinde ya da yeni hareket modellerinin oluşturulmasında, biçimsel yapıya bağlı olarak doğal hareketliliği temel alan değerlendirmeler yapılmaktadır. Doğal hareketlilik, kentsel alanların barındırdıkları aktivitelerin alanda oluşturduğu çekicilikten çok mekânın biçimsel yapısına göre oluşmaktadır ve bütünleşme değeri ile ölçülmektedir. Doğal hareketin yani kullanıcı yoğunluğunun yüksek olduğu noktalarda bütünleşme değeri de yüksek çıkmaktadır. Bütünleşme değeri, bir alandaki potansiyel yaya hareketinin tahmin edilmesinde en önemli ölçüttür. Yani bir mekân bütünleşmişse, o mekândaki yaya yoğunluğu da fazla olacaktır. Bu sayede, alanda yoğun ya da seyrek kullanılan mekânlar saptanmakta, kullanıcıların mekânsal tercihleri ve hangi aksları güzergâh olarak seçtikleriyle ilgili matematiksel verilere ulaşılmaktadır.

Space Syntax yönteminde son aşama olarak; analizi yapılan meydana ait hareketliliğin ve ulaşılabilirliğin ölçüldüğü, alanların bütünleşme değerini ortaya koyan "Mekânsal Bütünleşme Grafikleri" oluşturulmaktadır. Yönteme yönelik geliştirilmiş Dept Map programı (yazılımı) ile Mekânsal Bütünleşme Grafikleri hazırlanmaktadır. Mekânsal Bütünleşme Haritası'nda tüm akslar bütünleşme değerleri aralıklarına göre renklendirilmektedir ve renklere göre yoğunlukları farklılık arz etmektedir. Buna göre; alanda en yüksek bütünleşme değeri aralığına sahip akslar ile az yoğun ve zayıf aksların, Gözlem Yöntemi çalışması sonucu elde edilen Mekânsal Davranış Grafikleri'yle ne derecede ilişkili olduğu kıyaslanabilmektekdir. Böylelikle Gözlem yöntemi ile elde edilen analizlerin ve çıkarımların Space Syntax yöntemi ile test edilmesi sağlanmaktadır. Yöntemin uygulama süreci Şekil 3.3'te verilmiştir.

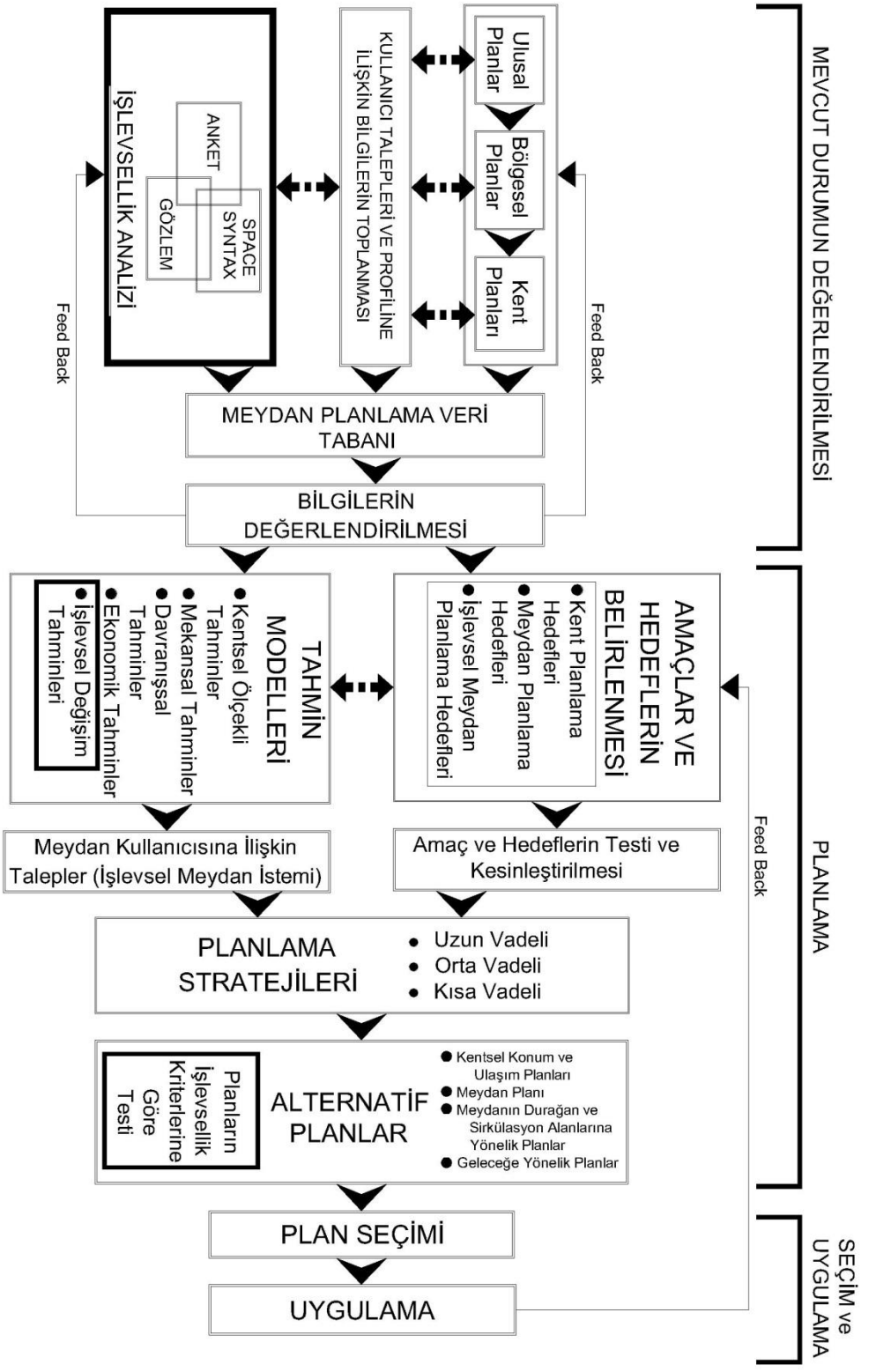

Şekil 3.3. Space Syntax yönteminin uygulanma süreci

Space Syntax yöntemi ile yapılmış çalışmalar sonucu; elde edilen bilgilerin, gerçekçi tablolar ortaya koyduğu ve hareket dokuları ile ilgili bilgilendirici değerler sunduğu görülmüştür. Ayrıca yöntem, mekândaki mevcut durumu açıklamakla birlikte, tasarım sürecinde de farklı önerilerin hareket dokuları üzerindeki olası etkilerini sınama şansı verdiği görülmüştür. Bu şekilde kentsel mekânların analizi yapılarak, yeni tasarım alternatiflerinin geliştirilmesinin, var olan sorunların belirlenmesinin ve çözümlenmesinin mümkün olacağı düşünülerek yöntemin "işlevsellik analizi yöntemi" kapsamında kullanılması gereklidir.

Model olarak önerilen, işlevsellik analizi yöntemi ile meydanların işlevselliğinin artırılması ve kullanım yelpazesinin genişletilmesi, kullanıcı memnuniyetinin elde edilmesi, meydanların sosyal alan olarak kullanımının ön plana çıkması, işlevsel bir meydan için gerekli koşulların sağlanmasına yönelik alt yapının hazırlanması ve tasarımda kullanılması şart olan verilerin elde edilmesi sağlanmış olacaktır.

Yukarıda işlevsellik analizi yönteminin kurgusu ve uygulama süreci anlatılmıştır. Bu sürecin genel planlama içindeki yeri ve sürecin gelişimi Şekil 3.4'te verilmiştir.

Şekil 3.4. İşlevsellik Analizi Yöntemi ile Meydan Tasarım Süreci

4. İSTANBUL TARİHİ YARIMADA'DA İŞLEVSELLİK ANALİZİ YÖNTEMİNİN UYGULANMASI

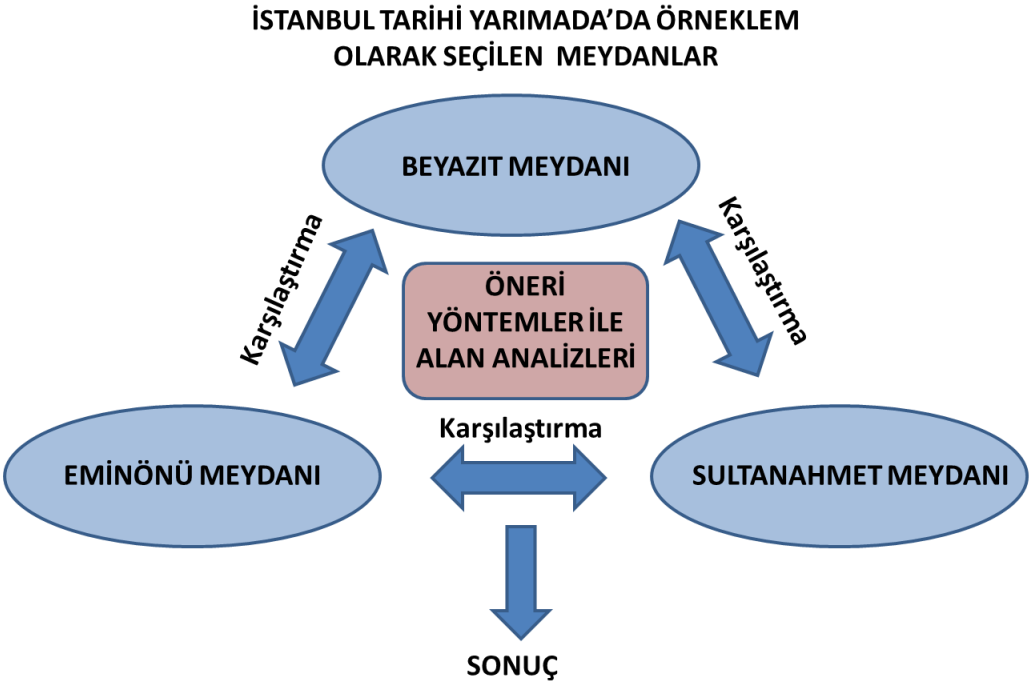
4.1. Çalışma Alanının Belirlenmesi

Bu çalışmanın yönteminin uygulama alanı olarak İstanbul Tarihi Yarımada'da Sultanahmet, Bayezid ve Eminönü meydanları seçilmiştir. Bu alanların seçilmesinde; oran, ölçek, kullanım yoğunluğu, işlevsel çeşitlilik, jeopolitik konum ve tarihi doku zenginliği gibi etkenler rol oynamıştır. Bu üç meydanın tarihi, fiziki, coğrafi, ekonomik, siyasi ve özellikle sosyal anlamdaki çeşitliliği genel meydan kriterlerini oluşturma adına önem arz etmektedir. Diğer meydanlara ışık tutabilecek ölçütleri bünyesinde barındıran bu alanlar çalışma alanına konu olmuştur.

Örnek alan olarak İstanbul Tarihi Yarımada Meydanlarının (Bayezid Meydanı, Sultanahmet Meydanı ve Eminönü Meydanı) seçilmesinde;

- Türkiye'nin stratejik ve tarihi mekânları olarak önemli alanlarından olmaları,
- İstanbul'un kentsel kimliğinde önemli bir odak noktası ve prestij öğesi olmaları,
- Tarihin farklı dönemlerinde farklı amaçlarla kullanılan kentsel mekân olmaları,
- Günümüzde tarihsel, kültürel, ticari, dini, eğitimsel, mimari, rekreasyonel ve turistik özellikler taşımaları,
- Kullanım çeşitliliği ve güncel sorunların bulunması nedenleri etkili olmuştur.

Bu sebeple İstanbul Tarihi Yarımada'nın Bayezid, Sultanahmet ve Eminönü meydanlarıda öneri yöntem ile alan analizleri yapılmıştır (Şekil 4.1).

Şekil 4.1. Alan çalışmasının şematik gösterimi

4.2. İstanbul Tarihi Yarımada

Bu bölümde çalışma alanının yeri, konumu, ekonomik yapısı, genel özellikleri ve gelişim süreci ele alınmıştır.

4.2.1.Tarihi Yarımada'nın genel özellikleri

Dünya'da ve Türkiye'de çok boyutlu mekân olma özelliğine sahip olan Tarihi Yarımda bu özelliliği ile önem kazanmaktadır. Şehirlerin eski yerleşim yerleri olan bu bölgeler, tarihsel izleri, tarihin günümüze getirdikleri ve günümüz ihtiyaçlarına cevapları ile, güçlü çekim noktalarıdır. İstanbul metropolü ekonomik, sosyal ve siyasi eğilimlerin önemli bir odak noktasıdır. Jeopolitik konumu ve zengin tarihi ile toplumları kendine çeken bir cazibe kentidir. Metropole bu güçlü etkiyi veren en önemli etken ise "Eski İstanbul", "Suriçi", "Tarihi Yarımada" gibi isimlere sahip olan eski kent dokusudur. Bölgenin; birçok medeniyete ışık tutması, güçlü ekonomisi ve İstanbul kentindeki konumu, yoğun kullanıcı dokusuna sahip olmasını kaçınılmaz kılmaktadır.

Çalışmanın bu aşamasında Tarihi Yarımada'nın genel özellikleri; konumu, ulaşım yapısı ve ekonomik yapısı olmak üzere üç bölümde incelenmiştir.

4.2.2.Konumu

Yarımada, Çatalca Yarımadası'nın güneydoğu ucunda yer almakta, kuzeyde Haliç ve Beyoğlu, doğuda İstanbul Boğazı, güneyde Marmara Denizi, batıda ise Zeytinburnu, Bayrampaşa ve Eyüp ilçeleri ile sınırlı alanda konumlanmaktadır (Şekil 4.2).

Kent coğrafi konumu nedeniyle önemli kara ve deniz ulaşım yollarının kesim noktası üzerindedir. Orta Avrupa ve Balkanlar'dan gelen yollar Trakya havzasını izleyerek burada birbirine kavuşmakta ve Boğaz'ın karşı kıyısında Anadolu'nun içlerine doğru uzanmaktadır. Karadeniz ve Marmara deniz yollarının birleştiği nokta da burasıdır. Kent, karadeniz ve Akdeniz kıyısındaki ülkeler için zorunlu bir geçit yeridir (Mantran, 1991).

Tarihi yarımada jeopolitik öneme sahip bir alanda yer almaktadır. Kıtaları, bölgeleri ve denizleri birbirine bağlayan boğazın kritik bir noktasında bulunmaktadır. İstanbul metropolünün önemli bir bağlantı noktasıdır. Bu alan ile metropolün diğer tüm noktalarına bağlantı sağlanmaktadır. Tarihi, ticari ve sosyal dokusu ile önemli bir alandır. Kullanıcı yoğunluğunun, özellikle gündüz nüfusunun, aşırı derecede fazla olması bu durumun en iyi ispatıdır. Alanda bulunan meydanlar ve meydanların sahip olduğu değerler alana ayrı bir zenginlik katmaktadır.

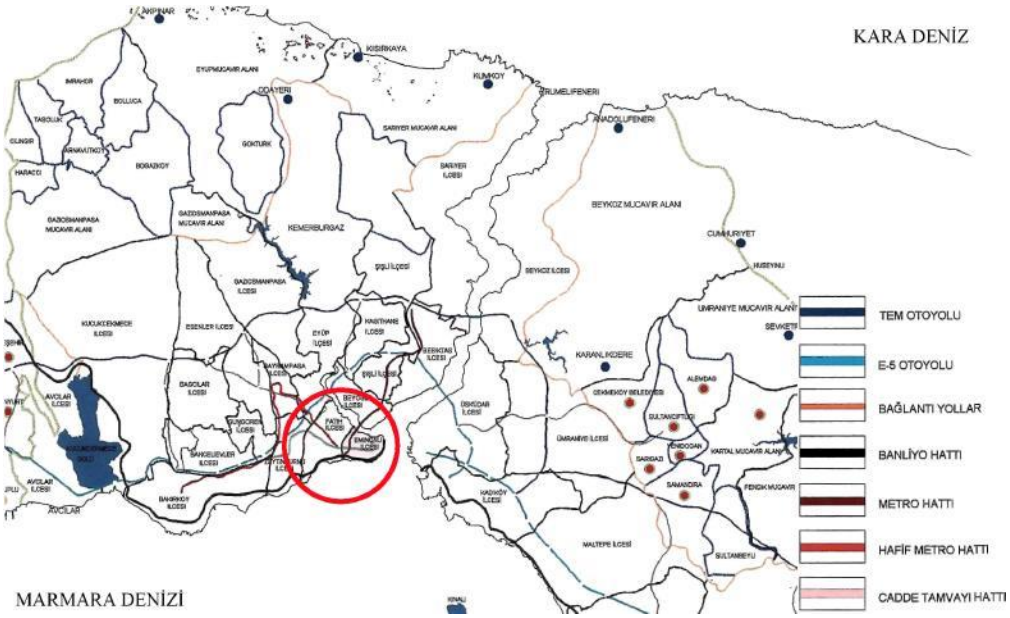
4.2.3.Ulaşım Yapısı

İstanbul'un merkezi sayılabilecek bir konumda olan Tarihi Yarımada; karayolu, denizyolu ve demiryolu sistemleri açısından merkezi bir konuma sahiptir (Şekil 4.2, 4.3). Gün içerisinde aşırı yoğun yaya ve taşıt trafiğine sahne olmaktadır. Sirkeci Garı, Eminönü ve Yenikapı iskeleleri, ana arterlerdendir. Bu yerler kentin toplu ulaşım ağında önemli bir konuma sahiptir. Vatan, Millet Caddeleri ve Atatürk Bulvarı, Yarımada'nın ve kentin diğer bölgeleri ile ilişkisinin kurulmasını sağlayan önemli alanlardır. Sirkeci Garı, Anadolu yakası ile ilişkinin kurulduğu, Avrupa yakasının en önemli durağı niteliğindedir. Eminönü ve Yenikapı iskele alanları, şehrin iki yakasına ve Marmara Denizi'nin güney kıyılarındaki merkezlere hizmet etmektedir (1/5.000 Plan Raporu).

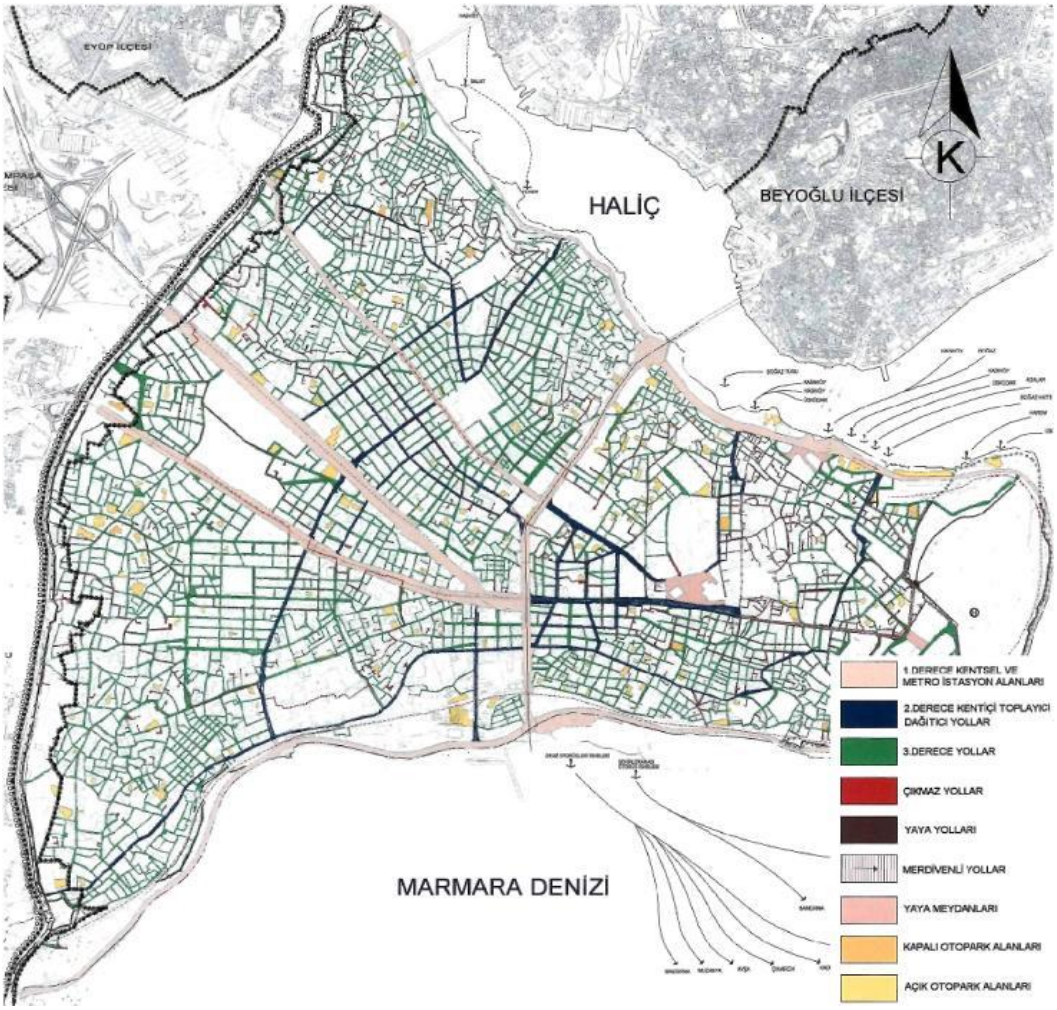
Tarihi Yarımada, gerek fiziksel ve ulaşım ilişkileri bakımından, gerekse ticari, tarihsel ve kültürel değerler bakımında İstanbul Metropolünün merkezi durumundadır. Bu alan günümüzde ticaretin, istihdamın ve turizmin yoğun olduğu bir bölge olması sebebiyle, tarihsel süreçte tüm ulaşım sistemlerinin gelişerek ve ışınsal olarak bölgeye eriştiği bir metropoliten alan olma özelliğindedir (1/5.000 Plan Raporu).

Şekil 4.2. Tarihi Yarımada'nın İstanbul Metropolü içindeki konumu (Planlama ve İmar Müdürlüğü, 2003).

Şekil 4.3. Tarihi Yarımada metropol ulaşım ağı içindeki yeri ve çevresel ilişkileri (Planlama ve İmar Müdürlüğü, 2003)

Şekil 4.4. Tarihi Yarımada mevcut ulaşım sistemleri (Planlama ve İmar Müdürlüsü 2003).

4.2.4. Ekonomik Yapısı

Çanakkale Boğazı'ndan, Karadeniz'e kadar Haliç'in nitelikllerine sahip başka bir doğal liman bulunmaması sebebiyle bu bölge ticaret açısından oldukça önemlidir. Haliç limanı, açık rüzgârlara karşı sığınaklı ve korunaklı olması ile kentin önemini artırmıştır. İlk devirlerde, kara ulaşımı yavaş, pahalı ve getirisi düşük olduğu için, deniz ulaşımı tercih edilmiştir. Özellikle koloni devrinde liman büyük bir canlılık kazanmıştır. Bizans döneminde dış dünyaya açılımla, ticaretin gelişmesi sağlamıştır (Wiener, 2003).

Kentin ticaret dokusu deniz ve limana bağlı olarak kıyılarda gelişmiş, kıyı boyunca gelişen ticaret nedeniyle ulaşım artmış ve bu gelişimin sosyal yaşama girmesiyle Tarihi Yarımada önemini her zaman korumuştur.

Bu bölgede oturanların büyük çoğunluğu toptan ve parekende ticaret ile imalat sanayisinde, genellikle vasıfsız işçi olarak çalışmaktadır.

4.3. Bayezid, Sultanahmet Ve Eminönü Meydanlarının Genel Özellikleri

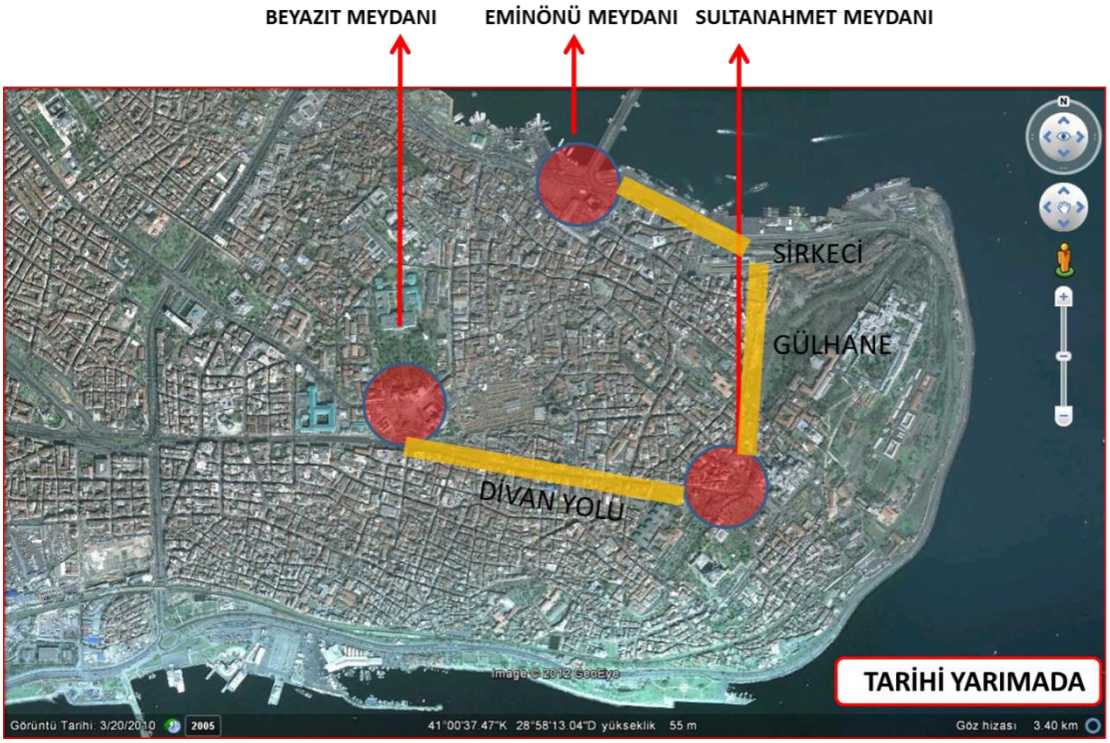
Sultanahmet Meydanı; kuzeyinde Ayasofya ve Divan Yolu Caddesi, batısında Adliye Binası, güneybatısında Sultanahmet Camii, güneyinde ise Topkapı Sarayı ile sınırlanan bir alana sahiptir. 1500 yıllık geçmişi ile İstanbul ilinin en eski yerleşim bölgesinde konumlanan, Sultanahmet Meydanı Ayasofya Müzesi ve Sultanahmet camii etrafında gelişmiştir. Sultanahmet Meydanı, birbirine yakın dört ayrı mekândan oluşmaktadır. Birincisi, Sultanahmet Külliyesi ile Ayasofya arasında ortasında havuzu bulunan parktır. 1939'da sınırlı imkânlarla Ayasofya'nın önü ve yakın çevresi park olarak düzenlenmiş, bugün parkın ortasında bulunan havuz o günlerden kalmıştır. Üç kez yenilenerek büyütülmüştür. 1980'li yılların başında, Sultanahmet Külliyesi ile Ayasofya arasındaki alan yeniden düzenlenmiştir (Çetindağ 2007). İkincisi, içinde Alman Çeşmesi ile dikilitaşların yer aldığı eski hipodrom alanıdır. Bu alanda kamu yapıları ve Sultanahmet Meslek Lisesi' de yer almaktadır. Alman imparatoru II. Wilhelm'in 1898'de yaptığı ikinci ziyaretin anısına yapılan çeşme için çalışmalara 1899 yaz aylarında başlanmış; önce Hippodrom alanının ve dikilitaşların çevresi düzenlenmiş, ağaçlandırma çalışmaları yapılmıştır (Gültekin 1996). Üçüncüsü, Sultanahmet Külliyesi'nin kuzey doğusundaki alandır. Geçiş ve oturma işlevlerinin görüldüğü küçük bir alandır. Dördüncüsü, Adliye Sarayı ile Firuz Ağa Camii arasındadır. Parkın ortasında Bizans döneminden kalma sarayın kalıntıları bulunmaktadır.

Bayezid Meydanı; İstanbul Üniversitesi Binaları, Sahaflar, Bayezid Camii ve Külliyesi, Bakırcılar Çarşısı, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi ile sınırlanan bir alana yerleşmektedir. Bayezid Meydanı Tarihi Yarımadanın en yüksek noktalarından bir tanesine konumlanmıştır. Tarihi yapılar ile eğitim binalarının arasında, konaklama ve ticaret merkezlerine yakın bir alan olduğu için, özellikle öğrenci ve turistler olmak üzere farklı profillerde kullanıcılara hitap eden bir alandır. Bayezid Meydanı; Bizans döneminde kentin en büyük Forumu, Osmanlı Döneminde bir Saray Meydanı olarak İstanbul kentinin fiziksel yapısında önemli yeri olan bir bölgedir (İşözen 1987).

Eminönü Meydanı; diğer meydanlardan farklı bir geçmişe sahiptir. Alanın meydan olarak gelişimi Osmanlı Dönemi ile başlamaktadır. Meydan, Haliç sahilinde deniz ve kara ulaşım aksının düğüm noktası niteliğindedir. Yeni Camii, Mısır Çarşısı meydanın önemli ve kullanımını artıran yapılarıdır. Alan Tarihi Yarımada'ya giriş kapısı iken İstanbul metropolünde bağlantı noktası özelliğine sahiptir.

Üç alanda İstanbul Tarihi Yarımada'da bir aks üzerinde yer almaktadır. Sahilde Eminönü Meydanı ile başlayan aks Sirkeci ve Gülhane ile Sultanahmet Meydanı'na

bağlanmaktadır. Sultanahmet Meydanı ise Divan Yolu Caddesi (eski Mese Yolu) ile Bayezid Meydanı'na bağlanmaktadır (Şekil 4.5).

Şekil 4.5. Tarihi Yarımada ve Meydanlar

4.4. Anket Yöntemi

Araştırma alanı olarak seçilen Sultanahmet, Bayezid ve Eminönü Meydanlarında, yayaların mekân kullanımları analiz edilirken Anket Yöntemi'nden yararlanılmıştır.

4.4.1. Yöntem sorularının hazırlanması

Anket formu beş bölümden oluşmaktadır. Anket formunda yer alan sorulara verilen yanıtlar meydan için "Anket Verileri" başlığı altında; "Sosyo-ekonomik Yapıya İlişkin Veriler", "Kullanım Verileri", "Donatılara İlişkin Veriler", "Ulaşım Verileri" ve "Alana İlişkin Genel Veriler" alt başlıklarında incelenmiştir. Sosyo-ekonomik yapıya ilişkin veriler bölümünde alanın kullanıcılarına 6 soru yöneltilmiş ve kullanıcı profilleri analiz edilmiştir. Kullanım verileri başlığında, alanın kullanımına dair analizler 9 soru ile yapılmıştır. Donatılara ilişkin veriler bölümünde, alanların donatılarının durumlarını ve kullanıcı memnuniyetini ortaya koymak için analizler yapılmış ve kullanıcıya 3 soru sorulmuştur. Ulaşım verileri kısmında kullanıcıların alana ulaşımı, çevresel bağlantılar ve alanın ulaşımsal konularına dair analizler 8 soru ile çözümlenmiştir. Alana ilişkin genel veriler bölümünde ise kullanıcıların alan hakkındaki tasarımsal yorumlarına 4 soru ile yer verilmiştir. Çalışmanın

güvenirliğini artırmak ve daha sağlıklı bilgiler elde edebilmek amacıyla, ilk bölümde soruların direkt olarak kullanıcılarla ilgili olmamasına ve araştırma konusu ile doğrudan ilgili olmasına dikkat edilmiştir. Bu nedenle, sosyo-ekonomik yapıya ilişkin soruların son bölümde yer alması uygun bulunmuştur. Ek-l'de Anket Formu örneği yer almaktadır.

Bu bölümlerin devamında "Anket Verileri Arasındaki İlişkiler" başlığı altında çalışmaya katkı sağlayacağı düşünülen ve çapraz tablolar yardımıyla değerlendirildiğinde aralarında anlamlı bağıntılar bulunan 9 ilişki incelenmiştir. Her alan için ayrıca anket verileri genel değerlendirmesi yapılmıştır.

4.4.2. Yöntemde örneklem seçimi

Anket çalışması, her alan için rastgele seçilen 100 katılımcı ile yüz yüze görüşülerek gerçekleştirilmiştir. Ankete katılan kullanıcılara toplam 30 soru yöneltilmiştir. Alanlarda kadın ve erkek sayısının belirlenmesi ise gözlem yönteminde elde edilen kadın erkek yoğunluğuna göre yapılmıştır.

Bu bilgi ışığında Eminönü Meydanı'nda rastgele seçilen 38 kadın ve 62 erkek ile anket yapılmıştır. Sultanahmet Meydanı'nda 52 kadın, 48 erkek, Bayezid Meydanı'nda ise 43 kadın, 57 erkek ile anket çalışması yapılmıştır.

4.4.3. Yöntemin uygulanmasına ilişkin bilgiler

Anket Yöntemi, alanlarda kullanıcılar ile birebir görüşme ile yapılmıştır. Alanlarda anket uygulanırken cinsiyet ve yaş açısından kota konulmuştur. Bu kotaya göre; ankete katılan kullanıcıların 17 yaş ve üstünde olmasına dikkat edilmiştir. Aynı zamanda anketin erkek ve kadın kullanıcı sayıları gözlem yöntemindeki yoğunluğa göre belirlenmiştir. Ankete katılan kullanıcılara toplam 30 soru yöneltilmiştir. Kullanıcılardan, formdaki soruların 19'u için sadece tek bir şık tercih etmeleri, 11'i için bir veya birden fazla şık tercih etmeleri istenmiştir.

4.4.4. Sosyo-Ekonomik yapıya ilişkin veri sonuçları

Ankete katılan kullanıcıların sosyo-ekonomik yapıları hakkında bilgi edinebilmek için "Cinsiyet", "Yaş", "Eğitim Durumu", "Meslek", "Aylık Gelir" ve "İstanbul'da Yaşama Süresi" olmak üzere toplam 6 sorunun değerlendirilmesi yapılmıştır.

Cinsiyet Durumu: Yapılan anketlere göre; Bayezid Meydanı'nda ankete katılan kullanıcıların %57'si erkek, %43'ü kadın, Sultanahmet Meydanı'nda %48'i erkek, %52'si kadın, Eminönü Meydanı'nda ise %62'si erkek, %38'ü kadındır. Eminönü Meydanı'nında erkek nüfusun yoğunluğu göze çarpmaktadır (Şekil 4.6).

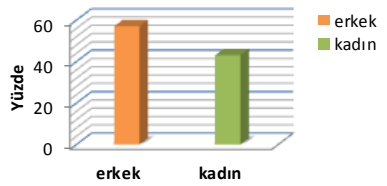
Yaş Grubu: Bayezid Meydanı'ndaki kullanıcıların, %61'i 17-30 yaş grubuna, %22'si 31-45 yaş grubuna, %9'u 46-60 yaş grubuna ve %8'i 61 ve üstü yaş grubuna dâhildir. Alanda 17-30 yaş grubu kullanıcıların çoğunlukta olmasının nedeni, **alanda İstanbul Üniversitesi'nin bulunması ve civar işyerlerinde çalışan genç nüfusun alanı yoğun olarak kullanmasıdır**. Sultanahmet Meydanı'ndaki kullanıcıların, %23'ü 17-30 yaş grubuna, %47'si 31-45 yaş grubuna, %19'u 46-60 yaş grubuna ve %11'i 61 ve üstü yaş grubuna dâhildir. Çalışan nüfus oranının (31-45 yaş grubu) fazla olması görülmektedir. Eminönü Meydanı'nda ise, %47'si 17-30 yaş grubuna, %32'si 31-45 yaş grubuna, %16'sı 46-60 yaş grubuna ve %5'i 61 ve üstü yaş grubuna dahildir (Şekil 4.6).

Eğitim Durumu: Bayezid Meydanı'nda katılımcıların, %23'ünün üniversite mezunu, %22'sinin lise mezunu olduğu, %33'ünün üniversiteye devam ettiği, %6'sının ortaokul/ilköğretim mezunu, %9'unun Yüksek lisans-doktora mezunu, %5'inin ilkokul mezunu olduğu ve %2'sinin okur-yazar olmadığı görülmektedir. İstanbul Üniversitesi'ne bağlı birçok fakültenin bulunuşu, alanda üniversiteye devam eden öğrenci sayısını artırmaktadır. Sultanahmet Meydanı'nda, %40'ının üniversite mezunu, %21'inin lise mezunu, %15'inin üniversiteye devam ettiği, %8'inin ortaokul/ilköğretim mezunu, %11'inin Yüksek lisans doktora mezunu, %5'inin ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Eminönü Meydanı'nda, %14'ünün üniversite mezunu, %36'sının lise mezunu, %24'ünün üniversiteye devam ettiği, %12'sinin ortaokul/ilköğretim mezunu, %2'sinin Yüksek lisans doktora mezunu, %7'sinin ilkokul mezunu olduğu analiz edilmiştir (Şekil 4.7).

Meslek Grupları: Bayezid Meydanı'nda kullanıcıların meslek gruplarına bakıldığında; %40'ının öğrenci, %18'inin serbest meslek, %13'ünün memur, %16'sının emekli, %8'inin akademisyen, %7'sinin ev hanımı, %5'inin işçi ve %2'sinin diğer meslek grubuna dâhil olduğu görülmektedir. Sultanahmet Meydanı'nda; %21'inin öğrenci, %19'unun serbest meslek, %7'sinin memur, %8'inin emekli, %2'sinin akademisyen, %6'sının ev hanımı, %12'sinin işçi ve %19'unun turist olduğu analiz edilmiştir. Eminönü Meydanı'nda ise; %24'ünün öğrenci, %26'sının serbest meslek, %4'ünün memur, %12'sinin emekli, %9'unun ev hanımı, %17'sinin işçi ve %7'sinin turist olduğu gözlenmiştir. Sultanahmet Meydanı'nın turist yoğunluğu çevresindeki tarihi dokunun önemini ortaya koymaktadır. Eminönü Meydanı'nda da turist yoğunluğu görülmektedir. Bayezid Meydanı'nda ise öğrenci yoğunluğu göze çarpmaktadır. İstanbul Üniversitesi'nin önemli bir odak noktası olduğu ortaya çıkmaktadır (Şekil 4.7).

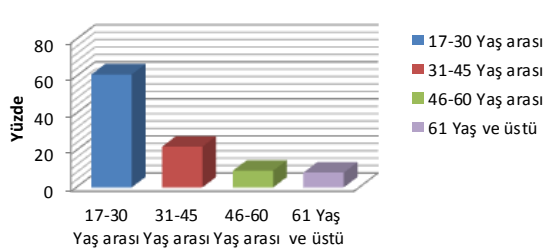
Sosyo-Ekonomik Yapıya İlişkin Veriler

BEYAZIT MEYDANI ANKET ÇALIŞMASI SONUÇLARI VE ANALİZLERİ

Kullanıcıların Cinsiyeti

Kullanıcıların Cinsiyeti	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
Kadın	43	**43**	**2**
Erkek	57	**57**	**1**

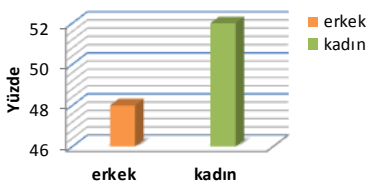

Kullanıcıların Yaş Dağılımları

Yaş Grupları	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
17-30 Yaş arası	61	**61**	**1**
31-45 Yaş arası	22	**22**	**2**
46-60 Yaş arası	9	**9**	**3**
61 Yaş ve üstü	8	**8**	**4**

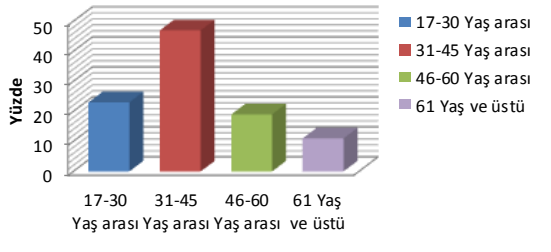
Alanda genç nüfusun fazlalığı göze çarpmaktadır.

SULTANAHMET MEYDANI ANKET ÇALIŞMASI SONUÇLARI VE ANALİZLERİ

Kullanıcıların Cinsiyeti

Kullanıcıların Cinsiyeti	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
Kadın	52	**52**	**1**
Erkek	48	**48**	**2**

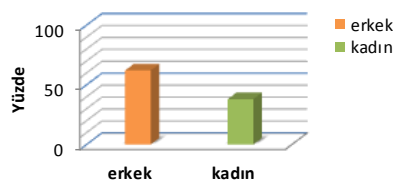

Kullanıcıların Yaş Dağılımları

Yaş Grupları	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
17-30 Yaş arası	23	**23**	**2**
31-45 Yaş arası	47	**47**	**1**
46-60 Yaş arası	19	**19**	**3**
61 Yaş ve üstü	11	**11**	**4**

alanda orta yaş grubunun fazlalığı görülmektedir.

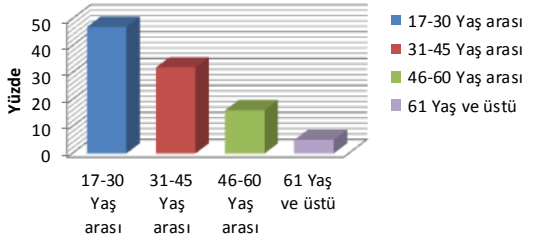
EMİNÖNÜ MEYDANI ANKET ÇALIŞMASI SONUÇLARI VE ANALİZLERİ

Kullanıcıların Cinsiyeti

Kullanıcıların Cinsiyeti	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
Kadın	38	**38**	**2**
Erkek	62	**62**	**1**

Alanda erkek nüfusun fazlalığı göze çarpmaktadır.

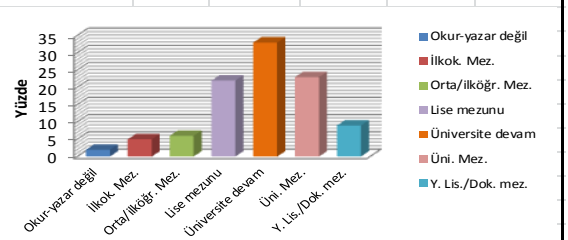
Kullanıcıların Yaş Dağılımları

Yaş Grupları	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
17-30 Yaş arası	47	**47**	**1**
31-45 Yaş arası	32	**32**	**2**
46-60 Yaş arası	16	**16**	**3**
61 Yaş ve üstü	5	**5**	**4**

Alanda genç nüfusun fazlalığı göze çarpmaktadır.

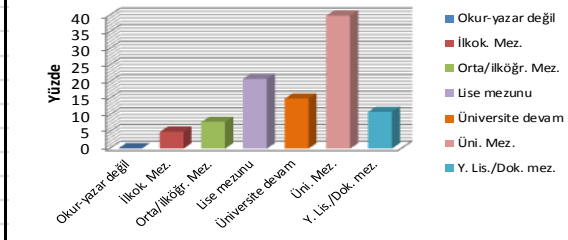
Şekil 4.6. Sosyo-Ekonomik yapıya ilişkin veriler (Kullanıcı Cinsiyeti-Yaş Grupları)

Sosyo-Ekonomik Yapıya İlişkin Veriler (Devam)

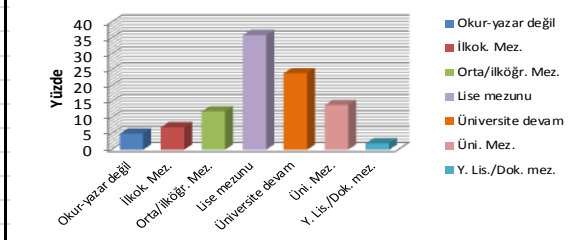
Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
Okur-yazar değil	2	**2**	**7**
İlkok. Mez.	5	**5**	**6**
Orta/ilköğr. Mez.	6	**6**	**5**
Lise mezunu	22	**22**	**3**
Üniversite devam	33	**33**	**1**
Üni. Mez.	23	**23**	**2**
Y. Lis./Dok. mez.	9	**9**	**4**

Alanda İstanbul Üniversitesinin önemli bir odak oluşu görülmektedir.

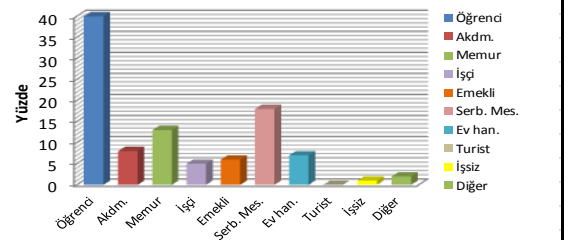
Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
Okur-yazar değil	0	**0**	**7**
İlkok. Mez.	5	**5**	**6**
Orta/ilköğr. Mez.	8	**8**	**5**
Lise mezunu	21	**21**	**2**
Üniversite devam	15	**15**	**3**
Üni. Mez.	40	**40**	**1**
Y. Lis./Dok. mez.	11	**11**	**4**

Alanda üniversite mezunlarının daha çok olduğu görülmektedir.

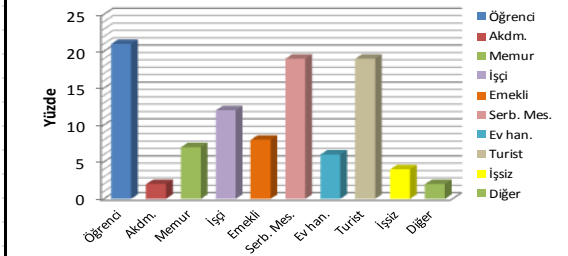
Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
Okur-yazar değil	5	**5**	**6**
İlkok. Mez.	7	**7**	**5**
Orta/ilköğr. Mez.	12	**12**	**4**
Lise mezunu	36	**36**	**1**
Üniversite devam	24	**24**	**2**
Üni. Mez.	14	**14**	**3**
Y. Lis./Dok. mez.	2	**2**	**7**

Alanda lise mezunlarının daha çok olduğu görülmektedir.

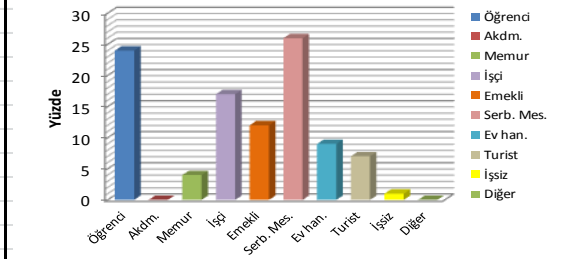
Kullanıcıların Meslek Grupları	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
Öğrenci	40	**40**	**1**
Akdm.	8	**8**	**4**
Memur	13	**13**	**3**
İşçi	5	**5**	**7**
Emekli	6	**6**	**6**
Serb. Mes.	18	**18**	**2**
Ev han.	7	**7**	**5**
Turist	0	**0**	**10**
İşsiz	1	**1**	**9**
Diğer	2	**2**	**8**

Öğrencilerin yoğunluğunun fazla olduğu görülmektedir.

Kullanıcıların Meslek Grupları	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
Öğrenci	21	**21**	**1**
Akdm.	2	**2**	**8**
Memur	7	**7**	**5**
İşçi	12	**12**	**3**
Emekli	8	**8**	**4**
Serb. Mes.	19	**19**	**2**
Ev han.	6	**6**	**6**
Turist	19	**19**	**2**
İşsiz	4	**4**	**7**
Diğer	2	**2**	**8**

Turistlerin daha yoğun olduğu görülmektedir.

Kullanıcıların Meslek Grupları	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
Öğrenci	24	**24**	**3**
Akdm.	0	**0**	**9**
Memur	4	**4**	**7**
İşçi	17	**17**	**1**
Emekli	12	**12**	**4**
Serb. Mes.	26	**26**	**2**
Ev han.	9	**9**	**5**
Turist	7	**7**	**6**
İşsiz	1	**1**	**8**
Diğer	0	**0**	**9**

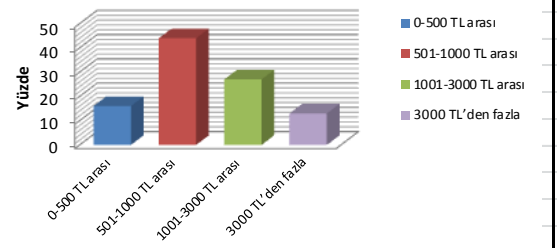
Serbest meslek sahiplerinin yoğun olduğu görülmektedir.

Şekil 4.7. Sosyo-Ekonomik yapıya ilişkin veriler devamı (Eğitim durumu-meslek grupları)

Aylık Gelir Durumu: Bayezid Meydanı'ndaki kullanıcıların gelir durumuna bakıldığında %55'inin 501-1000 TL, %35'inin 1001-3000 TL, %8'inin 3000 TL'den fazla ve %2'sinin 0-500 TL gelir elde ettikleri görülmektedir. Sultanahmet Meydanı'na bakıldığında %31'inin 501-1000 TL, %22'sinin 1001-3000 TL, %22'sinin 3000 TL'den fazla ve %21'inin 0-500 TL gelir elde ettikleri anlaşılmıştır. Eminönü Meydanı'nda ise, %41'inin 501-1000 TL, %18'inin 1001-3000 TL, %9'unun 3000 TL'den fazla ve %32'sinin 0-500 TL gelir elde ettikleri görülmektedir (Şekil 4.8).

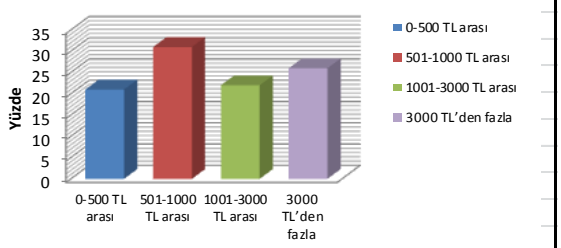
İstanbul'da Yaşama Süresi: Bayezid Meydanı'nda kullanıcıların İstanbul'da yaşama süreleri incelendiğinde; %12'sinin 20 yıldan uzun, %15'inin 16-20 yıl, %10'unun 11-15 yıl, %13'ünün 6-10 yıl, %29'unun 1-5 yıl ve %14'ünün 1 yıldan kısa sürede İstanbul'da yaşadığı, %7'sinin ise misafir olarak İstanbul'da bulunduğu görülmektedir. Sultanahmet Meydanı'na bakıldığında; %7'sinin 20 yıldan uzun, %8'inin 16-20 yıl, %12'sinin 11-15 yıl, %14'ünün 6-10 yıl, %15'inin 1-5 yıl ve %11'inin 1 yıldan kısa sürede İstanbul'da yaşadığı, %23'ünün ise misafir olarak bulunduğu anlaşılmıştır. Eminönü Meydanı'nda ise; %3'ünün 20 yıldan uzun, %6'sının 16-20 yıl, %7'sinin 11-15 yıl, %21'inin 6-10 yıl, %32'sinin 1-5 yıl ve %19'unun 1 yıldan kısa sürede İstanbul'da yaşadığı, %12'sinin ise misafir olarak bulunduğu analiz edilmiştir. 1-5 yıl arası İstanbul'da bulunanların oranı her üç meydanda da yüksek seviyede görülmektedir. Misafir kullanıcıların oranının yüksekliği Sultanahmet Meydanında kendini göstermektedir (Şekil 4.8).

Sosyo-Ekonomik Yapıya İlişkin Veriler (Devam)

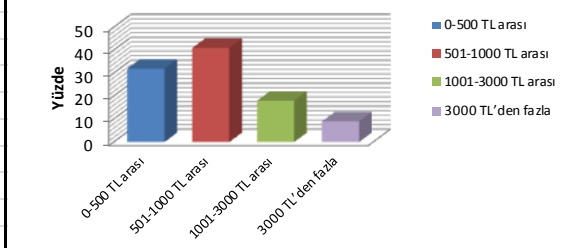
Kullanıcıların Aylık Geliri	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
0-500 TL arası	16	**16**	**3**
501-1000 TL arası	44	**44**	**1**
1001-3000 TL arası	27	**27**	**2**
3000 TL'den fazla	13	**13**	**4**

Alanda 500-1000 tl gelirli orta sınıf kullanıcıların daha çok olduğu görülmektedir.

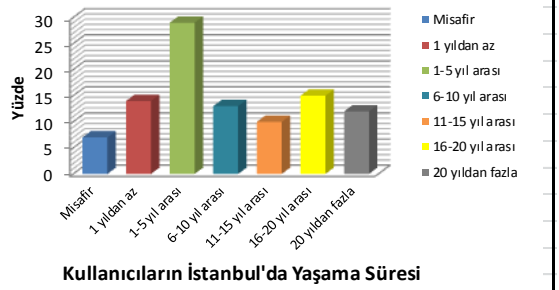
Kullanıcıların Aylık Geliri	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
0-500 TL arası	21	**21**	**4**
501-1000 TL arası	31	**31**	**1**
1001-3000 TL arası	22	**22**	**3**
3000 TL'den fazla	26	**26**	**2**

Alanda 500-1000 tl gelirli orta sınıf kullanıcıların daha çok olduğu görülmektedir.

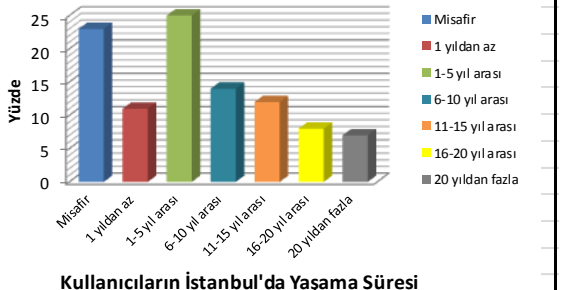
Kullanıcıların Aylık Geliri	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
0-500 TL arası	32	**32**	**2**
501-1000 TL arası	41	**41**	**1**
1001-3000 TL arası	18	**18**	**3**
3000 TL'den fazla	9	**9**	**4**

Alanda 500-1000 tl gelirli orta sınıf kullanıcıların daha çok olduğu görülmektedir.

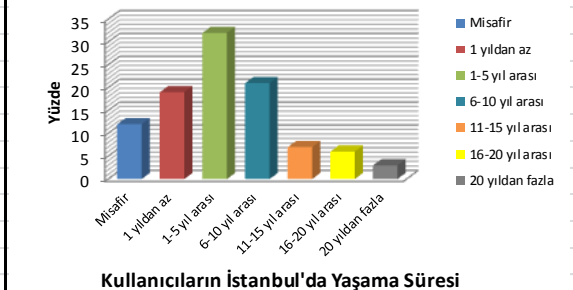
İstanbul'da Yaşama Süresi	Frekans	Yüzde (%)	Sıralama
Misafir	7	**7**	**5**
1 yıldan az	14	**14**	**5**
1-5 yıl arası	29	**29**	**3**
6-10 yıl arası	13	**13**	**4**
11-15 yıl arası	10	**10**	**3**
16-20 yıl arası	15	**15**	**2**
20 yıldan fazla	12	**12**	**1**

1-5 sene aralığında İstanbul'da yaşayanların alanı daha çok kullandığı görülmektedir.

İstanbul'da Yaşama Süresi	Frekans	Yüzde (%)	Sıralama
Misafir	23	**23**	**2**
1 yıldan az	11	**11**	**5**
1-5 yıl arası	25	**25**	**1**
6-10 yıl arası	14	**14**	**3**
11-15 yıl arası	12	**12**	**4**
16-20 yıl arası	8	**8**	**6**
20 yıldan fazla	7	**7**	**7**

1-5 sene aralığında İstanbul'da yaşayanların alanı daha çok kullandığı görülmektedir.

İstanbul'da Yaşama Süresi	Frekans	Yüzde (%)	Sıralama
Misafir	12	**12**	**5**
1 yıldan az	19	**19**	**5**
1-5 yıl arası	32	**32**	**3**
6-10 yıl arası	21	**21**	**4**
11-15 yıl arası	7	**7**	**3**
16-20 yıl arası	6	**6**	**2**
20 yıldan fazla	3	**3**	**1**

1-5 sene aralığında İstanbul'da yaşayanların alanı daha çok kullandığı görülmektedir.

Şekil 4.8. Sosyo-Ekonomik yapıya ilişkin veriler devamı (Aylık Gelir-İstanbul'da yaşama süreleri)

4.4.5. Alanların kullanım veri sonuçları

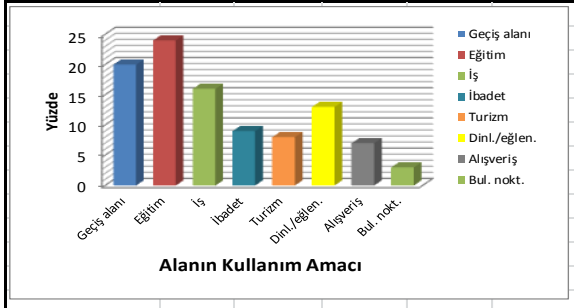
Anket katılımcılarının alanı kullanımlarıyla ilgili veriler edinebilmek için; "Alanı Kullanım Amacı", "Alanın Tercih Edilme Nedeni", "Alanın Kullanıldığı Günler", "Alanda En Çok Bulunulan Saatler", "Alanda Geçirilen Zaman", "Alana Geliş Sıklığı", "Alanda Yapılan Aktiviteler", "Alanın Gerçekleştirilmek İstenen Kullanımlar İçin Yeterliliği" ve "Alanda İstenen Fonksiyonlar" olmak üzere toplam 9 sorunun değerlendirilmesi yapılmıştır.

Alanı Kullanım Amacı: Bayezid Meydanı'nda ankete katılan kullanıcıların; %24'ü eğitim, %20'si geçiş, %16'sı iş, %13'ü dinlenme/eğlenme, %9'u ibadet, %8'i turizm, %7'si alışveriş ve %3'ü buluşma amacıyla alanı kullanmaktadır. Buna göre; alan en çok eğitim amacıyla kullanılmakla birlikte, geçiş ve iş amacıyla da oldukça yüksek oranda kullanılmaktadır. Sultanahmet Meydanı'nda kullanıcıların; %8'i eğitim, %5'i geçiş, %19'u iş, %25'i dinlenme/eğlenme, %11'i ibadet, %15'i turizm, %10'u alışveriş ve %7'si buluşma amacıyla alanı kullanmaktadır. Eminönü Meydanı'nda ise kullanıcıların; %9'u eğitim, %25'i geçiş, %19'u iş, %5'i dinlenme/eğlenme, %12'si ibadet, %6'sı turizm, %16'sı alışveriş ve %8'i buluşma amacıyla alanı kullanmaktadır. Buna göre; alan en çok geçiş amacıyla kullanılmaktadır (Şekil 4.9).

Alanın Tercih Edilme Nedeni: Ankete katılan kullanıcıların Bayezid Meydanı'nı tercih etme nedenleri incelendiğinde; %28'inin yakın olduğu (ev, iş, vb.), %23'ünün tarihi niteliği ve mekânsal özelliği, %19'unun ulaşım kolaylığı, %15'inin alışkanlık, %7'sinin alanın hareketli ve eğlenceli ortamı, %5'inin alanın içerdiği fonksiyonlar, %1'inin ise nedensiz/rastlantısal olarak alanı tercih ettikleri görülmektedir. Ankete katılanlar arasında bakımlı olduğu için alanı tercih eden ise %2'dir. Buna göre; kullanıcıların alanı tercih etmesinin en önemli nedeni ev, iş, vb. alanlara yakın olmasıdır. Bu nedeni, alanın tarihi niteliği ve mekânsal özelliği takip etmektedir. Ortaya çıkan bu sonuçlar bize, alanın kullanılma amacı ile tercih edilme nedeninin birbirini doğruladığını göstermektedir. Sultanahmet Meydanı'na bakıldığında; %15'inin yakın olduğu (ev, iş, vb.), %35'inin tarihi niteliği ve mekânsal özelliği, %18'inin ulaşım kolaylığı, %8'inin alışkanlık, %12'sinin alanın hareketli ve eğlenceli ortamı, %4'ünün alanın içerdiği fonksiyonlar, %7'sinin ise bakımlı olduğu nedenleri ile alanı kullandığı görülmektedir. Eminönü Meydanı'na bakıldığında ise; %33'inin yakın olduğu (ev, iş, vb.), %19'unun tarihi niteliği ve mekânsal özelliği, % 24'ünün ulaşım kolaylığı, %9'unun alışkanlık, %5'inin alanın hareketli ve eğlenceli ortamı, %6'sının alanın içerdiği fonksiyonlar, %4'ünün ise bakımlı olduğu nedenleri ile alanı kullandığı analiz edilmiştir. Buna göre bu meydan genelde geçiş amaçlı kullanılan ve ulaşımı çok kolay olan bir alan olarak görülmektedir (Şekil 4.9).

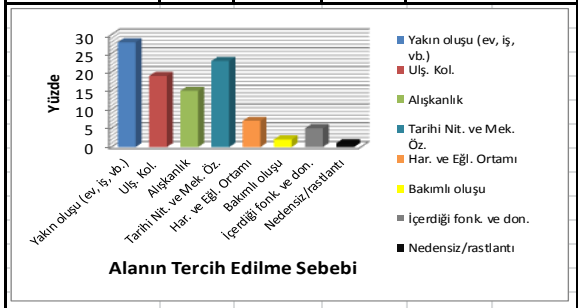
Kullanım Verileri

BEYAZIT MEYDANI ANKET ÇALIŞMASI SONUÇLARI VE ANALİZLERİ

Alanı Kullanım Amacı	Frekans	Yüzde (%)	Sıralama
Geçiş alanı	40	**20**	**2**
Eğitim	48	**24**	**1**
İş	32	**16**	**3**
İbadet	18	**9**	**5**
Turizm	16	**8**	**6**
Dinl./eğlen.	26	**13**	**4**
Alışveriş	14	**7**	**7**
Bul. nokt.	6	**3**	**8**

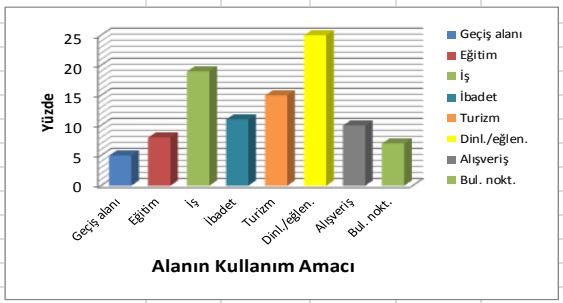
Alanın daha çok eğitim amaçlı kullanımı görülmektedir.

Alanın Tercih Edilme Nedeni	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
Yakın oluşu (ev, iş, vb.)	43	**28**	**1**
Ulş. Kol.	29	**19**	**3**
Alışkanlık	23	**15**	**4**
Tarihi Nit. ve Mek. Öz.	34	**23**	**2**
Har. ve Eğl. Ortamı	11	**7**	**5**
Bakımlı oluşu	3	**2**	**7**
İçerdiği fonk. ve don.	7	**5**	**6**
Nedensiz/rastlantı	2	**1**	**8**

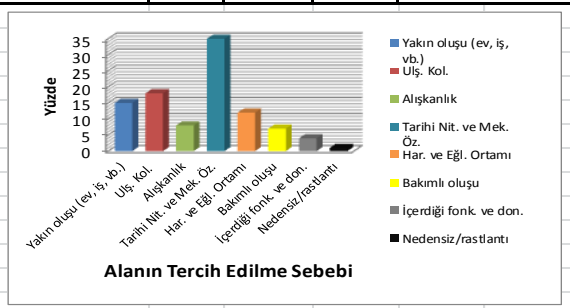
Alanın tarihi niteliğinin ve mekansal özelliğinin fazla olduğu görülmektedir.

SULTANAHMET MEYDANI ANKET ÇALIŞMASI SONUÇLARI VE ANALİZLERİ

Alanı Kullanım Amacı	Frekans	Yüzde (%)	Sıralama
Geçiş alanı	8	**5**	**8**
Eğitim	12	**8**	**6**
İş	28	**19**	**2**
İbadet	17	**11**	**4**
Turizm	22	**15**	**3**
Dinl./eğlen.	38	**25**	**1**
Alışveriş	15	**10**	**5**
Bul. nokt.	10	**7**	**7**

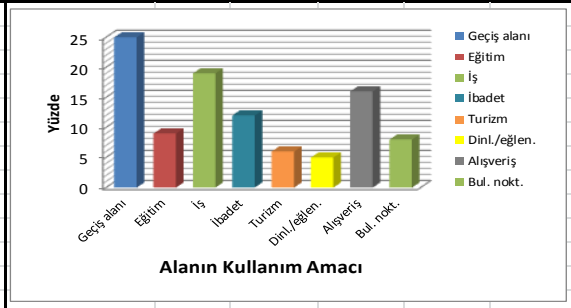
Alanın daha çok dinlenme, eğlenme amaçlı kullanımı görülmektedir.

Alanın Tercih Edilme Nedeni	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
Yakın oluşu (ev, iş, vb.)	21	**15**	**3**
Ulş. Kol.	25	**18**	**2**
Alışkanlık	11	**8**	**5**
Tarihi Nit. ve Mek. Öz.	49	**35**	**1**
Har. ve Eğl. Ortamı	17	**12**	**4**
Bakımlı oluşu	9	**7**	**6**
İçerdiği fonk. ve don.	6	**4**	**7**
Nedensiz/rastlantı	2	**1**	**8**

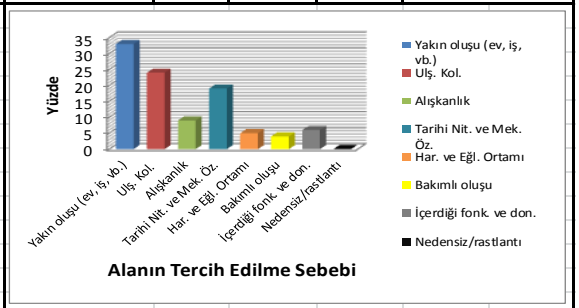
Alanın tarihi niteliğinin ve mekansal özelliğinin fazla olduğu görülmektedir.

EMİNÖNÜ MEYDANI ANKET ÇALIŞMASI SONUÇLARI VE ANALİZLERİ

Alanı Kullanım Amacı	Frekans	Yüzde (%)	Sıralama
Geçiş alanı	67	**25**	**1**
Eğitim	24	**9**	**5**
İş	51	**19**	**2**
İbadet	31	**12**	**4**
Turizm	16	**6**	**7**
Dinl./eğlen.	14	**5**	**8**
Alışveriş	43	**16**	**3**
Bul. nokt.	20	**8**	**6**

Alanın daha çok geçiş amaçlı kullanımı görülmektedir.

Alanın Tercih Edilme Nedeni	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
Yakın oluşu (ev, iş, vb.)	57	**33**	**1**
Ulş. Kol.	42	**24**	**2**
Alışkanlık	15	**9**	**4**
Tarihi Nit. ve Mek. Öz.	32	**19**	**3**
Har. ve Eğl. Ortamı	9	**5**	**6**
Bakımlı oluşu	7	**4**	**7**
İçerdiği fonk. ve don.	10	**6**	**5**
Nedensiz/rastlantı	0	**0**	**8**

Alanın ulaşıma yakın ve kolay oluşu tercih edilmesini artırmaktadır.

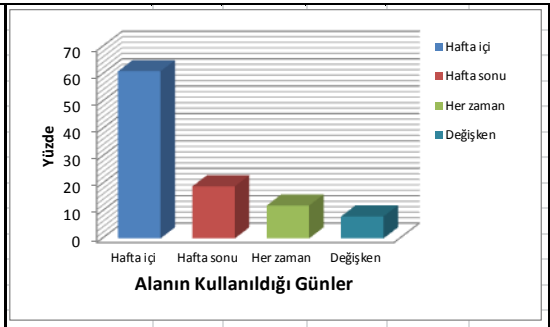
Şekil 4.9. Kullanım verileri (Kullanım amacı–Alanın tercih edilme sebebi)

Alanın Kullanıldığı Günler: Bayezid Meydanı'nda kullanıcıların, %61'i hafta içi, %19'u hafta sonu, %12'si her zaman ve %8'i değişken olarak alanı kullanmaktadırlar. Alan yoğun olarak hafta içi kullanılmaktadır. Öğrenci ve çalışan kesim bu yoğunluğu oluşturmaktadır. Sultanahmet Meydanı'nda, katılımcıların %34'ü hafta içi, %48'i hafta sonu, %8'i her zaman ve %10'u değişken olarak alanı tercih etmektedir. Alanın hafta sonu yoğunluğu göze çarpmaktadır. Bunun sebebi ise turist yoğunluğunun fazla olmasıdır. Eminönü Meydanı'nda ise kullanıcıların, %64'ü hafta içi, %26'sı hafta sonu, %9'u her zaman ve %1'i değişken olarak alanı kullanmaktadırlar (Şekil 4.10).

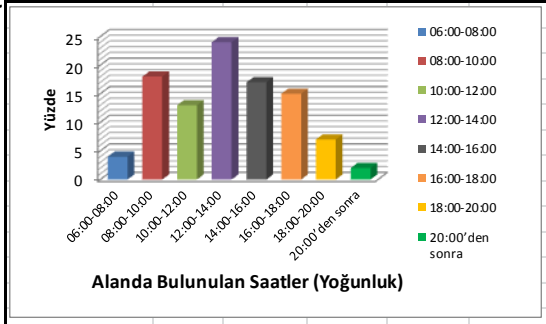
Alanda En Çok Bulunulan Saatler (Yoğunluk): Bayezid Meydanı'nda kullanıcıların; %24'ü 12:00-14:00 saatleri arasında, %18'i 08:00-10:00 saatleri arasında, %17'si 14:00-16:00 saatleri arasında, %15'i 16:00-18:00 saatleri arasında, %13'ü 10:00-12:00 saatleri arasında, %7'si 18:00-20:00 saatleri arasında, %4'ü 06:00-08:00 saatleri arasında, %2'si ise 20:00'dan sonra alanı ziyaret ettiği belirlenmiştir. Sultanahmet Meydanı'nda kullanıcıların; %24'ü 12:00-14:00 saatleri arasında, %9'u 08:00-10:00 saatleri arasında, %16'sı 14:00-16:00 saatleri arasında, %14'ü 16:00-18:00 saatleri arasında, %18'i 10:00-12:00 saatleri arasında, %11'i 18:00-20:00 saatleri arasında, %1'i 06:00-08:00 saatleri arasında, %7'si ise 20:00'dan sonra alanı ziyaret ettiği görülmüştür. Eminönü Meydanı'nda ise kullanıcıların; %20'si 12:00-14:00 saatleri arasında, %9'u 08:00-10:00 saatleri arasında, %18'i 14:00-16:00 saatleri arasında, %18'i 16:00-18:00 saatleri arasında, %16'sı 10:00-12:00 saatleri arasında, %8'i 18:00-20:00 saatleri arasında, %5'i 06:00-08:00 saatleri arasında, %6'sı ise 20:00'dan sonra alanı ziyaret ettiği anlaşılmıştır (Şekil 4.10).

Buna göre; tüm alanların yoğun olarak öğle saatlerinde kullanıldığı görülmektedir. Gözlem sonuçlarına göre de, alanların en yoğun kullanıldığı zaman öğle saatleridir (Şekil 4.10).

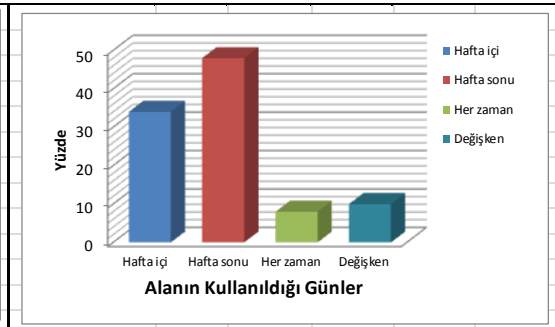
Kullanım Verileri (Devam)

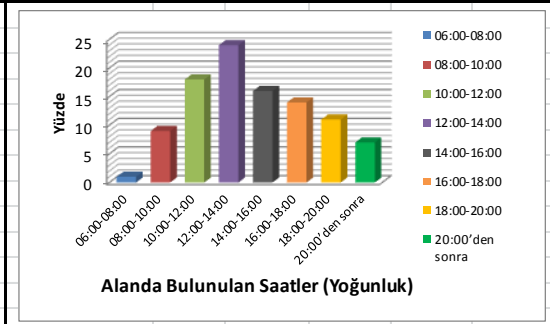
Alanın Kullanıldığı Günler	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama	
Hafta içi	61	**61**	**1**	Alanın daha çok hafta içi kullanımı görülmektedir.
Hafta sonu	19	**19**	**2**	
Her zaman	12	**12**	**3**	
Değişken	8	**8**	**4**	

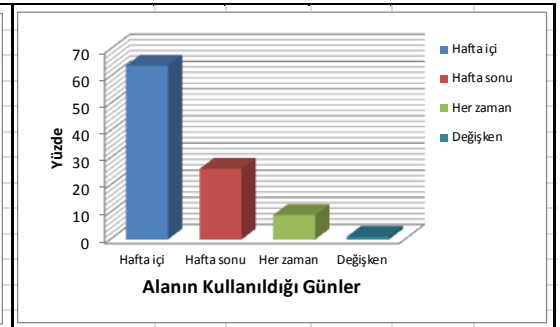
Alanda Bulunulan Saatler (Yoğunluk)	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama	
06:00-08:00	9	**4**	**7**	Alan daha çok 12.00-14.00 arasında kullanılmaktadır.
08:00-10:00	41	**18**	**2**	
10:00-12:00	29	**13**	**5**	
12:00-14:00	57	**24**	**1**	
14:00-16:00	39	**17**	**3**	
16:00-18:00	34	**15**	**4**	
18:00-20:00	17	**7**	**6**	
20:00'den sonra	4	**2**	**8**	

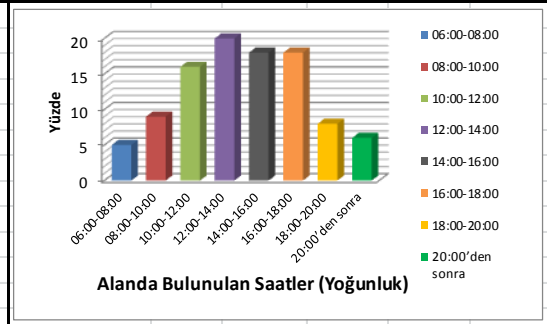
Alanın Kullanıldığı Günler	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama	
Hafta içi	34	**34**	**2**	Alanın daha çok hafta sonu kullanımı görülmektedir.
Hafta sonu	48	**48**	**1**	
Her zaman	8	**8**	**4**	
Değişken	10	**10**	**3**	

Alanda Bulunulan Saatler (Yoğunluk)	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama	
06:00-08:00	3	**1**	**8**	Alan daha çok 12.00-14.00 arasında kullanılmaktadır.
08:00-10:00	23	**9**	**6**	
10:00-12:00	46	**18**	**2**	
12:00-14:00	62	**24**	**1**	
14:00-16:00	41	**16**	**3**	
16:00-18:00	37	**14**	**4**	
18:00-20:00	28	**11**	**5**	
20:00'den sonra	17	**7**	**7**	

Alanın Kullanıldığı Günler	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama	
Hafta içi	64	**64**	**1**	Alanın daha çok hafta içi kullanımı görülmektedir.
Hafta sonu	26	**26**	**2**	
Her zaman	9	**9**	**3**	
Değişken	1	**1**	**4**	

Alanda Bulunulan Saatler (Yoğunluk)	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama	
06:00-08:00	14	**5**	**7**	Alan daha çok 12.00-14.00 arasında kullanılmaktadır.
08:00-10:00	25	**9**	**4**	
10:00-12:00	44	**16**	**3**	
12:00-14:00	57	**20**	**1**	
14:00-16:00	49	**18**	**2**	
16:00-18:00	50	**18**	**2**	
18:00-20:00	23	**8**	**5**	
20:00'den sonra	18	**6**	**6**	

Şekil 4.10. Kullanım verileri devam (Alanın kullanıldığı günler–Alanda bulunulan saatler)

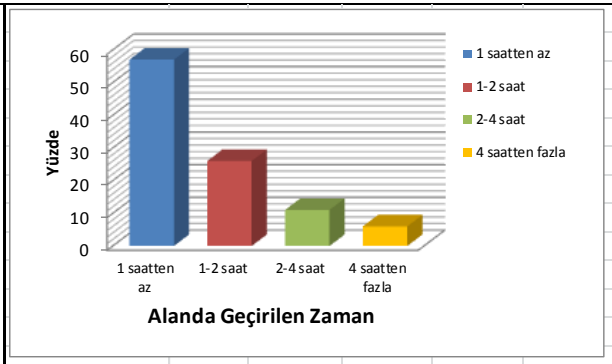
Alanda Geçirilen Zaman: Bayezid Meydanı'nda katılımcıların; %57'si alanda 1 saatten az zaman, %26'sı 1-2 saat, %11'i 2-4 saat ve %6'sı ise 4 saatten fazla zaman geçirmektedir. %57 orana sahip 1 saatten az kullanım, geçiş amaçlı kullanımının bir sonucu olarak yorumlanmıştır. Sultanahmet Meydanı'nda katılımcıların; %27'si alanda 1 saatten az zaman, %42'si 1-2 saat, %18'i 2-4 saat ve %13'ü ise 4 saatten fazla zaman geçirmektedir. Eminönü Meydanı'nda ise katılımcıların; %62'si alanda 1 saatten az zaman geçirirken, %21'i 1-2 saat, %9'u 2-4 saat ve %8'i ise 4 saatten fazla zaman geçirmektedir. %62 orana sahip 1 saatten az kullanım, geçiş amaçlı kullanımının bir sonucu olarak yorumlanmıştır (Şekil 4.11).

Alana Geliş Sıklığı: Bayezid Meydanı'nda kullanıcıların %41'i hemen her gün, %36'sı haftada birkaç kez, %11'i haftada bir kez, %8'i ayda bir kez, %4'ü çok nadir olarak alana gelmektedir. Sultanahmet Meydanı'nda kullanıcıların %21'i hemen her gün, %17'si haftada birkaç kez, %19'u haftada bir kez, %12'si ayda bir kez, %6'sı çok nadir olarak, %25'i ise ilk defa alanı kullanmaktadır. Eminönü Meydanı'nda ise katılımcıların %54'ü hemen her gün, %23'ü haftada birkaç kez, %3'ü haftada bir kez, %4'ü ayda bir kez, %7'si çok nadir olarak alana gelmektedir (Şekil 4.11).

Buna göre; kullanıcıların büyük bir kısmı, haftanın hemen her günü alanları kullanmaktadır.

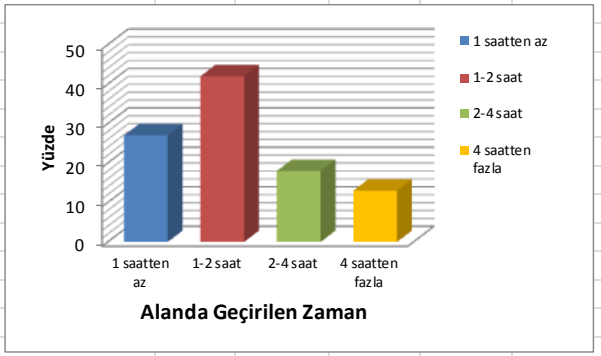
Alanda Yapılan Aktiviteler: Bayezid Meydanı'nda kullanıcıların %34'ü alanda yürüme/geçiş, %13'ü oturma/dinlenme, %12'si yeme/içme, %11'i alışveriş, %7'si sohbet, %5'i bekleme, %5'i çevreyi gezme/görme, %4'ü fotoğraf çekme, %4'ü gazete/kitap okuma, %1'i müzik dinleme, %1'i kuş yemleme ve %3'ü diğer aktiviteleri yapmaktadır. Sultanahmet Meydanı'nda katılımcıların %15'i alanda yürüme/geçiş, %11'i oturma/dinlenme, %13'ü yeme/içme, %10'u alışveriş, % 6'sı sohbet, %7'si bekleme, %22'si çevreyi gezme/görme, %12'si fotoğraf çekme, %2'si gazete/kitap okuma aktiviteleri yapmaktadır. Eminönü Meydanı'nda ise kullanıcıların %45'i alanda yürüme/geçiş, %8'i oturma/dinlenme, %5'i yeme/içme, %17'si alışveriş, %1'i sohbet, %2'si bekleme, %9'u çevreyi gezme/görme, %8'i fotoğraf çekme, %1'i gazete/kitap okuma, %4'ü kuş yemleme aktiviteleri yapmaktadır (Şekil 4.12). Buna göre; Bayezid ve Eminönü yoğun olarak geçiş amaçlı, Sultanahmet ise çevreyi gezip görme amaçlı kullanılmaktadır. Bu durum gözlem yönteminde de gözlemlenmiştir.

Kullanım Verileri (Devam)

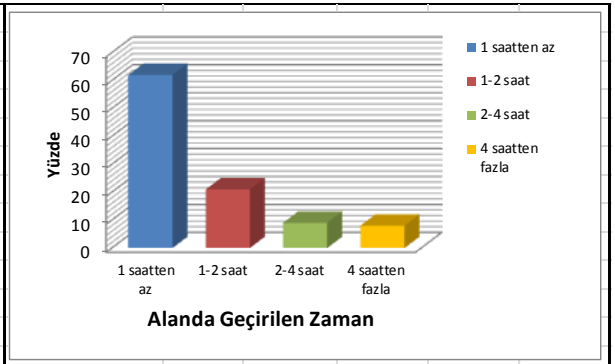
Alanda Geçirilen Zaman	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
1 saatten az	57	**57**	**1**
1-2 saat	26	**26**	**2**
2-4 saat	11	**11**	**3**
4 saatten fazla	6	**6**	**4**

Alanda daha çok 1 saatten az vakit geçirilmektedir.

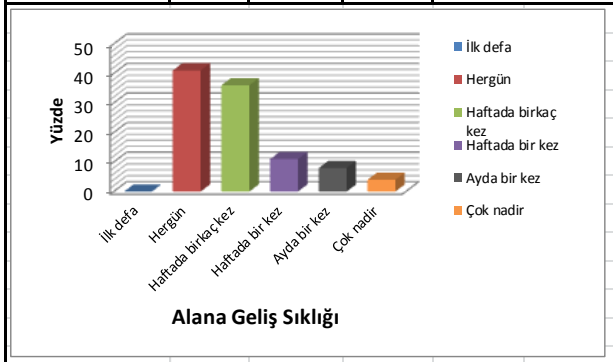
Alanda Geçirilen Zaman	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
1 saatten az	27	**27**	**2**
1-2 saat	42	**42**	**1**
2-4 saat	18	**18**	**3**
4 saatten fazla	13	**13**	**4**

Alanda 1-2 saat arası vakit geçirilmektedir.

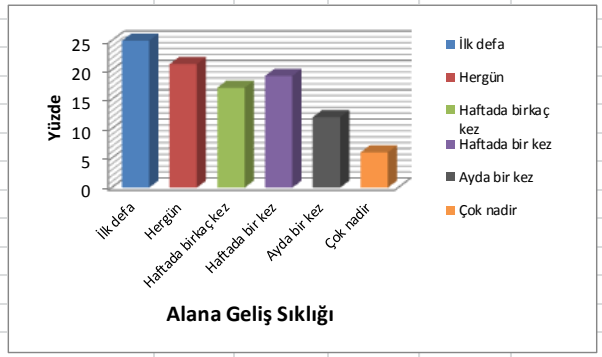
Alanda Geçirilen Zaman	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
1 saatten az	62	**62**	**1**
1-2 saat	21	**21**	**2**
2-4 saat	9	**9**	**3**
4 saatten fazla	8	**8**	**4**

Alanda daha çok 1 saatten az vakit geçirilmektedir.

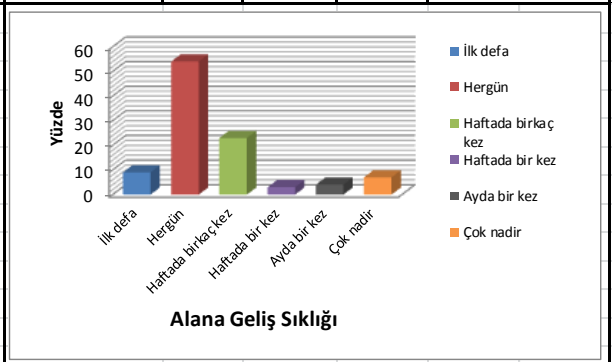

Alana Geliş Sıklığı	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
İlk defa	0	**0**	**6**
Hergün	41	**41**	**1**
Haftada birkaç kez	36	**36**	**2**
Haftada bir kez	11	**11**	**3**
Ayda bir kez	8	**8**	**4**
Çok nadir	4	**4**	**5**

Alan daha çok hergün kullanılan bir meydandır.

Alana Geliş Sıklığı	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
İlk defa	25	**25**	**1**
Hergün	21	**21**	**2**
Haftada birkaç kez	17	**17**	**4**
Haftada bir kez	19	**19**	**3**
Ayda bir kez	12	**12**	**5**
Çok nadir	6	**6**	**6**

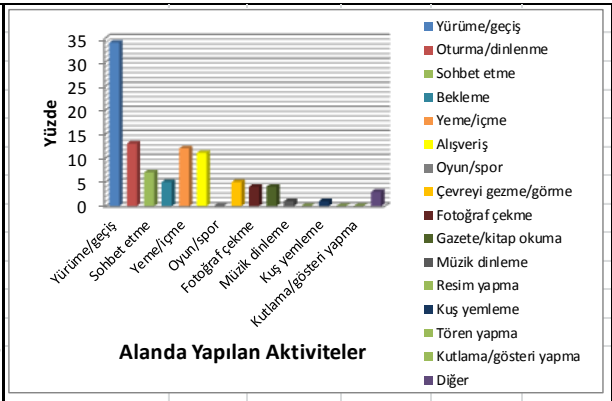

Alana Geliş Sıklığı	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
İlk defa	9	**9**	**3**
Hergün	54	**54**	**1**
Haftada birkaç kez	23	**23**	**2**
Haftada bir kez	3	**3**	**6**
Ayda bir kez	4	**4**	**5**
Çok nadir	7	**7**	**4**

Alan daha çok hergün kullanılan bir meydandır.

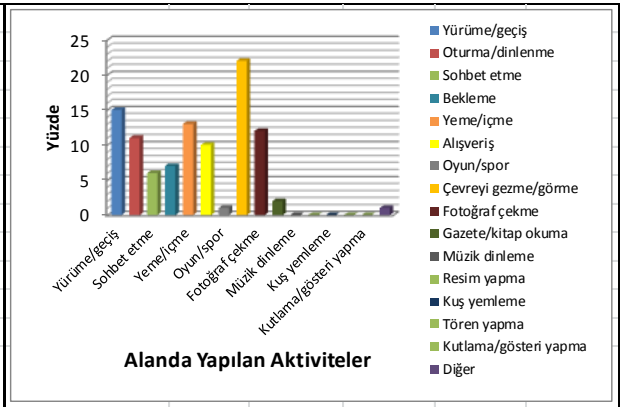
Şekil 4.11. Kullanım verileri devam (Alanda geçirilen zaman–Alana geliş sıklığı)

Kullanım Verileri (Devam)

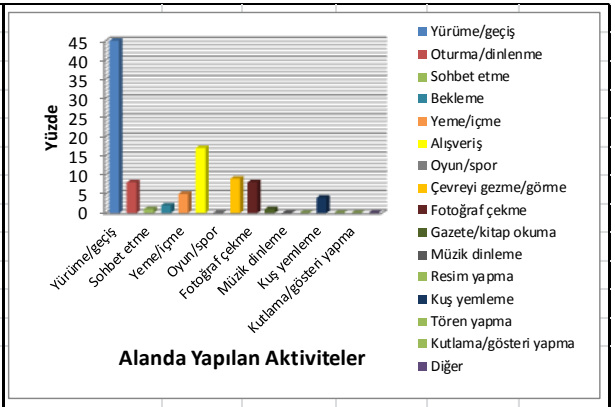
Alanda Yapılan Aktiviteler	Frekans	Yüzde (%)	Sıralama
Yürüme/geçiş	84	**34**	**1**
Oturma/dinlenme	33	**13**	**2**
Sohbet etme	18	**7**	**4**
Bekleme	12	**5**	**6**
Yeme/içme	28	**12**	**3**
Alışveriş	27	**11**	**4**
Oyun/spor	0	**0**	**10**
Çevreyi gezme/görme	13	**5**	**5**
Fotoğraf çekme	9	**4**	**7**
Gazete/kitap okuma	9	**4**	**7**
Müzik dinleme	2	**1**	**8**
Resim yapma	0	**0**	**10**
Kuş yemleme	3	**1**	**9**
Tören yapma	0	**0**	**10**
Kutlama/gösteri yapma	0	**0**	**10**
Diğer	7	**3**	**8**

Alanda yürüme/geçiş işlevinin yoğunluğu görülmektedir.

Alanda Yapılan Aktiviteler	Frekans	Yüzde (%)	Sıralama
Yürüme/geçiş	43	**15**	**2**
Oturma/dinlenme	33	**11**	**5**
Sohbet etme	17	**6**	**8**
Bekleme	22	**7**	**7**
Yeme/içme	39	**13**	**3**
Alışveriş	29	**10**	**6**
Oyun/spor	3	**1**	**10**
Çevreyi gezme/görme	63	**22**	**1**
Fotoğraf çekme	36	**12**	**4**
Gazete/kitap okuma	5	**2**	**9**
Müzik dinleme	0	**0**	**8**
Resim yapma	0	**0**	**11**
Kuş yemleme	0	**0**	**11**
Tören yapma	0	**0**	**11**
Kutlama/gösteri yapma	0	**0**	**11**
Diğer	2	**1**	**10**

Alanda daha çok çevreyi gezme işlevi yapılmaktadır.

Alanda Yapılan Aktiviteler	Frekans	Yüzde (%)	Sıralama
Yürüme/geçiş	96	**45**	**1**
Oturma/dinlenme	17	**8**	**4**
Sohbet etme	2	**1**	**8**
Bekleme	5	**2**	**7**
Yeme/içme	11	**5**	**5**
Alışveriş	37	**17**	**2**
Oyun/spor	0	**0**	**9**
Çevreyi gezme/görme	19	**9**	**3**
Fotoğraf çekme	16	**8**	**4**
Gazete/kitap okuma	2	**1**	**8**
Müzik dinleme	0	**0**	**9**
Resim yapma	0	**0**	**9**
Kuş yemleme	8	**4**	**6**
Tören yapma	0	**0**	**9**
Kutlama/gösteri yapma	0	**0**	**9**
Diğer	0	**0**	**9**

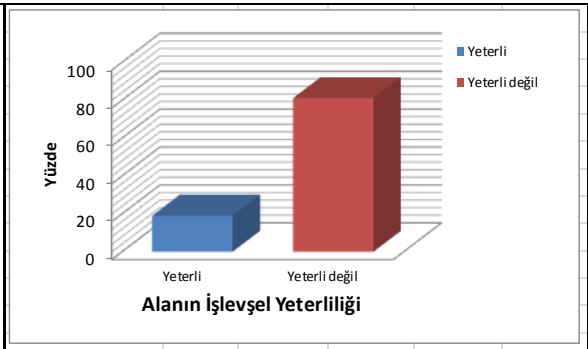
Alanda yürüme/geçiş işlevinin yoğunluğu görülmektedir.

Şekil 4.12. Kullanım verileri devam (Alanda yapılan aktiviteler)

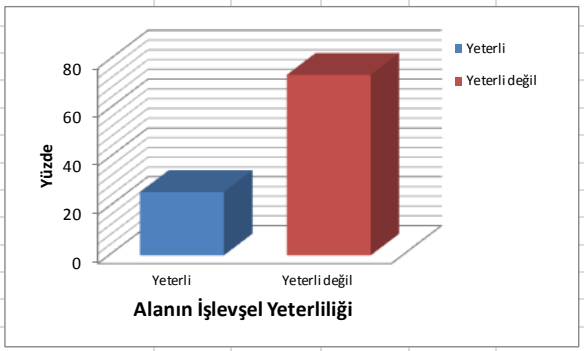
Alanın Gerçekleştirilmek İstenen Kullanımlar İçin Yeterliliği: Bayezid Meydanı'ndaki kullanıcıların %81'i alanı gerçekleştirmek istedikleri kullanımlar için yetersiz bulurken, %19'u yeterli bulmaktadır. Sultanahmet Meydanı'ndaki kullanıcıların %74'ü alanı gerçekleştirmek istedikleri kullanımlar için yetersiz, %26'sı yeterli bulmaktadır. Eminönü Meydanı'ndaki kullanıcıların ise %92'si alanı gerçekleştirmek istedikleri kullanımlar için yetersiz bulurken, %8'i yeterli bulmaktadır. Buna göre her üç meydan da kullanım için yetersiz olduğunu göstermektedir (Şekil 4.13).

Alanda İstenen Fonksiyonlar: Bayezid Meydanı'nda kullanıcıların; %23'ü meydanda yeşil alan, %16'sı dinlenme alanı, %13'ü çok amaçlı merkez (danışma, ilkyardım, telefon, güvenlik, vb.), %12'si restoran/kafe/çay bahçesi, %8'i spor/oyun alanı, %8'i yeniden düzenleme, %6'sı açık hava gösteri alanı, %6'sı açık hava sergi alanı, %5'i su öğesi ve %2'si otopark istemektedir. Sultanahmet Meydanı'nda katılımcıların %11'i meydanda yeşil alan, %13'ü dinlenme alanı, %12'si çok amaçlı merkez (danışma, ilkyardım, telefon, güvenlik, vb.), %14'ü restoran/kafe/çay bahçesi, %5'i spor/oyun alanı, %16'sı yeniden düzenleme, %8'i açık hava gösteri alanı, %8'i açık hava sergi alanı, %7'si su öğesi ve %3'ü otopark talep etmektedir. Eminönü Meydanı'nda ise katılımcıların %15'i yeşil alan, %21'i dinlenme alanı, %9'u çok amaçlı merkez (danışma, ilkyardım, telefon, güvenlik, vb.), %18'i restoran/kafe/çay bahçesi, %4'ü spor/oyun alanı, %12'si yeniden düzenleme, %4'ü açık hava gösteri alanı, %1'i açık hava sergi alanı, %10'u su öğesi ve %6'sı otopark istemektedir (Şekil 4.13).

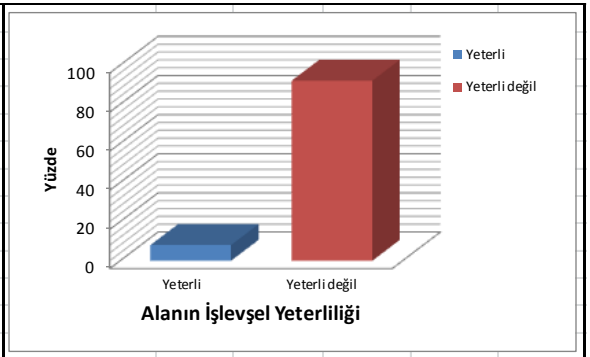
Kullanım Verileri (Devam)

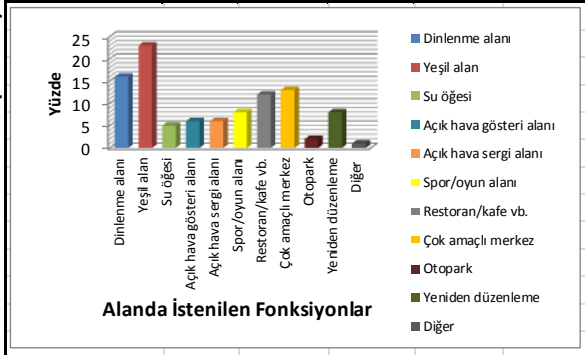
Alanın İşlevsel Yeterliliği	Frekans	Yüzde (%)	Sıralama	
Yeterli	19	**19**	**2**	Alandaki işlevsel yetersizlik görülmektedir.
Yeterli değil	81	**81**	**1**	

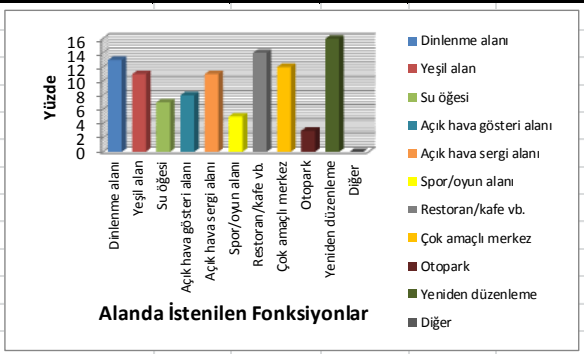
Alanın İşlevsel Yeterliliği	Frekans	Yüzde (%)	Sıralama	
Yeterli	26	**26**	**2**	Alandaki işlevsel yetersizlik görülmektedir.
Yeterli değil	74	**74**	**1**	

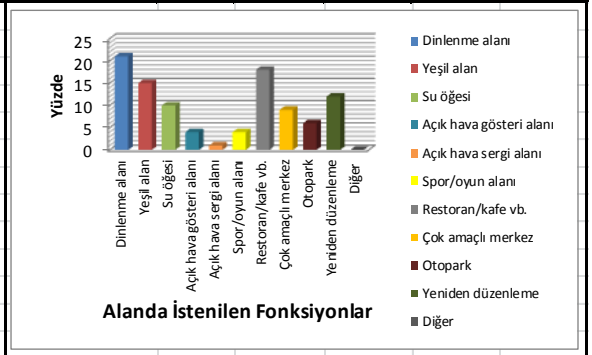
Alanın İşlevsel Yeterliliği	Frekans	Yüzde (%)	Sıralama	
Yeterli	8	**8**	**2**	Alandaki işlevsel yetersizlik görülmektedir.
Yeterli değil	92	**92**	**1**	

Alanda İstenilen Fonksiyonlar	Frekans	Yüzde (%)	Sıralama	
Dinlenme alanı	47	**16**	**2**	Alanda daha çok yeşil alan istenmektedir.
Yeşil alan	69	**23**	**1**	
Su öğesi	15	**5**	**7**	
Açık hava gösteri alanı	17	**6**	**6**	
Açık hava sergi alanı	18	**6**	**6**	
Spor/oyun alanı	24	**8**	**5**	
Restoran/kafe vb.	36	**12**	**4**	
Çok amaçlı merkez	40	**13**	**3**	
Otopark	7	**2**	**8**	
Yeniden düzenleme	25	**8**	**5**	
Diğer	2	**1**	**9**	

Alanda İstenilen Fonksiyonlar	Frekans	Yüzde (%)	Sıralama	
Dinlenme alanı	32	**13**	**3**	Alanda daha çok yeniden düzenleme istenmektedir.
Yeşil alan	27	**11**	**5**	
Su öğesi	16	**7**	**7**	
Açık hava gösteri alanı	21	**8**	**6**	
Açık hava sergi alanı	27	**11**	**5**	
Spor/oyun alanı	13	**5**	**8**	
Restoran/kafe vb.	35	**14**	**2**	
Çok amaçlı merkez	31	**12**	**4**	
Otopark	9	**3**	**9**	
Yeniden düzenleme	39	**16**	**1**	
Diğer	0	**0**	**10**	

Alanda İstenilen Fonksiyonlar	Frekans	Yüzde (%)	Sıralama	
Dinlenme alanı	54	**21**	**1**	Alanda daha çok dinlenme alanları istenmektedir.
Yeşil alan	38	**15**	**3**	
Su öğesi	26	**10**	**5**	
Açık hava gösteri alanı	9	**4**	**8**	
Açık hava sergi alanı	3	**1**	**9**	
Spor/oyun alanı	10	**4**	**8**	
Restoran/kafe vb.	46	**18**	**2**	
Çok amaçlı merkez	22	**9**	**6**	
Otopark	14	**6**	**7**	
Yeniden düzenleme	31	**12**	**4**	
Diğer	0	**0**	**10**	

Şekil 4.13. Kullanım verileri devam (Alanın işlevsel yeterliliği-Alanda istenilen fonksiyonlar)

4.4.6. Donatılara ilişkin veri sonuçları

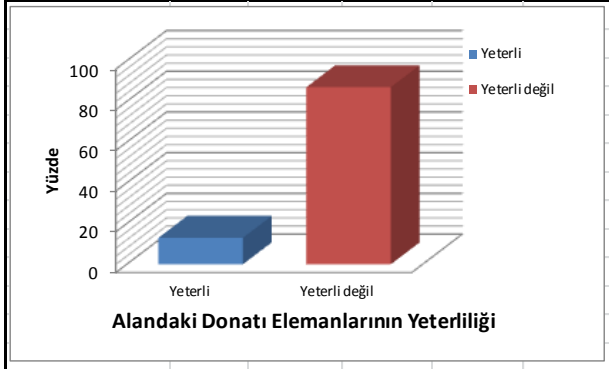
Ankete katılan kullanıcıların alandaki donatılar hakkındaki görüşlerinin değerlendirilebilmesi için "Alandaki Donatı Elemanlarının Yeterliliği", "Mevcut Donatı Elemanlarının Yeri", "Alanda İstenen Donatı Elemanları" olmak üzere toplam 3 soru sorulmuştur.

Alandaki Donatı Elemanlarının Yeterliliği: Bayezid Meydanı'nda kullanıcıların % 87'si alandaki donatı elemanlarını yeterli bulmazken, % 13'ü yeterli bulmaktadır. Sultanahmet Meydanı'nda kullanıcıların % 72'si alandaki donatı elemanlarını yeterli bulmazken, % 28'i yeterli görmektedir. Eminönü Meydanı'nda kullanıcıların % 93'ü alandaki donatı elemanlarını yeterli bulmazken, % 7'si yeterli bulmaktadır. Buna göre; alanlardaki kullanıcıların büyük çoğunluğu alanda yeterince donatı elemanı olmadığını düşünmektedir (Şekil 4.14).

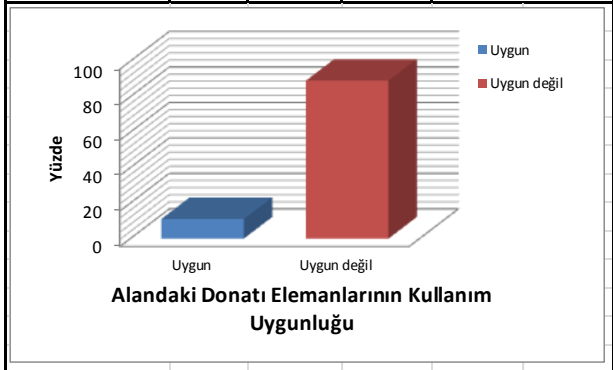
Mevcut Donatı Elemanlarının Yeri: Bayezid Meydanı'nda kullanıcıların %89'u donatı elemanlarının kullanımı ve konumu açısından uygun olmadığını, %11'i ise uygun olduğunu düşünmektedir. Sultanahmet Meydanı'nda kullanıcıların %76'sı donatı elemanlarının kullanımı ve konumu açısından uygun olmadığını, %24'ü ise uygun olduğunu söylemektedir. Eminönü Meydanı'nda ise, kullanıcıların %92'si donatı elemanlarının kullanımı ve konumu açısından uygun olmadığını, %8'i ise uygun olduğunu vurgulamaktadır. Buna göre; alanlardaki kullanıcıların büyük çoğunluğu donatı elemanlarını kullanım ve konum açısından uygun bulmamaktadır (Şekil 4.14).

Donatılara ilişkin Veriler

BEYAZIT MEYDANI ANKET ÇALIŞMASI SONUÇLARI VE ANALİZLERİ

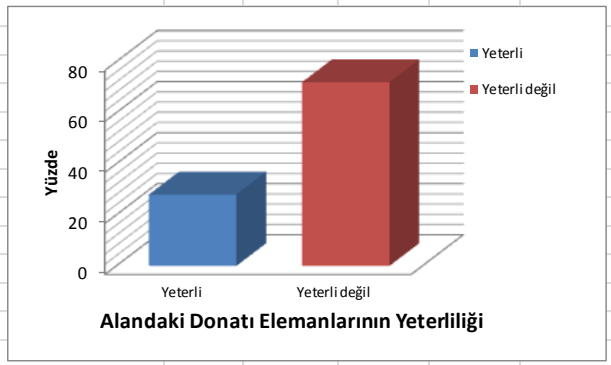

Alandaki Donatı Elemanlarının Yeterliliği	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama	
Yeterli	13	**13**	**2**	Alanda donatı elemanları az görülmektedir.
Yeterli değil	87	**87**	**1**	

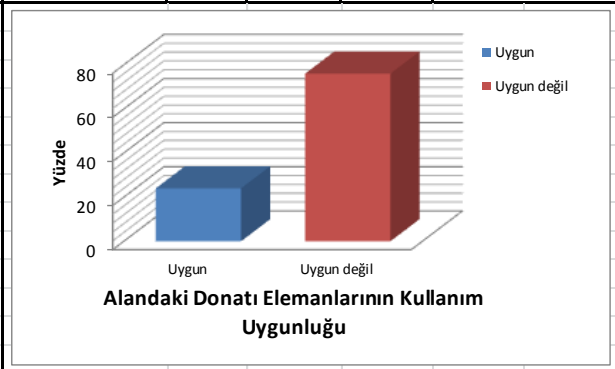

Donatı Elemanları Yer ve Kullanım Uygunluğu	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama	
Uygun	11	**11**	**2**	Alandaki donatı elemanlarının kullanıma uygun olmadığı görülmetkedir.
Uygun değil	89	**89**	**1**	

SULTANAHMET MEYDANI ANKET ÇALIŞMASI SONUÇLARI VE ANALİZLER

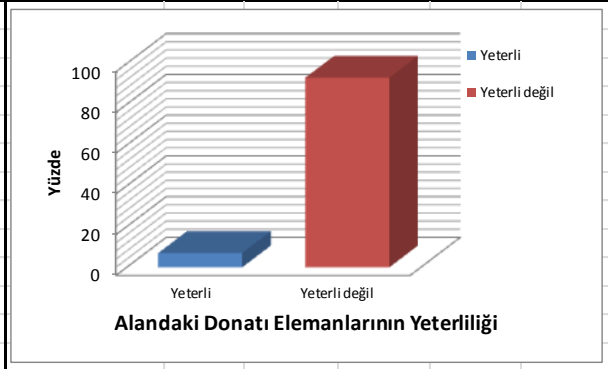

Alandaki Donatı Elemanlarının Yeterliliği	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama	
Yeterli	28	**28**	**2**	Alanda donatı elemanları az görülmektedir.
Yeterli değil	72	**72**	**1**	

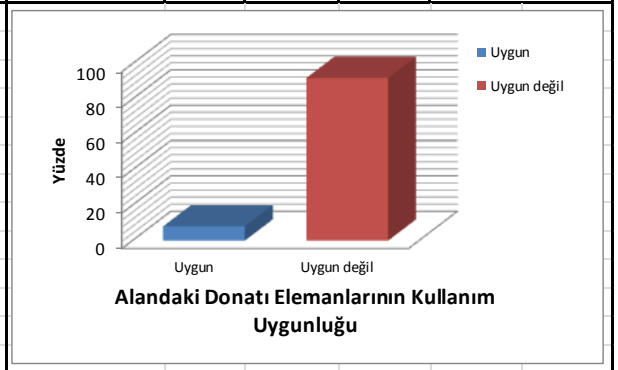

Donatı Elemanları Yer ve Kullanım Uygunluğu	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama	
Uygun	24	**24**	**2**	Alandaki donatı elemanlarının kullanıma uygun olmadığı görülmetkedir.
Uygun değil	76	**76**	**1**	

EMİNÖNÜ MEYDANI ANKET ÇALIŞMASI SONUÇLARI VE ANALİZLERİ

Alandaki Donatı Elemanlarının Yeterliliği	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama	
Yeterli	7	**7**	**2**	Alanda donatı elemanları az görülmektedir.
Yeterli değil	93	**93**	**1**	

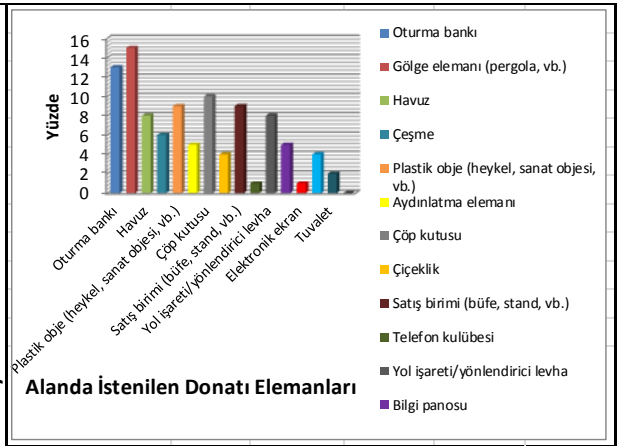

Donatı Elemanları Yer ve Kullanım Uygunluğu	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama	
Uygun	8	**8**	**2**	Alandaki donatı elemanlarının kullanıma uygun olmadığı görülmetkedir.
Uygun değil	92	**92**	**1**	

Şekil 4.14. Donatılara ilişkin veriler (Alandaki donatı elemanlarının yeterliliği-Donatı elemanları yer ve kullanım uygunluğu)

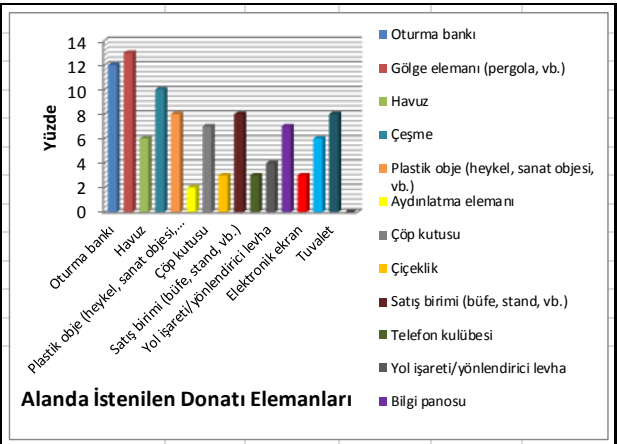
Alanda İstenen Donatı Elemanları: Bayezid Meydanı'nda kullanıcıların %15'i gölge elemanı (pergola, vb.), %13'ü oturma bankı, %10'u çöp kutusu, %9'u plastik obje (heykel, sanat objesi, vb.), %9'u satış birimi (büfe, stand, vb.), %8'i havuz, %8'i yol işareti/yönlendirici levha, %6'sı çeşme, %5'i aydınlatma elemanı, %5'i bilgi panosu, %4'ü çiçeklik, %4'ü saat, %2'si tuvalet, %1'i telefon kulübesi ve %1'i elektronik ekran istemektedir. Sultanahmet Meydanı'nda kullanıcıların %13'ü gölge elemanı (pergola, vb.), %12'si oturma bankı, %7'si çöp kutusu, %8'i plastik obje (heykel, sanat objesi, vb.), %8'i satış birimi (büfe, stand, vb.), %6'sı havuz, %4'ü yol işareti/yönlendirici levha, %10'u çeşme, %2'si aydınlatma elemanı, %7'si bilgi panosu, %3'ü çiçeklik, %6'sı saat, %8'i tuvalet, %3'ü telefon kulübesi ve %3'ü elektronik ekran ihtiyacı duymaktadır. Eminönü Meydanı'nda kullanıcıların %9'u gölge elemanı (pergola, vb.), %18'i oturma bankı, %9'u çöp kutusu, %7'si plastik obje (heykel, sanat objesi, vb.), %13'ü satış birimi (büfe, stand, vb.), %3'ü havuz, %11'i yol işareti/yönlendirici levha, %7'si çeşme, %3'ü aydınlatma elemanı, %8'i bilgi panosu, %2'si çiçeklik, %5'i saat, %1'i tuvalet, %2'si telefon kulübesi ve %1'i elektronik ekran istemektedir (Şekil 4.15).

Donatılara İlişkin Veriler (Devam)

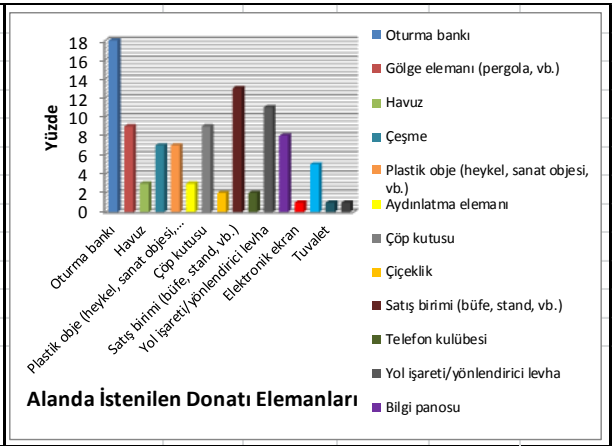
Alanda İstenilen Donatı Elemanları	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
Oturma bankı	45	**13**	**2**
Gölge elemanı (pergola, vb.)	53	**15**	**1**
Havuz	29	**8**	**5**
Çeşme	23	**6**	**6**
Plastik obje (heykel, sanat objesi, vb.)	34	**9**	**4**
Aydınlatma elemanı	17	**5**	**7**
Çöp kutusu	37	**10**	**3**
Çiçeklik	16	**4**	**8**
Satış birimi (büfe, stand, vb.)	31	**9**	**4**
Telefon kulübesi	3	**1**	**10**
Yol işareti/yönlend. Levha	27	**8**	**5**
Bilgi panosu	19	**5**	**7**
Elektronik ekran	5	**1**	**10**
Saat	13	**4**	**8**
Tuvalet	8	**2**	**9**
Diğer	0	**0**	**11**

Alanda daha çok gölge elamanları, oturma bankları, çöp kutuları ve satış birimleri istenmektedir.

Alanda İstenilen Donatı Elemanları	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
Oturma bankı	41	**12**	**2**
Gölge elemanı (pergola, vb.)	45	**13**	**1**
Havuz	21	**6**	**6**
Çeşme	35	**10**	**3**
Plastik obje (heykel, sanat objesi, vb.)	30	**8**	**4**
Aydınlatma elemanı	7	**2**	**9**
Çöp kutusu	23	**7**	**5**
Çiçeklik	12	**3**	**8**
Satış birimi (büfe, stand, vb.)	27	**8**	**4**
Telefon kulübesi	10	**3**	**10**
Yol işareti/yönlend. Levha	14	**4**	**7**
Bilgi panosu	25	**7**	**5**
Elektronik ekran	11	**3**	**8**
Saat	20	**6**	**6**
Tuvalet	29	**8**	**4**
Diğer	0	**0**	**10**

Alanda daha çok gölge elamanları, oturma bankları,çeşme, wc ve satış birimleri istenmektedir.

Alanda İstenilen Donatı Elemanları	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
Oturma bankı	64	**18**	**1**
Gölge elemanı (pergola, vb.)	33	**9**	**4**
Havuz	12	**3**	**8**
Çeşme	27	**7**	**6**
Plastik obje (heykel, sanat objesi, vb.)	26	**7**	**6**
Aydınlatma elemanı	10	**3**	**8**
Çöp kutusu	32	**9**	**4**
Çiçeklik	7	**2**	**9**
Satış birimi (büfe, stand, vb.)	46	**13**	**2**
Telefon kulübesi	6	**2**	**9**
Yol işareti/yönlend. Levha	38	**11**	**3**
Bilgi panosu	29	**8**	**5**
Elektronik ekran	3	**1**	**10**
Saat	20	**5**	**7**
Tuvalet	4	**1**	**10**
Diğer	3	**1**	**10**

Alanda daha çok oturma bankları, çöp kutuları ve satış birimleri istenmektedir.

Şekil 4.15. Donatılara ilişkin veriler devam (Alanda istenilen donatı elemanları)

4.4.7. Ulaşım veri sonuçları

Kullanıcıların ulaşım hakkındaki görüşlerinin değerlendirilebilmesi için, "Alana Gelinen Araçlar", "Kullanıcıların Park Tercihleri", "Ulaşım Problemleri", "Araçların Alana Girişi", "Araçların Alana Girişi İçin Uygun Bulunan Saatler", "Çevre İle Alan Arasındaki Yaya Ulaşımı", "Alan İçindeki Yaya Ulaşımı" ve "Alandaki döşemelerin Yaya Hareketine Etkisi" olmak üzere toplam 8 soru sorulmuştur.

Alana Gelinen Araçlar: Bayezid Meydanı'nda kullanıcıların %38'i tramvay/metroyla, %23'ü otobüs/minibüsle, %19'u özel otomobille, %9'u alana yaya olarak, %5'i motosiklet/bisiklet ile, %3'ü taksi, % 2'si servisle, %1'i ise diğer araçlarla alana gelmektedir. Sultanahmet Meydanı'nda kullanıcıların %35'i tramvay/metroyla, %28'i otobüs/minibüsle, %4'ü özel otomobille, %9'u alana yaya olarak, %1'i motosiklet/bisiklet ile %5'i taksi, % 18'i servisle, alana ulaşmaktadır. Eminönü Meydanı'nda ise, kullanıcıların %51'i tramvay/metroyla, %28'i otobüs/minibüsle, %10'u özel otomobille, %4'ü alana yaya olarak, %1'i motosiklet/bisiklet ile, %3'ü taksi, % 3'ü servisle alana gelmektedir (Şekil 4.16).

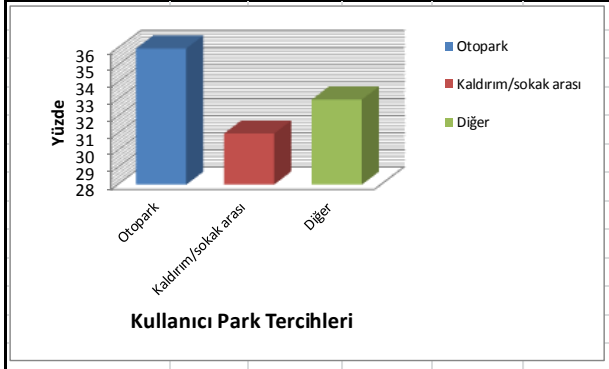
Kullanıcıların Park Tercihleri: Bayezid Meydanı'nda kullanıcıların %36'sı özel araçla alana geldiklerinde, araçlarını otoparka, %31'i kaldırım/sokak aralarına, %33'ü ise diğer alanlara park etmektedir. Sultanahmet Meydanı'nda katılımcıların %67'si özel araçla alana geldiklerinde, araçlarını otoparka, %15'i kaldırım/sokak aralarına, %18'i ise diğer alanlara park etmektedir. Eminönü Meydanı'nda ise kullanıcıların %39'u özel araçla alana geldiklerinde, araçlarını otoparka, %32'si kaldırım/sokak aralarına, %29'u ise diğer alanlara park etmektedir (Şekil 4.16).

Ulaşım Verileri

BEYAZIT MEYDANI ANKET ÇALIŞMASI SONUÇLARI VE ANALİZLERİ

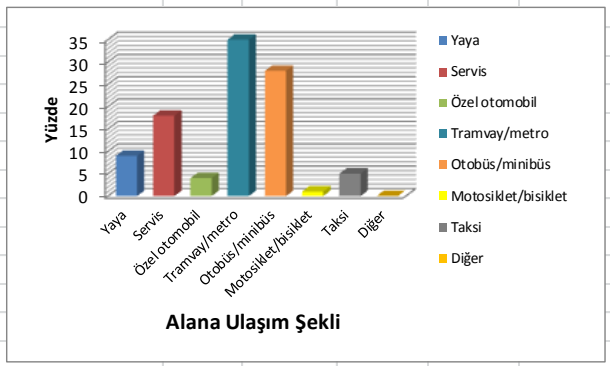

Alana Ulaşım Şekli	Frekans	Yüzde (%)	Sıralama	
Yaya	9	**9**	**4**	Alana daha çok tramvay/metro ile ulaşım sağlanmaktadır.
Servis	2	**2**	**7**	
Özel otomobil	19	**19**	**3**	
Tramvay/metro	38	**38**	**1**	
Otobüs/minibüs	23	**23**	**2**	
Motosiklet/bisiklet	5	**5**	**5**	
Taksi	3	**3**	**6**	
Diğer	1	**1**	**8**	

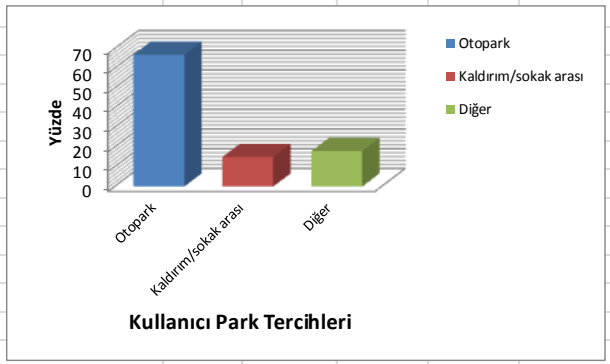

Kullanıcı Park Tercihleri	Frekans	Yüzde (%)	Sıralama	
Otopark	36	**36**	**1**	Kullanıcılar alanda araçlarını daha çok otoparka koymaktadır.
Kaldırım/sokak arası	31	**31**	**3**	
Diğer	33	**33**	**2**	

ŞULTANAHMET MEYDANI ANKET ÇALIŞMASI SONUÇLARI VE ANALİZLERİ

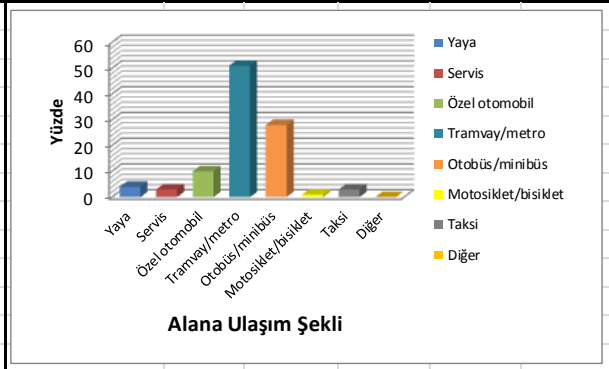

Alana Ulaşım Şekli	Frekans	Yüzde (%)	Sıralama	
Yaya	9	**9**	**4**	Alana daha çok tramvay/metro ile ulaşım sağlanmaktadır.
Servis	18	**18**	**3**	
Özel otomobil	4	**4**	**6**	
Tramvay/metro	35	**35**	**1**	
Otobüs/minibüs	28	**28**	**2**	
Motosiklet/bisiklet	1	**1**	**7**	
Taksi	5	**5**	**5**	
Diğer	0	**0**	**8**	

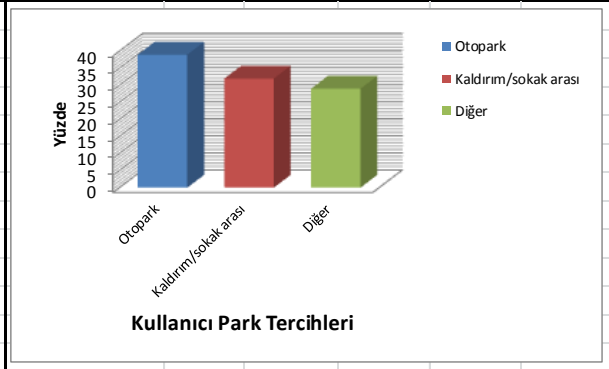

Kullanıcı Park Tercihleri	Frekans	Yüzde (%)	Sıralama	
Otopark	67	**67**	**1**	Kullanıcılar alanda araçlarını daha çok otoparka koymaktadır.
Kaldırım/sokak arası	15	**15**	**3**	
Diğer	18	**18**	**2**	

EMİNÖNÜ MEYDANI ANKET ÇALIŞMASI SONUÇLARI VE ANALİZLERİ

Alana Ulaşım Şekli	Frekans	Yüzde (%)	Sıralama	
Yaya	4	**4**	**4**	Alana daha çok tramvay/metro ile ulaşım sağlanmaktadır.
Servis	3	**3**	**5**	
Özel otomobil	10	**10**	**3**	
Tramvay/metro	51	**51**	**1**	
Otobüs/minibüs	28	**28**	**2**	
Motosiklet/bisiklet	1	**1**	**6**	
Taksi	3	**3**	**5**	
Diğer	0	**0**	**7**	

Kullanıcı Park Tercihleri	Frekans	Yüzde (%)	Sıralama	
Otopark	39	**39**	**1**	Kullanıcılar alanda araçlarını daha çok otoparka koymaktadır.
Kaldırım/sokak arası	32	**32**	**2**	
Diğer	29	**29**	**3**	

Şekil 4.16. Ulaşım verileri (Alana ulaşım şekli-Kullanıcı park tercihleri)

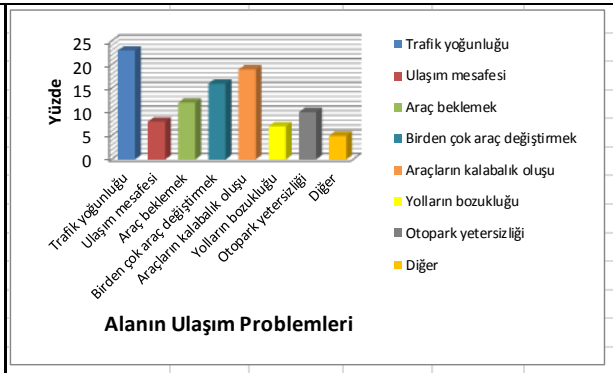
Ulaşım Problemleri: Bayezid Meydanı'nda yaşanan ulaşım problemlerinin %23'ünü trafik yoğunluğu, %19'unu araçların kalabalık oluşu, %16'sını birden çok araç değiştirmek, %12'sini araç beklemek, %10'unu otopark yetersizliği, %8'ini ulaşım mesafesi, %7'sini yolların bozukluğu ve %5'ini ise diğer problemler oluşturmaktadır. Sultanahmet Meydanı'nda yaşanan ulaşım problemlerinin %27'sini trafik yoğunluğu, %16'sını araçların kalabalık oluşu, %13'ünü birden çok araç değiştirmek, %8'ini araç beklemek, %18'ini otopark yetersizliği, %6'sını ulaşım mesafesi, %10'unu yolların bozukluğu ve %2'sini ise diğer problemler içermektedir. Eminönü Meydanı'nda ise, yaşanan ulaşım problemlerinin %19'unu trafik yoğunluğu, %29'unu araçların kalabalık oluşu, %23'ünü birden çok araç değiştirmek, %14'ünü araç beklemek, %4'ünü otopark yetersizliği, %5'ini ulaşım mesafesi, %4'ünü yolların bozukluğu ve %2'sini ise diğer problemler oluşturmaktadır (Şekil 4.17).

Buna göre; her üç alana da gelirken yaşanan en önemli ulaşım problemi trafiğin yoğun olmasıdır (Şekil 4.17).

Araçların Alana Girişi: Bayezid Meydanı'nda kullanıcıların %91'i özel ve kamu araçlarının alana her saatte girişini doğru bulmazken, %9'u doğru bulmaktadır. Sultanahmet Meydanı'nda katılımcıların %94'ü özel ve kamu araçlarının alana her saatte girişini doğru bulmazken, %6'sı doğru bulmaktadır. Eminönü Meydanı'nda ise kullanıcıların %89'u özel ve kamu araçlarının alana her saatte girişini doğru bulmazken, %11'i doğru bulmaktadır (Şekil 4.17). Özetle; kullanıcıların büyük çoğunluğu alana araç girişini uygun bulmamaktadır.

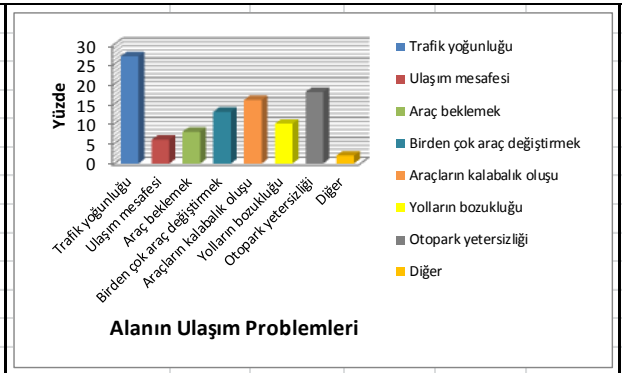
Araçların Alana Girişi için Uygun Bulunan Saatler: Bayezid Meydanı'nda kullanıcıların %26'sı araçların 22:00-24:00 saatleri arası, %23'ü 06:00'dan önce, %20'si araçların 06:00-08:00 saatleri arası, %17'si 20:00-22:00 saatleri arası, %7'si 18:00-20:00 saatleri arası, %4'ü 08:00-10:00 saatleri arası araç girişini uygun bulmaktadır. Bunun yanı sıra kullanıcıların %1'i fark etmez ve %2'si ise diğer, seçeneklerini tercih etmiştir. Sultanahmet Meydanı'nda katılımcıların %27'si araçların 22:00-24:00 saatleri arası, %31'i 06:00'dan önce, %12'si araçların 06:00-08:00 saatleri arası, %16'sı 20:00-22:00 saatleri arası, %7'si 18:00-20:00 saatleri arası, %3'ü 08:00-10:00 saatleri arası araç girişini uygun bulmaktadır. Bunun yanı sıra kullanıcıların %1'i fark etmez ve %3'ü ise diğer seçeneklerini uygun bulmuştur. Eminönü Meydanı'nda ise kullanıcıların %34'ü araçların 22:00-24:00 saatleri arası, %21'i 06:00'dan önce, %9'u araçların 06:00-08:00 saatleri arası, %28'i 20:00-22:00 saatleri arası, %5'i 18:00-20:00 saatleri arası, %2'si 08:00-10:00 saatleri arası araç girişini uygun bulmaktadır. Bunun yanı sıra kullanıcıların %1'i fark etmez seçeneklerini tercih etmiştir (Şekil 4.18).

Ulaşım Verileri (Devam)

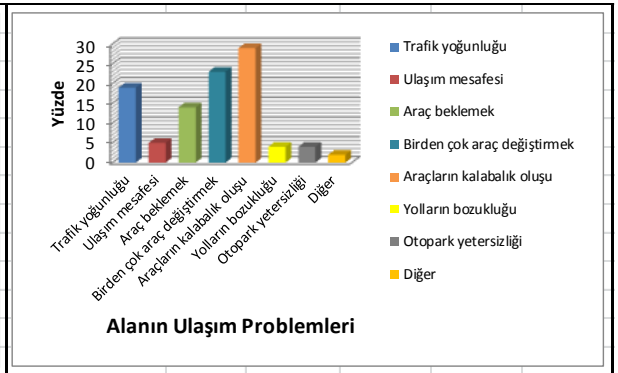
Alanın Ulaşım Problemleri	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
Trafik yoğunluğu	53	**23**	**1**
Ulaşım mesafesi	19	**8**	**6**
Araç beklemek	27	**12**	**4**
Birden çok araç değiştirmek	37	**16**	**3**
Araçların kalabalık oluşu	43	**19**	**2**
Yolların bozukluğu	17	**7**	**7**
Otopark yetersizliği	24	**10**	**5**
Diğer	11	**5**	**8**

Alanda daha çok trafik yoğunluğundan rahatsızlık söz konusudur.

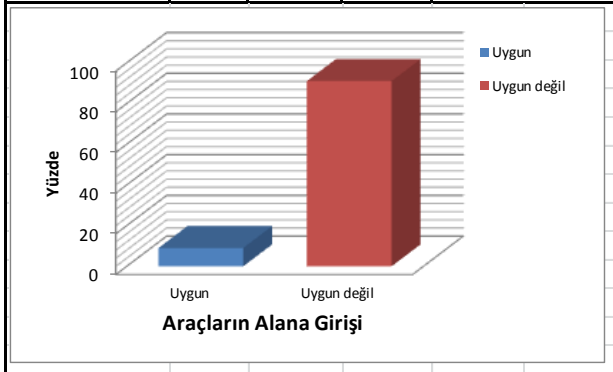
Alanın Ulaşım Problemleri	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
Trafik yoğunluğu	49	**27**	**1**
Ulaşım mesafesi	11	**6**	**7**
Araç beklemek	15	**8**	**6**
Birden çok araç değiştirmek	24	**13**	**4**
Araçların kalabalık oluşu	28	**16**	**3**
Yolların bozukluğu	18	**10**	**5**
Otopark yetersizliği	32	**18**	**2**
Diğer	3	**2**	**8**

Alanda daha çok trafik yoğunluğundan rahatsızlık söz konusudur.

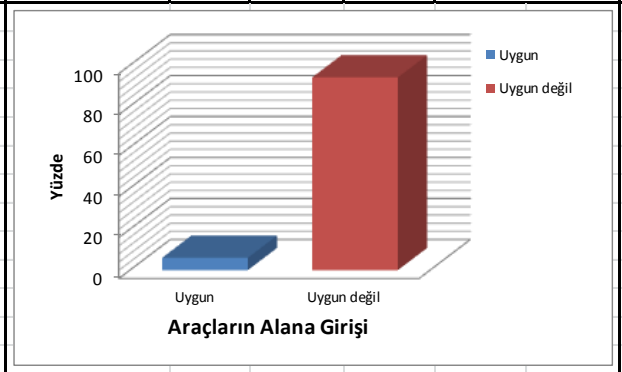
Alanın Ulaşım Problemleri	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
Trafik yoğunluğu	38	**19**	**3**
Ulaşım mesafesi	10	**5**	**5**
Araç beklemek	28	**14**	**4**
Birden çok araç değiştirmek	45	**23**	**2**
Araçların kalabalık oluşu	58	**29**	**1**
Yolların bozukluğu	8	**4**	**6**
Otopark yetersizliği	9	**4**	**6**
Diğer	4	**2**	**7**

Alanda daha çok trafik yoğunluğundan ve araçların kalabalık oluşundan rahatsızlık söz konusudur.

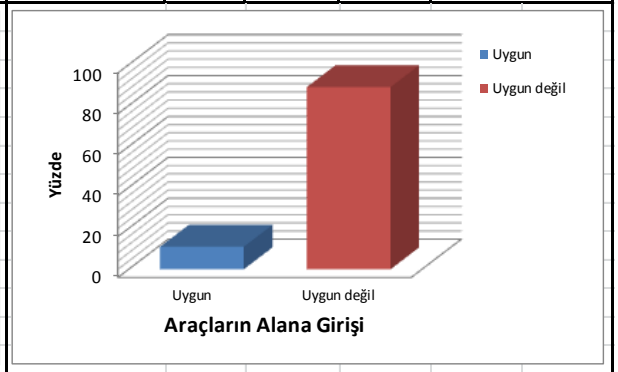
Araçların Alana Girişi	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
Uygun	9	**9**	**2**
Uygun değil	91	**91**	**1**

Kullanıcılara göre araçların alana girmesi uygun değildir.

Araçların Alana Girişi	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
Uygun	6	**6**	**2**
Uygun değil	94	**94**	**1**

Kullanıcılara göre araçların alana girmesi uygun değildir.

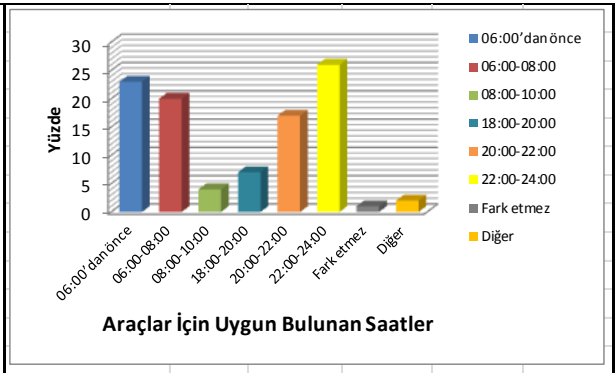

Araçların Alana Girişi	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
Uygun	11	**11**	**2**
Uygun değil	89	**89**	**1**

Kullanıcılara göre araçların alana girmesi uygun değildir.

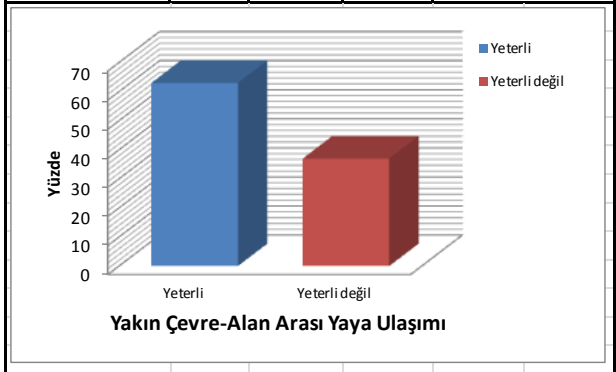
Şekil 4.17. Ulaşım verileri devam (Alanın ulaşım problemleri-Araçların alana girişi)

Ulaşım Verileri (Devam)

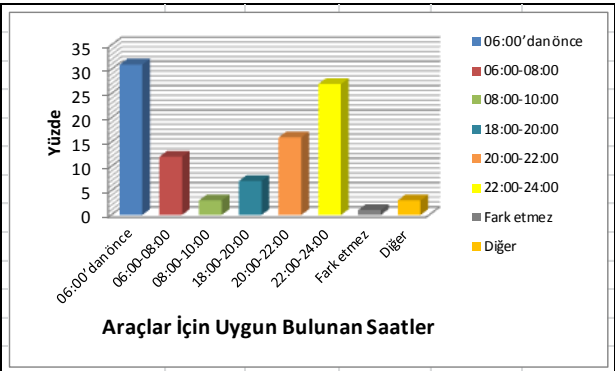
Araçlar İçin Uygun Bulunan Saatler	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
06:00'dan önce	27	**23**	**2**
06:00-08:00	24	**20**	**3**
08:00-10:00	5	**4**	**6**
18:00-20:00	8	**7**	**5**
20:00-22:00	21	**17**	**4**
22:00-24:00	31	**26**	**1**
Fark etmez	1	**1**	**8**
Diğer	3	**2**	**7**

Kullanıcılara göre araçların daha çok 22.00-24.00 saatleri arasında alanı kullanması uygundur.

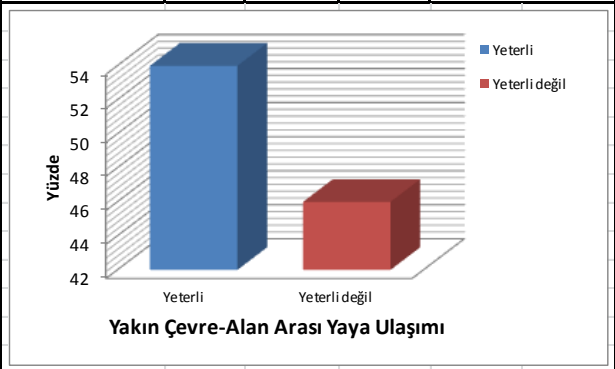
Yakın Çevre-Alan Arası Yaya Ulaşımı	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
Yeterli	63	**63**	**1**
Yeterli değil	37	**37**	**2**

Alana ulaşımın kolay olduğunu düşünenler daha fazladır.

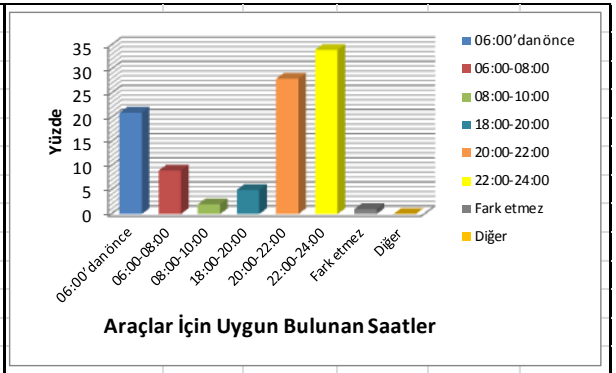
Araçlar İçin Uygun Bulunan Saatler	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
06:00'dan önce	31	**31**	**1**
06:00-08:00	12	**12**	**4**
08:00-10:00	3	**3**	**6**
18:00-20:00	7	**7**	**5**
20:00-22:00	16	**16**	**3**
22:00-24:00	27	**27**	**2**
Fark etmez	1	**1**	**7**
Diğer	3	**3**	**6**

Kullanıcılara göre araçların daha çok 06.00'dan önce alanı kullanması uygundur.

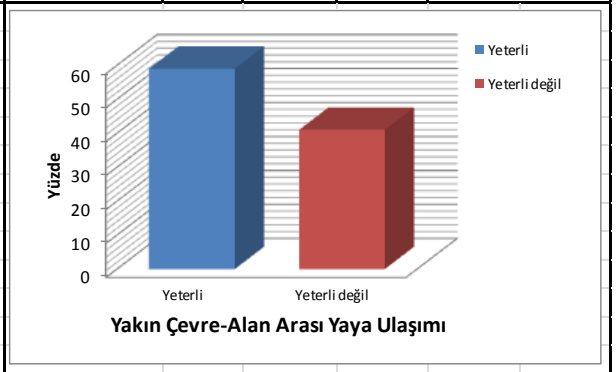
Yakın Çevre-Alan Arası Yaya Ulaşımı	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
Yeterli	54	**54**	**1**
Yeterli değil	46	**46**	**2**

Alana ulaşımın kolay olduğunu düşünenler daha fazladır.

Araçlar İçin Uygun Bulunan Saatler	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
06:00'dan önce	21	**21**	**3**
06:00-08:00	9	**9**	**4**
08:00-10:00	2	**2**	**6**
18:00-20:00	5	**5**	**5**
20:00-22:00	28	**28**	**2**
22:00-24:00	34	**34**	**1**
Fark etmez	1	**1**	**7**
Diğer	0	**0**	**8**

Kullanıcılara göre araçların daha çok 22.00-24.00 saatleri arasında alanı kullanması uygundur.

Yakın Çevre-Alan Arası Yaya Ulaşımı	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama
Yeterli	59	**59**	**1**
Yeterli değil	41	**41**	**2**

Alana ulaşımın kolay olduğunu düşünenler daha fazladır.

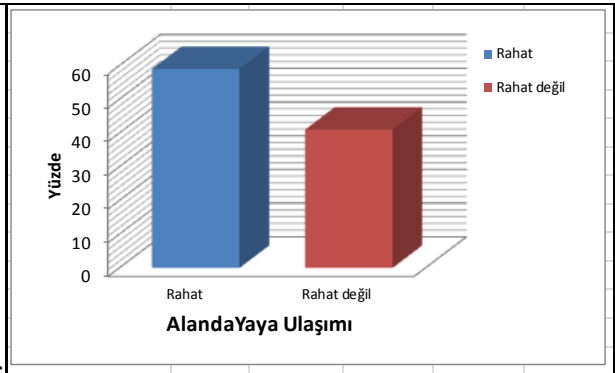
Şekil 4.18. Ulaşım verileri devam (Araçlar için uygun saatler-Yakın çevre alan arası ulaşım)

Yakın Çevre İle Alan Arasındaki Yaya Ulaşımı: Bayezid Meydanı'nda kullanıcıların %63'ü yakın çevre ile alan arasındaki yaya ulaşımını yeterli bulurken, %37'si yeterli bulmamaktadır. Sultanahmet Meydanı'nda katılımcıların %54'ü yakın çevre ile alan arasındaki yaya ulaşımını yeterli bulurken, %46'sı yeterli görmemektedir. Eminönü Meydanı'nda ise kullanıcıların %59'u yakın çevre ile alan arasındaki yaya ulaşımını yeterli bulurken, %41'i yeterli bulmamaktadır (Şekil 4.18).

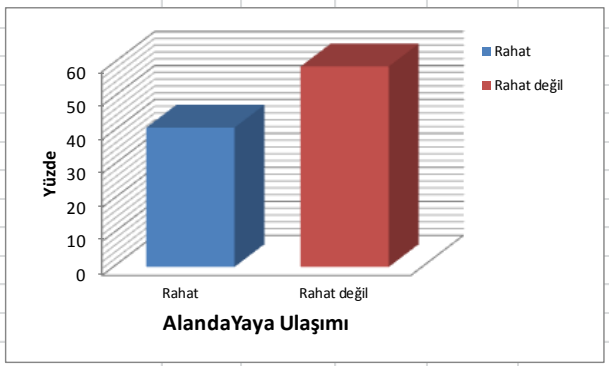
Alan İçindeki Yaya Ulaşımı: Bayezid Meydanı'nda kullanıcıların %59'u alan içinde varmak istedikleri noktalara rahat ulaşmakta, %41'i ise rahat ulaşamamaktadır. Sultanahmet Meydanı'nda kullanıcıların %42'i alan içinde varmak istedikleri noktalara rahat ulaşmakta, %59'u ise rahat ulaşamamaktadır. Eminönü Meydanı'nda ise kullanıcıların %16'sı alan içinde varmak istedikleri noktalara rahat ulaşmakta, %84'ü ise rahat ulaşamamaktadır (Şekil 4.19).

Alandaki Döşeme Malzemesinin Yaya Hareketine Etkisi: Bayezid Meydanı'nda ankete katılan kullanıcıların %71'i alandaki döşeme malzemesinin yaya hareketi üzerinde olumsuz etkisi olduğunu düşünürken, %29'u alandaki döşemelerin yaya hareketini olumsuz yönde etkilemediğini düşünmektedir. Sultanahmet Meydanı'nda katılımcıların %68'i alandaki döşeme malzemesinin yaya hareketi üzerinde olumsuz etkisi olduğunu düşünürken, %32'si alandaki döşemelerin yaya hareketini olumsuz yönde etkilemediğini düşünmektedir. Eminönü Meydanı'nda ise kullanıcıların %76'sı alandaki döşeme malzemesinin yaya hareketi üzerinde olumsuz etkisi olduğunu düşünürken, %24'ü alandaki döşemelerin yaya hareketini olumsuz yönde etkilemediğini düşünmektedir (Şekil 4.19). Buna göre; kullanıcıların çoğunluğu alandaki döşeme malzemesinin hareketi zorlaştırdığını düşünmektedir (Şekil 4.19).

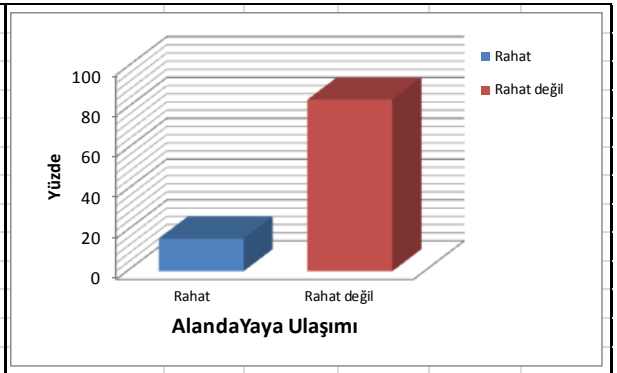
Ulaşım Verileri (Devam)

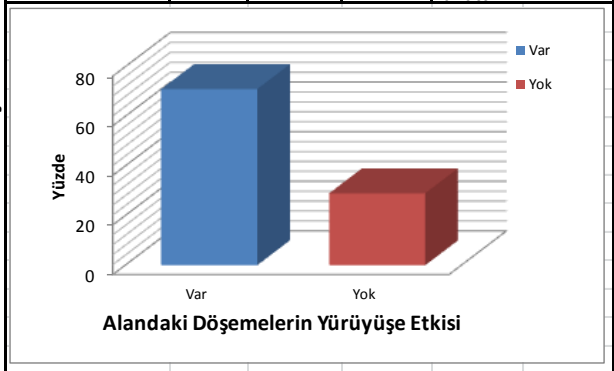
AlandaYaya Ulaşımı	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama	
Rahat	59	**59**	**1**	Kullanıcıların çoğuna göre alanda yaya ulaşımı rahattır.
Rahat değil	41	**41**	**2**	

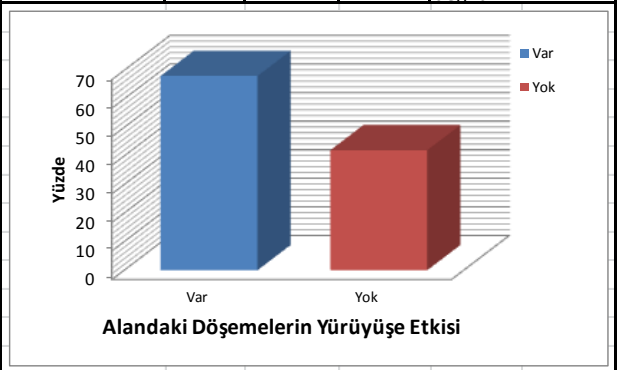
AlandaYaya Ulaşımı	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama	
Rahat	41	**41**	**2**	Kullanıcıların çoğuna göre alanda yaya ulaşımı rahat değildir.
Rahat değil	59	**59**	**1**	

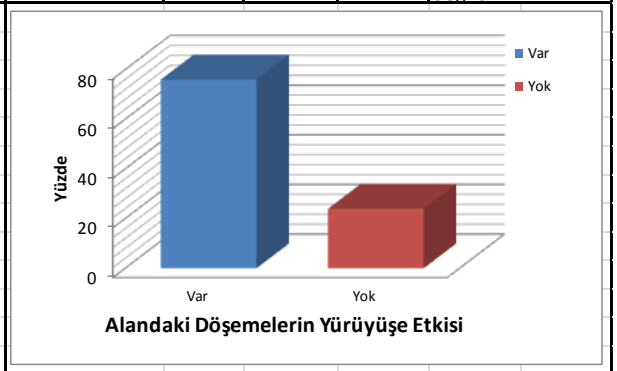
AlandaYaya Ulaşımı	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama	
Rahat	16	**16**	**2**	Kullanıcıların çoğuna göre alanda yaya ulaşımı rahat değildir.
Rahat değil	84	**84**	**1**	

Alandaki Döşemelerin Yürüyüşe Etkisi	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama	
Var	71	**71**	**1**	Alandaki döşemelerin yürüyüşü etkilediği düşünülmektedir.
Yok	29	**29**	**2**	

Alandaki Döşemelerin Yürüyüşe Etkisi	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama	
Var	68	**68**	**1**	Alandaki döşemelerin yürüyüşü etkilediği düşünülmektedir.
Yok	42	**32**	**2**	

Alandaki Döşemelerin Yürüyüşe Etkisi	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama	
Var	76	**76**	**1**	Alandaki döşemelerin yürüyüşü etkilediği düşünülmektedir.
Yok	24	**24**	**2**	

Şekil 4.19. Ulaşım verileri devam (Alanda yaya ulaşımı –Alandaki döşemelerin yürüyüşe etkisi)

4.4.8. Alanlara ilişkin genel veri sonuçları

Ankete katılan kullanıcıların alanın genel durumu hakkındaki görüşlerinin öğrenilebilmesi için "Alanın Genel Durumundan Memnuniyet", "Alanda Kullanıcıları Rahatsız Eden Unsurlar" ve "Alanın İmajı" ve "Alanın Yeni Bir Düzenlemeye (Tasarıma) İhtiyacı" olmak üzere toplam 4 sorunun değerlendirilmesi yapılmıştır.

Alanın Genel Durumundan Memnuniyet: Bayezid Meydanı'nda ankete katılan kullanıcıların %91'i alanın genel durumundan memnun değilken, %9'u memnundur. Sultanahmet Meydanı'nda kullanıcıların %77'si alanın genel durumundan memnun değilken, %23'ü memnundur. Eminönü Meydanı'nda ise ankete katılan kullanıcıların %93'ü alanın genel durumundan memnun değilken, %7'si memnundur (Şekil 4.20).

Kullanıcıları Rahatsız Eden Unsurlar: Bayezid Meydanı'nda kullanıcıların %24'ü seyyar satıcı/işportacı, %23'ü bakımsızlık, %16'sı kirlilik, %14'ü kalabalık, %11'i güvenlik, %9'u gürültü, %3'ü ise diğer unsurlardan rahatsız olmaktadır. Sultanahmet Meydanı'nda katılımcıların %12'si seyyar satıcı/işportacı, %16'sı bakımsızlık, %19'u kirlilik, %21'i kalabalık, %18'i güvenlik, %11'i gürültü, %3'ü ise diğer unsurlardan etkilenmektedir. Eminönü Meydanı'nda ise kullanıcıların %10'u seyyar satıcı/işportacı, %19'u bakımsızlık, %14'ü kirlilik, %21'i kalabalık, %18'i güvenlik, %17'si gürültü, %1'i ise diğer unsurlardan rahatsız olmaktadır (Şekil 4.20).

Buna göre; kullanıcılar alanlarda en çok seyyar satıcı/işportacılardan rahatsız olmaktadır. Bunun yanı sıra; alanda kirlilik ve bakımsızlık da diğer rahatsızlık veren unsurlar arasındadır (Şekil 4.20).

Alanın İmajı: Bayezid Meydanı'nda kullanıcıların %21'i alanın tarihi doku etkisinin kuvvetli olduğunu, %16'sı eski doku ile yeni dokunun uyumsuz olduğunu, %13'ü bağlantı noktası etkisinin kuvvetli, %12'si yapılacak aktivite sayısının az, %10'u mekân etkisinin zayıf, %9'u alanın monoton, %6'sı tarihi doku etkisinin zayıf, %4'ü bağlantı noktası etkisinin zayıf, %3'ü mekân etkisinin kuvvetli, %3'ü canlı ve dinamik ve %2'si yapılan aktivite sayısının fazla olduğunu düşünmektedir. Sultanahmet Meydanı'nda katılımcıların %24'ü alanın tarihi doku etkisinin kuvvetli olduğunu, %17'si eski doku ile yeni dokunun uyumsuz, %9'u bağlantı noktası etkisinin kuvvetli, %3'ü yapılacak aktivite sayısının az, %7'si mekân etkisinin zayıf, %10'u alanın monoton, %1'i tarihi doku etkisinin zayıf, %6'sı bağlantı noktası etkisinin zayıf, %10'u mekân etkisinin kuvvetli, %4'ü canlı ve dinamik ve %3'ü yapılan aktivite sayısının fazla olduğunu söylemektedir. Eminönü Meydanı'nda ise kullanıcıların %15'i alanın tarihi doku etkisinin kuvvetli olduğunu, %16'sı eski doku ile yeni dokunun uyumsuz, %14'ü bağlantı noktası etkisinin kuvvetli, %11'i yapılacak aktivite sayısının az,

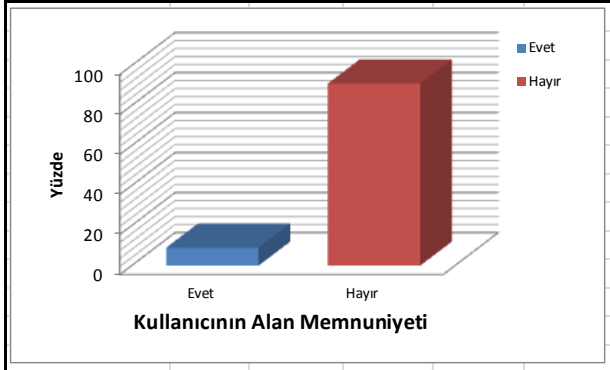
%12'si mekân etkisinin zayıf, %9'u alanın monoton, %2'si tarihi doku etkisinin zayıf, %3'ü bağlantı noktası etkisinin zayıf, %4'ü mekân etkisinin kuvvetli, %5'i canlı ve dinamik ve %2'si yapılan aktivite sayısının fazla olduğunu düşünmektedir (Şekil 4.21).

Buna göre; kullanıcıların büyük çoğunluğu alanların tarihi doku etkisinin kuvvetli olduğunu düşünmekte, bunu eski doku ile yeni dokunun uyumsuz bulunması ve alanın önemli bir bağlantı noktası olarak görülmesi tercihleri izlemektedir (Şekil 4.21).

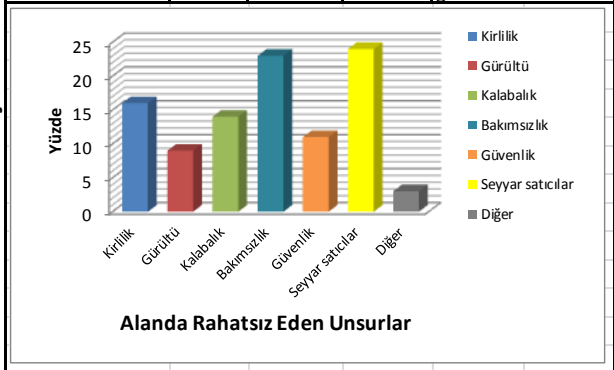
Alanın Yeni bir Düzenlemeye (Tasarıma) İhtiyacı: Bayezid Meydanı'nda kullanıcıların %73'ü alanın kesinlikle yeni bir düzenlemeye ihtiyacının olduğunu düşünürken, %21'i bazı düzenlemelerin yapılabileceğini, %6'sı ise düzenlemeye gerek olmadığını düşünmektedir. Sultanahmet Meydanı'nda kullanıcıların %67'si alanın kesinlikle yeni bir düzenlemeye ihtiyacının olduğunu düşünürken, %29'u bazı düzenlemelerin yapılabileceğini, %4'ü ise düzenlemeye gerek olmadığını söylemektedir. Eminönü Meydanı'nda ise kullanıcıların %71'i alanın kesinlikle yeni bir düzenlemeye ihtiyacının olduğunu düşünürken, %27'si bazı düzenlemelerin yapılabileceğini, %2'si ise düzenlemeye gerek olmadığını düşünmektedir (Şekil 4.21).

Alana İlişkin Genel Veriler

BEYAZIT MEYDANI ANKET ÇALIŞMASI SONUÇLARI VE ANALİZLERİ

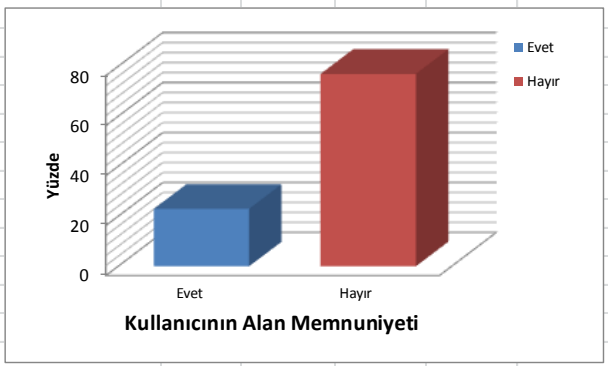

Kullanıcının Alan Memnuniyeti	Frekans	Yüzde (%)	Sıralama	
Evet	9	**9**	**2**	Alanı kullananların alandan memnun olmadıkları görülmektedir.
Hayır	91	**91**	**1**	

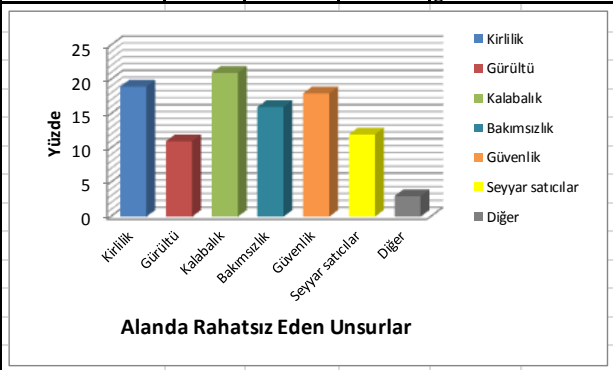

Alanda Rahatsız Eden Unsurlar	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama	
Kirlilik	39	**16**	**3**	Seyyar satıcılar ve bakımsızlık alanın en rahatsız edici unsurlarıdır.
Gürültü	21	**9**	**6**	
Kalabalık	33	**14**	**4**	
Bakımsızlık	54	**23**	**2**	
Güvenlik	27	**11**	**5**	
Seyyar satıcılar	57	**24**	**1**	
Diğer	6	**3**	**7**	

SULTANAHMET MEYDANI ANKET ÇALIŞMASI SONUÇLARI VE ANALİZLERİ

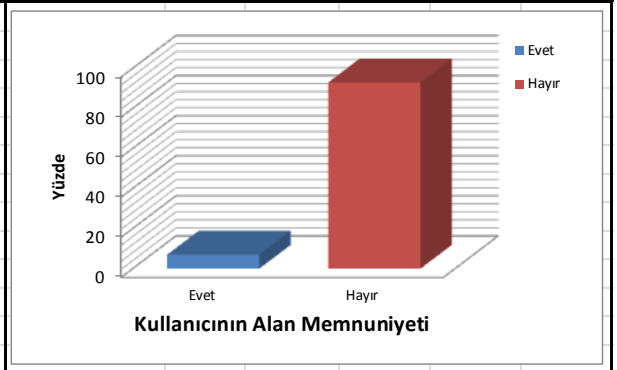

Kullanıcının Alan Memnuniyeti	Frekans	Yüzde (%)	Sıralama	
Evet	23	**23**	**2**	Alanı kullananların alandan memnun olmadıkları görülmektedir.
Hayır	77	**77**	**1**	

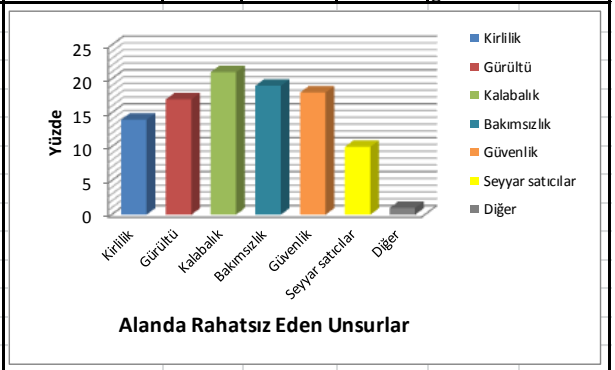

Alanda Rahatsız Eden Unsurlar	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama	
Kirlilik	43	**19**	**2**	Kalabalık, kirlilik ve güvenlik sorunu alanın en rahatsız edici unsurlarıdır.
Gürültü	25	**11**	**6**	
Kalabalık	49	**21**	**1**	
Bakımsızlık	37	**16**	**4**	
Güvenlik	41	**18**	**3**	
Seyyar satıcılar	28	**12**	**5**	
Diğer	7	**3**	**7**	

EMİNÖNÜ MEYDANI ANKET ÇALIŞMASI SONUÇLARI VE ANALİZLERİ

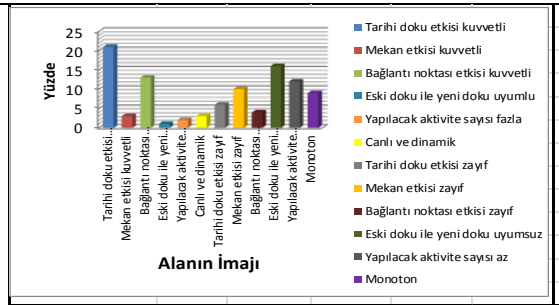
Kullanıcının Alan Memnuniyeti	Frekans	Yüzde (%)	Sıralama	
Evet	7	**7**	**2**	Alanı kullananların alandan memnun olmadıkları görülmektedir.
Hayır	93	**93**	**1**	

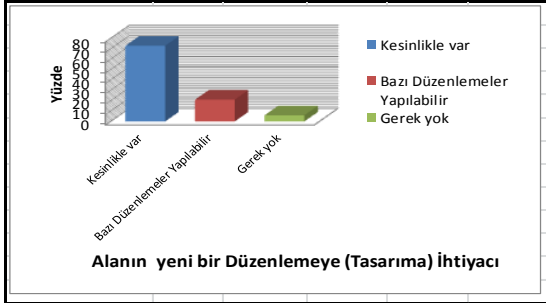
Alanda Rahatsız Eden Unsurlar	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama	
Kirlilik	46	**14**	**5**	Kalabalık, gürültü ve güvenlik sorunu alanın en rahatsız edici unsurlarıdır.
Gürültü	53	**17**	**4**	
Kalabalık	67	**21**	**1**	
Bakımsızlık	61	**19**	**2**	
Güvenlik	59	**18**	**3**	
Seyyar satıcılar	32	**10**	**6**	
Diğer	2	**1**	**7**	

Şekil 4.20. Alana ilişkin genel veriler (Kullanıcıların alan memnuniyeti-Alanda rahatsız eden unsurlar)

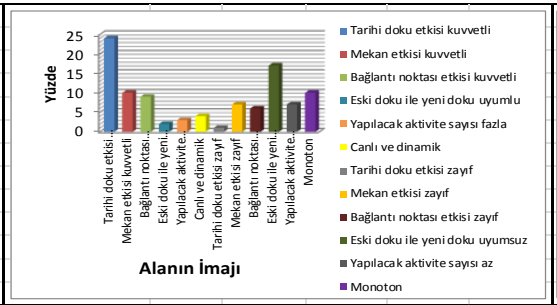
Alana İlişkin Genel Veriler (Devam)

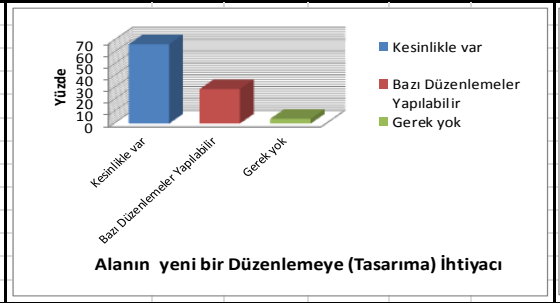
Alanın İmajı	Frekans	Yüzde (%)	Sıralama	
Tarihi doku etkisi kuvvetli	67	**21**	**1**	Alanda tarihi dokunun etkili bir imaj olduğu düşünülmektedir.
Mekan etkisi kuvvetli	11	**3**	**9**	
Bağlantı noktası etkisi kuvvetli	41	**13**	**3**	
Eski doku ile yeni doku uyumlu	3	**1**	**11**	
Yapılacak aktivite sayısı fazla	5	**2**	**10**	
Canlı ve dinamik	9	**3**	**9**	
Tarihi doku etkisi zayıf	18	**6**	**7**	
Mekan etkisi zayıf	32	**10**	**5**	
Bağlantı noktası etkisi zayıf	14	**4**	**8**	
Eski doku ile yeni doku uyumsuz	53	**16**	**2**	
Yapılacak aktivite sayısı az	39	**12**	**4**	
Monoton	28	**9**	**6**	

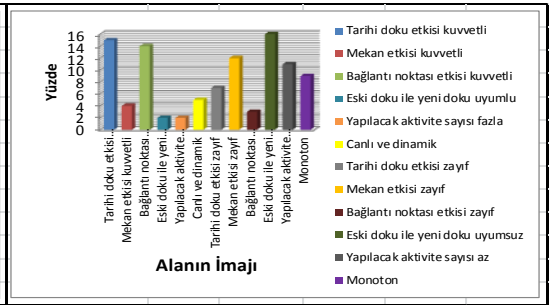
Alanın yeni bir Düzenlemeye (Tasarıma) İhtiyacı	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama	
Kesinlikle var	73	**73**	**1**	Alanın yeniden tasarlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.
Bazı Düzenlemeler Yapılabilir	21	**21**	**2**	
Gerek yok	6	**6**	**3**	

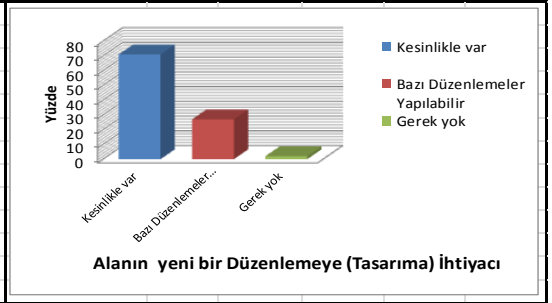
Alanın İmajı	Frekans	Yüzde (%)	Sıralama	
Tarihi doku etkisi kuvvetli	78	**24**	**1**	Alanda tarihi dokunun etkili bir imaj olduğu düşünülmektedir.
Mekan etkisi kuvvetli	32	**10**	**3**	
Bağlantı noktası etkisi kuvvetli	28	**9**	**4**	
Eski doku ile yeni doku uyumlu	8	**2**	**9**	
Yapılacak aktivite sayısı fazla	11	**3**	**8**	
Canlı ve dinamik	13	**4**	**7**	
Tarihi doku etkisi zayıf	3	**1**	**10**	
Mekan etkisi zayıf	24	**7**	**5**	
Bağlantı noktası etkisi zayıf	18	**6**	**6**	
Eski doku ile yeni doku uyumsuz	54	**17**	**2**	
Yapılacak aktivite sayısı az	23	**7**	**5**	
Monoton	33	**10**	**3**	

Alanın yeni bir Düzenlemeye (Tasarıma) İhtiyacı	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama	
Kesinlikle var	67	**67**	**1**	Alanın yeniden tasarlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.
Bazı Düzenlemeler Yapılabilir	29	**29**	**2**	
Gerek yok	4	**4**	**3**	

Alanın İmajı	Frekans	Yüzde (%)	Sıralama	
Tarihi doku etkisi kuvvetli	58	**15**	**2**	Alanda tarihi dokunun etkili bir imaj olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda eski doku ile yeni doku uyumsuz görülmektedir.
Mekan etkisi kuvvetli	17	**4**	**9**	
Bağlantı noktası etkisi kuvvetli	53	**14**	**3**	
Eski doku ile yeni doku uyumlu	6	**2**	**11**	
Yapılacak aktivite sayısı fazla	7	**2**	**11**	
Canlı ve dinamik	20	**5**	**8**	
Tarihi doku etkisi zayıf	28	**7**	**7**	
Mekan etkisi zayıf	48	**12**	**4**	
Bağlantı noktası etkisi zayıf	13	**3**	**10**	
Eski doku ile yeni doku uyumsuz	61	**16**	**1**	
Yapılacak aktivite sayısı az	42	**11**	**5**	
Monoton	35	**9**	**6**	

Alanın yeni bir Düzenlemeye (Tasarıma) İhtiyacı	Frekans	Yüzde(%)	Sıralama	
Kesinlikle var	71	**71**	**1**	Alanın yeniden tasarlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.
Bazı Düzenlemeler Yapılabilir	27	**27**	**2**	
Gerek yok	2	**2**	**3**	

Şekil 4.21. Alana ilişkin genel veriler devam (Alanın İmajı-Alanın yeni bir düzenlemeye ihtiyacı)

4.4.9. Anket verileri arasındaki ilişkiler

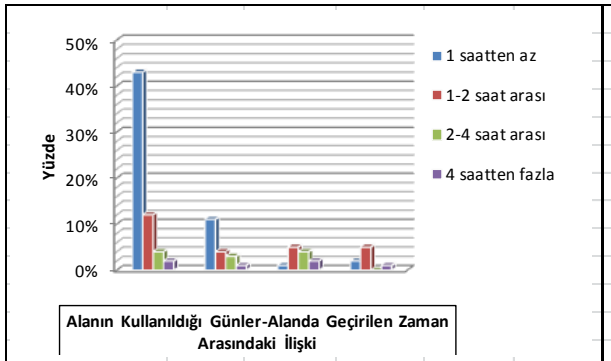
Bu bölümde çalışmaya katkı sağlayacağı düşünülen ve çapraz tablolar yardımıyla değerlendirildiğinde aralarında anlamlı bağıntılar bulunan 9 ilişki incelenmiştir.

Aralarındaki ilişki incelenen değişkenlerin Pearson Ki-kare Testi'ne göre sonuçları incelenmiş ve "p" değerlerine bakılmıştır. Buna göre p değerleri 0,05 ten küçük olan değişkenlerin yorumlaması yapılmıştır.

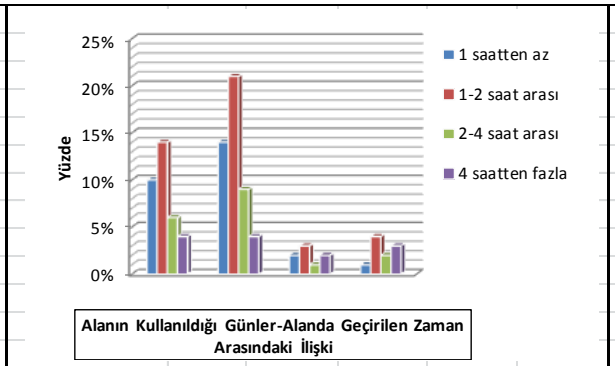
Alanın Kullanıldığı Günler-Alanda Geçirilen Zaman Arasındaki İlişki: Bu iki değişken arasındaki ilişki incelenirken Pearson Ki-kare Testi'ne göre; p: 0,000 sonucu elde edilmiş, buna göre p değeri 0,05'ten küçük olduğu için alanın kullanıldığı günler ile alanda geçirilen zaman arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Bayezid Meydanı'nda, bu iki değişken arasındaki ilişkiye göre; alanı hafta içi kullananların %43'ü alanda bir saatten az kalmakta, alanı hafta sonu kullananların %11'i bir saatten az kalmakta, alanı hem hafta içi ve hafta sonu olmak üzere her zaman kullananların %5'i alanda 1-2 saat kalmaktadır. Alanı değişken olarak kullananların ise %5'i alanda 1-2 saat kalarak zaman geçirmektedir (Şekil 4.22). Buna göre; kullanıcıların alanı en çok hafta içi ve hafta sonu 1 saatten az kullandıkları görülmektedir. Sultanahmet Meydanı'nda, bu iki değişken arasındaki ilişkiye göre; alanı hafta içi kullananların %14'ü 1-2 saat kalarak, hafta sonu kullananların %21'i 1-2 saat kalarak, hem hafta içi ve hafta sonu olmak üzere her zaman kullananların %3'ü alanda 1-2 saat kalarak zaman geçirmektedir. Alanı değişken olarak kullananların ise %4'ü alanda 1-2 saat kalarak zaman geçirmektedir (Çizelge 4.22). Eminönü Meydanı'nda ise, bu iki değişken arasındaki ilişkiye göre; alanı hafta içi kullananların %44'ü alanda bir saatten az kalarak, hafta sonu kullananların %16'sı bir saatten az kalarak, hem hafta içi ve hafta sonu olmak üzere her zaman kullananların %3'ü alanda 2-4 saat kalarak zaman geçirmektedir. Alanı değişken olarak kullananların ise %1'i alanda 1-2 saat kalarak zaman geçirmektedir (Şekil 4.22).

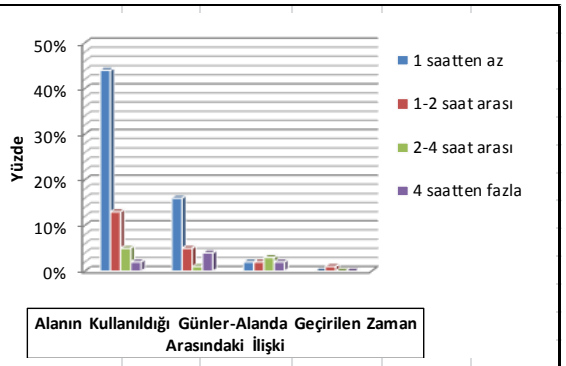
Buna göre; kullanıcıların alanları genel olarak hafta içi ve hafta sonu 1 saatten az kalarak kullandıkları görülmektedir.

Alanda Geçilen Zaman	Alanın Kullanıldığı Günler			
	Hafta içi	Hafta sonu	Her zaman	Değişken
1 saatten az	43%	11%	1%	2%
1-2 saat arası	12%	4%	5%	5%
2-4 saat arası	4%	3%	4%	0%
4 saatten fazla	2%	1%	2%	1%

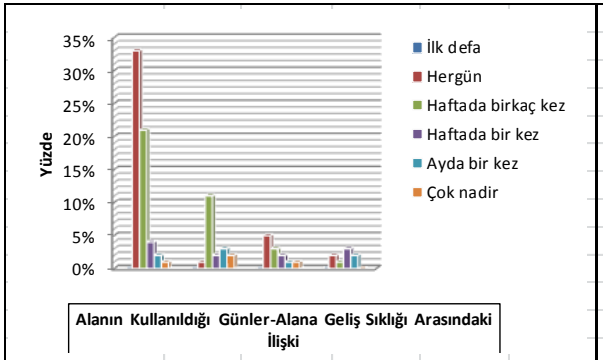

Alanda Geçilen Zaman	Alanın Kullanıldığı Günler			
	Hafta içi	Hafta sonu	Her zaman	Değişken
1 saatten az	10%	14%	2%	1%
1-2 saat arası	14%	21%	3%	4%
2-4 saat arası	6%	9%	1%	2%
4 saatten fazla	4%	4%	2%	3%

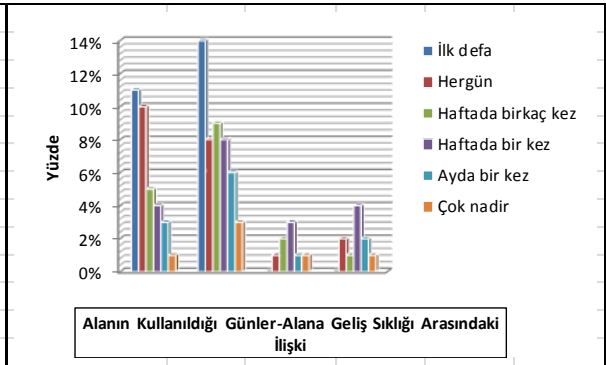

Alanda Geçilen Zaman	Alanın Kullanıldığı Günler			
	Hafta içi	Hafta sonu	Her zaman	Değişken
1 saatten az	44%	16%	2%	0%
1-2 saat arası	13%	5%	2%	1%
2-4 saat arası	5%	1%	3%	0%
4 saatten fazla	2%	4%	2%	0%

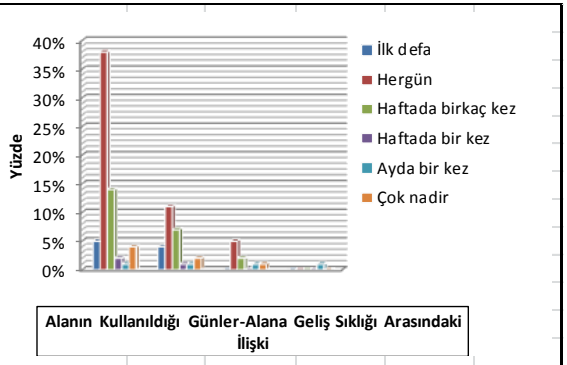
Şekil 4.22. Alanda geçirilen zaman-alanın kullanıldığı günler ilişkisi

Alana Geliş Sıklığı	Alanın Kullanıldığı Günler			
	Hafta içi	Hafta sonu	Her zaman	Değişken
İlk defa	0%	0%	0%	0%
Hergün	33%	1%	5%	2%
Haftada birkaç kez	21%	11%	3%	1%
Haftada bir kez	4%	2%	2%	3%
Ayda bir kez	2%	3%	1%	2%
Çok nadir	1%	2%	1%	0%

Alana Geliş Sıklığı	Alanın Kullanıldığı Günler			
	Hafta içi	Hafta sonu	Her zaman	Değişken
İlk defa	11%	14%	0%	0%
Hergün	10%	8%	1%	2%
Haftada birkaç kez	5%	9%	2%	1%
Haftada bir kez	4%	8%	3%	4%
Ayda bir kez	3%	6%	1%	2%
Çok nadir	1%	3%	1%	1%

Alana Geliş Sıklığı	Alanın Kullanıldığı Günler			
	Hafta içi	Hafta sonu	Her zaman	Değişken
İlk defa	5%	4%	0%	0%
Hergün	38%	11%	5%	0%
Haftada birkaç kez	14%	7%	2%	0%
Haftada bir kez	2%	1%	0%	0%
Ayda bir kez	1%	1%	1%	1%
Çok nadir	4%	2%	1%	0%

Şekil 4.23. Alana geliş sıklığı -alanın kullanıldığı günler ilişkisi

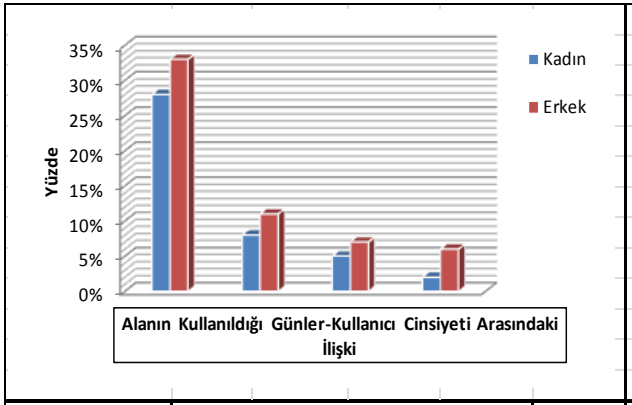
Alanın Kullanıldığı Günler-Alana Geliş Sıklığı Arasındaki İlişki: Bu iki değişken arasındaki ilişki incelenirken Pearson Ki-kare Testi'ne göre; p: 0,000 sonucu elde edilmiş, buna göre p değeri 0,05'ten küçük olduğu için alanın kullanıldığı günler ile alana geliş sıklığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Bayezid Meydanı'nda, bu iki değişken arasındaki ilişkiye göre; alanı hafta içi kullananların %33'ü hemen her gün, alanı yalnızca hafta sonu kullananların %11'i haftada birkaç kez, her zaman kullananların %5'i her gün alana gelmektedir. Alanı değişken olarak kullananların; %3'ü haftada bir kez alanı kullanmaktadır. Sultanahmet Meydanı'nda, bu iki değişken arasındaki ilişkiye göre; alanı hafta içi kullananların %11'i ilk defa, alanı yalnızca hafta sonu kullananların %14'ü ilk defa alana gelmişlerdir. Alanı her zaman kullananların %3'ü haftada birkaç kez, alanı değişken olarak kullananların ise; %4'ü haftada bir kez alana gelmektedir. Eminönü Meydanı'nda ise bu iki değişken arasındaki ilişkiye göre; alanı hafta içi kullananların %38'i hemen her gün, yalnızca hafta sonu kullananların %11'i hemen her gün, her zaman kullananların %5'i her gün alana gelmektedir. Alanı değişken olarak kullananların ise; %1'i ayda bir kez alana gelmektedir (Şekil 4.23).

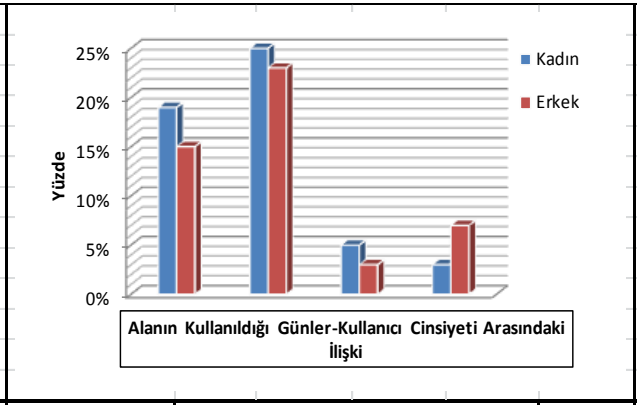
Alanın Kullanıldığı Günler-Kullanıcı Cinsiyeti Arasındaki İlişki: Bu iki değişken arasındaki ilişki incelenirken Pearson Ki-kare Testi'ne göre; p: 0,002 sonucu elde edilmiş, buna göre p değeri 0,05'ten küçük olduğu için alanın kullanıldığı günler ile kullanıcı cinsiyeti arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Bayezid Meydanı'nda, bu iki değişken arasındaki ilişkiye göre; alanı hafta içi kullananların %33'ü erkek, hafta sonu kullananların % 11'i erkek, hafta içi ve hafta sonu olmak üzere her zaman kullananların % 7'si erkek, değişken olarak kullananların %6'sı erkektir. Sultanahmet Meydanı'nda, bu iki değişken arasındaki ilişkiye göre; alanı hafta içi kullananların %19'u kadın, hafta sonu kullananların %25'i kadın, hafta içi ve hafta sonu olmak üzere her zaman kullananların %5'i kadın, değişken olarak kullananların %7'si erkektir. Eminönü Meydanı'nda, bu iki değişken arasındaki ilişkiye göre; alanı hafta içi kullananların %40'ı erkek, hafta sonu kullananların %15'i erkek, hafta içi ve hafta sonu olmak üzere her zaman kullananların %6'sı erkek, değişken olarak kullananların %1'i erkektir (Şekil 4.24).

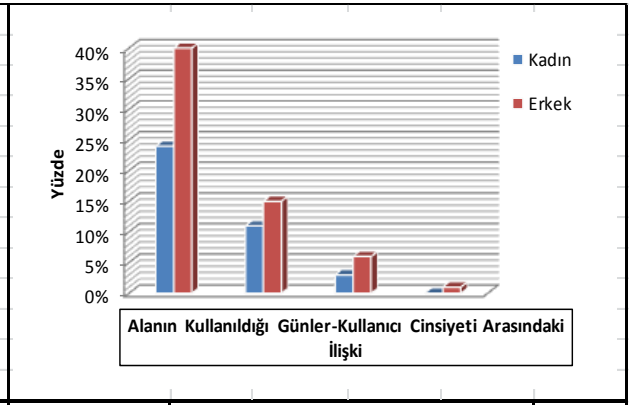
Buna göre; Bayezid ve Eminönü Meydanlarında alanı çoğunlukla erkekler kullanırken Sultanahmet Meydanı'nda kadın ve erkek yoğunluğunda denge olduğu görülmektedir.

Kullanıcı Cinsiyeti	Alanın Kullanıldığı Günler			
	Hafta içi	Hafta sonu	Her zaman	Değişken
Kadın	28%	8%	5%	2%
Erkek	33%	11%	7%	6%

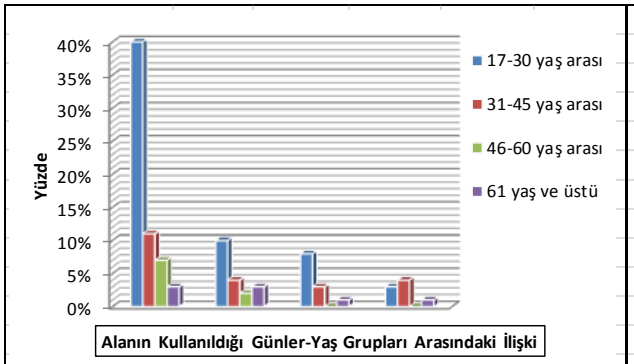

Kullanıcı Cinsiyeti	Alanın Kullanıldığı Günler			
	Hafta içi	Hafta sonu	Her zaman	Değişken
Kadın	19%	25%	5%	3%
Erkek	15%	23%	3%	7%

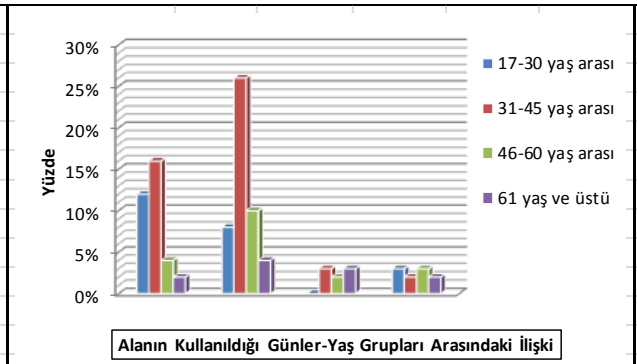

Kullanıcı Cinsiyeti	Alanın Kullanıldığı Günler			
	Hafta içi	Hafta sonu	Her zaman	Değişken
Kadın	24%	11%	3%	0%
Erkek	40%	15%	6%	1%

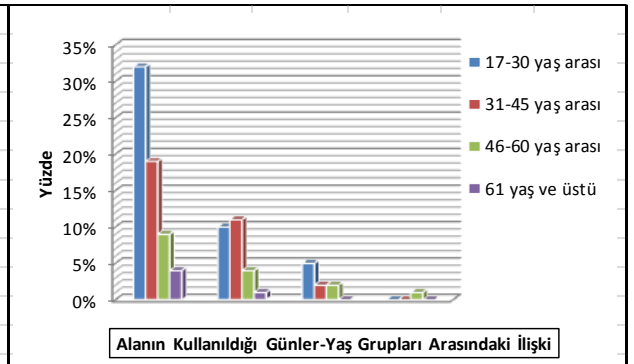
Şekil 4.24. Kullanıcı cinsiyeti-alanın kullanıldığı günler ilişkisi

Kullanıcıların Yaş Grupları	Alanın Kullanıldığı Günler			
	Hafta içi	Hafta sonu	Her zaman	Değişken
17-30 yaş arası	40%	10%	8%	3%
31-45 yaş arası	11%	4%	3%	4%
46-60 yaş arası	7%	2%	0%	0%
61 yaş ve üstü	3%	3%	1%	1%

Kullanıcıların Yaş Grupları	Alanın Kullanıldığı Günler			
	Hafta içi	Hafta sonu	Her zaman	Değişken
17-30 yaş arası	12%	8%	0%	3%
31-45 yaş arası	16%	26%	3%	2%
46-60 yaş arası	4%	10%	2%	3%
61 yaş ve üstü	2%	4%	3%	2%

Kullanıcıların Yaş Grupları	Alanın Kullanıldığı Günler			
	Hafta içi	Hafta sonu	Her zaman	Değişken
17-30 yaş arası	32%	10%	5%	0%
31-45 yaş arası	19%	11%	2%	0%
46-60 yaş arası	9%	4%	2%	1%
61 yaş ve üstü	4%	1%	0%	0%

Şekil 4.25. Kullanıcı yaş grupları-alanın kullanıldığı günler ilişkisi

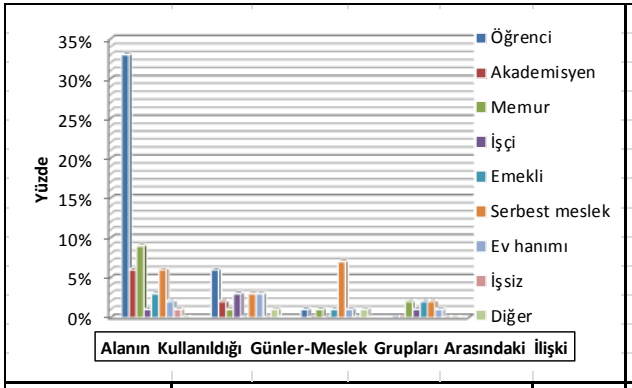
Alanın Kullanıldığı Günler-Kullanıcıların Yaş Grupları Arasındaki İlişki: Bu iki değişken arasındaki ilişki incelenirken Pearson Ki-kare Testi'ne göre; p: 0,004 sonucu elde edilmiş, buna göre p değeri 0,05'ten küçük olduğu için alanın kullanıldığı günler ile kullanıcıların yaş grupları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Bayezid Meydanı'nda, bu iki değişken arasındaki ilişkiye göre; alanı hafta içi kullananların %40'ı 17-30 yaş arasında, hafta sonu alanı kullananların %10'u 17-30 yaş arasında, her zaman kullananların %8'i 17-30 yaş arasında, değişken olarak kullananların ise; %4'ü 31-45 yaş arasındadır. Sultanahmet Meydanı'nda, bu iki değişken arasındaki ilişkiye göre; alanı hafta içi kullananların %16'sı 31-45 yaş arasında, hafta sonu alanı kullananların %26'sı 31-45 yaş arasında, her zaman kullananların %3'ü 31-45 yaş arasında, değişken olarak kullananların ise; %3'ü 46-60 yaş arasındadır. Eminönü Meydanı'nda, bu iki değişken arasındaki ilişkiye göre; alanı hafta içi kullananların %32'si 17-30 yaş arasında, hafta sonu alanı kullananların %11'i 31-45 yaş arasında, her zaman kullananların %5'i 17-30 yaş arasında, değişken olarak kullananların ise; %1'i 46-60 yaş arasındadır (Şekil 4.25).

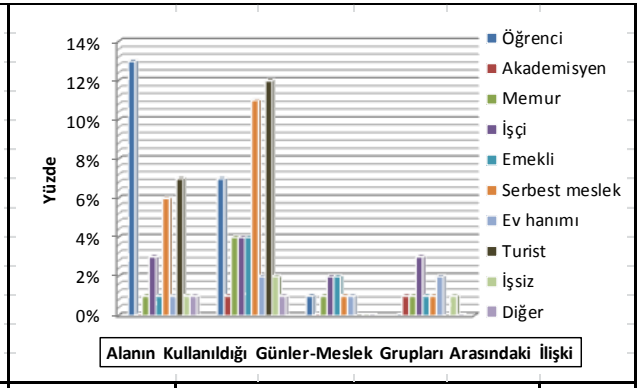
Buna göre; Bayezid ve Eminönü Meydanları en çok hafta içi 17-30 yaş grubu tarafından, Sultanahmet Meydanı ise hafta sonu 31-45 yaş grubu tarafından kullanılmaktadır.

Alanın Kullanıldığı Günler-Kullanıcıların Meslek Grupları Arasındaki İlişki: Bu iki değişken arasındaki ilişki incelenirken Pearson Ki-kare Testi'ne göre; p: 0,000 sonucu elde edilmiş, buna göre p değeri 0,05'ten küçük olduğu için alanın kullanıldığı günler ile kullanıcıların meslek grupları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

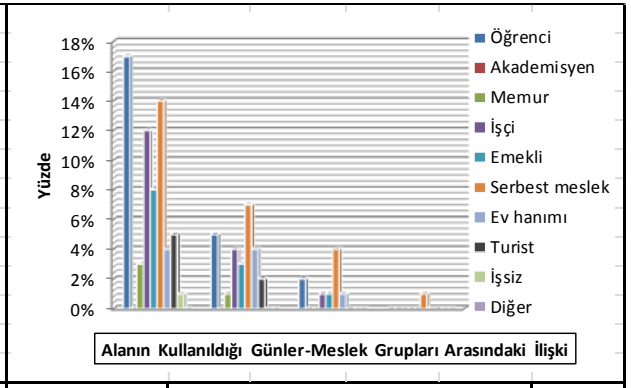
Bayezid Meydanı'nda bu iki değişken arasındaki ilişkiye göre; alanı hafta içi kullananların %33'ü öğrenci, hafta sonu kullananların %6'sı öğrenci, hafta içi ve hafta sonu olmak üzere her zaman kullananların %7'si serbest meslek sahibi, değişken olarak kullananların ise; %2'si, memur, %2'si emeklidir. Sultanahmet Meydanı'nda bu iki değişken arasındaki ilişkiye göre; alanı hafta içi kullananların %13'ü öğrenci, hafta sonu kullananların ise %12'si turist, hafta içi ve hafta sonu olmak üzere her zaman kullananların %2'si emekli, değişken olarak kullananların ise; %3'ü işçidir. Eminönü Meydanı'nda bu iki değişken arasındaki ilişkiye göre; alanı hafta içi kullananların %17'si öğrenci, hafta sonu kullananların %7'si serbest meslek sahibi, hafta içi ve hafta sonu olmak üzere her zaman kullananların %4'ü serbest meslek sahibi, değişken olarak kullananların ise; %1'i serbest meslek sahibidir. (Şekil 4.26). Alanlarda öğrenci kullanımlarının ve serbest meslek gruplarının yoğunluğu göze çarpmaktadır.

Kullanıcıların Meslek Grupları	Alanın Kullanıldığı Günler			
	Hafta içi	Hafta sonu	Her zaman	Değişken
Öğrenci	33%	6%	1%	0%
Akademisyen	6%	2%	0%	0%
Memur	9%	1%	1%	2%
İşçi	1%	3%	0%	1%
Emekli	3%	0%	1%	2%
Serbest meslek	6%	3%	7%	2%
Ev hanımı	2%	3%	1%	1%
Turist	0%	0%	0%	0%
İşsiz	1%	0%	0%	0%
Diğer	0%	1%	1%	0%

Kullanıcıların Meslek Grupları	Alanın Kullanıldığı Günler			
	Hafta içi	Hafta sonu	Her zaman	Değişken
Öğrenci	13%	7%	1%	0%
Akademisyen	0%	1%	0%	1%
Memur	1%	4%	1%	1%
İşçi	3%	4%	2%	3%
Emekli	1%	4%	2%	1%
Serbest meslek	6%	11%	1%	1%
Ev hanımı	1%	2%	1%	2%
Turist	7%	12%	0%	0%
İşsiz	1%	2%	0%	1%
Diğer	1%	1%	0%	0%

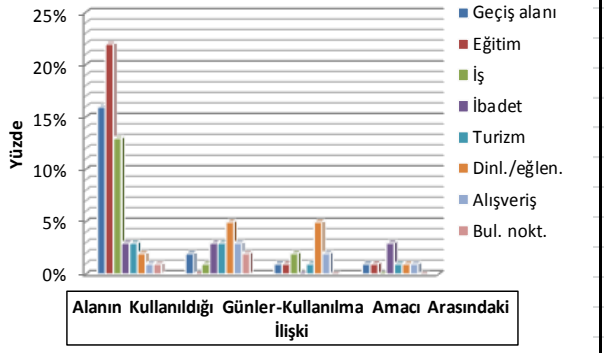
Kullanıcıların Meslek Grupları	Alanın Kullanıldığı Günler			
	Hafta içi	Hafta sonu	Her zaman	Değişken
Öğrenci	17%	5%	2%	0%
Akademisyen	0%	0%	0%	0%
Memur	3%	1%	0%	0%
İşçi	12%	4%	1%	0%
Emekli	8%	3%	1%	0%
Serbest meslek	14%	7%	4%	1%
Ev hanımı	4%	4%	1%	0%
Turist	5%	2%	0%	0%
İşsiz	1%	0%	0%	0%
Diğer	0%	0%	0%	0%

Şekil 4.26. Kullanıcı meslek grupları -alanın kullanıldığı günler ilişkisi

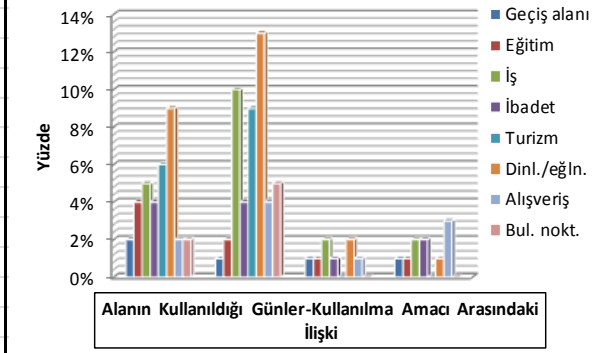
Alanın Kullanıldığı Günler-Alanın Kullanılma Amacı Arasındaki İlişki: Bu iki değişken arasındaki ilişki incelenirken Pearson Ki-kare Testi'ne göre; p: 0,006 sonucu elde edilmiş, buna göre p değeri 0,05'ten küçük olduğu için alanın kullanıldığı günler ile kullanılma amacı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Bayezid Meydanı'nda bu iki değişken arasındaki ilişkiye göre; alana hafta içi gelenlerin %22'si eğitim amacıyla, hafta sonu kullananların %5'i dinlenme/eğlenme amacıyla, hafta içi ve hafta sonu olmak üzere her zaman kullananların %5'i dinlenme/eğlenme amacıyla, değişken olarak kullananların ise %3'ü ibadet amacıyla alanı kullanmaktadır. Sultanahmet Meydanı'nda bu iki değişken arasındaki ilişkiye göre; alana hafta içi gelenlerin %9'u dinlenme/eğlence amacıyla, hafta sonu kullananların %13'ü dinlenme/eğlenme amacıyla, hafta içi ve hafta sonu olmak üzere her zaman kullananların %2'si dinlenme/eğlenme amacıyla, değişken olarak kullananların ise %3'ü alışveriş amacıyla alanı kullanmaktadır. Eminönü Meydanı'nda ise bu iki değişken arasındaki ilişkiye göre; alana hafta içi gelenlerin %16'sı geçiş amacıyla, hafta sonu kullananların %6'sı geçiş, %6'sı alışveriş amacıyla, hafta içi ve hafta sonu olmak üzere her zaman kullananların %3'ü iş amacıyla, değişken olarak kullananların ise %1'i ibadet amacıyla alanı kullanmaktadır (Şekil 4.27).

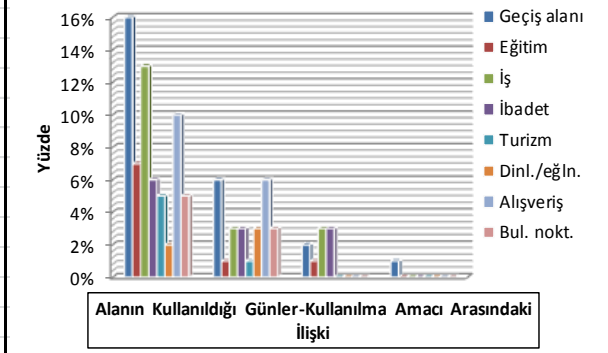
Buna göre; Bayezid Meydanı'nda eğitim amacıyla kullanımda İstanbul Üniversitesinin etkisi açıkça görülmektedir. Sultanahmet Meydanı'nın dinlenme/eğlenme amacı ile kullanımındaki yoğunluk, alanın turist yoğunluğunun fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Eminönü Meydanı'nın ise geçiş alanı olarak kullanıldığı görülmektedir.

Alanın Kullanılma Amacı	Alanın Kullanıldığı Günler			
	Hafta içi	Hafta sonu	Her zaman	Değişken
Geçiş alanı	16%	2%	1%	1%
Eğitim	22%	0%	1%	1%
İş	13%	1%	2%	0%
İbadet	3%	3%	0%	3%
Turizm	3%	3%	1%	1%
Dinl./eğln.	2%	5%	5%	1%
Alışveriş	1%	3%	2%	1%
Bul. nokt.	1%	2%	0%	0%

Alanın Kullanılma Amacı	Alanın Kullanıldığı Günler			
	Hafta içi	Hafta sonu	Her zaman	Değişken
Geçiş alanı	2%	1%	1%	1%
Eğitim	4%	2%	1%	1%
İş	5%	10%	2%	2%
İbadet	4%	4%	1%	2%
Turizm	6%	9%	0%	0%
Dinl./eğln.	9%	13%	2%	1%
Alışveriş	2%	4%	1%	3%
Bul. nokt.	2%	5%	0%	0%

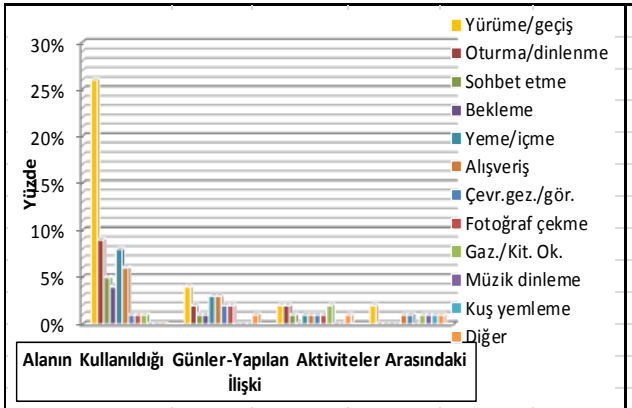
Alanın Kullanılma Amacı	Alanın Kullanıldığı Günler			
	Hafta içi	Hafta sonu	Her zaman	Değişken
Geçiş alanı	16%	6%	2%	1%
Eğitim	7%	1%	1%	0%
İş	13%	3%	3%	0%
İbadet	6%	3%	3%	0%
Turizm	5%	1%	0%	0%
Dinl./eğln.	2%	3%	0%	0%
Alışveriş	10%	6%	0%	0%
Bul. nokt.	5%	3%	0%	0%

Şekil 4.27. Alanın kullanılma amacı -alanın kullanıldığı günler ilişkisi

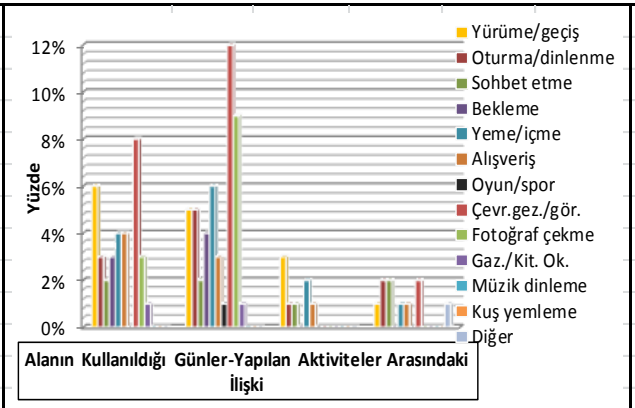
Alanın Kullanıldığı Günler-Alanda Yapılan Aktiviteler Arasındaki İlişki: Bu iki değişken arasındaki ilişki incelenirken Pearson Ki-kare Testi'ne göre; p: 0,002 sonucu elde edilmiş, buna göre p değeri 0,05'ten küçük olduğu için alanın kullanıldığı günler ile alanda yapılan aktiviteler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Bayezid Meydanı'nda bu iki değişken arasındaki ilişkiye göre; alanı hafta içi kullananların %26'sı alanda yürüme/geçiş, hafta sonu kullananların %4'ü yürüme/geçiş, hafta içi ve hafta sonu olmak üzere her zaman gelenlerin %2'si alanda oturma/dinlenme, %2'si ise alanda gazete/kitap okuma aktivitelerini gerçekleştirmektedir. Alana değişken olarak gelen kullanıcıların ise %2'si yürüme/geçiş aktivitesini yapmaktadır. Sultanahmet Meydanı'nda bu iki değişken arasındaki ilişkiye göre; alanı hafta içi kullananların %8'i alanda çevreyi gezip/ görme, hafta sonu kullananların %12'si çevreyi gezip/ görme, hafta içi ve hafta sonu olmak üzere her zaman gelenlerin %3'ü alanda yürüme/geçiş aktivitelerini gerçekleştirmektedir. Alana değişken olarak gelen kullanıcıların ise %2'si oturma/dinlenme aktivitesini yapmaktadır. Eminönü Meydanı'nda bu iki değişken arasındaki ilişkiye göre; alanı hafta içi kullananların %31'i alanda yürüme/geçiş, hafta sonu kullananların %10'u yürüme/geçiş, hafta içi ve hafta sonu olmak üzere her zaman gelenlerin %3'ü alanda yürüme/geçiş, değişken olarak gelen kullanıcıların ise %1'i yürüme/geçiş aktivitesini yapmaktadır (Şekil 4.28).

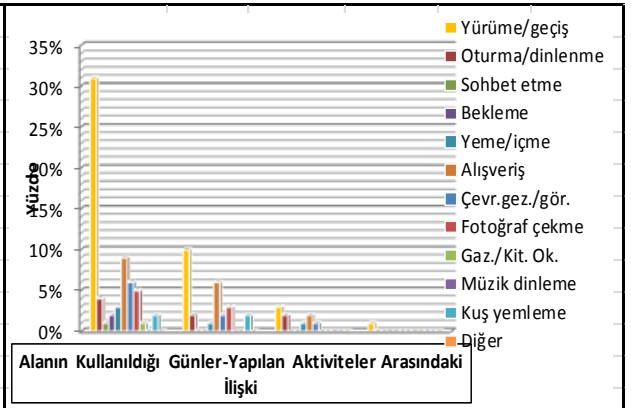
Buna göre; kullanıcılar Bayezid ve Eminönü Meydanlarını daha çok yürüme/geçiş işlevi için kullanırken Sultanahmet Meydanı'nı ise gezip/görme amaçlı kullanmaktadır.

Alanda Yapılan Aktiviteler	Alanın Kullanıldığı Günler			
	Hafta içi	Hafta sonu	Her zaman	Değişken
Yürüme/geçiş	26%	4%	2%	2%
Oturma/dinlenme	9%	2%	2%	0%
Sohbet etme	5%	1%	1%	0%
Bekleme	4%	1%	0%	0%
Yeme/içme	8%	3%	1%	0%
Alışveriş	6%	3%	1%	1%
Oyun-spor	0%	0%	0%	0%
Çevr.gez./gör.	1%	2%	1%	1%
Fotoğraf çekme	1%	2%	1%	0%
Gaz./Kit. Ok.	1%	0%	2%	1%
Müzik dinleme	0%	0%	0%	1%
Kuş yemleme	0%	0%	0%	1%
Diğer	0%	1%	1%	1%

Alanda Yapılan Aktiviteler	Alanın Kullanıldığı Günler			
	Hafta içi	Hafta sonu	Her zaman	Değişken
Yürüme/geçiş	6%	5%	3%	1%
Oturma/dinlenme	3%	5%	1%	2%
Sohbet etme	2%	2%	1%	2%
Bekleme	3%	4%	0%	0%
Yeme/içme	4%	6%	2%	1%
Alışveriş	4%	3%	1%	1%
Oyun/spor	0%	1%	0%	0%
Çevr.gez./gör.	8%	12%	0%	2%
Fotoğraf çekme	3%	9%	0%	0%
Gaz./Kit. Ok.	1%	1%	0%	0%
Müzik dinleme	0%	0%	0%	0%
Kuş yemleme	0%	0%	0%	0%
Diğer	0%	0%	0%	1%

Alanda Yapılan Aktiviteler	Alanın Kullanıldığı Günler			
	Hafta içi	Hafta sonu	Her zaman	Değişken
Yürüme/geçiş	31%	10%	3%	1%
Oturma/dinlenme	4%	2%	2%	0%
Sohbet etme	1%	0%	0%	0%
Bekleme	2%	0%	0%	0%
Yeme/içme	3%	1%	1%	0%
Alışveriş	9%	6%	2%	0%
Oyun/spor	0%	0%	0%	0%
Çevr.gez./gör.	6%	2%	1%	0%
Fotoğraf çekme	5%	3%	0%	0%
Gaz./Kit. Ok.	1%	0%	0%	0%
Müzik dinleme	0%	0%	0%	0%
Kuş yemleme	2%	2%	0%	0%
Diğer	0%	0%	0%	0%

Şekil 4.28. Alanda yapılan aktiviteler -alanın kullanıldığı günler ilişkisi

Alanın Kullanıldığı Günler-Alanda Bulunulan Saatler Arasındaki İlişki: Bu iki değişken arasındaki ilişki incelenirken Pearson Ki-kare Testi'ne göre; p: 0,001 sonucu elde edilmiş, buna göre p değeri 0,05'ten küçük olduğu için alanın kullanıldığı günler ile alanda bulunulan saatler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Bayezid Meydanı'nda bu iki değişken arasındaki ilişkiye göre; hafta içi kullanıcıların %15'i 12:00-14:00 saatleri arasında, hafta sonu kullanıcıların %4'ü 10:00-12:00 saatleri arasında, %4'ü 12:00-14:00 saatleri arasında ve yine %4'ü 16:00-18:00 saatleri arasında alanı kullanmaktadır. Alanı hafta içi ve hafta sonu olmak üzere her zaman kullananların; %3'ü 12:00-14:00 saatleri arasında, değişken olarak kullananların ise; %2'si 12:00-14:00 saatleri arasında alanı kullanmaktadır. Sultanahmet Meydanı'nda bu iki değişken arasındaki ilişkiye göre; hafta içi kullanıcıların %9'u 12:00-14:00 saatleri arasında, hafta sonu kullanıcıların %12'si 12:00-14:00 saatleri arasında, hafta içi ve hafta sonu olmak üzere her zaman kullananların; %3'ü 14:00-16:00 saatleri arasında, değişken olarak kullananların ise; %2'si 08:00-10:00 saatleri arasında, %2'si de 10:00-12:00 saatleri arasında alanı kullanmaktadır. Eminönü Meydanı'nda ise bu iki değişken arasındaki ilişkiye göre; hafta içi kullanıcıların %13'ü 12:00-14:00 saatleri arasında, hafta sonu kullanıcıların %6'ü 16:00-18:00 saatleri arasında, hafta içi ve hafta sonu olmak üzere her zaman kullananların; %3'ü 14:00-16:00 saatleri arasında, değişken olarak kullananların ise; %2'si 08:00-10:00 saatleri arasında alanı kullanmaktadır (Şekil 4.29).

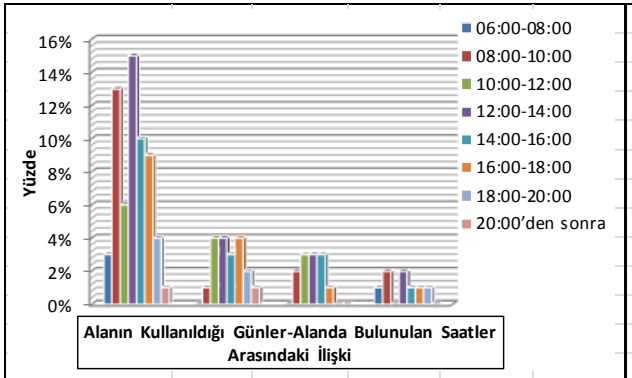
Buna göre; her üç alanın, özellikle hafta içi yoğun olarak kullanıldığı zaman aralığı 12:00-14:00 saatleri arasıdır.

Alanda Geçirilen Zaman-Alanı Kullanım Amacı Arasındaki İlişki: Bu iki değişken arasındaki ilişki incelenirken Pearson Ki-kare Testi'ne göre; p: 0,002 sonucu elde edilmiş, buna göre p değeri 0,05'ten küçük olduğu için alanın kullanıldığı günler ile alanda bulunulan saatler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

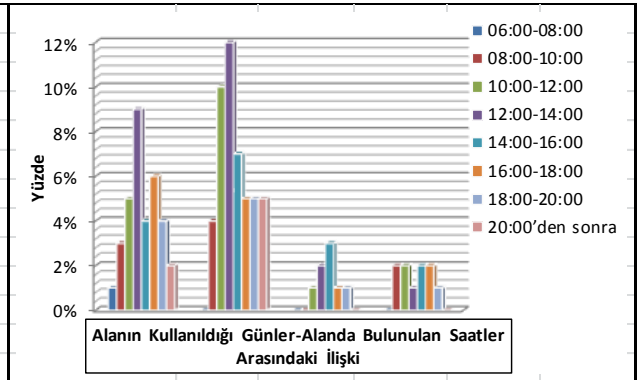
Bayezid Meydanı'nda bu iki değişken arasındaki ilişkiye göre; alanda 1 saatten az zaman geçirenlerin %17'si geçiş alanı, alanda 1-2 saat arası zaman geçiren kullanıcıların %9'u eğitim, 2-4 saat arasında zaman geçiren kullanıcıların %4'ü dinlenme/eğlenme amacıyla alanı kullanmaktadır. Alanda 4 saatten fazla zaman geçiren kullanıcıların ise %3'ü alışveriş amacıyla alanı kullandığı görülmektedir. Sultanahmet Meydanı'nda bu iki değişken arasındaki ilişkiye göre; alanda 1 saatten az zaman geçirenlerin %7'si dinlenme/eğlence, alanda 1-2 saat arası zaman geçiren kullanıcıların %11'i dinlenme/eğlence, 2-4 saat arasında zaman geçiren kullanıcıların %5'i iş amacı ile alanı kullanmaktadır. Alanı 4 saatten fazla zaman geçiren kullanıcıların ise %5'i eğitim amacıyla alanı kullandığı görülmektedir. Eminönü Meydanı'nda

ise bu iki değişken arasındaki ilişkiye göre; alanda 1 saatten az zaman geçirenlerin %25'i geçiş alanı, alanda 1-2 saat arası zaman geçiren kullanıcıların %6'sı iş, 2-4 saat arasında zaman geçiren kullanıcıların %3'ü eğitim, %3'ü ise alışveriş amacıyla alanı kullanmaktadır. Alanda 4 saatten fazla zaman geçiren kullanıcıların ise %3'ü iş amacıyla alanı kullandığı görülmektedir (Şekil 4.30).

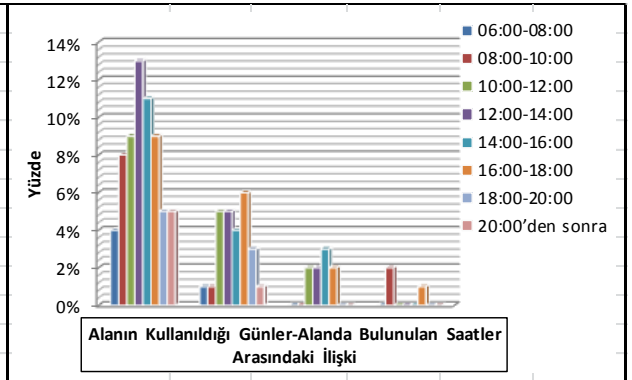
Buna göre; Sultanahmet Meydanı'nda turizmin etkisi dinlenme/eğlenme eylemine dönüşmektedir. Bayezid Meydanı'nda ise eğitim ve geçiş en yoğun eylemler olarak görülmektedir. Eminönü Meydanı'nda ise geçiş eylemi çok önemli bir eylem olarak analiz edilmiştir. Bu sonuç Eminönü Meydanı'nın konumunun önemli olduğunun bir göstergesidir.

Alanda En Çok Bulunulan Saatler	Alanın Kullanıldığı Günler			
	Hafta içi	Hafta sonu	Her zaman	Değişken
06:00-08:00	3%	0%	0%	1%
08:00-10:00	13%	1%	2%	2%
10:00-12:00	6%	4%	3%	0%
12:00-14:00	15%	4%	3%	2%
14:00-16:00	10%	3%	3%	1%
16:00-18:00	9%	4%	1%	1%
18:00-20:00	4%	2%	0%	1%
20:00'den sonra	1%	1%	0%	0%

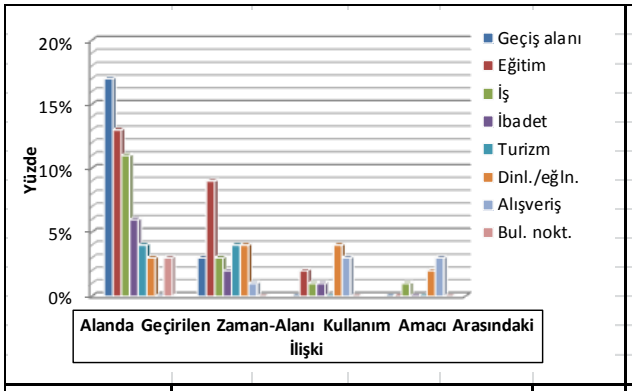

Alanda En Çok Bulunulan Saatler	Alanın Kullanıldığı Günler			
	Hafta içi	Hafta sonu	Her zaman	Değişken
06:00-08:00	1%	0%	0%	0%
08:00-10:00	3%	4%	0%	2%
10:00-12:00	5%	10%	1%	2%
12:00-14:00	9%	12%	2%	1%
14:00-16:00	4%	7%	3%	2%
16:00-18:00	6%	5%	1%	2%
18:00-20:00	4%	5%	1%	1%
20:00'den sonra	2%	5%	0%	0%

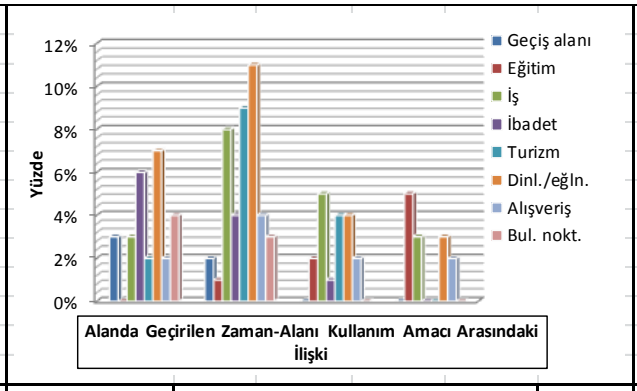

Alanda En Çok Bulunulan Saatler	Alanın Kullanıldığı Günler			
	Hafta içi	Hafta sonu	Her zaman	Değişken
06:00-08:00	4%	1%	0%	0%
08:00-10:00	8%	1%	0%	2%
10:00-12:00	9%	5%	2%	0%
12:00-14:00	13%	5%	2%	0%
14:00-16:00	11%	4%	3%	0%
16:00-18:00	9%	6%	2%	1%
18:00-20:00	5%	3%	0%	0%
20:00'den sonra	5%	1%	0%	0%

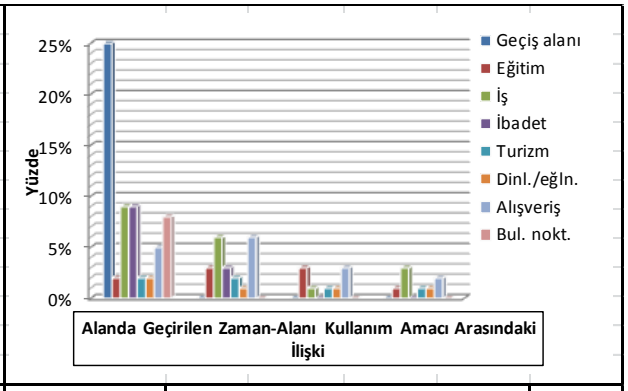
Şekil 4.29. Alanda en çok bulunulan saatler - Alanın kullanıldığı günler ilişkisi

Alanı Kullanım Amacı	Alanda Geçirilen Zaman			
	1 saatten az	1-2 saat arası	2-4 saat arası	4 saatten fazla
Geçiş alanı	17%	3%	0%	0%
Eğitim	13%	9%	2%	0%
İş	11%	3%	1%	1%
İbadet	6%	2%	1%	0%
Turizm	4%	4%	0%	0%
Dinl./eğln.	3%	4%	4%	2%
Alışveriş	0%	1%	3%	3%
Bul. nokt.	3%	0%	0%	0%

Alanı Kullanım Amacı	Alanda Geçirilen Zaman			
	1 saatten az	1-2 saat arası	2-4 saat arası	4 saatten fazla
Geçiş alanı	3%	2%	0%	0%
Eğitim	0%	1%	2%	5%
İş	3%	8%	5%	3%
İbadet	6%	4%	1%	0%
Turizm	2%	9%	4%	0%
Dinl./eğln.	7%	11%	4%	3%
Alışveriş	2%	4%	2%	2%
Bul. nokt.	4%	3%	0%	0%

Alanı Kullanım Amacı	Alanda Geçirilen Zaman			
	1 saatten az	1-2 saat arası	2-4 saat arası	4 saatten fazla
Geçiş alanı	25%	0%	0%	0%
Eğitim	2%	3%	3%	1%
İş	9%	6%	1%	3%
İbadet	9%	3%	0%	0%
Turizm	2%	2%	1%	1%
Dinl./eğln.	2%	1%	1%	1%
Alışveriş	5%	6%	3%	2%
Bul. nokt.	8%	0%	0%	0%

Şekil 4.30. Alanın kullanım amacı-alanda geçirilen zaman ilişkisi

4.4.10. Anket verileri genel değerlendirme

Anket verilene göre ortaya çıkan sonuçlarda; üç meydanın birbirinden farklı yapılarından dolayı farklı işlevselliklere sahip olduğu görülmektedir. Üç meydanında aynı bölgede yer almasına ve bir aks ile bir birine bağlı olmasına rağmen, farklı niteliklere sahip olduğu kullanıcıların analiz edilmesi ile belirlenmiştir.

Bayezid Meydanı ve çevresinde; kullanıcıların daha çok 17-30 yaş grubuna dâhil olduğu görülmektedir. Bunun en büyük nedeni İstanbul Üniversitesi'nin bu alanda yer almasıdır. Üniversitenin birçok fakültesi meydanı çevreleyen civar alanlarda yer almaktadır. Özellikle genç nüfusun alanı kullanması alan için pozitif bir değerdir. Genç kullanıcılar meydanın dinamik ve hareketli olmasını sağlayacak önemli bir etmendir. Fakat alanın kullanıcılara göre, yanlış, yetersiz tasarımı ve barındırdığı sorunları, bu avantajın değerlendirilmesini engellemektedir. Böylelikle alan hedef kullanıcılar nezdinde sadece geçiş işlevine yönelik hizmet vermektedir. Alanda odak noktalar olan Bayezid Camii, Sahaflar, Kapalı Çarşı, İstanbul Üniversitesi'ne göre alt odaklar olarak görülmektedir. Bu odaklar sayesinde iş, alışveriş ve gezme işlevleri alanda yer bulmaktadır. Alanın geçiş bağlantılı olması önemini artırmaktadır. Özellikle Divan Yolu Caddesi ile Vezneciler aksını bir birine bağlayan bir konumda olması geçiş işlevini güçlendirmektedir.

Sultanahmet Meydanı'nın işlevsel farklılığı barındırdığı tarihi dokunun önemli bir odak olmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle Ayasofya ve Topkapı Sarayı bu alana önem kazandırmaktadır. Diğer tarihi doku bu odakları destekleyen güçlü değerler olarak alana yansımaktadır. Böylelikle alanın işlevsel farklılığı oluşmaktadır. Meydanın turist yoğunluğu, kullanım amacı, kullanım saatleri, yapılan aktiviteler, işlevsel olarak gereklilikler vb. farklılık arz etmektedir. Buradan bir meydan için tarihi dokunun meydana katmış olduğu değer ortaya çıkmaktadır. Fakat meydnın işlevsel yetersizliği ve eksikliği kullanımı zorlaştırmakta ve kullanıcı memnuniyetsizliğini doğurmaktadır. Alan için yeni düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu düzenlemelerde kullanıcı gereksinmelerinin ön planda tutulması istenmektedir. Özellikle turist ve ziyaretçilerin alanı, sadece gezmek yerine, aktif olarak daha uzun süreli kullanımına yönelik çözümlerin yapılması ve alana entegre edilmesi daha işlevsel bir yaklaşım olacaktır.

Eminönü Meydanı diğer meydanlara nazaran farklı bir konuma sahiptir. Özellikle sahilde bir meydan oluşu, İstanbul Metropolünün stratejik bir bağlantı noktasını teşkil etmesi Tarihi Yarımada'ya giriş niteliğinde olması gibi sebeplerden dolayı bölgede işlevsel olarak kendini farklılaştırmıştır. Böylelikle alan bağlantı/geçiş alanı işleviyle yoğun bir popülasyona sahiptir. Kullanıcılar meydanın büyük oranda geçiş alanı olarak kullanıldığını açıkça ortaya

koymaktadır. Burada asıl önemli sorun ise alanın bir meydan olarak kullanımın az ve yetersiz olmasıdır. Alandaki Yeni Cami ve Mısır Çarşısı'nın etkisi geçiş eylemine karşı farklılık oluşturan odaklardır. İş, alışveriş ve ibadet alanda diğer önemli işlevlerdir. Bu fonksiyonlara yönelik tasarım ve çözümler kullanıcıları memnun edecektir. Bunun yanı sıra kullanıcıların meydanı farklı fonksiyonlarda kullanımlarına yönelik tasarım ve çözümler alanın kullanımını artıracaktır. Bu bağlamda alanın önemli eksikliği dinlenme, eğlenme gibi işlevlere yönelik sosyal donatı elemanlarının yok oluşudur.

4.5. Gözlem Verilerinin Analizi

Bu bölümde; dört mevsime ait, hafta içi ve hafta sonu günlerinde yapılan gözlemler ayrı başlıklar altında incelenerek yorumlanmış ve analizlerin sonunda tüm gözlem verilerinin genel değerlendirilmesi yapılmıştır.

4.5.1. Gözlem yöntemi analiz ölçütleri

Araştırma alanı olarak seçilen Bayezid, Sultanahmet ve Eminönü Meydanlarında yayaların mekân kullanımları, analiz edilirken Gözlem Yönteminden yararlanılmıştır. Alanda yapılan gözlemler, mevsimsel ve günler arası değişimlerin kullanıcı tercihlerinde ne gibi farklılıklara yol açtığını ortaya koymak amacıyla, dört mevsimde ve dört farklı günde (alanların daha yoğun olduğu gönler olan Pazartesi, Çarşamba, Cumartesi ve Pazar) gerçekleştirilmiştir. Örneğin Salı günün analizi yapılmamıştır. Çünkü Salı günleri alanlarda bulunan müzeler kapalıdır. Bu da alanların yoğunluğunun daha az olması demektir. Burada asıl hedef alanların yoğun kullanımına yönelik tespitlerin ortaya konmasıdır. Bu nedenle seçilen günlerin kullanıcı yoğunluğunun fazla olduğu vakitlerdeki kayıtları analiz edilmiş ve alanların yoğunlukları ortaya konmuştur. Böylelikle analizi yapılan her bir gün için alanın yoğun olduğu sabah, öğle ve öğleden sonra/akşamüstü vakitlerinden seçilen saat aralıklarındaki kullanıcı yoğunlukları hesaplanmış ve ortalama yoğunluk grafiklere işlenmiştir. Analizi yapılacak günlerin sabah 09.00-10.00 saatleri arası, öğle 12.00-13.00 saatleri arası ve öğleden sonra 17.00-18.00 saatleri arası kayıtlarının sayımları yapılmıştır. Bu sayımlardan çıkan sonuçlar alanın Autocad ortamındaki haritalarına işlenebilmesi için 10'ar dakikalık oranlara küçültülmüştür ve o güne ait ortalama kişi sayısı/10 dakika biriminde grafiklere işlenmiştir. Aynı mevsimde hafta içi ve hafta sonu günlerinde gerçekleştirilen gözlemlerde; hava sıcaklığı, rüzgâr vb. iklimsel ve çevresel koşulların benzer olmasına dikkat edilmiştir.

2012 yılı içinde; Sonbahar Mevsimi için Ekim Ayının 15. (Pazartesi), 17. (Çarşamba), 20. (Cumartesi) ve 21.(Pazar) günleri, Kış Mevsimi 2013 yılı Ocak Ayının 21. (Pazartesi), 23. (Çarşamba), 26. (Cumartesi) ve 27. (Pazar) günleri, İlkbahar Mevsimi için Nisan Ayının 15. (Pazartesi), 17. (Çarşamba), 20. (Cumartesi) ve 21.(Pazar) günleri seçilmiştir. Yaz Mevsimi için ise, Haziran Ayının 17. (Pazatesi), 19. (Çarşamba), 21. (Cumartesi) ve 22. (Pazar) günleri seçilmiş ve analizler yapılmıştır.

4.5.2. Gözlem yönteminin alanda uygulanması

Yapılan analizlerde kullanıcıların cinsiyetleri göz önünde bulundurularak, alanlardaki yönelimleri gözlemlenmiştir. Böylelikle alanların statik (durağan) ve hareket (sirkülasyon) alanları analiz edilmiştir. Kullanıcıların alandaki işlevleri ve işlevsel gereklilikleri anket yöntemi ile belirlenmiştir. Böylelikle kullanıcıların alandaki işlevleri çok yönlü olarak tespit edilmiştir. Bu şekilde üç farklı saat diliminde (sabah, öğle, öğleden sonra/akşamüstü) yapılan gözlemler değerlendirilmiş ve bu verilerden o güne ait incelemeler yapılmıştır. Belirlenen zaman dilimlerindeki kayıtların gözlemi yapılmış, ortaya çıkan sayımların ortalaması alınmış ve her bir güne ait **kişi sayısı/10 dakika** birimli Mekânsal Davranış Haritaları oluşturulmuştur.

4.5.3. Sonbahar mevsimi gözlem verileri

Sonbahar Mevsimi, Ekim Ayı, **Pazartesi** gününe ait analizlere göre; Bayezid Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı **1015'tir.** Analizde 373 kadın ve 642 erkek sayılmıştır. Sultanahmet Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı ise **968'dir.** Analizde 451 kadın ve 517 erkek sayılmıştır. Eminönü Meydanı'nda ise hesaplanan kişi sayısı **1921'dir.** Analizde 842 kadın ve 1079 erkek sayılmıştır (Şekil 4.31).

Sonbahar Mevsimi, Ekim Ayı, **Çarşamba** gününe ait analizlere göre; Bayezid Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı **860'tır**. Analizde 354 kadın ve 506 erkek sayılmıştır. Sultanahmet Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı ise **1021'dir.** Analizde 497 kadın ve 524 erkek sayılmıştır. Eminönü Meydanı'nda ise hesaplanan kişi sayısı **1475'tir**. Analizde 592 kadın ve 883 erkek sayılmıştır (Şekil 4.31).

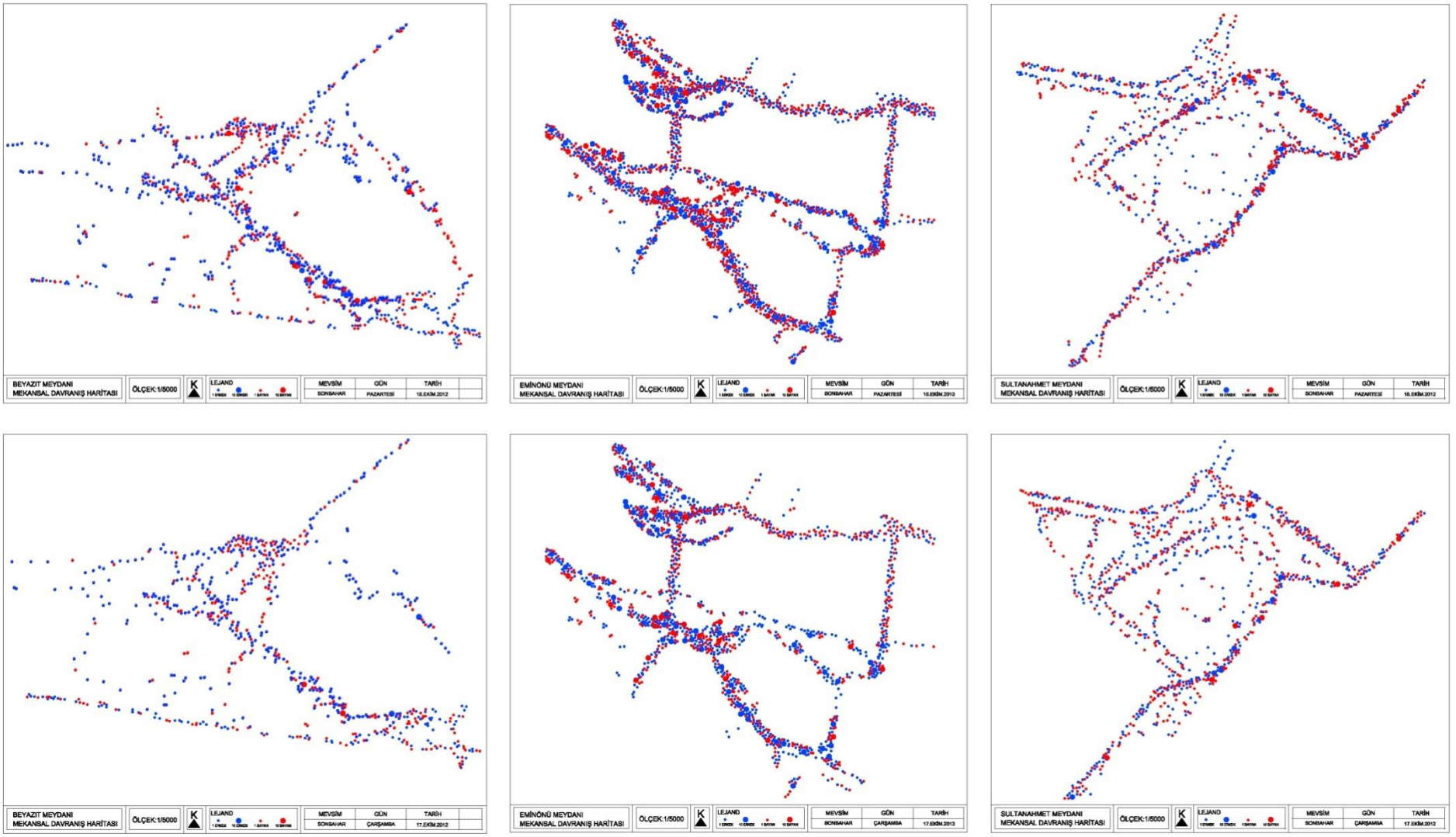
Sonbahar Mevsimi, Ekim Ayı, **Cumartesi** gününe ait analizlere göre; Bayezid Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı **1566'dır.** Analizde 644 kadın ve 922 erkek sayılmıştır. Sultanahmet Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı ise **1847'dir.** Analizde 889 kadın ve 958 erkek sayılmıştır. Eminönü Meydanı'nda ise hesaplanan kişi sayısı **3234'tür**. Analizde 1297 kadın ve 1937 erkek sayılmıştır (Şekil 4.32).

Sonbahar Mevsimi, Ekim Ayı, **Pazar** gününe ait analizlere göre; Bayezid Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı **1857'dir.** Analizde 738 kadın ve 1119 erkek sayılmıştır. Sultanahmet Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı ise **1896'dır.** Analizde 902 kadın ve 994 erkek sayılmıştır. Eminönü Meydanı'nda ise hesaplanan kişi sayısı **3171'dir.** Analizde 1338 kadın ve 1833 erkek sayılmıştır (Şekil 4.32).

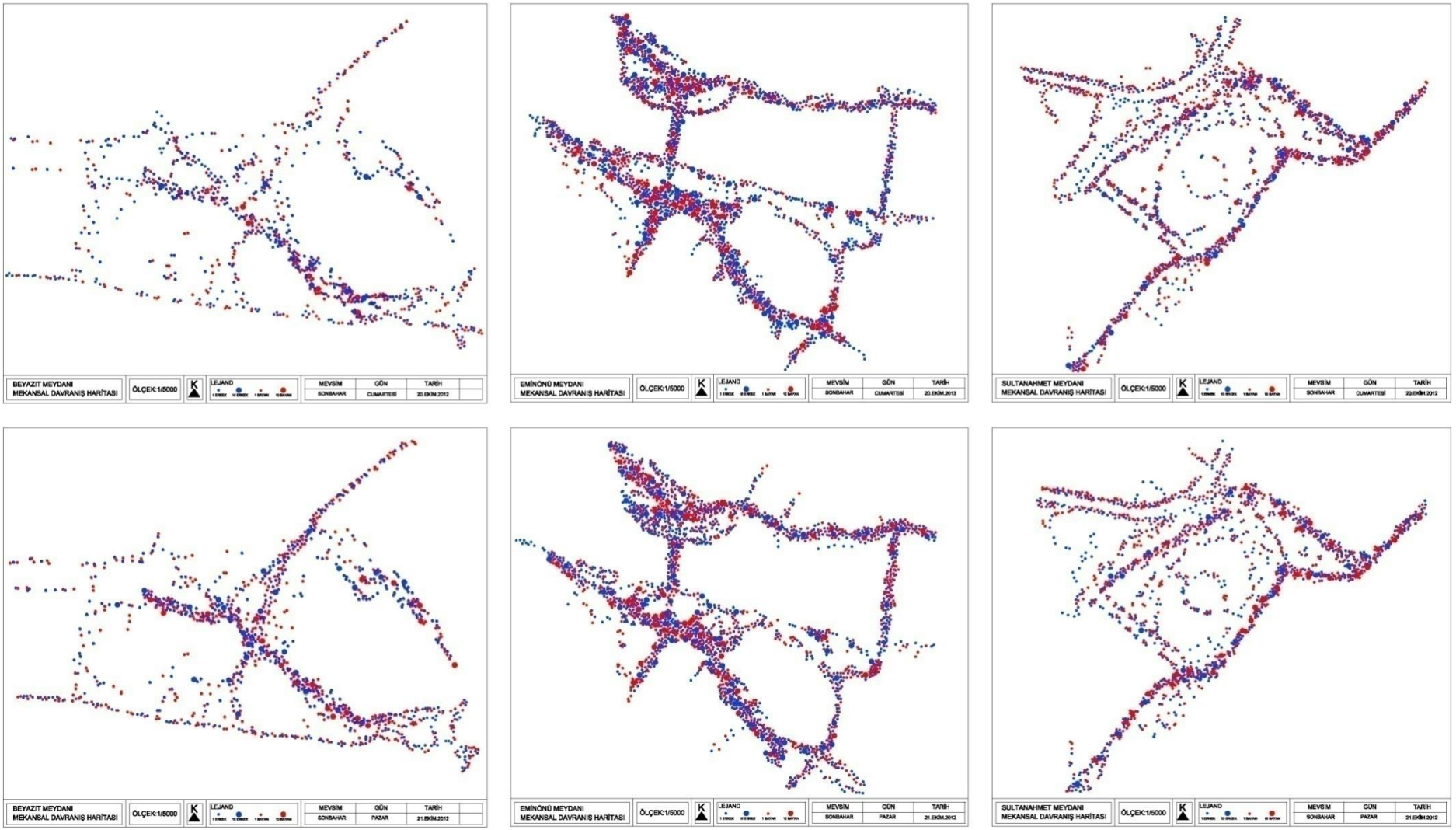
Sonbahar Mevsimi Gözlem Yöntemi verilerine göre; Bayezid Meydanı'nda, Ordu Caddesi-Vezneciler aksının sirkülasyon yoğunluğu göze çarpmaktadır. Ayrıca Ordu Caddesinden İstanbul Üniversitesine kullanıcı yöneliminin özellikle hafta içi günlerde (Pazartesi, Çarşamba) yoğun olduğu görülmektedir. İstanbul Üniversitesinin birden fazla fakültesinin bu alanın çevresinde var oluşu alanı nüfus olarak zenginleştirmektedir. Aynı zamanda genç nüfusun alanı kullanması işlevsel çeşitliliğe yol açmaktadır. Alanın canlı ve dinamik olmasına sebep olmaktadır. Alanın sınırı olan Ordu Caddesi üzerindeki otobüs durakları ve tramvay hattına ait peronlar sayesinde alana toplu ulaşım sağlanmaktadır. Toplu ulaşım ile alana ulaşan kullanıcıların Kapalı Çarşı yönlenmesi hafta sonu günlerde yoğun görülmektedir. Alanın Çınaraltı Bölümü ve Bayezid Cami çevresi ise durağan alanlar olarak görülmektedir. Alışveriş yapmak için alanı kullananlar ise genelde Çadırcılar Caddesine yönelmektedir. Bu bölgedeki dükkânların yoğun oluşu alana pozitif etki kazandırmaktadır.

Sonbahar Mevsimi Gözlem Yöntemi verilerine göre; Sultanahmet Meydanı'nda, Divan Yolu Caddesinin yoğunluğunun alanı etkilediği görülmektedir. Alan hafta sonu, hafta içine nazaran daha yoğun kullanılmaktadır. Alanın tarihi dokusu alan kullanımının artmasında önemli bir yere sahiptir. Ayasofya Müzesi, Topkapı Sarayı ve Sultanahmet Cami üçgeninde oluşan akslar, alanın yoğun kullanımının yaşandığı bölgelerdir.

Sonbahar Mevsimi Gözlem Yöntemi verilerine göre; Eminönü Meydanı'nda, hafta içi özellikle Çarşamba günü meydanın yoğunluğunun az olduğu görülmektedir. Pazartesi günün yanı sıra hafta sonu günlerinin kullanım yoğunluğu göze çarpmaktadır. Bu artışın temel nedeni alanın geçiş işlevi ile kullanımıdır. Alanın diğer alanlara nazaran yoğun sirkülasyon özelliği göze çarpmaktadır.

Şekil 4.31. Meydanların Sonbahar Mevsimi, Pazartesi ve Çarşamba Günleri, Gözlem Yöntemi İle Analizi

Şekil 4.32. Meydanların Sonbahar Mevsimi, Cumartesi ve Pazar Günleri, Gözlem Yöntemi İle Analizi

4.5.4. Kış mevsimi gözlem verileri

Kış Mevsimi, Ocak Ayı, **Pazartesi** gününe ait analizlere göre; Bayezid Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı **1009'dur.** Analizde 336 kadın ve 673 erkek sayılmıştır. Sultanahmet Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı ise **637'dir.** Analizde 306 kadın ve 331 erkek sayılmıştır. Eminönü Meydanı'nda ise hesaplanan kişi sayısı **1758'dir**. Analizde 767 kadın ve 991 erkek sayılmıştır (Şekil 4.33).

Kış Mevsimi, Ocak Ayı, **Çarşamba** gününe ait analizlere göre; Bayezid Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı **816'dır.** Analizde 304 kadın ve 512 erkek sayılmıştır. Sultanahmet Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı ise **655'dir.** Analizde 329 kadın ve 326 erkek sayılmıştır. Eminönü Meydanı'nda ise hesaplanan kişi sayısı **1102'dir.** Analizde 493 kadın ve 609 erkek sayılmıştır (Şekil 4.33).

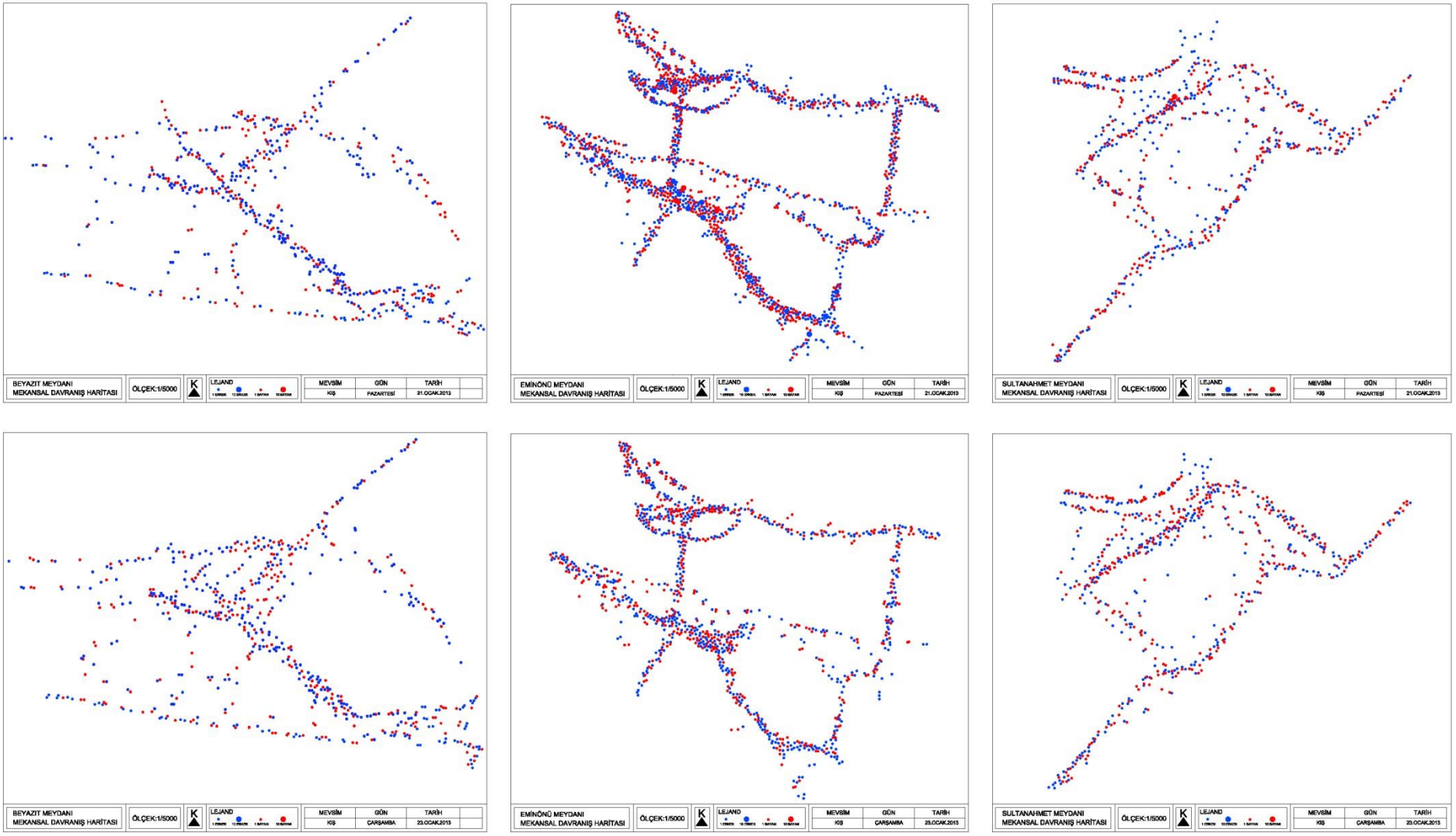
Kış Mevsimi, Ocak Ayı, **Cumartesi** gününe ait analizlere göre; Bayezid Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı **1082'dir.** Analizde 494 kadın ve 588 erkek sayılmıştır. Sultanahmet Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı ise **844'tür.** Analizde 403 kadın ve 441 erkek sayılmıştır. Eminönü Meydanı'nda ise hesaplanan kişi sayısı **2694'tür.** Analizde 1302 kadın ve 1392 erkek sayılmıştır (Şekil 4.34).

Kış Mevsimi, Ocak Ayı, **Pazar** gününe ait analizlere göre; Bayezid Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı **1207'dir**. Analizde 592 kadın ve 615 erkek sayılmıştır. Sultanahmet Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı ise **893'tür.** Analizde 389 kadın ve 504 erkek sayılmıştır. Eminönü Meydanı'nda ise hesaplanan kişi sayısı **2721'dir.** Analizde 1173 kadın ve 1548 erkek sayılmıştır (Şekil 4.34).

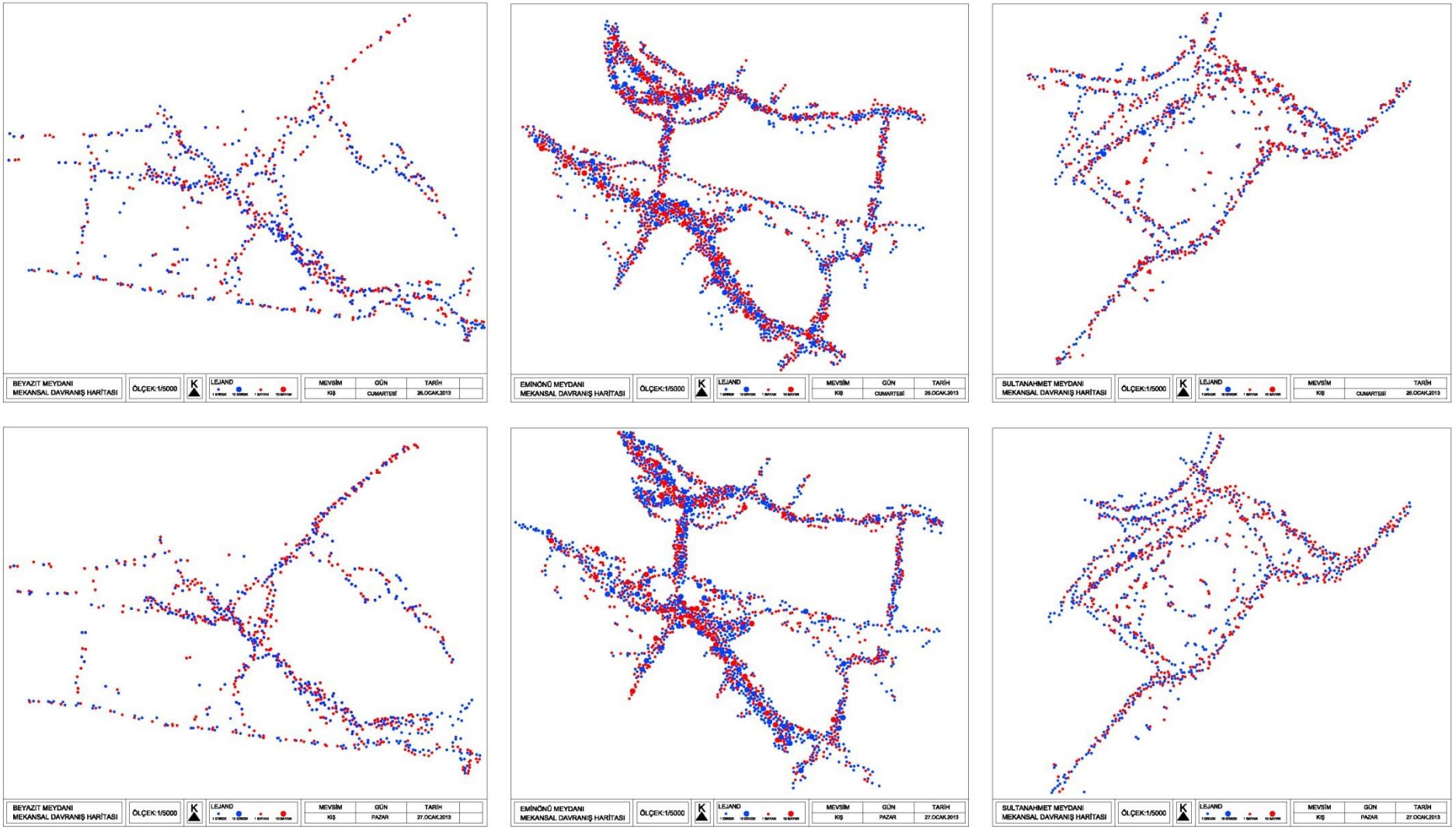
Kış Mevsimi Gözlem Yöntemi verilerine göre; Bayezid Meydanı'nda, kullanıcı yoğunluğunun diğer mevsimlere göre azalışı görülmektedir. Fakat bu azalış oranı çok fazla değildir. Eğitim ve iş işlevlerinin devamlılığı alanın kış mevsiminde de kullanımını sağlamaktadır. Alanda hafta içi Üniversite, hafta sonu ise iş odaklı yoğunluğun izlenmesi mümkündür. Bu nedenle alan sürekliliği olan bir meydan olarak nitelendirilebilmektedir.

Kış Mevsimi Gözlem Yöntemi verilerine göre; Sultanahmet Meydanı'nda, kullanıcı yoğunluğunun diğer mevsimlere göre az olduğu görülmektedir. Turist ve ziyaretçilerin en az olduğu zaman kış mevsimi olarak gözlemlenmektedir. Bu mevsimde alanın kullanıcıları meydanı zorunluluktan dolayı kullanmaktadır. Öğrenciler, memurlar ve işçiler alanı daha çok geçiş ve iş amaçlı kullanmaktadır. Bu bağlamda alan kış mevsiminde pasif olarak hizmet veren bir meydan olarak nitelendirilebilmektedir.

Kış Mevsimi Gözlem Yöntemi verilerine göre; Eminönü Meydanı'nda, kullanıcı yoğunluğunun azalışı çok fazla değildir. Fakat en az yoğunluk kış mevsiminde görülmektedir. Kullanıcılar meydanı diğer mevsimler gibi daha çok geçiş amaçlı kullanmaktadır. Alanın diğer önemli işlevleri ibadet, iş ve eğitim olarak görülmektedir.

Şekil 4.33. Meydanların Kış Mevsimi, Pazartesi ve Çarşamba Günleri, Gözlem Yöntemi İle Analizi

Şekil 4.34. Meydanların Kış Mevsimi, Cumartesi ve Pazar Günleri, Gözlem Yöntemi İle Analizi

4.5.5. İlkbahar mevsimi gözlem verileri

İlkbahar Mevsimi, Nisan Ayı, **Pazartesi** gününe ait analizlere göre; Bayezid Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı **2751'dir.** Analizde 736 kadın ve 2015 erkek sayılmıştır. Sultanahmet Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı ise **1532'dir.** Analizde 710 kadın ve 822 erkek sayılmıştır. Eminönü Meydanı'nda ise hesaplanan kişi sayısı **3096'dır**. Analizde 1285 kadın ve 1811 erkek sayılmıştır (Şekil 4.35).

İlkbahar Mevsimi, Nisan Ayı, **Çarşamba** gününe ait analizlere göre; Bayezid Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı **1641'dir.** Analizde 523 kadın ve 1118 erkek sayılmıştır. Sultanahmet Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı ise **1143'tür.** Analizde 562 kadın ve 581 erkek sayılmıştır. Eminönü Meydanı'nda ise hesaplanan kişi sayısı **2397'dir.** Analizde 968 kadın ve 1429 erkek sayılmıştır (Şekil 4.35).

İlkbahar Mevsimi, Nisan Ayı, **Cumartesi** gününe ait analizlere göre; Bayezid Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı **2629'dur.** Analizde 1123 kadın ve 1506 erkek sayılmıştır. Sultanahmet Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı ise **2157'dir.** Analizde 1018 kadın ve 1139 erkek sayılmıştır. Eminönü Meydanı'nda ise hesaplanan kişi sayısı **4121'dir.** Analizde 1668 kadın ve 2453 erkek sayılmıştır (Şekil 4.36).

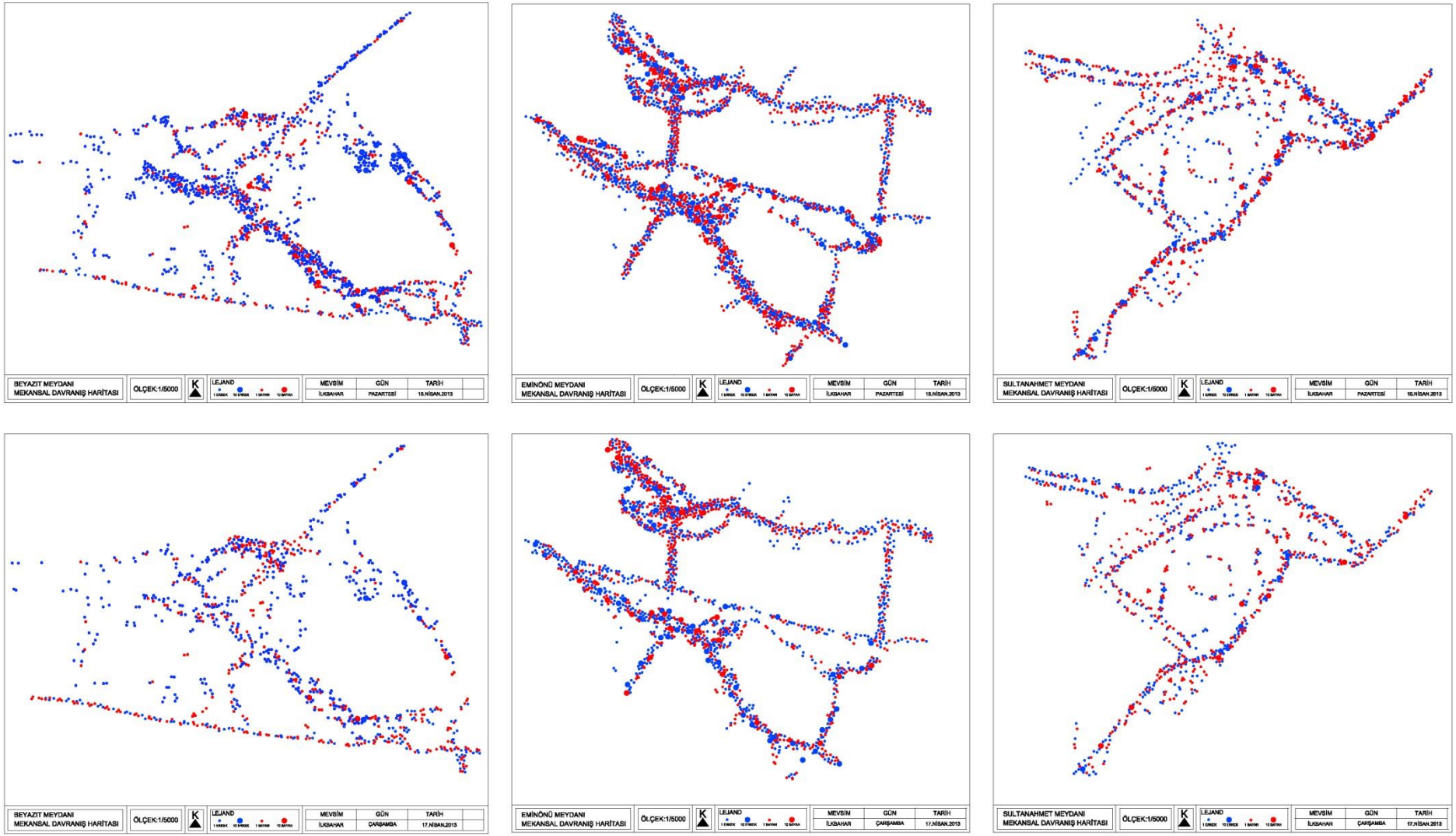
İlkbahar Mevsimi, Nisan Ayı, **Pazar** gününe ait analizlere göre; Bayezid Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı **3091'dir.** Analizde 1257 kadın ve 1834 erkek sayılmıştır. Sultanahmet Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı ise **2847'dir.** Analizde 1385 kadın ve 1462 erkek sayılmıştır. Eminönü Meydanı'nda ise hesaplanan kişi sayısı **3891'dir.** Analizde 1658 kadın ve 2233 erkek sayılmıştır (Şekil 4.36).

İlkbahar Mevsimi Gözlem Yöntemi verilerine göre; Bayezid Meydanı'nda, kullanıcı yoğunluğunun kış ve sonbahara göre artış gösterdiği görülmektedir. Alanda turistlerin ve ziyaretçilerin artışı görülmektedir. Bu durum alanın işlevsel olarak çeşitliliğinin arttığını veya işlevsel olarak çeşitliliğin alanı zenginleştireceğini göstermektedir. Özellikle turist ve ziyaretçilere yönelik sosyal donatı elemanlarının çözümlenmesini ve kullanıcı kitlesinin alanda daha fazla vakit geçirmesini, sağlamak gerekmektedir.

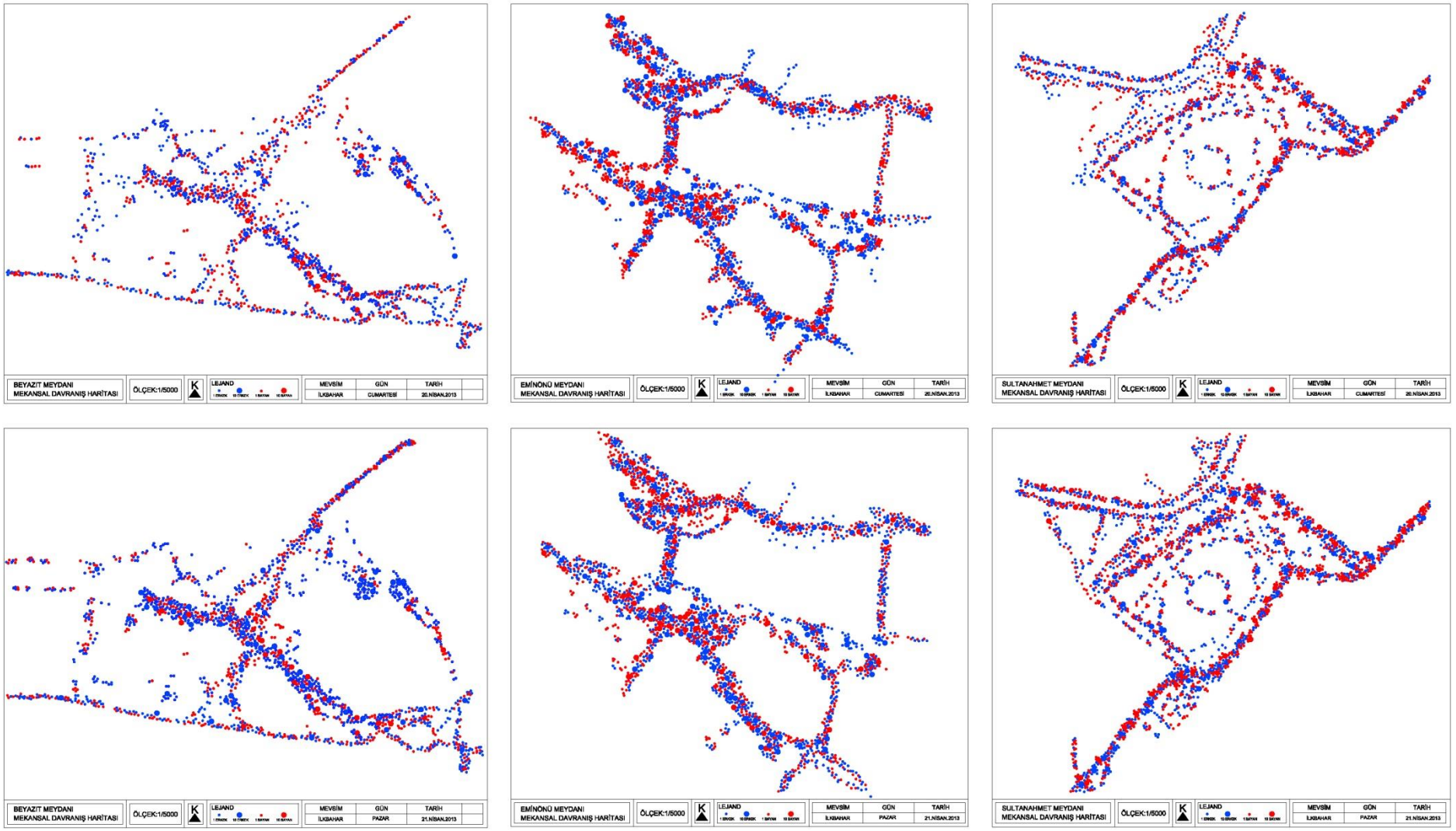
İlkbahar Mevsimi Gözlem Yöntemi verilerine göre; Sultanahmet Meydanı'nda, diğer meydanlar gibi yoğunluğun artışı gözlemlenmiştir. Bu artışın büyük oranı, hem iç hem dış turist ve ziyaretçi sayısının alanda yoğunlaşmasından kaynaklanmaktadır. İlkbahar ve yaz mevsimlerinde alanın aktif olarak kullanımı gözlemlenmektedir.

İlkbahar Mevsimi Gözlem Yöntemi verilerine göre; Eminönü Meydanı'nda, kullanıcı yoğunluğu artış göstermektedir. Bu alanın Tarihi Yarımada'ya giriş noktasında olması alanın

kullanımını artırmaktadır. Turist ve ziyaretçilerin uğrak noktası olmasının önemli nedeni de bu durumdur.

Şekil 4.35. Meydanların İlkbahar Mevsimi, Pazartesi ve Çarşamba Günleri, Gözlem Yöntemi İle Analizi

Şekil 4.36. Meydanların İlkbahar Mevsimi, Cumartesi ve Pazar Günleri, Gözlem Yöntemi İle Analizi

4.5.6. Yaz mevsimi gözlem verileri

Yaz Mevsimi, Haziran Ayı, **Pazartesi** gününe ait analizlere göre; Bayezid Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı **2381'dir.** Analizde 1007 kadın ve 1374 erkek sayılmıştır. Sultanahmet Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı ise **2444'tür.** Analizde 1141 kadın ve 1303 erkek sayılmıştır. Eminönü Meydanı'nda ise hesaplanan kişi sayısı **3478'dir.** Analizde 1625 kadın ve 1853 erkek sayılmıştır (Şekil 4.37).

Yaz Mevsimi, Haziran Ayı, **Çarşamba** gününe ait analizlere göre; Bayezid Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı **2021'dir.** Analizde 794 kadın ve 1227 erkek sayılmıştır. Sultanahmet Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı ise **2559'dur.** Analizde 1302 kadın ve 1257 erkek sayılmıştır. Eminönü Meydanı'nda ise hesaplanan kişi sayısı **2917'dir.** Analizde 1334 kadın ve 1583 erkek sayılmıştır (Şekil 4.37).

Yaz Mevsimi, Haziran Ayı, **Cumartesi** gününe ait analizlere göre; Bayezid Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı **3027'dir.** Analizde 1221 kadın ve 1806 erkek sayılmıştır. Sultanahmet Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı ise **4332'dir.** Analizde 2084 kadın ve 2248 erkek sayılmıştır. Eminönü Meydanı'nda ise hesaplanan kişi sayısı **5121'dir.** Analizde 2114 kadın ve 3007 erkek sayılmıştır (Şekil 4.38).

Yaz Mevsimi, Haziran Ayı, **Pazar** gününe ait analizlere göre; Bayezid Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı **3165'tir.** Analizde 1243 kadın ve 1922 erkek sayılmıştır. Sultanahmet Meydanı'nda 10 dakikalık zamana oranlanan kişi sayısı ise **4419'dur.** Analizde 2112 kadın ve 2307 erkek sayılmıştır. Eminönü Meydanı'nda ise hesaplanan kişi sayısı **5239'dur.** Analizde 2253 kadın ve 2986 erkek sayılmıştır (Şekil 4.38).

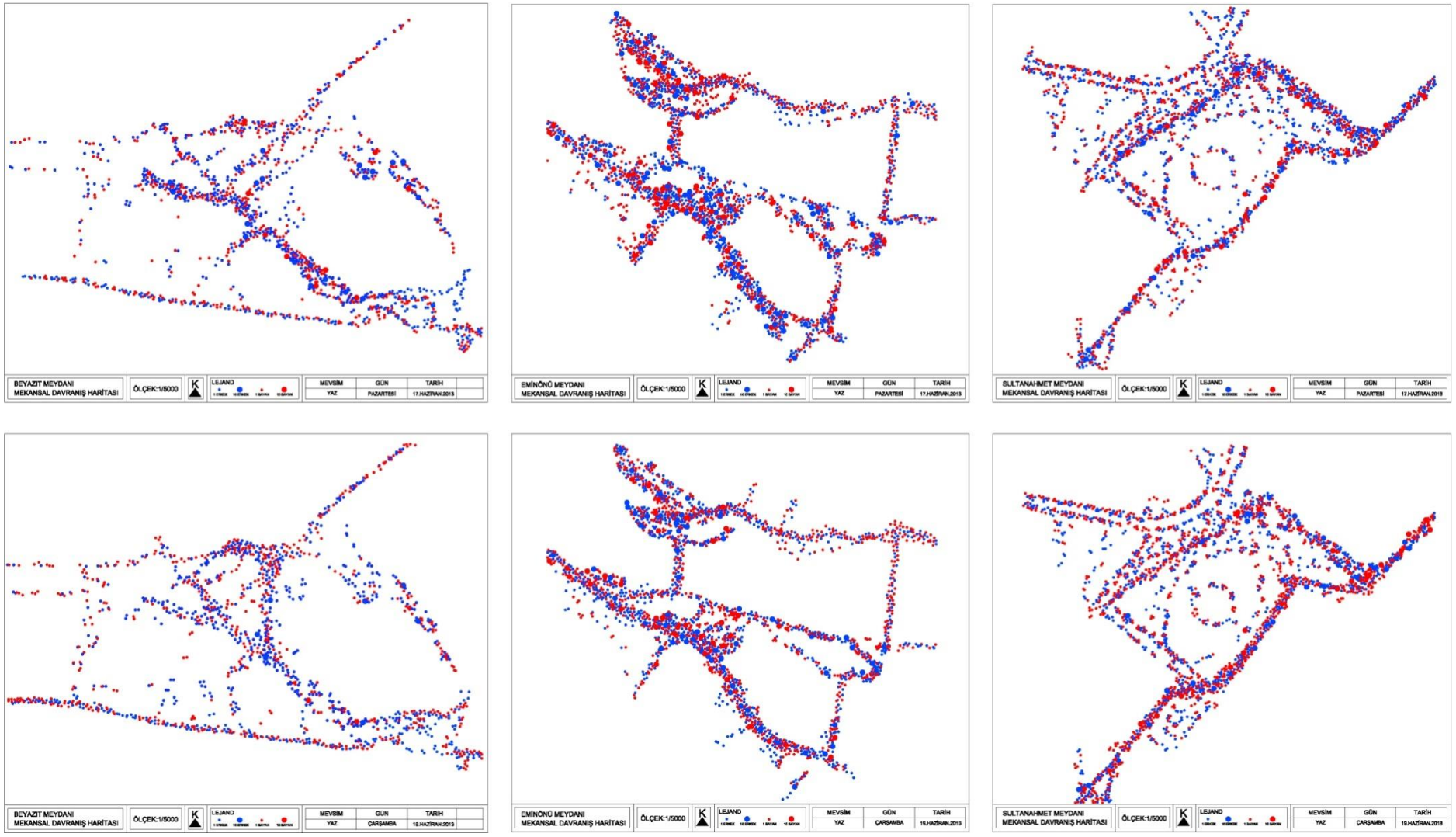
Yaz Mevsimi Gözlem Yöntemi verilerine göre; Bayezid Meydanı, kullanıcıların en yoğun olduğu mevsim olarak gözlemlenmektedir. Alanda; üniversite öğrencileri genç kullanıcılar olarak yoğunluk göstermekte, turist ve ziyaretçi yoğunluğu artmakta, ticaret ve alışveriş için alanı kullananların yoğunluğu ise dikkat çekmektedir. Meydan yoğun kullanımına nazaran, anket verilerinden de anlaşılacağı üzere, ihtiyaçlara ve kullanıcı gereksinmelerine cevap verecek çözüm ve gerekliliklere sahip değildir. Yani yeni bir düzenleme, tasarım veya bölgesel tadilatlar ile müdahalelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Yaz Mevsimi Gözlem Yöntemi verilerine göre; Sultanahmet Meydanı'nda, kullanıcı yoğunluğu doruk noktasındadır. Özellikle hafta sonu kullanıcı yoğunluğu üst seviyededir. Bir meydan için en önemli unsur kullanıcıdır ve bu unsur, alanda, yaz mevsiminde önem arz edecek seviyelere ulaşmıştır. Dolayısı ile meydanın kullanıcı memnuniyetinin en iyi şekilde sağlanması gerekmektedir. Böylelikle kullanıcı sürekliliği sağlanmış olacaktır.

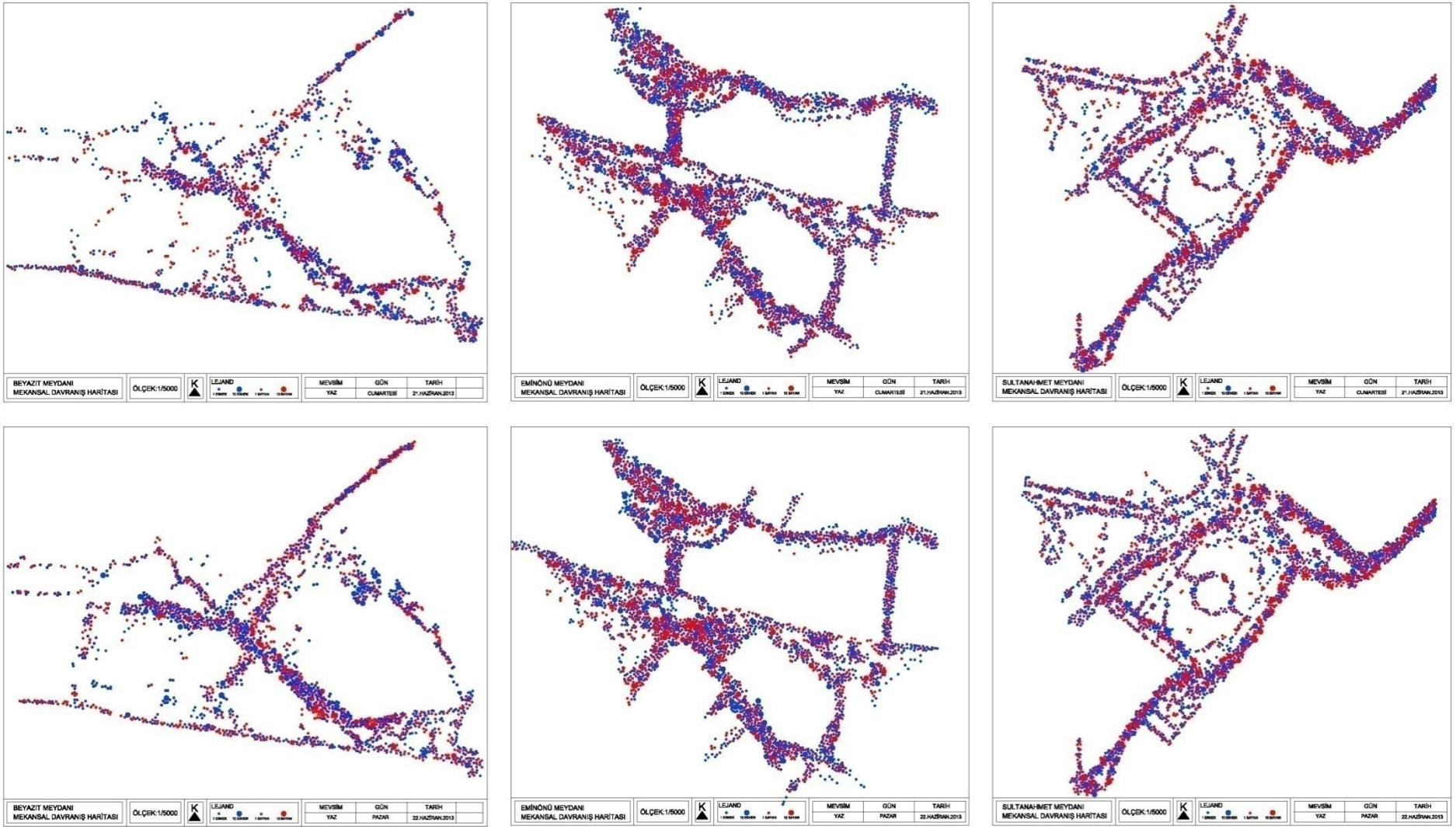
Yaz Mevsimi Gözlem Yöntemi verilerine göre; Eminönü Meydanı'nda, kullanıcı yoğunluğunun diğer meydanlara oranla çok fazla olduğu görülmektedir. Kış mevsimine oranla beş kat fazla yoğunluğa ulaşan meydan, bir bakıma İstanbul Metropolünün de nüfus yoğunluğunu yüklenmektedir. Alanın bu yoğunluğa cevap verebilecek bir düzenlemeye ihtiyaç duyduğu da gözlemlenmektedir. Çünkü alanda farklı bölgelerden, farklı medeniyet ve ırklardan insanlar bulunmaktadır. Her bir kullanıcı çeşidinin farklı ihtiyaç ve gereksinimi bulunmaktadır. Meydanın bu işlevlerin her birine cevap verebilecek seviyede çözüme ulaşması gerekmektedir.

Çizelge 4.1. Meydanların gözlem yöntemine göre sayın verileri

		BAYEZİD MEYDANI			SULTANAHMET MEYDANI			EMİNÖNÜ MEYDANI		
		ERKEK	KADIN	**TOPLAM**	ERKEK	KADIN	**TOPLAM**	ERKEK	KADIN	**TOPLAM**
SONBAHAR	PAZARTESİ	642	373	**1015**	517	451	**968**	1079	842	**1921**
	ÇARŞAMBA	506	354	**860**	524	497	**1021**	883	592	**1475**
	CUMARTESİ	922	644	**1566**	958	889	**1847**	1937	1297	**3234**
	PAZAR	1119	738	**1857**	994	902	**1896**	1833	1338	**3171**
KIŞ	PAZARTESİ	673	336	**1009**	331	306	**637**	991	767	**1758**
	ÇARŞAMBA	512	304	**816**	326	329	**655**	609	493	**1102**
	CUMARTESİ	588	494	**1082**	441	403	**844**	1392	1302	**2694**
	PAZAR	615	592	**1207**	504	389	**893**	1548	1173	**2721**
İLKBAHAR	PAZARTESİ	2015	736	**2751**	822	710	**1532**	1811	1285	**3096**
	ÇARŞAMBA	1118	523	**1641**	581	562	**1143**	1429	968	**2397**
	CUMARTESİ	1506	1123	**2629**	1139	1018	**2157**	2453	1668	**4121**
	PAZAR	1834	1257	**3091**	1462	1385	**2847**	2233	1658	**3891**
YAZ	PAZARTESİ	1374	1007	**2381**	1303	1141	**2444**	1853	1625	**3478**
	ÇARŞAMBA	1227	794	**2021**	1257	1202	**2459**	1583	1334	**2917**
	CUMARTESİ	1806	1221	**3027**	2248	2084	**4332**	3007	2114	**5121**
	PAZAR	1922	1243	**3165**	2307	2112	**4419**	2986	2253	**5239**

Şekil 4.37. Meydanların Yaz Mevsimi, Pazartesi ve Çarşamba Günleri, Gözlem Yöntemi İle Analizi

Şekil 4.38. Meydanların Yaz Mevsimi, Cumartesi ve Pazar Günleri, Gözlem Yöntemi İle Analizi

4.5.7. Gözlem yöntemi verileri genel değerlendirme

Gözlem Yöntemi ile elde edilen verilere göre üç meydan için de geçerli olan değerlendirme; yaz ve ilkbahar aylarında meydanların daha yoğun görülmesi, kış ve kısmen sonbahar aylarında ise yoğunluğun az olarak gözlemlenmiş olmasıdır. Diğer bir ortak nokta ise, meydanların genel olarak hafta sonu daha yoğun kullanımıdır. Anket verilerinin sonuçlarına dayanarak, hafta sonu yoğun kullanım, alanın işlevsel çeşitliliğini de artırmaktadır. Bu artışta, farklı yaş gruplarının ve farklı amaçlarla kullanımın hafta sonu yoğunluk gösterdiği gözlemlenmektedir. Her üç alanın hafta içi kullanımı belirli işlevlere yönelik olmaktadır. Bayezid Meydanı'nın hafta içi kullanımı genel olarak geçiş, eğitim ve iş amaçlı olarak söylenebilmektedir. Burada İstanbul Üniversitesi'nin ve çevredeki geleneksel alışveriş dokusunun önemi büyüktür. Ayrıca Kapalı Çarşı alana büyük bir zenginlik katmaktadır. Özellikle alanın hafta sonu kullanımında Kapalı Çarşı'nın etkisi çok fazladır. Bir bakıma meydana çekim noktası özelliği vermektedir. Alanın barındırdığı bir diğer işlevsellik ise tarihi sahaflar çarşısıdır. Tüm İstanbulluların kitap alışverişinde yoğun olarak tercih ettiği bu çarşı alana zenginlik katmaktadır. Alanın bu özellikleri, İstanbullular için değişilmez oluşu, meydana yoğunluk olarak dönüşmektedir. Tarihi Çınaraltı bölümü ise meydanı destekleyen diğer bir unsurdur. Bu bölüm, alanın tarihi dokusuna uygun bir bölgedir ve alanın durağan bölgesi olarak tanımlanmaktadır. Bu bölgede, alanı yaşatmak ve meydanın bekleme-dinlenme işlevlerini sürdürmek daha doğru bir karar olarak görünmektedir.

Sultanahmet Meydanı'na bakıldığı zaman; alanın hafta içi iş ve eğitim amaçlı kullanıldığı söylenebilmektedir. Anket verilerine de dayanarak, alanda eğitim işlevinin bulunması ile meydan kullanımının dört mevsim devam ettiğini söylemek mümkündür. Meydanda Sultanahmet Teknik Lisesi'nin var oluşu bu bağlamda alana değer katmaktadır. Alan ve çevresindeki mevcut kamu kuruluşları alanın iş amaçlı kullanımını sağlamaktadır. Meydanda, özellikle gezip/çevreyi görme, dinlenme/eğlenme gibi açık alanlara özgü işlevlere yönelik kullanım, hafta sonu daha yoğun gözlenmektedir. Meydandaki tarihi dokunun eski medeniyetlere ışık tutması değerini artırmaktadır. Alanın yaz aylarındaki turist yoğunluğunun ve ziyaretçi sayısının artması bu sebepledir. Meydan tüm dünyanın ortak bir kullanım alanı gibidir ve tüm dünyaya hizmet vermektedir. Bu kadar öneme sahip bir meydan, kullanıcıların ön planda tutularak, gerekli ihtiyaçlara cevap verebilecek nitelikte ve konforda olmak zorundadır.

Eminönü Meydanına bakıldığı zaman, konum itibari ile çok önemli bir yerde olduğunu gözlemlemek mümkündür. Alan hem İstanbul hem de Tarihi Yarımada için çok önemli bir yere sahiptir. Bu olgu alanın kullanımı ve yoğunluğu ile de kendini ispat etmektedir.

Meydanın hafta içi yoğunluğu, hafta sonu yoğunluğuna göre daha azdır. Fakat diğer iki meydana göre hafta içi yoğunluğu daha fazladır. Alanın hafta içi erkek yoğunluğu kadın yağunluğuna göre fazladır. Bunun sebebi ise; işe giden kullanıcı yoğunluğunun bu alanı bağlantı noktası olarak kullanmasıdır. Alanın geçiş alanı olarak kullanımı aşırı derecede fazladır. Çevresindeki otobüs durakları, tramvay hattı, vapur iskeleleri geçiş işlevini destekleyen unsurlardır. Meydanın açık alan işlevlerine yönelik kullanımı ikinci planda kalmaktadır. Geçiş işlevinden sonra alışveriş ve ibadet ile ilgili işlevler göze çarpmaktadır. Tarihi doku unsurları, Yeni Cami ve Mısır Çarşısı, alanın kullanımında önemli bir yere sahiptir. Yeni Cami'nin, sahilde ve geçiş alanı üzerinde oluşu ibadet ve ziyaret amaçlı kullanımını artırmaktadır. Mısır Çarşısı, geçiş alanında, turistlere yönelik alışveriş imkânları ile yoğun uğrak yerlerindendir. Alanın elde edilen verilere göre, önemli sorunu dinlenme ve eğlenme donatı elemanlarının yok oluşudur. Bu sebep doğrultusunda; alanda meydanlara yönelik işlevlerde eksiklik hissedilmektedir.

Sonuç olarak her üç alanın; yoğun kullanımlarına nazaran (özellikle İlkbahar ve Yaz aylarında), anket verilerinden de anlaşılacağı üzere, ihtiyaçlara ve kullanıcı gereksinmelerine cevap verecek çözüm ve gerekliliklere sahip olmadıkları görülmektedir. Bir meydan için önemli olan unsur kullanıcıdır. Kullanıcı ise, bu alanlarda önem arz edecek seviyelerde yoğunluk göstermektedir. Dolayısı ile bu meydanların kullanıcı memnuniyetinin en iyi şekilde sağlanması gerekmektedir. Böylelikle kullanıcı sürekliliği sağlanmış olacaktır. Bu nedenle yeni bir düzenleme, tasarım veya bölgesel tadilatlar ile müdahalelere ihtiyaç duyulmaktadır. Her üç alanın, kullanıcıların tasarımda bir girdi olarak ön planda tutulması kaydıyla, yeniden gözden geçirilerek işlevselliğinin artırılması gerekmektedir. Böylelikle bu alanların optimum konfor düzeyinde, işlevsel olarak, kullanımı sağlanmış olacaktır.

4.6. Space Syntax Verilerinin Analizi

Bu yöntem ile üç alana ait hareket analizleri yapılmıştır. Öncelikle her alanın çevresi ile birlikte ele alınmış haritalarına, hareket analizine altlık teşkil edecek akslar Autocad ortamında çizilmiştir. Sonrasında bu aksların yoğunluk analizi Space Syntax Yöntemine yönelik Dept Map programında yapılmıştır. Yapılan analizde aksların yoğunluğu önem sırasına göre oluşturulmuştur.

4.6.1. Space Syntax yöntemi analiz ölçütleri

Space Syntax yönteminden; araştırma alanı olarak seçilen Tarihi Yarımada Meydanlarında, yayaların mekân kullanımlarının analiz edilmesinde yararlanılmıştır.

Alandaki kültürel verilerin ve mekân içinde hareket eden kullanıcıların algılayabildiği mekânsal değişkenlerin, birbirleriyle ve alanın tümüyle ilişkilerini ortaya koyan Space Syntax yöntemi ile bilgisayar ortamında sorgulamalar yapılmıştır. Elde edilen veriler Gözlem ve Anket yöntemlerinin sonuçları ile karşılaştırılmıştır.

Space Syntax Yöntemi ile ilgili yapılan araştırmalarda, dış mekânların kullanım değerini ortaya koyan ve alandaki doğal hareketliliği en doğru şekilde açıklayan ölçütün, bütünleşme değerleri hesaplanarak elde edilebileceği belirlenmiştir. Bütünleşme değerleri, hazırlanan haritalarda sayısal olarak ifade edilmekte ve program tarafından otomatik olarak Mekânsal Bütünleşme Haritası'na dönüştürülmektedir. Mekânsal Bütünleşme Haritası'nda tüm akslar bütünleşme değerleri aralıklarına göre renklendirilmektedir.

Araştırmada, yöntemin kullanıcı ayrımı yapmamasının ve aksların araştırmacının görüş açısına göre çizilmesinin, aksaklıklar oluşturacağı düşünülmüş ve bu nedenle Gözlem Yöntemi sonucu elde edilen veriler dikkate alınarak uygulamalar yapılmıştır. Haritada akslar tayin edilirken Mekânsal Davranış Haritaları esas alınmıştır. Ayrıca; yaya yolunun kalitesi, genişliği, erişilebilirliği, ulaşım problemleri, kullanıcı memnuniyeti gibi eksiklikler, Anket Yöntemi'nden elde edilen verilerle tamamlanmıştır.

Araştırma alanları için hazırlanan Mekânsal Bütünleşme Haritaları'nda, akslar yoğunluklarına göre Dept Map programı tarafından renklendirilmiştir. Hazırlanan haritalarda bütünleşme değeri yüksek akslardan daha düşük akslara doğru tüm akslar vurgulanmış, yoğun akslar numaralandırılmış ve bunlar en yoğun kırmızı, en az yoğun mavi renk şeklinde program tarafından ortaya konmuştur.

4.6.2. Bayezid Meydanı'nın Space Syntax analizi

Bayezid Meydanı'nda Space Syntax yöntemi ile yapılan çalışma sonucunda araştırma alanının ortalama bütünleşme değeri 0,639205 olarak bulunmuştur. Bütünleşme haritasında görüleceği gibi araştırma alanında en yüksek Rn (global) bütünleşme değerlerine sahip akslar;

L 15 kodu ile temsil edilen ve 0,770889 Rn değerine sahip Ordu Caddesi,

L 93 kodu ile temsil edilen ve 0,768194 Rn değerine sahip Ordu Caddesi-Vezneciler (Şehzadebaşı Caddesi) aksı,

L 30 kodu ile temsil edilen ve 0,760108 Rn değerine sahip Ordu Caddesi-İstanbul Üniversitesi aksı,

L 81 kodu ile temsil edilen ve 0,756065 Rn değerine sahip Ordu Caddesi-Kapalı Çarşı aksı,

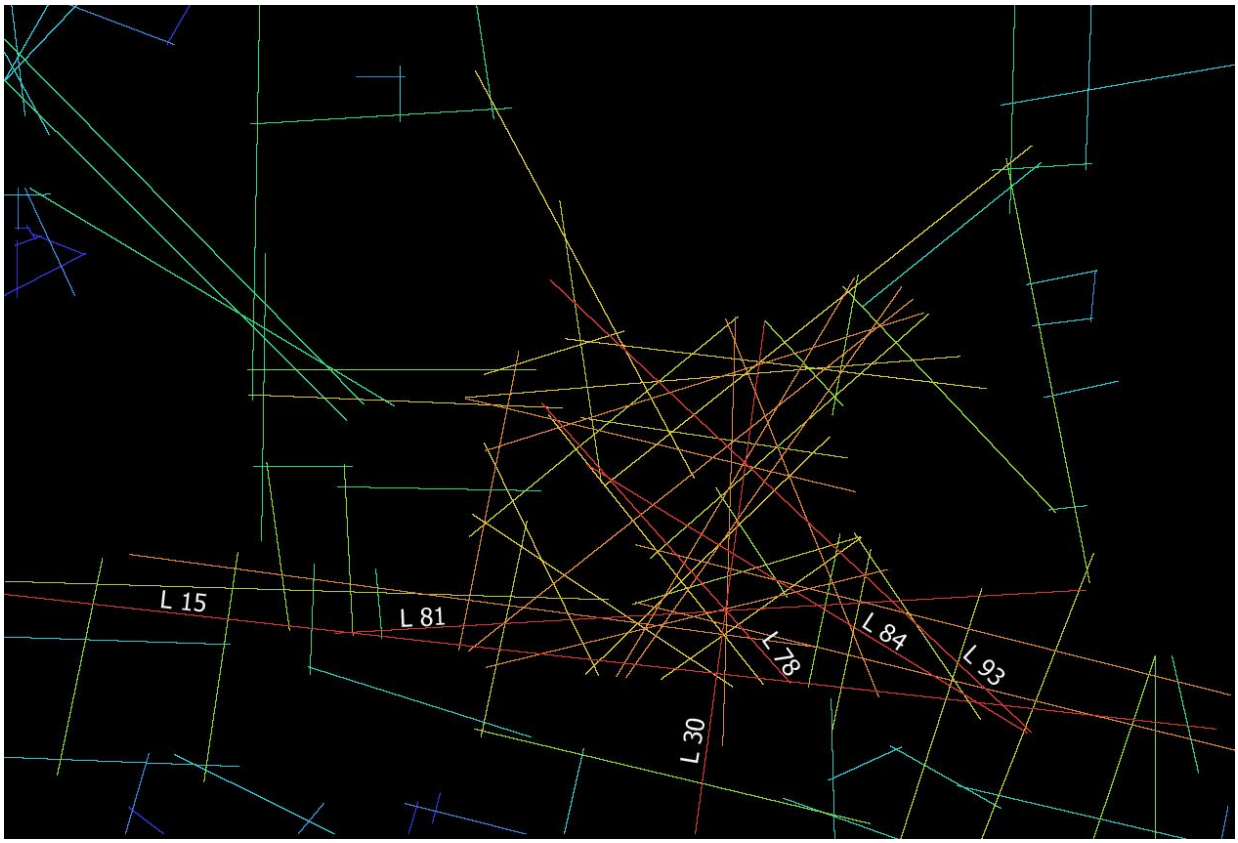
L 84 kodu ile temsil edilen ve 0,753369 Rn değerine sahip Ordu Caddesi-İstanbul Üniversite Kütüphanesi aksı,

L 78 kodu ile temsil edilen ve 0,732394 Rn değerine sahip Ordu Caddesi-Meydan kafeterya aksıdır.

Şekil 4.39. Bayezid meydanı mekân dizim yöntemi analizi akslandırılması

Bayezid Meydanı'nda yapılmış olan hareket analizine göre; Ordu caddesi aksının **(L 15)** ve bunu dik kesen aks olan Ordu Caddesi-İstanbul Üniversitesi kampüsü aksının **(L 30),** Ordu Caddesi-Kapalı Çarşı aksının **(L 81)** ve Ordu caddesi-Şehzadebaşı Caddesi aksının **(L 93)** en yoğun akslar olduğu görülmektedir. Bu akslar hareket analizinde kırmızı renkteki akslardır. Bu aksların yoğunluğu üst seviyede olmaktadır. Sonrasında turuncu renkli akslar yoğunluk göstermektedir. Bu alan için turuncu renkteki akslar daha önce söz edilmiş kırmızı renkteki yoğun aksları besleyen sirkülasyon alanları olarak göze çarpmaktadır. Analizde hareket yoğunluğunu en az olduğu akslar ise mavi renkte gösterilmiştir (Şekil 4.40).

Şekil 4.40. Bayezid meydanı mekân dizim yöntemi (hareket) analizi

4.4.3. Sultanahmet Meydanı'nın Space Syntax analizi

Sultanahmet Meydanı'nda Space Syntax yöntemi ile yapılan çalışma sonucunda araştırma alanının ortalama bütünleşme değeri 0,710339 olarak bulunmuştur. Bütünleşme haritasında görüleceği gibi araştırma alanında en yüksek Rn (global) bütünleşme değerine sahip akslar;

L 5 kodu ile temsil edilen ve 0,839554 Rn değerine sahip Divan Yolu Caddesi,

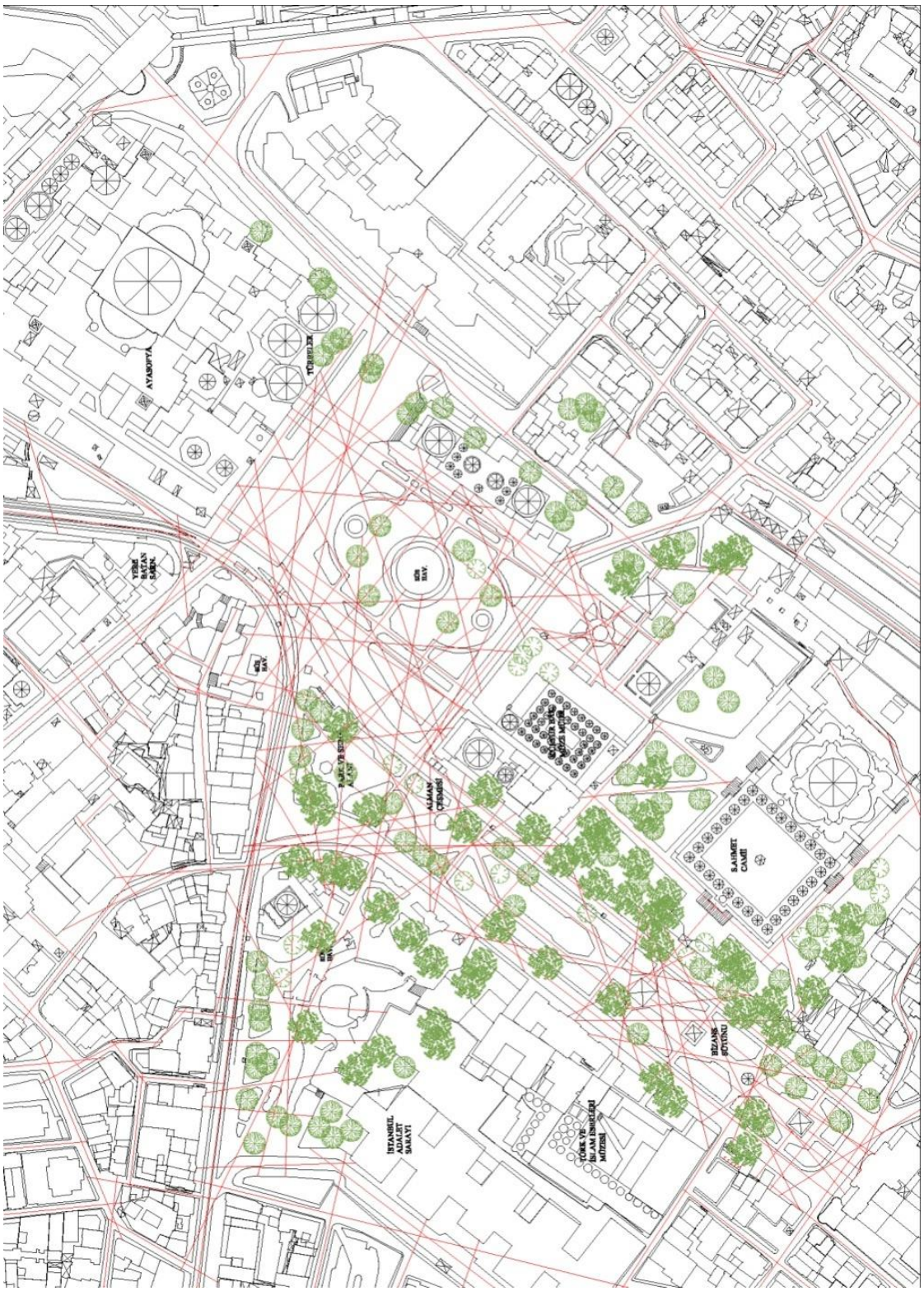
L 144 kodu ile temsil edilen ve 0,829526 Rn değerine sahip Ayasofya-Alman Çeşmesi aksı,

L 6 kodu ile temsil edilen ve 0,825309 Rn değerine sahip Divan Yolu Caddesi-Topkapı Sarayı aksı,

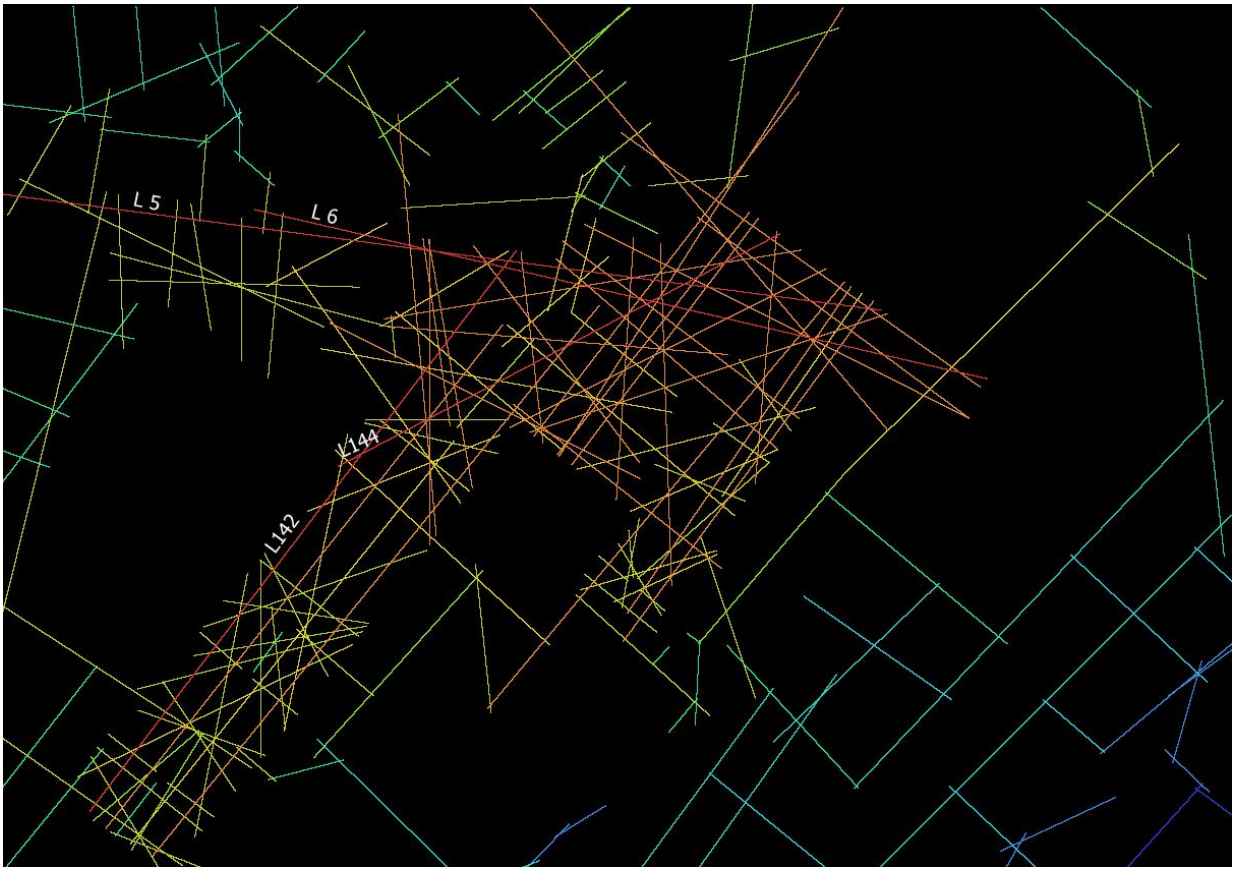
L 142 kodu ile temsil edilen ve 0,82117 Rn değerine sahip Divan Yolu Caddesi-Sultanahmet Cami aksıdır.

Sultanahmet Meydanında; Bayezid meydanı ile bağlantının sağlanmış olduğu Divan Yolu Caddesinin **(L 5)** yoğun akslar arasında olması iki meydanın birbiri ile sıkı bir bağa sahip olduğunu göstermektedir. Aynı şekilde meydandaki tarihi doku ve tarihi yapılar birbiri ile sıkı ilişki içerisindedir. Bu yapıların yoğun akslarla bağlantılı olduğu görülmektedir.

Alanda canlılığın tarihi doku ve yapıları ile sağlanmış olması, meydanın turistik bir yoğunluğa sahip olduğunu da ortaya koymaktadır. Meydanın en yoğun askları, Divan Yolu Caddesi-Ayasofya **(L 5)**, Divan Yolu Caddesi-Ayasofya-Topkapı Sarayı Müzesi **(L 6)**, Divan Yolu Caddesi-Sultanahmet Cami aksı **(L 142)** ve Ayasofya-Alman Çeşmesi aksı **(L 144)** olarak görülmektedir. Bu aksların bir alt yoğunluktaki akslar ile de desteklendiği gözlenmektedir. Yapılan analize göre, alanın Bayezid Meydanı ile bağlantısının çok iyi olduğu görülmektedir. Ayrıca Sultanahmet Cami'nin önünde bulunan Bizans sütunlarının da yer aldığı aksın yoğun bir kullanıcıya sahip olduğu belirlenmiştir. Tüm bu sonuçlara göre; meydanın kendi içinde yoğun akslarla bağlantılı olduğu görülmektedir. Bu durumun sebebi alanda mevcut tarihi dokunun önemli bir yere sahip olmasıdır. Alanı ziyarete gelen turist kullanıcıların tüm tarihi dokuyu bir zincir halinde gezmesi bu sonucu doğrulamaktadır (Şekil 4.41, Şekil 4.42).

Şekil 4.41. Sultanahmet meydanı Space Syntax yöntemi analizi akslandırılması

Şekil 4.42. Sultanahmet meydanı Space Syntax yöntemi (hareket) analizi

4.6.4. Eminönü Meydanı'nın Space Syntax analizi

Eminönü Meydanı'nda Space Syntax yöntemi ile yapılan çalışma sonucunda araştırma alanının ortalama bütünleşme değeri 0,58574 olarak bulunmuştur. Bütünleşme haritasında görüleceği gibi araştırma alanında en yüksek Rn (global) bütünleşme değerine sahip akslar;

L 120 kodu ile temsil edilen ve 0,751984 Rn değerine sahip Yeni Cami-Otobus durakları aksı,

L 22 kodu ile temsil edilen ve 0,719273 Rn değerine sahip Kenedy Caddesi,

L 85 kodu ile temsil edilen ve 0,717262 Rn değerine sahip Yeni Cami-Mısır Çarşısı-Sahil geçiş aksı,

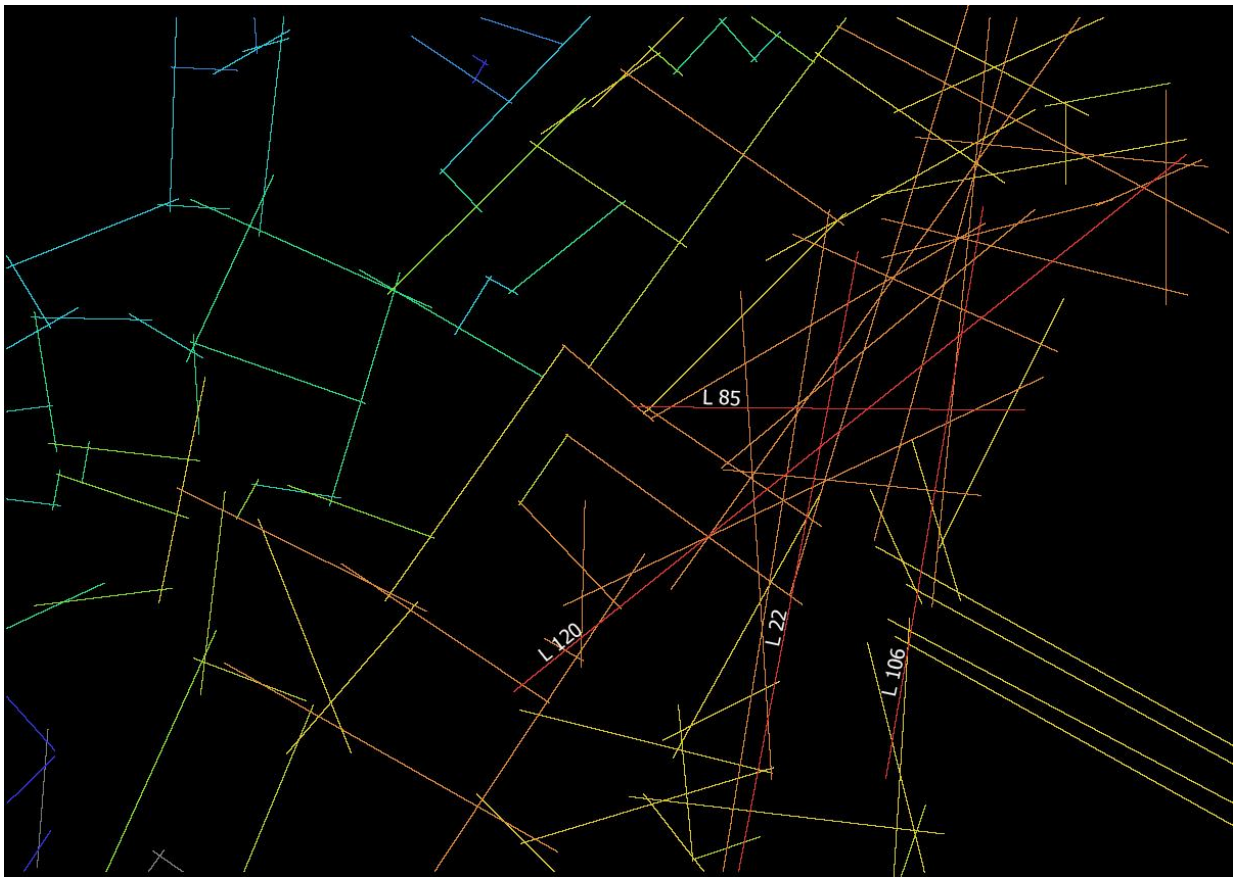
L 106 kodu ile temsil edilen ve 0,711211 Rn değerine sahip sahil yaya aksıdır.

Eminönü Meydanında; kırmızı ile gösterilen en yoğun akslar Yeni Cami-Otobüs durakları ve iskeleleri birbirine bağlayan aks **(L 120),** Yeni Cami-Sahil geçiş aksı **(L 85),** sahile paralel olarak devam eden yaya aksı **(L 106),** ve Kenedy Caddesi **(L 22)** olarak gözlemlenmektedir. Yoğun aksların toplu ulaşım sistemleri ile bağlantılı oluşu meydanın

geçiş işlevini akla getirmektedir. Bu durum alanın önemli bir konuma sahip olduğunu da ortaya koymaktadır. Böylelikle meydanın işlevleri, bu durum göz önünde tutularak değerlendirilmelidir. Meydanın yoğun aksları, bir alt yoğunluktaki akslar ile desteklenmektedir. Analize göre, Yeni Galata Köprüsü ile alanın kullanıcı bağlantısı zayıf olarak görülmektedir. Meydanın sahile paralel aksı yoğunluk göstermekte, sahilde de aynı şekilde devam etmektedir. Fakat Ragıp Gümüş Pala Caddesi ile Kenedy Caddesi bu iki canlı aksı birbirinden ayırmaktadır. Dolayısı ile sahil ile meydan arasında bir kopukluk oluşmaktadır. Yapılan analize göre, bu iki aksın bağlantısının güçlendirilmesi için bir müdahale yapılması gerekliliği görülmektedir (Şekil 4.43, Şekil 4.44).

Şekil 4.43. Eminönü meydanı mekân dizim yöntemi analizi akslandırılması

Şekil 4.44. Eminönü meydanı mekân dizim yöntemi (hareket) analizi

4.6.5. Space Syntax verilerinin genel değerlendirmesi

Genel olarak Space Syntax Yöntemi araştırmada hareket akslarının canlılıklarını ve durağan alanların tespitini sağlamaktadır. Bu tespit aynı zamanda Gözlem Yöntemi ile test edilmiştir.

Yapılan karşılaştırmalarda her iki yöntemin akslarının yoğunluklarında tutarlılık olduğu görülmektedir. Dolayısı ile yapılacak tasarımlarda bu aksların sirkülasyon yoğunlukları göz önünde bulundurulmalıdır.

Genel planlama prensiplerinin girdileri, space syntax ve gözlem yöntemindeki aksların etrafında şekillenmeli, özellikle aksların yoğunluğuna göre alanların işlevleri ve büyüklükleri ayarlanmalıdır.

Space Syntax analizlerine göre; Dept Map programında yapılan analizler ve programın ürettiği haritalarda, birinci ve ikinci derecede önemli olan akslar ile Gözlem Yöntemi sonucu alanda yoğun kullanıldığı tespit edilen aksların uyumluluk gösterdiği görülmüştür. Bu aksların ortalama bütünleşme değeri üzerinde bir değere sahip olduğu ve daha çok alanın merkezinden geçen akslar olduğu belirlenmiştir.

Yapılan çalışmalar sonucu yöntemden elde edilen verilerin, gerçekçi tablolar ortaya koyduğu ve yöntemin mekândaki hareket dokuları ile ilgili bilgilendirici değerler sunduğu saptanmıştır.

Space Syntax Yöntemi, kullanım yoğunluğunun hangi akslar üzerinde daha belirgin olarak görüldüğünü matematiksel analiz ile test etmekte, Tarihi Yarımada Meydanlarının fiziksel yapısının tanınmasına ve bunun sonucunda da alandaki tasarım hatalarının ortaya koyulmasına yardımcı olmaktadır. Yöntemin, araştırma alanında yapılan diğer yöntemlerle ilişkilendirildiğinde; tutarlı olduğu görülmektedir. Özellikle Gözlem Yöntemine ait akslar ile uyum sağlaması bu yöntemin meydanlar için kullanılabileceğini göstermektedir.

5. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Çağımızda, gelişen değerler, teknolojik yaklaşımlar ve değişen sosyal yaşam koşulları, açık alanların ve meydanların tasarımını etkilemektedir. Mimari tasarım kriterlerinin ve tasarım süceninin günümüz şatlarına uygun sonuçlar vermesi için yeni yöntemler ve teknikler ile desteklenmesi gerekmektedir. Özellikle kullanıcı gereksinmelerinin ve teknolojik imkânların tasarımda girdi olarak kullanılması, meydanların işlevselliğinin artırılmasını ve kullanıcı memnuniyetinin elde edilmesini sağlayacaktır. Herhangi bir meydan düzenlenmesinde, alan ve kullanıcı analizi yapılabilecek, farklı yöntemlerin kullanılması ve tasarımı doğru adımlarla ilerletecek verilerin elde edilmesi, pozitif sonuçlar doğuracaktır. Bu doğrultuda; çalışmanın üçüncü bölümünde araştırmanın teorik çerçevesi oluşturulmuş, dördündü bölümünde meydan planlama sürecine yeni bir yöntem önerilmiştir. Öneri yöntem, Tarihi Yarımada'da belirlenen Sultanahmet, Eminönü ve Bayezid meydanlarında alan çalışmaları yapılarak sınanmıştır. Alan çalışmaları ile test edilen yöntemin, başlangıçta belirtilen hedeflere ulaşmada önemli kolaylıklar sağladığı görülmüştür. Özellikle araştırmanın varsayımlarının doğrulanması ve meydanlar konusunda yeni araştırma alanlarını da ortaya koyması bakımından araştırma beklenilen hedeflerine ulaşmıştır. Tasarım sürecini kolaylaştıran ve tasarımın şekillenmesine yön veren verilerin elde edilmesi, çalışmanın olumlu sonuçlar ile neticelenmesini sağlamış ve gerekliliğini ortaya koymuştur. Yapılan analizler ve elde edilen sonuçların biribirini desteklemesi ve doğrulaması "işlevsellik analizi yönteminin" tutarlılığını göstermektedir. Yöntemin uygulanması ile elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

Hızlı gelişen kentlerde ve özellikle metropollerde karmaşık yaşam standartlarının oluşması, her türlü artış gösteren popülasyon için gerekliliklerin doğması, yaşam alanlarının da çehresini değiştirmektedir. Kent meydanları da bu duruma ayak uydurmak için çeşitli müdahalelere ihtiyaç duyan sosyal mekânlardır. Yoğun yaşam koşulları, motorlu taşıtların yollara hâkim olması, içinden çıkılmaz noktalara ulaşan trafik sorunu ve yayaların yollarda kendilerine yer bulamaması, özellikle büyük kentlerde ulaşımla ilgili yeni planlama kararlarının alınmasını zorunlu kılmıştır. Bu sebeple araçlara göre planlanan kentlerde yaya öncelikli planlama kararları alınmaya başlanmış ve kentsel açık alanlar tüm dünyada düzenlenmeleri öncelikli alanlar haline gelmiştir.

Çalışmada; ülkemizde ilk yaya bölgesi örneklerinden biri olan; tarih boyunca dönemin politik, ekonomik, teknolojik ve sosyo-kültürel koşullarına bağlı olarak farklı amaçlar için kullanılan; tarihsel, kültürel, ticari, dini, eğitimsel, mimari, rekreasyonel, turistik özellikler taşıyan ve günümüzde birçok güncel soruna sahip olan, Tarihi Yarımada Meydanları (Bayezid, Sultanahmet ve Eminönü) araştırma alanı olarak belirlenmiştir.

Çalışma kapsamında; Bayezid, Sultanahmet ve Eminönü Meydanlarındaki mekân kullanım biçimleri ve amaçları, kullanıcıların mekânı nasıl algıladıkları, alanın kullanıcı ihtiyaçlarını ne ölçüde karşıladığı, kullanıcı tercihlerin belirlenmesi ve memnuniyetin ölçülmesi ile yayaların alanda hareketlerini kolay gerçekleştirip gerçekleştiremedikleri saptanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda araştırma alanının tasarımındaki sosyal, psikolojik ve davranışsal boyut incelenerek, mevcut planlama ve tasarım eksiklikleri belirlenmiş ve çözümler ortaya konmuştur.

Araştırma alanında "Gözlem", "Anket" ve "Space Syntax" olmak üzere üç yöntemle çalışılmıştır. Yöntemler sonucunda elde edilen veriler birbiri ile karşılaştırılmış, her bir yöntemin eksik yönü diğer yöntemlerden elde edilen verilerle tamamlanmıştır. Bu kapsamda yöntemlerin birbirleriyle tutarlılıklarının ve alan için uygunluklarının sınanması mümkün olmuştur.

Yapılan çalışmalarla, sübjektif bir değerlendirme yöntemi olan Gözlem ile objektif değerlendirme yöntemleri olan Space Syntax ve Anket yöntemlerinin, üç alanda uygulandığında birbirine paralel ve birbirini destekleyen sonuçlar verdiği görülmüştür. Uygulanan yöntemler, alanın daha detaylı anlaşılmasına ve alanla ilgili daha sağlıklı analizler yapılmasına imkân sağlamıştır. Yöntemler sonucu elde edilen verilerin birbirini doğruladığı test edilmiş ve alanlarla ilgili verilerden çıkarımlar yapılmıştır.

Yapılan çalışmalar, üç meydana ait kullanımlarda, bir takım mevsimsel farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur. Buna göre alanlar, yaz aylarında kullanıcılar tarafından daha çok tercih edilmektedir. Bunun en önemli nedeni, açık havada yapılan rekreasyonel faaliyetlerin yaz mevsiminde daha kolay gerçekleştirilebilmesidir. Bayezid Meydanı'nın iş amaçlı kullanımında; hafta içi günler, hafta sonlarına oranla daha yoğun olarak tercih edilmektedir. Bunda; alanın serbest meslek sahipleri tarafından iş amacıyla tercih edilmesi ve alanın Bayezid, Süleymaniye ve Vezneciler arasında geçiş noktası konumunda olması etkilidir. Bu kullanımlara, kış ve bahar aylarında eğitim amacıyla alanı kullanan öğrenciler de eklenmekte, İstanbul Üniversitesi'ne bağlı fakülteler, alanda yoğun kullanıcı aksları oluşturmaktadır. Sultanahmet Meydanı'nda ise, alanın daha çok hafta sonu kullanıldığı görülmektedir. Burada temel etken, alanın tam anlamı ile turistik bir mekân olmasıdır. Eminönü Meydanı diğer

meydanlara göre; hem hafta sonu hem de hafta içi, tüm mevsimlerde, yoğunluk gösteren bir alandır. Fakat kendi içinde değerlendirildiği zaman, hafta sonları, yoğunluğun daha fazla olduğu görülmektedir. Alanın geçiş amacı aşırı derecede fazladır.

Bayezid ve Eminönü Meydanlarında, uygulanan yöntemler sonucu, her mevsimde ve her günde en yoğun gerçekleştirilen aktivitenin yürüme olduğu anlaşılmaktadır. Gerçekleştirilen birçok rekreasyonel aktivitenin, hafta sonlarında yapıldığı analiz edilmektedir. Yani hafta sonları işlevselliğin ve işlevsel çeşitliliğin arttığı görülmektedir. Sultanahmet Meydanı'nda ise en çok gerçekleştirilen eylemlerin gezme-görme ve dinlenme olduğu görülmektedir.

Bayezid Meydanı ve çevresini iş, eğitim, geçiş gibi nedenlerle kullanan ziyaretçiler alanda oldukça az zaman geçirirken, alanda uzun zaman kalan ziyaretçiler daha çok alışveriş, dinlenme gibi aktivitelerde bulunmaktadır. Yapılan anket ve gözlem çalışmaları incelendiğinde; en yoğun kullanılan saat aralığının öğle vakitleri olduğu anlaşılmaktadır. Dikkat çekici diğer nokta ise; alanda gündüz ve gece kullanım yoğunlukları arasında büyük farklılıkların olduğudur. Bayezid Meydanı'na benzer bir yaklaşım Eminönü Meydanı'nda görülmektedir. Alan yoğun olarak geçiş amaçlı kullanılmaktadır. İş ise diğer bir yoğun kullanım amacıdır. Sultanahmet Meydanı diğer iki meydana göre, daha farklı işlevle ön plandadır. Özellikle yaz ve ilkbahar mevsimlerinde ziyaret ve gezme işlevi yoğun olarak görülmektedir. Kış mevsimi alanın kullanımında azalmanın görüldüğü zamandır.

Bayezid Meydanı'nda alanı ziyaret eden kullanıcıların çoğunluğunu 17-30 yaş grubu oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra; erkek-kadın kullanıcı yoğunlukları arasında fark bulunmaktadır. Alan, her mevsimde, her günde ve her saatte yoğun olarak erkek kullanıcılar tarafından tercih edilmektedir. Özellikle Sahaflar Çarşısı'nın Meydan girişinde yer alan Çınaraltı bölgesinde 45 yaş üstü erkek kullanıcıların yoğunluğu dikkat çekmektedir. Bu bölgede kullanıcılar, daha çok alışveriş, sohbet, dinlenme gibi aktivitelerde bulunmakta ve burada uzun zaman harcamaktadır. Sultanahmet Meydanı'nda kullanıcıların çoğunluğunun orta yaş grubuna ait olduğu görülmektedir. Yurt içi ve yurt dışından turistlerin yoğun olarak bulunduğu meydanda kadın-erkek yoğunluğu yaklaşık olarak eşittir. Alanın her bölgesi bir zincir halinde kullanıcılar tarafından gezilmektedir. Eminönü Meydanı'nda, erkek yoğunluğunun fazla olduğu görülmektedir. Genç ve orta yaş grubu daha fazladır. Alan her mevsim yoğun kullanıma sahiptir. Yeni Cami ve Mısır Çarşısı alana işlevsel bir değer katmaktadır. Özellikle geçiş amacını kırmakta ve alanı uzun zamanlı kullanıma sürüklemektedir.

Tarihi Yarımada da, birbirine bağlı bir aks üzerinde, birbirini besleyen bu üç meydanın aynı bölgede bulunmasına rağmen farklı işlevlere ve farklı profillere sahip oldukları görülmektedir. Her meydanın kendine özgün bir kimliği ve kullanıcı profili mevcuttur. Meydanların sahip oldukları özgün değerleri, kullanımlarını ve işlevselliklerini doğurmaktadır. Fakat yapılan analizler ve gözlemlerde bu işlevlerin ve kullanımların tam anlamı ile memnuniyet ve konfor içermediği görülmektedir.

Meydanlardaki kullanımlara ilişkin bu bilgiler; alan için öncelikle mevsimsel kullanım farklılıklarını dengeleyici bir takım planlamalar yapılması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Alanlar (özellikle Sultanahmet Meydanı) sadece yaz mevsiminde değil, kış mevsiminde de kullanıcılara çeşitli imkânlar tanımalıdır. Her mevsimde çeşitli fonksiyonlar sunarak çekim noktası haline getirilmelidir. Özellikle kış mevsiminde kullanıcıları soğuk, yağmur, kar, rüzgâr gibi hava koşullarından soyutlayan alanların oluşturulması, kapalı ve yarı kapalı sosyal mekânların üretilmesi gereklidir. Eğitim, kültür, din, ticaret yapılarına ev sahipliği yapan alanlarda, bütün bu özellikleri bir arada tutabilecek, birbiri arasında dengeyi koruyabilecek planlamalar yapılmalı, alanın sahip olduğu tarihi değerler doğru şekilde vurgulanmalıdır. Ayrıca alanların sanat, turizm, eğlence gibi amaçlarına yönelik planlamaların yapılması gereklidir. Bu şekilde; alanların hafta sonu ve hafta içi kullanımları artmış olacaktır. Alanların önemli bir sorunu, kullanıcıların alanda kısa süreli vakit geçirmeleri ve alanı kısa süreli kullanmalarıdır. Bu alanlarda, kullanıcıların zaman geçirecekleri çekim noktaları oluşturulmalıdır.

Her üç alan için, her yaş grubu ve cinsiyetten insanın ihtiyacını karşılayabilecek farklı fonksiyonlar getirilmelidir. Farklı ilgi gruplarının kullanımına yönelik fonksiyon alanları üretilmelidir. Ayrıca bu alanlarda engellilerin rahat hareket edebileceği ve çeşitli aktivitelerden yararlanabileceği düzenlemeler yapılmalıdır. Alanlarda; yürüme, dinlenme, alışveriş vb. aktivitelerin yanı sıra, gösteri, fuar, sergi, konser gibi yaya bölgesi kimliğiyle uyuşan aktivitelerin de yer alması gereklidir. Bu şekilde insanlar kentte yaşadığını hissedip, sosyalleşme imkânı bulacaktır.

Bunun yanı sıra, alanların kimlikleri ile özdeşleşmiş "kuş yemleme" gibi aktiviteler de desteklenmeli ve gerçekleştirilmesi için daha uygun koşullar oluşturulmalıdır. Yani eski ve geleneksel işlevler günümüz şartlarına uyarlanarak geliştirilmelidir. Böylelikle daha ilgi çekici olacaklardır. Satıcılara, alanların mimari dokusuyla uyum sağlayacak malzeme ile tasarlanmış standlar kurulmalı, bu aktivitenin geçişi engellemeyecek bir bölgede gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır. Kötü kokuların ve pisliklerin alanda olumsuz bir etki oluşturmaması için gerekli temizlik ve bakım işlemleri düzenli olarak yapılmalıdır.

Her üç alan için, sirkülasyan (geçiş alanları) yeniden dizayn edilmeli ve bu akslar üzerine kullanıcıların ihtiyaçlarını giderecek işlevler düşünülmelidir. Ayrıca bu alanlar ile durağan bölgelerin bağlantısı iyi sağlanmalıdır. Kullanıcıların alanda uzun süre kalmasını sağlayacak donatı elemanlarının durağan bölgelerde yer alması ve sirkülasyon alanları ile bağlantılı olarak tasarlanması kullanımın artmasını sağlayacaktır. Bu sebeple her iki alanın tasarımı meydanlar için önem arz etmektedir.

Yapılan çalışmalarda alanların yeşil alan ve dinlenme fonksiyonlarının yetersiz bulunduğu belirlenmiştir. Mevcut bitkilerin bakımsız ve yetersiz olması bu ihtiyacın yeniden düzenlenmesi gerekliliğini doğurmaktadır. Tarihi ağaçlar korunarak yeşil alanlar tekrar tasarlanmalı, yapısal alanlar ve bitkisel tasarım arasında bütünlük oluşturulmalıdır. Alanlar özellikle nitelikli ve konumuna uygun ağaç tipleri ile zenginleştirilmelidir. Bitki seçiminde alanın tarihi ve mimari yapısına uygun türler seçilmeli, toprak ve iklim koşullarına dikkat edilmelidir. Kullanılacak bitkilerle; mekânsal etki oluşturulmaya, alana ölçek, işlev ve çekicilik kazandırılmaya çalışılmalıdır.

Her üç meydan içinde, yayaların yoğun kullandığı alanlarda ve diğer fonksiyonlarla birleştirilebilecek noktalarda dinlenme alanları planlanmalıdır. Ayrıca alanlarda, içinde danışma, güvenlik, ilk yardım gibi fonksiyonların yer aldığı çok amaçlı merkezlerin yer alması sağlanmalıdır. Alanların tarihi kimliğiyle uyumlu restoran, kafe, çay bahçesi, mağaza gibi fonksiyon alanları üretilmelidir. Fakat sadece ticari işlevli öğelere yer verilmemeli, alan sanat ve kültür tesisleriyle bütünleştirilmeli, gösteriler, konserler, sergiler yapılması teşvik edilerek, yayalar için yaşanılabilir mekânlar haline getirilmelidir. Canlı, yaşanan ve sakin alanlar düşünülerek her kullanıcının alandan zevk alması sağlanmalıdır. Ayrıca getirilen fonksiyonlarda işlevselliğe de önem verilmelidir. Yapılan çalışmalara göre; alanlardaki donatı elemanları sayı ve materyal bakımından oldukça yetersizdir. Kullanış ve yer açısından ise uygun bulunmamaktadır. Yoğun kullanılan bu alanlarda özellikle oturma bankı, gölge elemanları, çöp kutuları, havuz, çiçeklik gibi donatı elemanlarının sayıca arttırılması gerekmektedir. Burada önemli olan nokta ise; bu alanlarda kullanılacak donatı elemanlarının alanların tarihi ve mimari dokusuyla uyum sağlayacak malzeme, renk ve tasarımda seçilmesi ve bu elemanlarda estetik, konfor gibi unsurlara dikkat edilmesidir. Ayrıca alanlara yaz mevsiminde sıcak, güneş gibi hava koşullarından korunmak için pergolalar eklenmesi gereklidir. Alanlarda yer alan telefon kabinlerinin ve işaret levhalarının ise uygun yerlere yerleştirilmesi ve alanın dokusu ile uyum gösterecek şekilde yenilenmesi gereklidir. Meydanlarda ve çevrelerinde yönlendirici levhaların azlığı ise dikkat çekicidir.

Yapılan çalışmalarda, Bayezid ve Sultanahmet Meydanlarındaki havuzların işlevsel olmadığı düşünülmektedir. Özellikle Bayezid Meydanı'nda yer alan havuzu birçok kullanıcının fark etmediğini ortaya çıkmıştır. Bunda özellikle havuzun alanda kuytu bir yere yerleştirilerek bitkiler tarafından perdelenmesinin ve etrafının demir parmaklıklarla çevrilerek sadece önünde yer alan çay bahçesine hizmet etmesinin etkisi fazladır. Havuz fonksiyonellikten uzaktır. Her üç alan için; kent meydanlarına hizmet edebilecek, sanatsal öğe niteliğine sahip olan, estetik havuzların tasarımı kullanıcılar tarafından istenmektedir. Burada havuzların yeri, ölçeği, oranı ve üçüncü boyutu önem kazanmaktadır. Diğer bir husus ise alanın formu ve kimliğiyle uyumlu bir hale getirilip, ses ve ışık oyunları ile gece ve gündüz alanın tamamlayıcı bir öğesi olarak yeniden düşünülmesi gerekliliğidir.

Bunun yanı sıra her üç alan için, alanların mimari dokusu ve tarihi dokusunu kapsayan sanatsal öğeler ve tarihi figürler tasarlanmalıdır. Çünkü meydanlar sanatın sergilenebileceği önemli alanlardandır. Sosyal mekân özelliğini de destekleyecek bu tasarımlar, alanlara artı değer ve önem kazandıracaktır. Yapılacak olan özgün tasarımlar alanın özgünlüğünü kuvvetlendirecektir.

Alanların, gündüz olduğu kadar gece de kullanılmasını sağlamak gereklidir. Alanlar yalnızca geçiş, toplanma veya dağılma işlevleri için kullanılmamalı, her saatte kentsel çekim merkezi niteliği göstererek, gece de yaşanabilecek kullanımlara olanak sağlamalıdır. Girişler, önemli mimari niteliğe sahip yapılar, su öğeleri, dinlenme alanları, yeşil alanlar, giriş tagları, heykeller vb. fonksiyon alanlarının ve donatı elemanlarının aydınlatmalarının yapılması, gündüz olduğu kadar gece de bu alanların ilgi çekmesini sağlayacaktır. Başarılı bir aydınlatma ile alanın mimari ve işlevsel karakterleri gece de vurgulanacaktır. Alanların görsel zenginliği ortaya çıkacaktır.

Kullanıcıların Bayezid Meydanı'nda otobüs ve metro duraklarından, Vezneciler aksına doğru yoğunluk oluşturdukları görülmektedir. Hafta içi günlerde, İstanbul Üniversitesine olan yoğunluk göze çarpmaktadır. Ayrıca meydanın çevresinde yer alan Sahaflar, Kapalı Çarşı ve Çınaraltı bölümleri yoğunluğa etki eden alanlardır. Sultanahmet Meydanı'nda ise, Divan Yolu Caddesi bu alanın giriş kapısı niteliğindedir. Alandaki yoğunluğun büyük kısmı bu caddeden alana giriş yapmaktadır. Bu Cadde Bayezid Meydanı'na ve Eminönü Meydanı'na da bağlı bir akstır. Meydanda tarihi doku etrafında bir zincir halinde döngü oluşturmuş yoğunluk görülebilmektedir. Tüm alan ziyaretçiler tarafından kullanılmaktadır. Bu durum alanın kullanışlılığını ve işlevselliğini göstermektedir. Eminönü Meydanı'nda vapur iskeleleri, İstanbul'un genel otobüs durakları ve metro durağı alanın sirkülasyon odaklı kullanımını artırmaktadır. Alandaki Mısır Çarşısı, Yeni Cami kullanıcıyı alana çeken önemli odaklardır.

Ayrıca bu alan Tarihi Yarımada'ya giriş niteliğindedir. Bu doğrultuda alan çok yoğun bir kullanıma sahiptir.

Alanlarda yaya ulaşımının rahat sağlanamamasının asıl nedeni; alana her saatte girişlerine izin verilen araçlar ve yayaların yoğun kullandıkları akslar boyunca tezgah açarak kalabalık, görüntü ve gürültü kirliliği oluşturan işportacı ve seyyar satıcıların varlığıdır. Ayrıca, yoğun kullanılan aksların bina cepheleri, duvarlar, yeşil alanlar ya da diğer hareketi engelleyici elemanlarla kesilerek yaya hareketinin doğrusal olarak yapılamaması da diğer önemli hususlardır. Bu durum, planlama hatalarını ortaya koymaktadır. Alanların girişleri, kullanıcı tarafından iyi algılanmalı, kullanıcı alanda iyi yönlendirilmeli, alanın kot farklılıkları işlevsel olmalı, merdiven çözümleri yerinde ve uygun çözümlü olmalıdır. Bu sebeple alanların yoğun giriş noktaları belirlenmeli ve bu kriterlere göre düzenlenmelidir. Alanlarda yaya hareketlerinin kolay ve rahat olması için malzeme seçimine dikkat edilmelidir. Alanlardaki tüm işlevlerin göz önünde bulundurularak döşeme malzemesinin seçimi kullanımı artıracaktır. Alanların dokusuyla ters düşen, korumaya yönelik olmayan ve kullanıcı konforunu göz ardı eden yaklaşımların değiştirilmesi gerekmektedir. Döşemeler yayaları yönlendirici nitelikte olmalıdır. Alanlarda oluşturulmak istenen mekânlar, döşemelerle vurgulanarak mekânlar arası geçişlerde döşeme malzemesinin bir bütünlük içinde olmasına dikkat edilmelidir. Ayrıca seçilecek döşeme malzemesinin alanın tarihi ve mimari yapısıyla uyumlu olmasına ve hareketi engelleyici malzeme olmamasına dikkat edilmelidir.

Alanlarda yapılacak planlamalar için, meydanların mevcut mekânsal yapısının ve yaya hareket dokusunun beraber değerlendirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Yaya ulaşımının rahat sağlanabilmesi için öncelikle var olan yanlışların giderilmesi gerekmektedir. Alanlarda, tarihi unsurların vurgulanacak şekilde planlanması sağlanmalıdır.

Ayrıca araştırma alanlarının ve yakın çevrelerinin yeniden planlanarak, motorlu taşıt trafiğinden tamamen ayrılması ve yayalaştırılarak trafikle parçalanan mekânlarının bütünleştirilmesi gerekmektedir. Özellikle Bayezid Meydanı'nda bu durumdan rahatsızlık duyulmaktadır. Yurtdışında yapılan yaya bölgesi uygulamaları incelendiğinde, yayalaştırmanın sadece bir sokak ya da bir meydanda uygulandığında değil, kentlerin özellikle tarihi merkezlerindeki sokak ve meydanlarının bütününde uygulandığında olumlu sonuçlar verdiği görülmektedir. Bu nedenle, araştırma alanlarındaki yaya ve taşıt trafiği sorunu tamamen çözülmeli, Bayezid-Eminönü arasındaki yolun turistik ve tarihi alana yönlendiren bir aks olması sağlanmalıdır. Burada yaya ulaşımının bütünlüğünün sağlanması esas alınmalıdır. Bölgede araç yolunun yayalaştırma yapılan adayı bölmesi engellenmelidir. Böylelikle yapılan çalışma ile üç meydanın birbirine güçlü bir şekilde bağlanması sağlanmış

olacaktır. Bir bakıma Eminönü Meydanı üç alan için giriş kapısı olacak ve diğer meydanlara yön göstermiş olacaktır.

Alanlar için, tarihi mekânlara ulaşımı sağlayan, aynı zamanda diğer ulaşım sistemleriyle entegre olan, yaya ulaşım aksları öngörülmektedir. Alanlarda mevcut lastik tekerlekli ulaşım sisteminin neden olduğu trafik azaltılarak, araç yüklerinin ve seslerinin oluşturduğu titreşimlerin, özellikle tarihi değeri olan yapılara, vereceği zararın ve baskının giderilmesi sağlanmalıdır. Korunması gereken taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının yoğun olduğu bölgede yaya aksları, toplu taşıma güzergâhları ile desteklenmeli ve yaya bölgesi kimliği öne çıkarılmalıdır. Toplu taşıma istasyonları, alanların konumunu vurgulayacak ve davet edecek şekilde uygun mesafelerde ve konumlarda yerleştirilmelidir. Meydanlarda, yakın yerlerden toplu taşıma araçlarının geçmesi ve alan girişlerine yakın noktalarda durakların planlanması oldukça önemlidir. Bu doğrultuda, özellikle Tarihi Yarımada boyunca devam eden cadde tramvayının kullanıcılar için büyük bir önemi bulunmaktadır. Alana girişlerin yeniden belirlenmesiyle, mevcut otobüs ve tramvay duraklarının yerleri tekrar gözden geçirilmelidir ve toplu taşıma araçları çoğaltılmalıdır.

Her üç alan için de otopark çözümleri uygun yerlerde ve yeterli kapasitede sağlanmaldır. Özellikle turistler için düzenlenen toplu ulaşım araçlarına uygun yerler tahsis edilmelidir. İhtiyaç duyulan araç giriş çıkışları ise meydan için işlevselliği bozmayacak ve kullanıcıları rahatsız etmeyecek vakitlerde sağlanmalıdır.

Her üç alanda, restorasyon çalışmaları gereklidir. Fakat yapılan çalışmalar alanlar ve çevrelerindeki tüm doku (eski-yeni) bir bütün arz edecek şekilde, düşünülerek yapılmalıdır. Sadece bina cephelerini restore eden bir anlayışla değil, yüzyıllardır tarihin çeşitli olaylarına tanıklık etmiş ve farklı toplumlara ev sahipliği yapmış olan alanların asıl kimliğini vurgulayıcı bir tasarım yaklaşımıyla restore edilmesi sağlanmalıdır. Tek bir yapı bazında düzenlemeler meydanların kimliği ve özgünlüğü bağlamında çok zayıf müdahaleler olarak görülmektedir. Her üç alanda, Roma, Bizans ve Osmanlı kültürüne ait izler taşınmasına rağmen bu olgunun algısı zayıf kalmaktadır. Yapılacak yenileme ve düzenleme çalışmalarında bu duruma dikkat edilmelidir. Alanların, çağdaş toplumun ticari, sosyal, kültürel, politik ve turistik ihtiyaçlarına cevap verecek ve tarihi çevrenin devamlılığını sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmesi ve mekânı sınırlayıcı tüm yüzeylerinin restore edilmesi gereklidir.

Araştırma alanı; birçok tarihi eseriyle bir kültür adasına dönüştürülmeli, bir taraftan ticaret aksı olarak kullanılırken, bir taraftan da din, eğitim, kültür, sanat ve turizm için odak noktası haline getirilmelidir. Alan yer üstünde ve yer altında çok önemli arkeolojik verilere sahiptir. Bu değerler gün ışığına çıkarılarak yer üstünde ya da yer altında geliştirilen

tasarımlarla sergilenmeli, alanların kimliği doğru bir şekilde vurgulanmalıdır. Böylece meydan altındaki eserlerin de arkeolojik ve turistik açıdan değerlendirilmesi mümkün olacaktır.

Sadece koruma değil, koruyarak kullanma ve mekânı kullanıcılar için yaşanabilir kılma ilkesi belirlenmelidir. Bu nedenle alanların, kültür-turizm ağırlıklı bir fonksiyona kavuşturulması sağlanmalıdır. Bu yaklaşımla, turizmin sağladığı ekonomik katkı ve canlılığın yanında, kentsel doku ve kentsel yaşamın tahrip olmadan korunması sağlanacak ve alanlar bakım-yenileme olanaklarına sahip olacaktır. Tüm bunlar alanlardaki kullanımı etkileyecektir. Kullanımın çeşitlenmesine, farklı taleplerin oluşmasına ve alanlara farklı fonksiyonların getirilmesine yardımcı olacaktır.

Kentsel alanların planlanmasında üretilen çözümlerde alanın özgün değerleri göz ardı edilmemelidir. Böyle tasarımlar uzun süreli çözümlere sahip değillerdir. Bu nedenle alanlar için bütüncül bir planlama yaklaşımının belirlenmesi gerekmektedir. Bu alanların başta tarihsel yapısı göz önünde bulundurularak, önemli değerleri vurgulanarak, gerekli yaya bölgesi standartlarına ve planlama ilkelerine uygun olarak yapılandırılması gerekmektedir. Gelişen kültürel ve teknolojik yapı, yeni standartlar ortaya çıkarmakta, ziyaretçiler de farklı mekânsal kullanımlara ihtiyaç duymaktadır. Burada önemli nokta, alanların tarihsel yapısının ve kimliğinin korunmasıdır. Fakat bunun yanında alanın, kullanıcıların mekânsal kullanımlarını destekleyen, onları alanlara teşvik eden, kullanıcıların alanda her türlü aktiviteyi yapabilmesini sağlayan ve alanların kimliğini güçlü bir şekilde hissettiren tasarımlara ihtiyacı vardır.

Alanlarda günümüz koşullarına uygun planlamalar yapabilmek için farklı disiplinlerin bir araya gelerek işbirliği yapması gerekmektedir. Yapılacak tasarımlarda kullanıcı istekleri, ihtiyaçları dikkate alınmalıdır. Kullanıcının sosyo-kültürel yapısı, mekânsal davranışları, analiz edilmeli ve tasarımda kullanılmalıdır. Alanların kentteki konumu göz önünde bulundurulmalı, yöntemler sonucunda ortaya çıkan aks çalışmalarının tasarımda değerlendirilmesi gereklidir. Yapılacak çalışmalarda belediyelerin, üniversitelerin ve sivil toplum kuruluşlarının desteği alınmalı, yarışma projeleri düzenlenmeli, halkın dikkati alan üzerine çekilmeli ve planlamada halk katılımı sağlanmalıdır.

Meydanlar, kent kimliğinin oluşmasında ve tanınmasında en etkin öğelerden biridir. Özellikle tarihi kent merkezlerinde planlanan maydanlarla, yaşayan alanlar oluşturulmakta ve yayaların kent merkezlerine yeniden kazandırılması sağlanmaktadır. Meydanlar, sadece belli bir kentsel alan için planlama ve uygulama sürecini içermemekte, kentin bütününe hizmet etmektedir. Bu nedenle yapılan çalışmalarda, alanlardaki koşullar iyi etüd edilmeli, yapılmak

istenen uygulamanın bölgeye uygunluğu araştırılmalıdır. Bu mekânlarda çağdaş kentsel tasarım anlayışının yerleşmesi ve gerekli çalışmaların yapılabilmesi için; kültürel, doğal, sosyal, siyasal ve ekonomik özellikler ile yönetsel ve yasal düzenlemelerin iyice araştırılması gereklidir.

Meydanlar ile şehir merkezi ulaşım planı birlikte etüt edilmelidir. Ülkemizde ulaşım sorununu gidermek için üretilen çözümler hep geçici olmuş, bulunan çözüm yollarında da yayalar ve yaya hakları göz ardı edilmiştir. Oysa yayaları gözardı eden ulaşım yaklaşımlarının gerçek anlamda çözümsüzlük oluşturduğu bir gerçektir. Günümüzde özellikle İstanbul gibi bir mega metropolde, yol ağını tamamen araçlara göre planlamak ve kentin her noktasına özel taşıtlarla ulaşım sağlamak mümkün değildir. Bu nedenle, ulaşım planlamalarının ve yapılan düzenlemelerin, yalnızca araç trafiğini rahatlatmaya yönelik düzeyde olmaması, yayaları ve yaya bölgelerini özellikle meydanları gözeten yaklaşımların geliştirilmesi gerekmektedir. Bu çözüm yolu içinde kuşkusuz meydanların sayılarının artırılması, uygun yerlere, uygun şekillerde planlanması ve amacına uygun tasarımlar ile hizmet vermesi gerekmektedir.

Ulaşımın her plan kademesinde yaya erişimine ilişkin ilkeler yer almalıdır. Planlama sürecinde meydanlar ile ilgili kararlar alınırken halk katılımı sağlanmalıdır. Bunun için öncelikle o mekândaki kullanıcı kitlelerinin özellikleri ve eğilimleri analiz edilmelidir. Kullanıcıların tercihleri ve istekleri göz önünde bulundurulmalıdır.

Meydanlar, kullanım amaçlarına uygun olarak, parçası olduğu toplumun kendi kültürünü ve değer yargılarını benimseyen bir planlama anlayışıyla oluşturulmalıdır. Alanın büyüklüğü kullanıcı sayısına uygun olmalı ve sınırları net olarak belirlenmelidir. Fiziksel çevre ile toplumsal yaşam arasında ilişki kurulmalı, fiziksel-toplumsal bütünleşme sağlanmalıdır.

Alanlardaki sirkülasyon ağı birbirine bağlanmalı, bütün mekanlara ulaşım sağlanmalıdır. Yayaların alana rahat ve kısa şekilde ulaşması için toplu taşıma araçları ile ring seferler düzenlemeli, alan yakınlarında istasyon noktaları kurulmalıdır. Yaya bölgeleri girişlerine yakın noktalarda, yeterli büyüklükte ve sayıda otoparklar planlanmalıdır. Alan yakınlarında ise taksi duraklarının planlanmasına dikkat edilmelidir. Ayrıca bu alanlar bisiklet yolları ile bütünleştirilmelidir.

Bu mekânlar, kentsel alanlarda yayaların çeşitli toplumsal işlevlerini yerine getirmelerine yönelik ve kullanıcı için gerekli fiziksel koşullar sağlanarak tasarlanmalıdır. Bu mekânlarda yayaların kullanımını teşvik edici bir takım etkinliklere olanak tanınmalıdır. Alan kullanıcıların isteklerine cevap verebilecek şekilde; estetik, konforlu, güvenli, davet edici, keşfetme ve iştirak etme isteği uyandıran bir biçimde düzenlenmelidir. Alanda sadece canlı,

hareketli yerlere değil, sakin bölgelere de yer verilmelidir. Her bölge yaya yoğunluğunu eşit oranda kaldırabilecek çekicilikte olmalıdır. Alanda ıssız mekânların oluşumu önlenmelidir. Çarşı, sinema, tiyatro, restoran ve kafeler yer almalı; canlı heykeller, sokak gösterileri, fuarlar, konserler, sergiler düzenlenmelidir.

Yaya bölgeleri her mevsimde çeşitli işlevleri bünyesinde toplamalı; sıcak, soğuk, rüzgâr, yağmur, kar vb. hava koşullarında da sürekli kullanılır olmalıdır. Gece ya da gündüz tüm gün boyunca kullanım ve hareketlilik sağlanmalı; çocuk, genç, yaşlı olmak üzere her yaş grubundan, her cinsiyetten, toplumun her kesiminden insanlar için düzenlenmelidir. Bunun yanında engelli insanlarda düşünülerek bir takım planlamalar yapılması çok önemlidir.

Meydanlarda, kullanıcıların istek ve gereksinimlerini karşılayan yapay donatı elemanları tercih edilmelidir. Kullanılan yapay elemanlarla, doğal öğeler arasında bütünlük kurulmalıdır. Yapay donatı elemanlarına, yayalaştırma yapılacak alanın türüne, büyüklüğüne ve konumuna bakılarak karar verilmelidir. Seçilen malzemelerin görsel, psikolojik ve ekonomik etkileri dikkate alınmalıdır. Elemanlar kullanım amacı ve işlevlerine uygun seçilmelidir. Ayrıca alandaki diğer donatı elemanları ile bütünlük ve uygunluk sağlayacak doku, renk ve malzemede olmalıdır. Yapay donatı elemanlarının yaya hareketlerini kısıtlamayacak şekilde uygun yerlere yerleştirilmesi ve yeterli sayıda olmasına dikkat edilmelidir.

Sonuç olarak; İstanbul Tarihi Yarımada'da birbiri ile bağlantılı olan Eminönü, Bayezid ve Sultanahmet Meydanları tasarımsal sorunlara sahip olan alanlardır. Özellikle Bayezid Meydanı'nının gelişim sürecindeki hızlı değişimler ve sonuçlanmayan tasarımlar bu durumu özetlemektedir. Bunun yanısıra her meydanın kimliğinin ve özgünlüğünün belirlenmesi tasarım için gereklidir. Örneğin, Sultanahmet Meydanı'nın tarihi doku kimliğinin ön planda olması, alanın yoğun kullanımını doğurmaktadır. Eminönü Meydanı'nda ise, geçiş işlevinin meydanın kimliğini oluşturduğu görülmektedir. Alanın önemli bir bağlantı noktası olarak kullanımı ön plandadır. Alanlar hakkındaki bu verilerin ve tespit edilen sorunların tasarıma girdi olabilmesi için öneri yöntemin sınanması önem arz etmektedir. Yapılan analiz çalışmaları ile herbir alanın farklı özellikleri, farklı sorunları ve ihtiyaçları tespit edilmiştir. Öneri modelin üç meydan özelinde uygulanabilirliği, tüm meydanların tasarım sürecinde kullanılabilirliğini göstermektedir. Meydanların tasarım süreçlerinde, kullanıcıların ve kullanıcıya yönelik verilerin dikkate alınmaması, işlevsel meydan çözümlerinin üretilmesini zorlaştırmaktadır. Ayrıca üretilen çözümlerde, kullanıcı verilerinin girdi olarak kullanılmaması, alanın kullanımını ve işlevselliğini olumsuz etkilemekte veya olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Öneri yöntem ile bu soruna yönelik çözüm üretilmiştir. Bu çalışma

ile kullanıcı gereksinimlerinin ve isteklerinin elde edilmesi ve tasarımda girdi olarak kullanılması hedeflenmiş ve bu doğrultuda anket yöntemi ile alan çalışması yapılmıştır. Elde edilen veriler ile alan ve kullanıcı profilleri analiz edilmiş, alanın kullanıcı tarafından sorunları, ihtiyaçları tespit edilmiştir. Bu veriler meydan tasarımlarına girdi olarak dâhil edilmiştir. Meydanın kullanıcıları, istekleri doğrultusunda meydanı oluşturacaktır. Böylelikle meydanın işlevselliği doğal bir yoldan çözüme ulaştırılmış olacaktır. Bu şekilde yapılacak tasarımın ölçütleri ve konsepti netlik kazanacaktır. Nitekim üç farklı alanda yapılan anket çalışmaları, her üç alanın farklı demografik yapıya sahip olduğunu, farklı kullanıcı ve kullanımları barındırdığını, farklı işlevsel özelliklere sahip olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca her alanın farklı gereksinmelere ihtiyaç duyduğu ve farklı sorunlara sahip olduğu görülmektedir. Elde edilen bu sonuçlara göre, her meydanın farklı tasarımsal çözümler içermesi gerekmektedir. Tasarımın bu yönlenmesi ise anket yöntemi ile gerçekleşmektedir. Mekânların dijital ortamda matematiksel verilerle analiz edilmesi ve elektronik ortamda mekânların okunması, alanların tasarlanmasında yardımcı veriler olarak kullanılmaktadır. Bu çalışmada meydanların mekânsal analizlerinin dijital ortamda yapılması Space Syntax yöntemi ile sağlanmıştır. Her üç alanda yapılan analizler ile meydanların canlı aksları ve durağan bölümleri dijital ortamda tespit edilmiştir. Meydanlar ve çevreleri gözlemlenmiş ve etüt edilmiştir. Yapılan analizler ile meydanların Mekânsal Hareketlilik Grafikleri elde edilmiş ve bu değerler gözlem yöntemi sonucu oluşturulan Mekânsal Davranış Grafikleri ile kıyaslama yapılmasını sağlamıştır. Her iki yöntem analizleri biribiri ile test edilmiş ve yöntemlerin meydan tasarımlarında kullanılabileceği görülmüştür. Gözlem yöntemi ile alanda kullanıcı referanslı yapılan analizlerin, Space Syntax ile sağlanıp sağlanmadığı ortaya konmuştur. Böylece her iki yöntemin tutarlılığı da gözden geçilmiştir.

5.2. Öneriler

Çalışmanın kavramsal çerçevesi ve öneri yöntemin sonuçları doğrultusunda elde edilen veriler, meydan tasarım süreci içinde değerlendirilerek, işlevselliğin sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca meydan tasarımlarına destek sağlayacak ve işlevselliğin artırılmasına yön verecek bazı değerlerdirmeler öneri olarak sunulmuştur.

Meydan tasarımlarında geleneksel tasarım süreci, meydanlara yönelik alan ve kullanıcı analizlerini içeren yöntemler ile desteklenerek geliştirilmelidir. Alan ve kullanıcının doğru analiz edilmesi tasarımın olumlu sonuçlar vermesini sağlayacaktır. Çünkü her meydanın kullanıcısı ve alan özellikleri farklılık göstermektedir. Bu nedenle tasarımı veya düzenlenmesi düşünülen meydanın, belirli bir analiz yöntemi ile doğru ve isabetli bir şekilde analiz edilmesi

gerekmektedir. Tasarlanacak meydan için, alana yönelik analiz teknikleri ve yöntemler belirlenmeli ve elde dilen veriler tasarımı yönlendirmelidir.

Herhangi bir meydanın optimum işlevselliğe sahip olması için; kullanıcı odaklı sonuçlar üretmek suretiyle, onların sorun ve isteklerine (birebir görüşerek) çözüm üreterek, onların mekânsal davranışlarını inceleyip analiz ederek ve diğer yöntemler sayesinde kullanıcı analizleri yaparak, sonuca gitmek işlevsel bir meydanı oluşturacaktır.

Meydan tasarlanırken veya düzenlenirken; yaya akslarına, sirkülasyon ve durağan alanların tespitine dikkat edilmelidir. Aynı zamanda oluşturulan aksların, meydan erişilebilirliğine yönelik araç ve yaya sirkülasyonuna bağlantılı ve koordineli çözümü sağlanmalıdır. Böylelikle bütüncül bir yaklaşım ve işlevselliği yüksek bir meydan kullanımı elde edilecektir. Meydanlarda, özellikle durağan alanlar olmak üzere tüm alanlarda kullanılacak donatı öğeleri, meydanın içindeki ve çevresindeki yapıların işlevine uygun olarak ve onlara hizmet verecek şekilde düzenlenmelidir. Sirkülasyon aksları ise işlevlerle veya farklı donatı elemanları ile engellenmemelidir. Kullanıcının alanda rahat ve kolay erişimi sağlanmalıdır.

Hızlı gelişen teknolojinin sunmuş olduğu imkânlar ile tasarımın yönlendirilmesi ve farklı çözüm olanaklarının oluşturulması sağlanmaktadır. Ayrıca tasarımlarda üretilen çözümlerin test edilmesi, olumlu ve olumsuz yönlerinin belirlenmesi farklı teknolojik imkânlar ile sınanabilmektedir. Meydan tasarımları için geliştirilmiş teknik yaklaşımların tasarım sürecinde kullanılması, işlevsel tasarımların üretilmesini sağlayacaktır.

Meydan tasarımında özgünlük ve kimlik meydanın imajını artırı en büyük etmendir. Tasarlanan meydan bulunduğu yere ait ve özel olmalıdır. Bu nedenle meydanın kullanıcısı ve alan özellikleri tasarımda özelleştirilmelidir. Özgünlük; içindeki sanatsal öğelerle, tasarımsal deteylarla, farklı donatı elemanlarıyla vb. bir bütün olarak düşünülmelidir. Böylece kullanıcılar için uğranılacak, gezilecek veya ziyaret edilecek bir mekân olacaktır.

Meydanlarda, mekânsal organizasyonun ve fonksiyonlar arasındaki ilişkilerin doğru sağlanması işlevselliği artıracaktır. Ayrıca kullanıcıların alandaki işlevleri bir bütün olarak çözümlenmelidir. Örneğin meydana alışveriş amaçlı gelen kullanıcı için gerekli işlevsel gereklilikler bir arada kurgulanmalıdır.

Yukarıdaki kriterler meydan tasarım ilkelerine ek olarak ilevselliğin artması ve çözümsel ürünlerin oluşturulması için ortaya konmuş yaklaşımlardır. Meydan tasarımlarına farklı bir yorum ve yaklaşım getiren bu araştırma ile günümüz meydanlarına yönelik kapsamlı bir çalışma ortaya konmuştur.

KAYNAKLAR

Akalp, Tahsin, 2004, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Lisansüstü Ders Notu, İstanbul.

Akay, A., Tanrıvermiş, E. ve Yaşlıca, E., 1999, "Peyzaj Tasarımının Kentsel Tasarım Süreci İçindeki Yeri." *Türkiye 10. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu,* Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul.

Altınöz, G., 2003, Mekansal Dizim Yöntemiyle Kentsel Dokuda Biçimsel Analiz: Amasya Örneği, Yüksek Lisans Tezi, *İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü.*

Akkılıç, Y., 1999, Atatürk ve Bursa, Burdef Yayınları, Bursa. s. 72-73.

Akkılıç, Y., 2001, Yıldırım/ Bursa, Prusa' dan Bursa' ya Bursa' dan Yıldırım' a Bir Kentin Tarihsel Serüveni, Bursa Kültür ve Sanat Yayınlan, Bursa, S. 11-194.

Akkor, Z. M., 2003, Public Spaces in Britain as the tools of Urban Regeneration Schemes *"14. Uluslararası Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu Bildiri Kitabı, Mimar Sinan Üniversitesi Yayını s. 177-191"* İstanbul.

Alberti L. B., 1986, The Ten Books of Arcbitecture (The 1755 Leoni edn), Dover Publieations, New York.

Alexander, C. ve Diğ., 1977, A Pattern Language, Oxford University Press, New York. 1170 p.

Alexander, C., 1979, Timeless Way of Building, Oxford University Press, New York.

Alexander, C., Neis, H., Anninous, A., King, I., 1987, A New Theory of Urban Design, Oxford University Press, New York.

Altınçekiç, S. Ç., 1998, Tarihsel Süreç İçersinde Bayezid (Hürriyet) Meydanı, *Peyzaj Mimarlığı Dergisi*, TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Yayını, Mayıs-Haziran Sayısı.

Altan, İ., 1992, Mimarlıkta Mekan Kavramı, Mimarlık ve Şehircilikte Mekan, *Yıldız Üniversitesi Yerleşme ve Mimarlık Bilimleri, Uygulamalı Araştırma Merkezi,* İstanbul.

Anonim, 1995, Meydanlar, *Arredamento Dekorasyon,* Mart Sayısı.

Ashihara, Y., 1970, Exterior Design In Architecture, Van Nostrand Reinhold, New York.

Ashihara, Y., 1983, The Aesthetic Townscape, Translated By Lynne E., Mass: MIT Press, Cambridge.

Aslanoğlu, R., 2000, Kent, Kimlik ve Küreselleşme, Ezgi Kitabevi, Bursa, s. 179-235.

Atabay, S., Pilehvarian, N. K., 2001, Şehirsel Tasarım ve Şehir Mobilyaları İlişkileri *"1.Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu Bildiri Kitabı, s. 41-45"* İstanbul.

Atalık, Gündüz, 1995, Kent Planlaması Teknikleri, İ.T.Ü. Yayınevi, İstanbul.

Aydemir, S. E., 1999, Açık Alanlar ve Rekreasyon, Kentsel Yeşil Alanlar *"Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı, İber Matbaacılık s. 263-313"* Trabzon.

Ayvaz, C., 2007, Konaklama Yapılarının Mekansal Organizasyonu Üzerine Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, *Y.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü.*

Bachelard, G., 1968, The Poetics Of Space, Books Aristotle, Poetics, Translated By Leon Golden, Englewood-Cliffs, Prentice-Hill.

Bacon, Edmund, 1974, Design Of Cities, London, Thames And Hudson.

Bacon, E. N., 1980, Design of Cities, Penguin Books, New York. p. 114-154.

Bakan, K., Konuk, G. 1987, Türkiye'de Kentsel Dış Mekânların Düzenlenmesi, *Tübitak Yapı Araştırma Enstitüsü Yayınları,* Ankara. 104 s.

Baş, Türkan, 2002, Anket Hazırlama Kılavuzu, Sistem Yayıncılık, İstanbul.

Baş, Taner, 2006, *Anket*, Seçkin Yayınevi, Adana.

Beer, A. R., 1990, Environmental Planning for Site Development, E&FN Spon, London, p. 65-91.

Bektaş, C., 2003, Su – İnsan, Literatür Yayıncılık, İstanbul, 155 s.

Bentley, I., Alcock, A., Murrain, P., Mcglynn, S. And Smith, G., 1985, Responsive Environments: A Manual for Designers, Oxford.

Berköz Akkal, L., 1996, Metropoliten Değişim Sürecinde İstanbul Kent Merkezi, İstanbul 2020 Sempozyumu, İTÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü, Belbim Matbaası, İstanbul.

Bindal, N. D., 1990, İtalya' da Rönesans ve Barok Devirleri Hacim ve Stil Analizleri, *İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi,* İstanbul, s. 80.

Bircan, H., Karaöz, Y. Ve Kasapoğlu Y., 2003, Ki-Kare ve Kolmogorov Smirnov Uygunluk Testlerinin Simulasyon ile Elde Edilen Veriler Üzerinde Karşılaştırılması,*C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4 (1), 69-80.

Broadbent, Geoffrey, 1990, Emerging Concepts in Urban Space Design, London.

Brösamle, M., 2007, Multi-Level Complexity In Terms Of Space Syntax: A Case Study, *6th International Space SyntaxSymposium,* İstanbul.

Carmona, M., Heath T., Oc T., & Tiesdell, S., 2003, Public Places, Urban Spaces, Architectural Press, Oxford.

Carr, S., Francis, M., Rivlin, L.G. And Stone, A.M., 1992, Public Space, *Cambridge University Press,* Cambridge.

Casa, 2008, Getting Started With Axwoman, *University College London Press,* London.

Catt, R., 1996, Surveying Small Open Spaces, Structural Survey, *MCB University Press,* London,14(4): 10-20.

Cerasi, M. M., 2001, Osmanlı Kenti, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 375 s.

Collins, George R. And C.C. Collins,1986, Camillo Sitte: the Birth of Modern City Planning,With a Translation of The 1889 Austrian Edition of his "City Planning According to Artistic Principles", New York.

Cullen, Gordon, 1976, The Concise Townscape, New York.

Çağlar, N., 1993, Kent Mekânının Yaşanabilirliği *"5. Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi Bildiri Kitabı, s. 239-245",* Bursa.

Çakmaklı, Oktay, D., 1992, Kentsel Çevrede Mekan ve Kentsel Mekan Kavramlarının İrdelenmesi, Mimarlık ve Şehircilikte Mekan, *Yıldız Üniversitesi Yerleşme ve Mimarlık Bilimleri, Uygulamalı Araştırma Merkezi,* İstanbul.

Çelik, Z., 1996, Değişen İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, s. 96-100.

Çil, E., 2006, Bir Kent Okuma Aracı Olarak Mekansal Dizim Analizinin Kuramsal ve Yöntemsel Tartışması, *Megaron Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi e-Dergisi,* 1 (4), 218-233.

Dağ, A., 2005, Mekansal Dizim ve Görünür Alanın Mimari Mekan Algısına Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, *İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü.*

Demir, S., 1999, Yaya Bölgelerinin Kent İçin Önemi, Kente Katkıları ve Ankara'daki Yaya Bölgelerinin İrdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, *Ankara Üniversitesi.*

Dostoğlu, N., 1999, "Bursa'da Orhangazi Meydanı ve Arolatlar'ın Katkısı*, "G.Güvenç (Editör), Mimar-Anlam-Beğeni, YEM Yayınları, s. 86-95",* İstanbul.

Dostoğlu, Neslihan, 2007, "Kentler ve Meydanları", Mimarlık, s:334, İstanbul.

Dökmeci, ve Çıracı, H., 1990, Tarihsel Gelişim Süreci İçinde Beyoğlu, *Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları*, İstanbul.

Dursun, P., 2007, Space Syntax In Architectural Design, *6th International Space Syntax Symposium,* İstanbul.

Edgü, E., 2003, Konut Tercihlerinin, Mekânsal Dizim ve Mekânsal Davranış Parametreleri ile İlişkisi, Doktora Tezi, *İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü.*

Eke, F., 2000, Kent Merkezi Sorunları Dersi Ders Notları, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Engin, R., B., 1998, Meydanlar, Peyzaj Mimarlığı TMMOB Peyzaj Mimarlar Odası Yayını, Mayıs-Haziran Sayısı.

Epoa, (Essex Planning Officers Association), 1997, The Essex Design Guide for Residential and Mixed Use Areas, Essex County Council.

Ergun, N., Giritlioglu, C., 1996, "İstanbul Metropoliten Alanında Eski Merkez ve Alt Merkezler Arasında Belirlenen İlişkiler", *İstanbul 2020 Sempozyumu,* İTÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü, Belbim Matbaası, İstanbul.

Evyapan, G., A., 1999, Old Turkish Gardens, Old İstanbul Gardens in Particular, METU Faculty of Architecture Press, Ankara, p. 99.

Gehl, J., 1987, Life Between Buildings, VNR, New York, 199 p.

Glc, Study, 1978, An Introduction to Housing Layout, The Architectural Press, New York, p. 10.

Giritlioğlu, C., 1991, Şehirsel Mekan Öğeleri ve Tasarımı, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul, 176 s.

Greed, Clara, 1998, Introducing Urban Design – Interventions and Responses, Addison Wesley Longman Ltd.

Greed, Clara, 2000, Introducin Planning, The Athlone Press.

Güler, G., 2007, Boğaz Köprülerinin İstanbul Açık Alan Sistemi Üzerine Yaptığı Etkilerin Space Syntax Yöntemi ile İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, *İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü.*

Gülmez, A., 1981, Metropoliten Kent Merkezlerinin Yeniden Örgütlenmesinde Yararlanılabilecek Bir Yöntem Araştırması, Doktora Tezi, İTÜ, İstanbul.

Günay, B., Selman, B., 1994, Kentsel Görüntü ve Kentsel Estetik Örnek Kent: Ankara "İ.Tekeli (Editör), Kent, Planlama, Politika, Sanat, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını s. 277-319", Ankara.

Güven, S., 1996, Toplum Biliminde Araştırma Yöntemleri, Ezgi Kitapevi Yayınları, Bursa.

Gür, Ş., Ö., 1996, Mekân Örgütlenmesi, K.T.Ü. Yayınları, Trabzon.

Hacıhasanoğlu, I., 1991, Mimari Tasarım-Kent Mobilyası tasarımı *"3. Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi Bildiri Kitabı, s.326-329"*, Bursa.

Hall, T., Robertson, I., 2001, Public Art and Urban Regeneration: Advocacy, Claims and Critical Debates, Landscape Research, 26(1): 5-26.

Hedman, R., Jaszewski, A., 1984, Fundamentals of Urban Design, Planners Press, Washington D.C., p. 53-87.

Hegemann, Wemer And Peets, 1922, Elbert, The American Vitruvius, An Arcbitecl's Handbook of Civic Art, Benjamin Elom, New York.

Heidegger, M., 1962, Being and Time, Harper and Row, New York.

Hester, R.,T., 1975, Neighborhood Space., Dowden, Hutchingson & Ross, PA.

Hillier B., Hanson J., 1984, Social Logic of Space, Cambridge University Press, London.

Hillier, B., 1996, Space Is The Machine, 1st Ed., Cambridge University Press, Cambridge.

Hillier, B., 1999, Centrality As A Process Accounting For Attraction Inequalities In Deformed Grids, *Proceeding Of The 2th Space Syntax Symposium*, Brazilia, 6(1-20).

Hoşkara, Ş., Ö., 2000, Kamusal Alan, Agoralardan Elektronik Mekânlara, Domus, Ekim Sayısı.

İbb, 2003, Tarihi Yarımada 1/5000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı Plan Açıklama Raporu, İBB Planlama ve İmar Daire Başkanlığı.

İyinam, Ş., İyinam, F., Ergün, M., 2001, Akustik Kent Mobilyaları-Gürültü Perdeleri *"1. Uluslararası kent Mobilyaları Sempozyumu Bildiri Kitabı, 9-10-11 Mayıs, s. 579-588",* İstanbul.

Jenks, Charles, 1977, The Language of Post-modern Architecture, Academy, London.

Jiang, B. and Claramunt, C., 2002, Integration of Space Syntaxinto, *GIS: New Perspectivesfor Urban Morphology, Transactions in GIS, 6(3),* 295-309.

Jiang, B., Claramunt, C. And Batty, M., 1999, Geometric Accessibility and Geographic Information: Extending Desktop GIS to Space Syntax, *Computers, Environment and Urban Systems*, 23, 127-146.

Joedicke, J., 1985, Raum und Form in der Architektur, A Uber den Behutsamen Umgang mit der Vergangenheit [Space and Form in Architecture]. Stuttgart, Germany, Kraemer.
Kafesçioğlu, F., 2004, "Hayattır Sokak", Art+Decor Mayıs Sayısı.
Kaplanoğlu, R., 2001, Bursa Yer Adları Ansiklopedisi, Avrasya Etnografya Vakfı yayınları, Bursa, 304 s.
Kaptan, Saim, 1993, Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri, Rehber Yayınevi, Ankara.
Kaptan, S., 1973, Bilimsel Araştırma Teknikleri, Tez Hazırlama Yolları. Ankara: Ayyıldız Matbaası
Karasar, N., 2003, Bilimsel Araştırma Yöntemi. (12. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
Kesim, G., A., Eroğlu, E., 2001, Türkiye' de Kent Mobilyalarının Peyzaj Mimarlığı Yönünden Bazı Sorunları *"1. Uluslararası kent Mobilyaları Sempozyumu, 9-10-11 Mayıs, s. 137-144",* İstanbul.
Klarqvist, B., 1993, A Space Syntax Glossary, Nordisk Arkitekturforskning, 2, 11-12.
Korkmaz, S., 2001, Kentsel Açık Alanların Kullanıcılar Tarafından Değerlendirilmesi: Beşiktaş Örneği. Yüksek Lisans Tezi, *İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü.*
Kostof, S., 1995, A History of Architecture, Oxford University Press, New York, 761 p.
Krier, R., 1979, Urban Space, Academy Editions, London, p.172.
Kuban, D., 1992, Mimarlık Kavramları, Tarihsel Perspektif İçinde Mimarlığın Kuramsal Sözlüğüne Giriş, (4 Baskı) Yem Yayınları, İstanbul.
Kuban, D., 1998, Kent ve Mimarlık Üzerine "İstanbul Yazıları". YEM Yayınları, İstanbul, 279 s.
Kubat, S., 1985, Türkiye"de Şehirleşme Sürecinde Şehir Merkezi ve Merkezi İş Alanının Geliştirmesine Yönelik Bir Araştırma, Doktora Tezi,İTÜ, İstanbul.
Kuban, D., 2000. "Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu" Kuram ve Uygulama, YEM Yayınları, İstanbul, s.119.
Kuban, D., 2003, Biz Neden Meydan Yapamıyoruz?, Yapı Dergisi, sayı 258. s. 66-69.
Kuğu, Tayfun, Deniz, 2003, Anket Yöntemi, *Celal Bayar Üni., Sos. Bil. Enst.,* Manisa.
Kuntay, O., 1994, Yaya Mekanı, Ayıntap Yayıncılık, Ankara, 91 s.
Kuruyazıcı, H., 1998, Cumhuriyet'in İstanbul'daki Simgesi Taksim Cumhuriyet Meydanı "Y. Sey (Editör), 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s.89-98" İstanbul.
L'arca, 2004, Vol. 197, p. 11-14.
Lawson B., 2003, The Language of Space, Arch. Press. Ltd, London, Eastview Edition, New Jersey, USA.
Leonard, E., J., 1979, Open Spaces-Open to Ali "L. Taylor (Editör), Urban Open Spaces, Academy Editions, p. 81" London.
Lefebvre, H., 1996, Writings on Cities / Selected, Translated, and Introduced by Eleonore Kofman, Elizabeth Lebas, Blackwell Publishing, Oxford.
Lynch, Kevin, 1967, Site Planning, The M.I.T. Press, Massachusetts, p. 90-100.
Lynch, Kevin, 1975, The Image of the City, The M.I.T. Press, Massachusetts, p. 46-47.
Lynch, Kevin, 1981, Theory of Good City Form, Mit Press, Massachusetts.
Lynch, Kevin, 1984, Good City Form, The M.I.T. Press, Massachusetts, 514 p.
Madanipour, A., 1999, 'Why are The Design and Development of Public Spaces Significant for Ities', Environment and Planning B: Planning and Design, 26(6), 879-891.
Manss, K., 2001, Şehir Ortamında Yol ve Demiryolu Altyapılarında Gürültüden Koruma, Fonksiyonel gereklilik ve Estetik Meydan Okuma, *"1. Uluslararası kent Mobilyaları Sempozyumu, 9-10-11 Mayıs, s. 137-144"*, İstanbul.

Mantran, R., 1991, 16. ve 17. Yüzyıllarda İstanbul'da Gündelik Hayat, Eren Yayıncılık, İstanbul.
Marcus, C., C, Francis, C., 1990, Design Guidelines for Urban Open Space, Van Nostrand Reinhold, New York, 291 p.
Maslow, A.H., 1954, Motivation and Personality, Harper & Row, New York.
Meiss, Von, P., 1990, Elements of Architecture: From Form to Place, Van Nostrand Reinhold Pub., New York.
Merleau-Ponty, M., 1964, The Child's Relations With Others, In M. Merleau-Ponty, The Primary of Perception, Evanston, Northwestern Press, IL.
Montello, D., 2007, The Contribution Of Space Syntax to A Comprehensive Theory Of Enviromental Psychology, *6th International Space SyntaxSymposium*, İstanbul.
Morval, J., 1985, Introduction a la Psychologie de I'Environnement (Çevre Psikolojisine Giriş), Çev: N. Bilgin, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.
Moughtin, C., 1992, Urban Design: Street and Square, Buttenvorth Architecture Press, Oxford, s. 87-145.
Moughtin, C., 2003, Urban Design: Street and Square, Oxford: Butterworth Architecture Press, Oxford.
Norberg-Schulz, C., 1980, Genius Loci, Towards a Phenomenology of Architecture, Rizzoli, New York, p. 151-176.
Oktay, D., 1996, Notes on Urban Design. Eastern Mediterranean University Press, Gazimagusa, p. 77.
Oktay, D., 1999, Kentsel Ortak Mekanların Niteliği ve Kent Yaşamındaki Rolü, Yapı Dergisi, Sayı 207.
Oktay, D., 2001, Plannig Housing Environments For Sustainability, Yapı Endüstri Merkezi yayınları, İstanbul, p. 45-49.
Oktay, D., 2003, Kamusal Mekânda Sanata Güncel Bir Bakış, Yapı Dergisi, sayı 264.
Osmay, S., 1998, 1923'ten Bugüne Kent merkezlerinin Dönüşümü "Y. Sey (Editör), 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s. 139-154", İstanbul.
Owen, J., H., 1991, A Succesful Street Design Process "A. V. Moudon (Editör), Public Streets for Public Use, Colombia University Press p. 274", New York.
Öksüz, A., M., 2004, Kentsel Dış Mekânlar "Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı, İber Matbaacılık s. 332-364", Trabzon.
Özaydın, G., 1993, Kentsel Tasarım Kapsamında Tarihi Kentsel Mekanlarda Ara Yüzlerin Düzenlenmesine Sistemli Bir Yaklaşım, Doktora Tezi, *Mimar Sinan Üniversitesi,* İstanbul.
Özbek, M., 2007, Fiziksel Mekân Kurgularının Sosyal İlişkiler Üzerinden Arnavutköy Yerleşimi Bütününde Mekân Dizimi (Space Syntax) Yöntemi ile İncelenmesi Doktora Tezi, *Mimar Sinan Üniversitesi,* İstanbul.
Özer, Ö., 2006, Yaya Hareketleri ve Mekan İlişkisi-Galata Bölgesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, *İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü.*
Özşule, Z., 2005, Geleneksel Yerleşimlerin Korunması Açısından Kültürel Peyzaj Değerlendirmesi: Mudanya Örneği, Doktora Tezi, *İ.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü.*
Pakdil, F,. A., 2001, Yaşlı ve Özürlüler için Kentsel Alanların Tasarımı *"1.Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu Bildiri Kitabı s. 353-356",* İstanbul.
Penn, A., 2003, Space Syntax And Spatial Cognition, Environment And Behavior, Vol.:35.
Peponis, J., Wineman, J., Rashid, M., Kim, S. And Bafna, S., 1997, On The Generation Of Linea rRepresentations Of Spatial Configuration, *Proceeding of the 1st International Space Syntax Symposium*, London.
Pinder, A., 1990, Beazley's Design and Detail of the Space between Buildings. E. & F.N. Spon. London, p. 1-5.

Pluta, K., 2003, Cities & Markets, *Ifhp 47th World Congress*, Vienna.
Powell, Ellen, Taylor, 1998, Questionnaire Design: Asking Questions with a purpose. University of, Winconsin – Extension, Texas.
Punter, J.,V. And Carmona, M., 1996, Design Policies in English Local Plans: The Search for Substantive Principles and Appropriate Procedures, in Urban Desıgn International, 1(2), 125 -143.
Rapoport, A., 1969, House Form and Culture, Prentice Hail Inc., Englewood Cliffs, London, p. 83-104.
Rapoport, A., 1991, Pedestrian Street Use: Culture and Perception "A. V. Moudon (Editör), Public Streets for Public Use, Colombia University Press p. 80-91", New York.
Roth, L., M., 2002, Mimarlığın Öyküsü, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 267 s.
Rowe, C, Koetter, F., 1978, Collage City, The M.I.T. Press, Massachusetts, 181 p.
Saint-Laurent, B., 1996, Bir Tiyatro Armatörü: Ahmet Vefik Paşa ve 19.Yüzyılın Son Çeyreğinde Bursa'nın Yeniden Biçimlenmesi "P. Dumont, F. Georgeon (Editörler), Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s. 61-79", İstanbul.

Sarı, F., 2003, Şehirsel Mekanda Biçim ve İşlev İlişkileri: İzmir Liman Bölgesi Kentsel Tasarım Yarışması Önerilerinin Mekan Sentaksı Yöntemi İle İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, *İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü.*
Schulz-Norberg, C., 1971, Existence, Space and Architecture, Studio Vista, London.
Seamon, D., 2007, A Lived Hermetic Of People AndPlace: Phenomenology and Space Syntax, *6th International Space SyntaxSymposium*, İstanbul.
Seçkin, Y.Ç., 2004, Tarihi Kentlerdeki Açık Mekanların Değişen Kullanımlarının Değerlendirilmesi: Amasya Örneği, Doktora Tezi, *İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü.*
Semper, G., 1989, The Four Elements of Architecture and Other Writings (translated Mallgrave HF and Herrmann W) Cambridge University Press.
Sencer, M., 1989, Toplum Bilimlerinde Yöntem, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul.
Sennett, R., 2001, Ten ve Taş, Metis Yayınları, İstanbul, 387 s.
Sennett, R., 2002, Kamusal İnsanın Çöküşü. Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 480 s.
Sennett, R., 1999, Gözün Vicdanı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s. 202-205.
Sey, Y., 1998, Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Mimarlık ve Yapı Üretimi "Y. Sey (Editör), 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s. 25-40", İstanbul.
Sezal, İ., 1992, Şehirleşme, Ağaç Yay., İstanbul
Shonfield, K., 1998, At Home with Strangers: Public Space and the New Urbanity, Working Paper 8: The Richness of Cities, London.
Sitte C.,1889, City Planning According to Artistic Principles (translated by Collins, G.R. and Collins, C.C., 1965), Phaidon Pres, London.
Sitte, Camillo, 1983, Der Stadtebau nach seine künstlerischen Grundsatzen: vermehrt um 'Grossstadtgrün'. Braunschweig. Vieweg.
Spilecke, M., C., 2003, Antik Yunan Bahçeleri "H. Sarkowicz (Editör), Bahçelerin ve Parkların Tarihi, Dost Kitabevi Yayınları s. 67-75" Ankara.
Spreiregen, P., 1975, Roots of Our Modern Concepts, In Urban Planning Theory, Edited by M. Branch, Stroudsburg, Pa.: Dowden, Hutchinson, Ross.
Spreiregen, Paul D., 1965, Urban Design: The Architecture of Towns and Cities. Malabar, Fla., Krieger.
Suher, Hande, 1996, Şehircilik, İTÜ, İstanbul.
Suher, Hande, 1998, Kent Planlama Sürecinde Kent Meydanlarının Yeri ve İşlevi, Peyzaj Mimarlığı, TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Yayını, Mayıs-Haziran Sayısı.

Sümbüloğlu, V. ve Sümbüloğlu, K., 2000, Sağlık Bilimlerinde Araştırma Yöntemleri. Ankara: Hatipoğlu Yayınları

Tekeli, İ., 1996, 19. Yüzyılda İstanbul Metropol Alanının Dönüşümü "P. Dumont, F. Georgeon (Editörler), Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri, Tarih Vakfı Yurt Yayınlan, s. 19-30", İstanbul.

Tekeli, İ., 1998, Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması "Y. Sey (Editör), 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s. 1-24", İstanbul.

Teklenburg, J., A., F, Timmermans, H., J., P., And Wagenberg, A., F., 1993, Space Syntax: Standardised Integration Measures and Some Simulations, *Environment and Planning B: Planning and Design*, 20, 347-357.

Thomson, R.C., 2003, Bending The Axial Line: Smoothly Continuous Road Centre-Line Segments As A Basis For Road Network Analysis, *Proceeding of the 4th International Space Syntax Symposium*, London, 50 (1-10).

Topçu, M., 2008, Konut Değerleri Değişiminin Kentsel Etmenlerle Ölçülmesine Yönelik Bir Yöntem Denemesi: İstanbul Örneği, Doktora Tezi, *İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü,* İstanbul.

Trancik, R., 1986, Finding Lost Spaces: Theories of Urban Design, Van Nostrand Reinhold, New York, p. 60-110.

Turalı, M., 1995, Kent ve Kent Mekanlarının Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, *İTÜ yayınları.*

Tutal O., 1999, Toplu Konut Alanlarında Biçimsel Yapının Mekan Dizimi Yöntemiyle İrdelenmesi" Doktora Tezi, *MSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü,*İstanbul.

Tümer, Gürhan, 2007, "İnsanlar, Kentler ve Meydanlar", Mimarlık, s:334, İstanbul.

Türel, G., 1993, Kentsel Dış mekan Değerlendirmesi ve Kentsel Mobilyaların Tasarımında Ölçütlerin Belirlenmesi *"5. Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi Bildiri Kitabı, s. 223-229",* Bursa.

Türkoğlu, H., Korca, P., 1991, Şehir Merkezlerinde Yaya Ağırlıklı Tasarım *"3. Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi Bildiri Kitabı, s. 334-345",* Bursa.

Unwin, R., 1909, Unwin, Raymond. Town Planning in Practice, 1. Fisher Unwin. London

Usta, A., 1995, Kentsel Çevre Modeli Olarak Kampus Yerleşmelerinde Dış Mekan Kaliteleri , *Mimari ve Kentsel Çevrede Kalite Arayışları Sempozyumu: 5,6,7 Haziran: Bildiriler 1995/ İ TÜ,* İstanbul.

Üstündağ, K., 2003, Yürünebilir Kentlere Doğru Adım Adım *"14.Uluslararası Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu Bildiri Kitabı, Mimar Sinan Üniversitesi Yayını s. 151-156"*, İstanbul.

Vardar, A., 1990, Meydansız Kentler, Planlama Dergisi 3-4. TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara.

Vitruvius, 1960, The Ten Books of Arcbitecture (tms by Morris Hieky Morgan), Dover Publieations, Book V, Chapter 1, New York.

Walker, P., 1997, Minimalist Gardens, Spacemaker Press, Washington, 207 p.

Walmsley, D., G., 1988, Urban Living: The Individual in the City, Longman, Harlow.

Webb, M., 1990, The City Square, Thames and Hudson, London, 224 p.

Whyte, W., H., 1979, A Guide to People Watching "L. Taylor (Editör), Urban Open Spaces, Academy Editions, p. 76-77" London.

Whyte, William, H., (1989), City: Rediscovering Its Center, Doubleday, New York.

Wiener, W., Muller, 2003, Çeviri:Özbek, Erol, "Bizans'tan Osmanlı'ya İstanbul Limanı", Tarih Vakfı Yurt Yayınları 66, İkinci Baskı, İstanbul.

Winett, R., A., 1991, Empiricist-positivist Theories of Environment and Behavior: New Directions for Multilevel Frameworks, *Advances in Environment, Behaviorand Design*, Part:2, Page: 29-58, (Ed: E. Zube&G.Moore), Plenum Press, New York.

Woolley, H., 2003, Urban Open Spaces, Spon Press, London, p. 3-140.

Yenen, Zekiye, Şerefhanoğlu, M., 1992, "Kent Kimliği-Reklam Öğeleri İstanbul Örneği", *2. Kentsel Tasarım Ve Uygulamalar Sempozyumu: Post-Urbanism ve Kentsel Tasarım,* MSÜ, İstanbul.

Yenen, Z., Akın, O., Yakar, H., 2000, Eyüp: Dönüşüm Sürecinde Sosyal- Ekonomik-Mekansal Yapı, Eyüp Belediyesi Yayını 12, İstanbul.

Yerasimos, S., 1996, Tanzimatın Kent Reformları Üzerine "P. Dumont, F. Georgeon (Editörler), Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s. 1-18" İstanbul.

Yeşilkaya, N., G., 2003, Transformation of A Public Space in The Nineteenth Century İstanbul: Bayezid Meydanı, Doktora Tezi, *Orta Doğu Teknik Üniversitesi,* Ankara.

Yıldız, D. vee Şener, H., 2006, Binalarla Tanımlı Dış Mekanların Kullanım Değeri Analiz Modeli,İTÜ Dergisi/a Mimarlık, Planlama, Tasarım, 5(1), 115-127.

Yıldızcı, A., C., 1978, İstanbul'da Kentsel Doku ile Yeşil Doku Arasındaki İlişkiler ve İstanbul Yeşil Alan Sistemi. İstanbul Teknik Üniversitesi Matbaası, İstanbul, s. 7-99.

Yıldızcı, A., C., 2001, Kent Mobilyaları ve İstanbul'daki Kent Mobilyalarının İncelenmesi *"1.Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu, s. 29-33",* İstanbul.

Yücel, A., 1981, Mimarlıkta Biçim ve Mekanın Dilsel Yorumu Üzerine, İTÜ yayınları, İstanbul.

Yürekli, Hülya, 1977, Çevre Görsel Değerlendirmesine İlişkin Bir Yöntem Araştırması, Doktora Tezi, *İ.T.Ü. Yayınları.*

Zucker, P., 1959, Town and Square From The Agora to The Village Green, Columbia University Press, New York, 287 p.

EKLER

EK-1 Anket Formu

Bu anket, Selçuk Üniversitesi Mim. Fakültesi Mimarlık Bölümü'nde yürütülen**"Meydanlarının İşlevsellik Analizi İstanbul Tarihi Yarımada Örneği"** konulu bilimsel araştırmaya veri toplamak amacıyla yapılmaktadır. Anketten elde edilen veriler gizli tutulacaktır.

Anket No: Tarih:
BÖLÜM 1:
KULLANIMLAR

1. Alanı hangi amaçla kullanıyorsunuz? (En çok üç tercih)

1☐ Geçiş alanı 3☐ İş 5☐ Turizm 7☐Alışveriş

2☐ Eğitim 4☐ İbadet 6☐ Dinlenme/eğl. 8☐Buluşma noktası

2. Alanı tercih etmenizin en önemli nedeni nedir? (En çok üç tercih)

1☐ Yakın oluşu (ev, iş, vb.) 5☐ Hareketli ve eğlenceli ortamı

2☐ Ulaşım kolaylığı 6☐ Bakımlı oluşu

3☐ Alışkanlık 7☐ İçerdiği fonksiyonlar ve donatılar

4☐ Tarihi niteliği ve mekânsal özelliği 8☐ Nedensiz/rastlantı

3. Alanı haftanın hangi günleri kullanıyorsunuz?

1☐ Hafta içi 2☐ Hafta sonu 3☐ Her zaman 4☐ Değişken

4. Günün en çok hangi saatlerinde alanda bulunuyorsunuz? (En çok üç tercih)

1☐ 06:00-08:00 3☐ 10:00-12:00 5☐ 14:00-16:00 7☐ 18:00-20:00

2☐ 08:00-10:00 4☐ 12:00-14:00 6☐ 16:00-18:00 8☐ 20:00'den sonra

5. Alanda yaklaşık olarak ne kadar zaman geçiriyorsunuz?

1☐ 1 saatten az 2☐ 1-2 saat arası 3☐ 2-4 saat arası 4☐ 4 saatten fazla

6. Alana ne sıklıkla geliyorsunuz?

1☐ İlk defa 3☐ Haftada birkaç kez 5☐ Ayda birkaç kez

2☐ Hemen her gün 4☐ Haftada bir kez 6☐ Çok nadir

7. Alanda en çok hangi aktiviteleri yaparsınız? (En çok beş tercih)

1☐ Yürüme/geçiş 5☐ Yeme/içme 9☐ Fotoğraf çekme 13☐ Kuş yemleme

2☐ Oturma/dinlenme 6☐ Alışveriş 10☐ Gazete/kitap okuma 14☐ Tören yapma

3☐ Sohbet etme 7☐ Oyun/spor 11☐ Müzik dinleme 15☐ Kutlama/gösteri yapma

4☐ Bekleme 8☐ Gezme/görme 12☐ Resim yapma 16☐ Diğer

8. Alanı gerçekleştirmek istediğiniz kullanımlar için yeterli buluyor musunuz?

1☐ Evet 2☐ Hayır

9. Alanda sizce hangi fonksiyonlar bulunmalı? (En çok üç tercih)

1☐ Dinlenme alanı 6☐ Spor/oyun alanı

2☐ Yeşil alan 7☐ Restoran/kafe/çay bahçesi

3☐ Su öğesi 8☐ Çok amaçlı merkez (danışma, ilk yardım,

4☐ Açık hava gösteri alanı telefon, güvenlik birimleri vb.)

5☐ Açık hava sergi alanı 9☐ Otopark

BÖLÜM 2: DONATILAR

10. Alanda yeterince donatı elemanı (oturma bankları, aydınlatma elemanları, çöp kutuları, vb.) var mı?

1☐ Evet 2☐ Hayır

11. Mevcut donatı elemanları kullanılış ve yer açısından uygun mu?

1☐ Evet 2☐ Hayır

12. Aşağıdaki donatı elemanlarından sizce hangileri alanda bulunmalı? (En çok beş tercih)

1☐ Oturma bankı
2☐ Gölge elemanı(pergola, vb.)
3☐ Havuz
4☐ Çeşme
5☐ Plastik obje (heykel, sanat objesi, vb.)
6☐ Aydınlatma elemanı
7☐ Çöp kutusu
8☐ Çiçeklik
9☐ Satış birimi (büfe, stand, vb.)
10☐ Telefon kulübesi
11☐ Yol işareti/yönlendirici levha
12☐ Bilgi panosu
13☐ Elektronik ekran
14☐ Saat
15☐ Tuvalet
16☐ Diğer

BÖLÜM 3: ULAŞIM

13. Buraya genellikle hangi vasıtalarla geliyorsunuz?

1☐ Yaya
2☐ Servis
3☐ Özel otomobil
4☐ Tramvay/metro
5☐ Otobüs/minibüs
6☐ Motosiklet/bisiklet
7☐ Taksi
8☐ Diğer

14. Özel araçla geldiğinizde nereye park ediyorsunuz?

1☐ Otopark 2☐ Kaldırım/sokak araları 3☐ Diğer

15. Buraya gelirken yaşadığınız ulaşım problemleri nelerdir? (En çok üç tercih)

1☐ Trafik yoğunluğu
2☐ Ulaşım mesafesi
3☐ Vasıta beklemek
4☐ Birden çok araç değiştirmek
5☐ Araçların az sayıda ve kalabalık oluşu
6☐ Yolların bozukluğu
7☐ Otopark yetersizliği
8☐ Diğer

16. Özel ve kamu araçlarının alana her saatte girmesi sizce doğru mu?

1☐ Evet 2☐ Hayır

17. Doğru bulmuyorsanız özel/kamu araçlarının hangi saatlerde girmesini istersiniz? (En çok iki tercih)

1☐ 06:00'dan önce
2☐ 06:00-08:00
3☐ 08:00-10:00
4☐ 18:00-20:00
5☐ 20:00-22:00
6☐ 22:00-24:00
7☐ Fark etmez
8☐ Diğer

18. Yakın çevre ile alan arasındaki yaya ulaşımı yeterli mi?

1☐Evet 2☐ Hayır

19. Alanda ulaşmak istediğiniz noktalara rahat ulaşabiliyor musunuz?

1☐ Evet 2☐ Hayır

20. Sizce alandaki döşeme malzemesi yaya hareketini olumsuz yönde etkiliyor mu?

1☐ Evet 2☐ Hayır

BÖLÜM 4: GENEL

21. Alanın şu anki genel durumundan memnun musunuz?

1☐ Evet 2☐ Hayır

22. Memnun değilseniz alanda sizi rahatsız eden unsurlar nelerdir? (En çok üç tercih)

1☐ Kirlilik
2☐ Gürültü
3☐ Kalabalık
4☐ Bakımsızlık
5☐ Güvenlik
6☐ İşportacı/seyyar satıcı

7☐ Diğer

23. Alanın imajıyla ilgili aşağıdakilerden hangilerini söyleyebilirsiniz? (En çok üç tercih)

1☐ Tarihi doku etkisi kuvvetli
2☐ Mekân etkisi kuvvetli
3☐ Bağlantı noktası etkisi kuvvetli
4☐ Eski doku ile yeni doku uyumlu
5☐ Yapılacak aktivite sayısı fazla
6☐ Canlı ve dinamik
7☐ Tarihi doku etkisi zayıf
8☐ Mekân etkisi zayıf
9☐ Bağlantı noktası etkisi zayıf
10☐ Eski doku ile yeni doku uyumsuz
11☐ Yapılacak aktivite sayısı az
12☐ Monoton

24. Sizce meydanın yeni bir düzenlemeye (tasarıma) ihtiyacı var mı?

1☐ Kesinlikle var 2☐ Bazı Düzenlemeler Yapılabilir
3☐ Gerek Yok

BÖLÜM 5: SOSYO-EKONOMİK YAPI

25. Cinsiyetiniz?

1☐ Kadın 2☐ Erkek

26. Kaç yaşındasınız?

1☐ 16-30 2☐ 31-45 3☐ 46-60 4☐ 61 ve üstü

27. Eğitim durumunuz?

1☐ Okur-yazar değil
2☐ Okur-yazar
3☐ İlkokul mezunu
4☐ Ortaokul/ilköğretim mezunu
5☐ Lise mezunu
6☐ Üniversite devam
7☐ Üniversite mezunu
8☐ Master/doktora mezunu

28. Mesleğiniz?

1☐ Öğrenci
2☐ Öğretim üyesi
3☐ Memur
4☐ İşçi
5☐Serbest meslek
6☐ Emekli
7☐ Ev hanımı
8☐ İşsiz
9☐ Diğer

29. Aylık ortalama geliriniz?

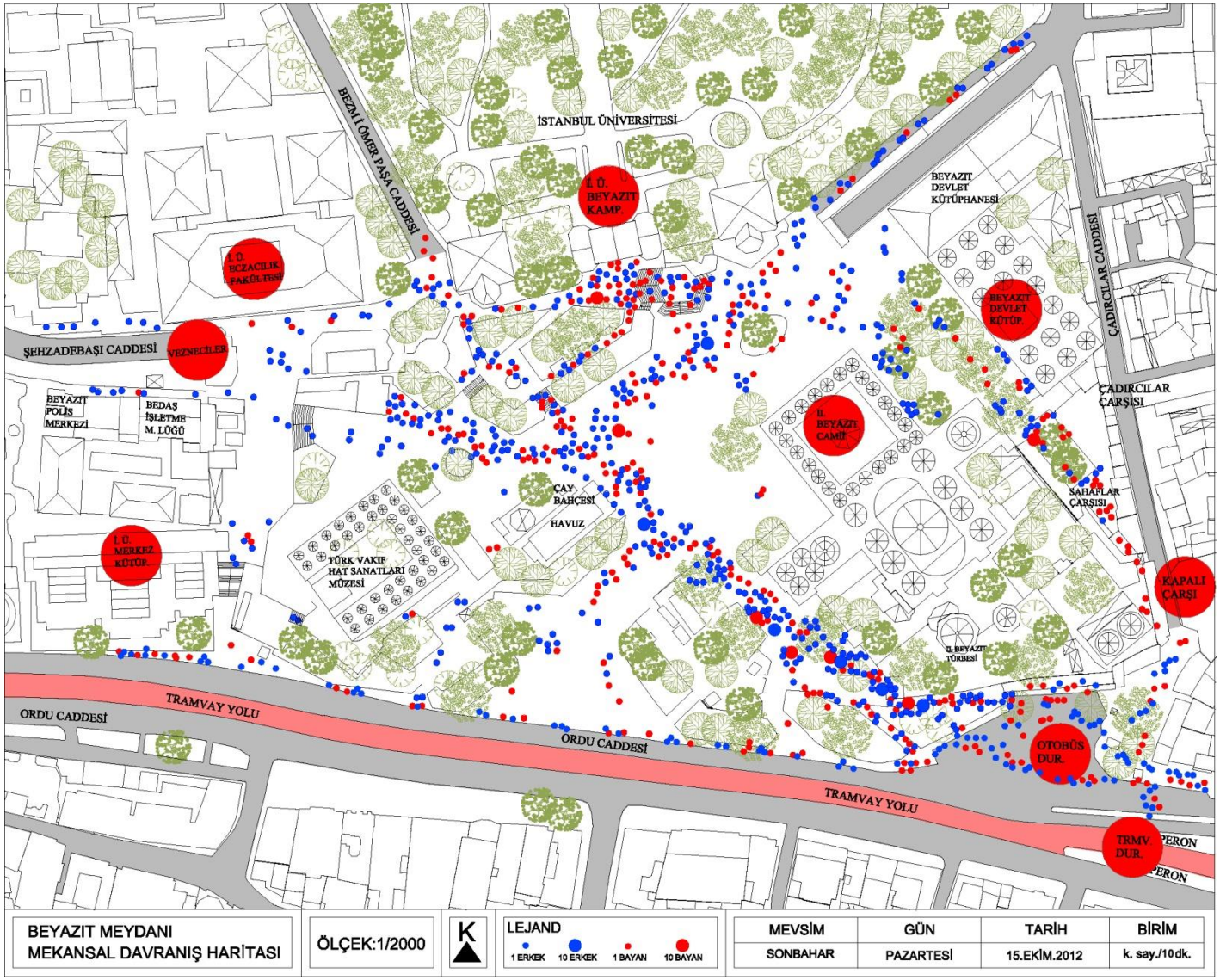
1☐ 0-500 TL 2☐ 501-1000 TL 3☐ 1001-3000 TL 4☐ 3000 TL'den <

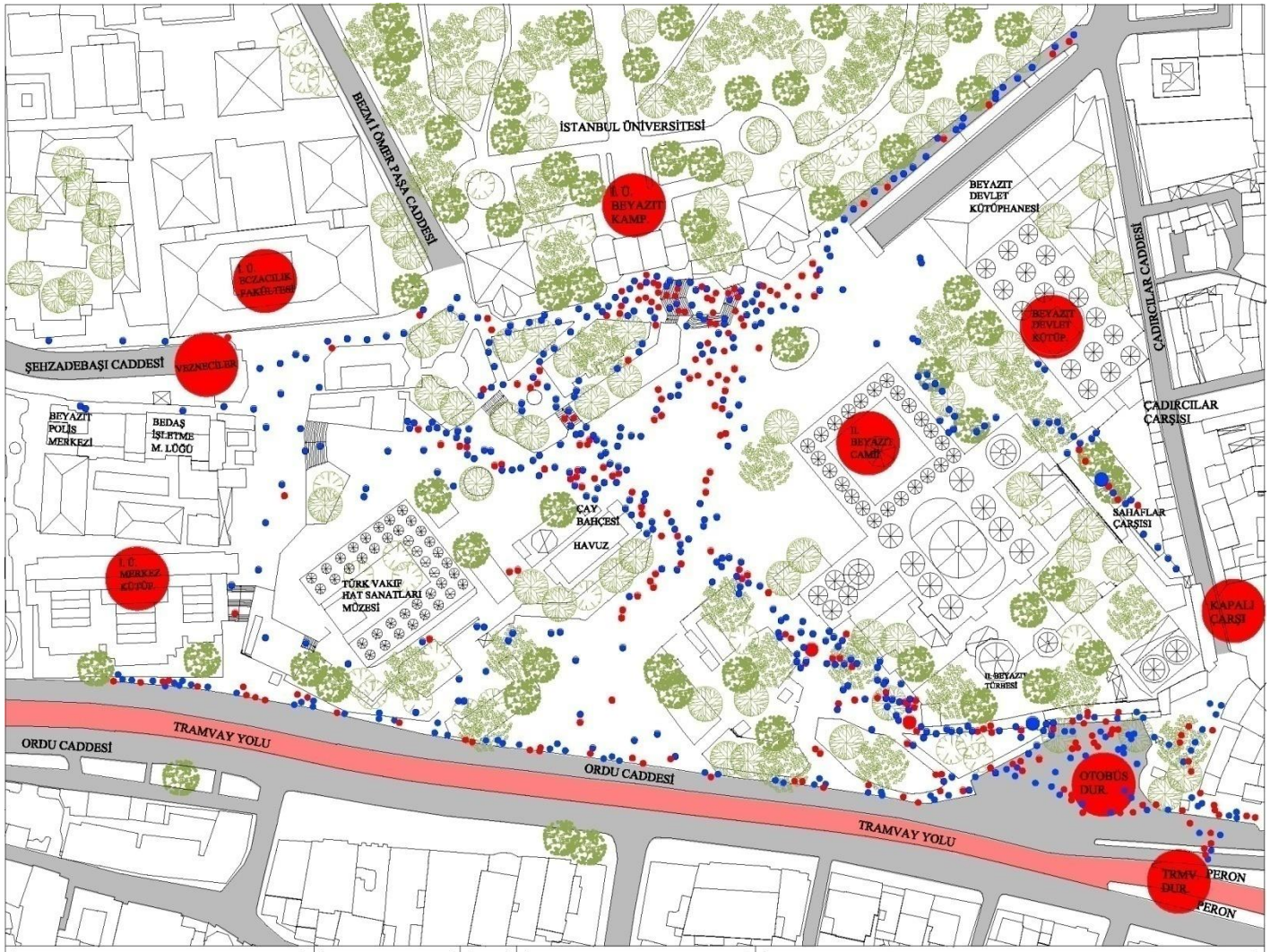
30. Kaç yıldır İstanbul'da yaşıyorsunuz?

1☐ Misafir olarak bulunuyorum
2☐ 1 yıldan az
3☐ 1-5 yıl
4☐ 6-10 yıl
5☐ 11-15 yıl
6☐ 16-20 yıl
7☐ 20 yıldan uzun

Araştırmaya yaptığınız katkı ve yardımlardan dolayı teşekkür ederiz.

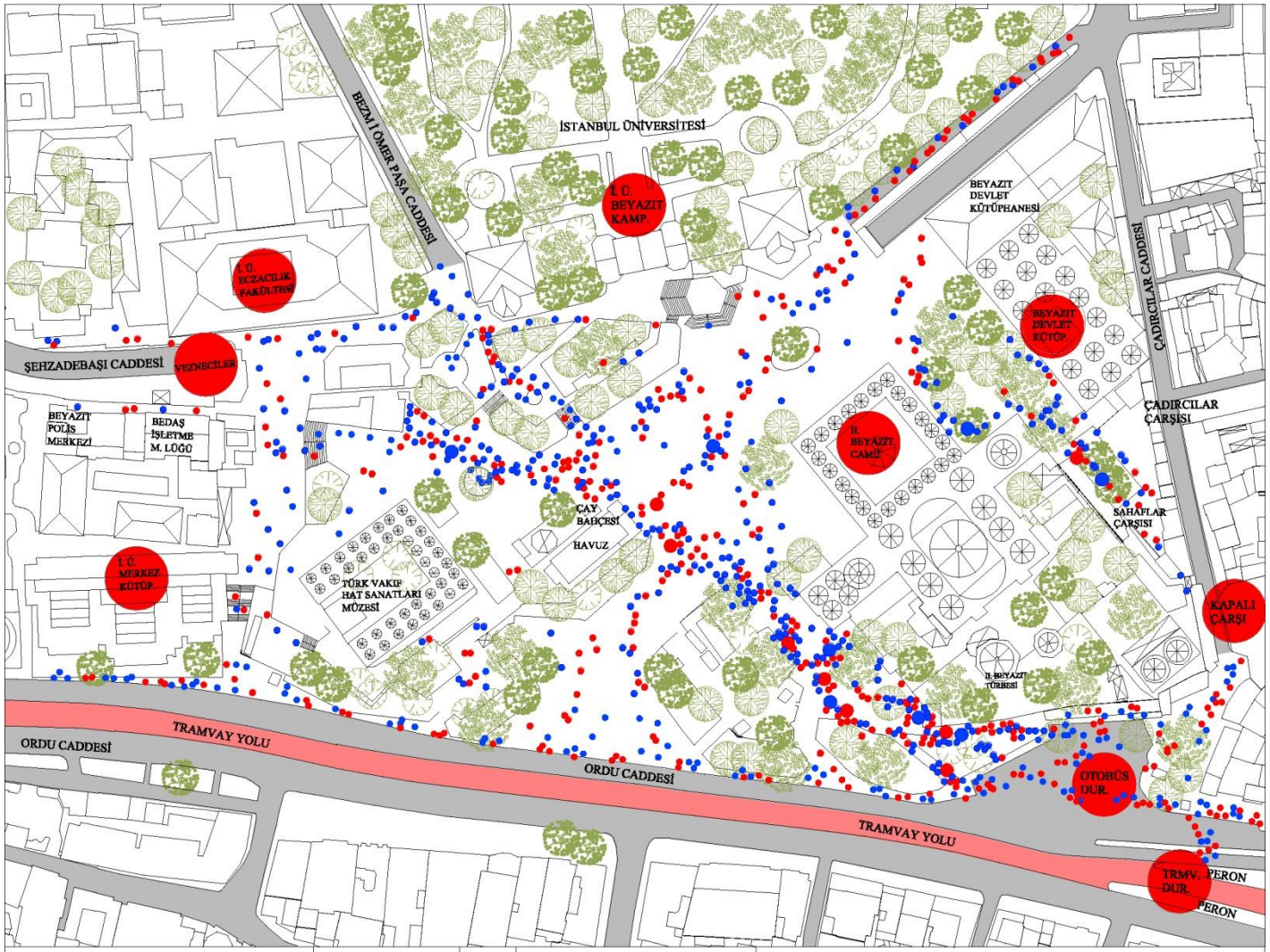
EK-2 Sonbahar Mevsimine Ait Gözlem Yöntemi Verileri

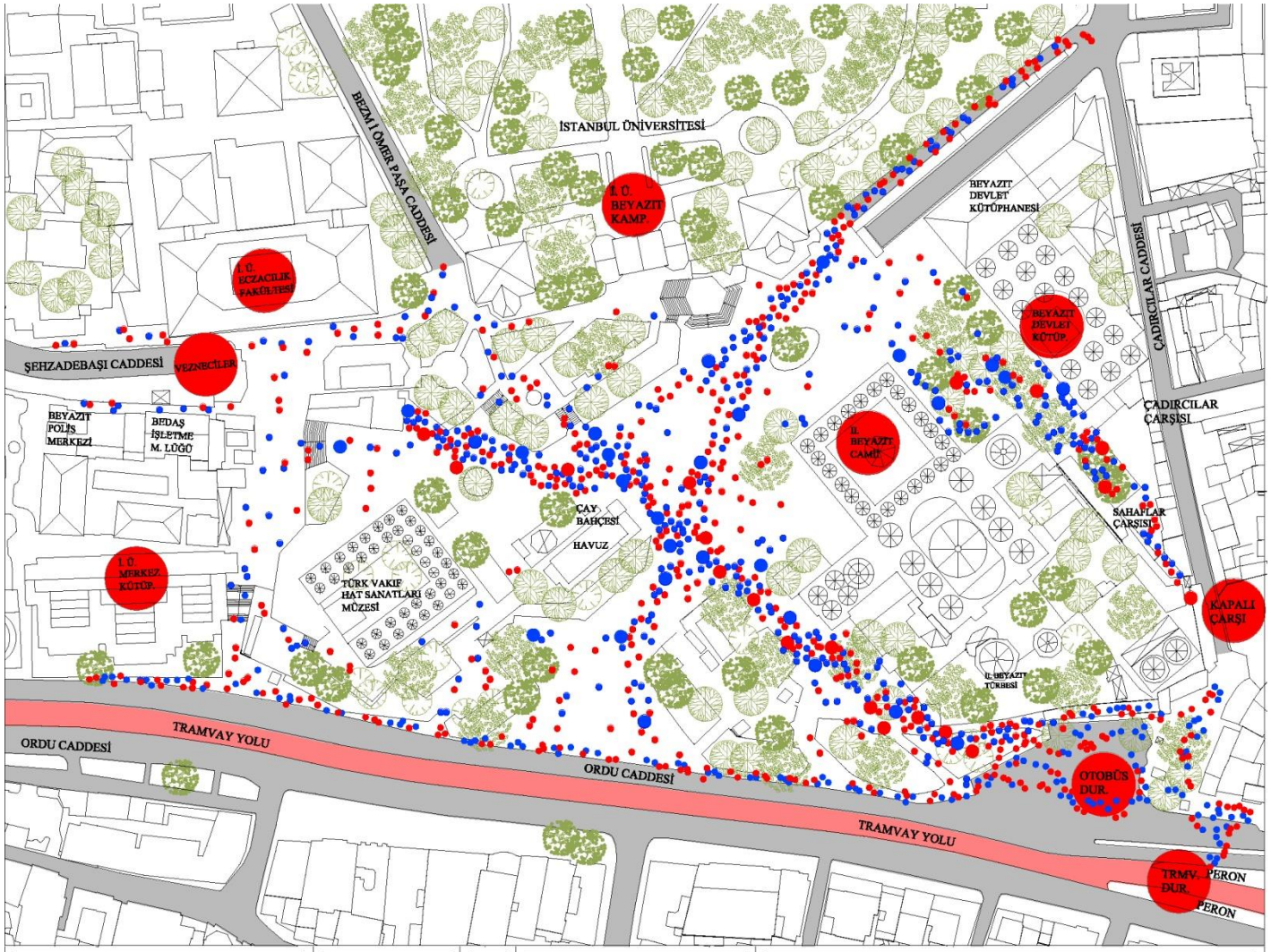
BEYAZIT MEYDANI MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI	ÖLÇEK:1/2000	K	LEJAND: 1 ERKEK, 10 ERKEK, 1 BAYAN, 10 BAYAN		

MEVSİM	GÜN	TARİH	BİRİM
SONBAHAR	ÇARŞAMBA	17.EKİM.2012	k. say./10dk.

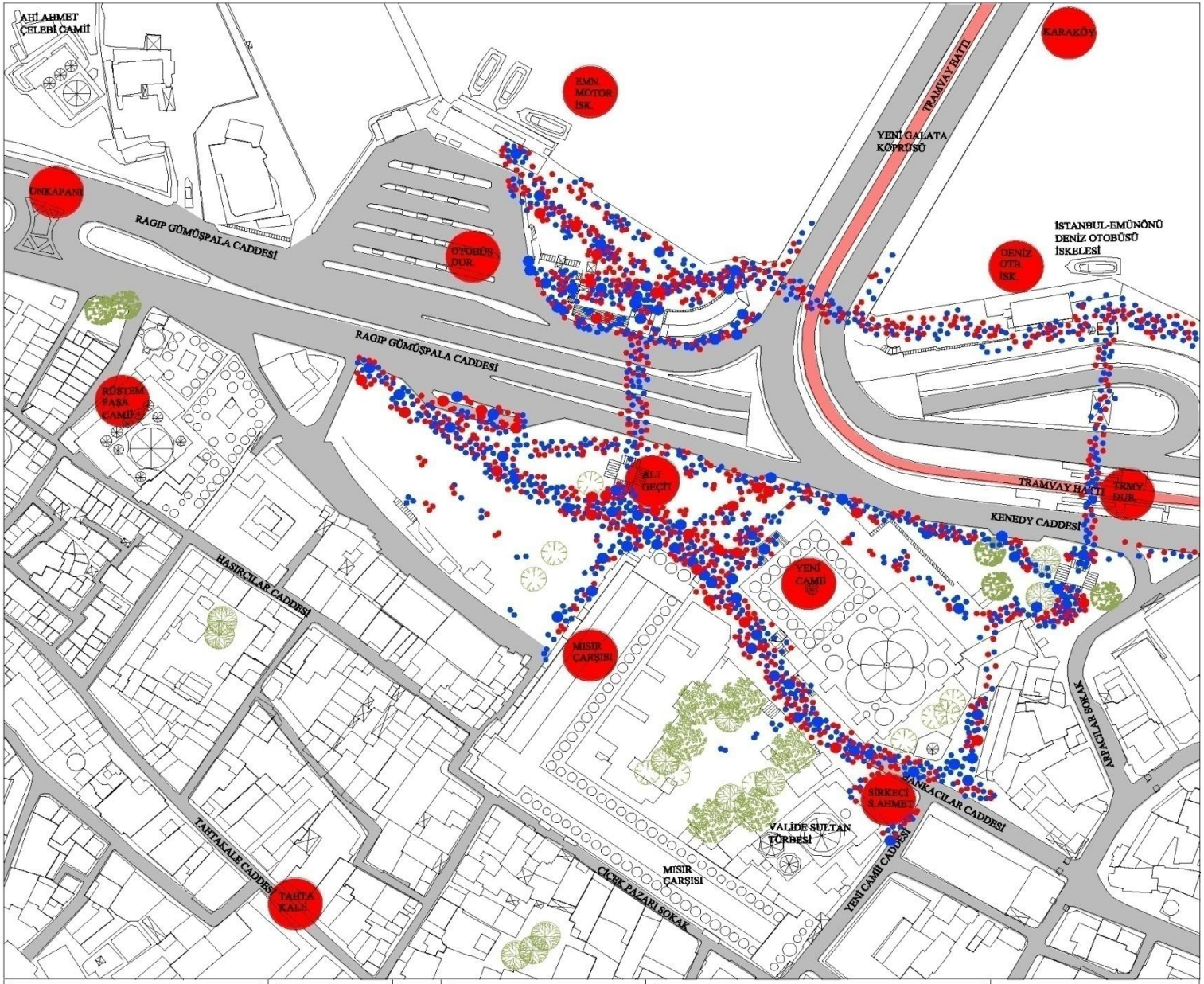
BEYAZIT MEYDANI MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI	ÖLÇEK:1/2000	K	LEJAND: 1 ERKEK, 10 ERKEK, 1 BAYAN, 10 BAYAN

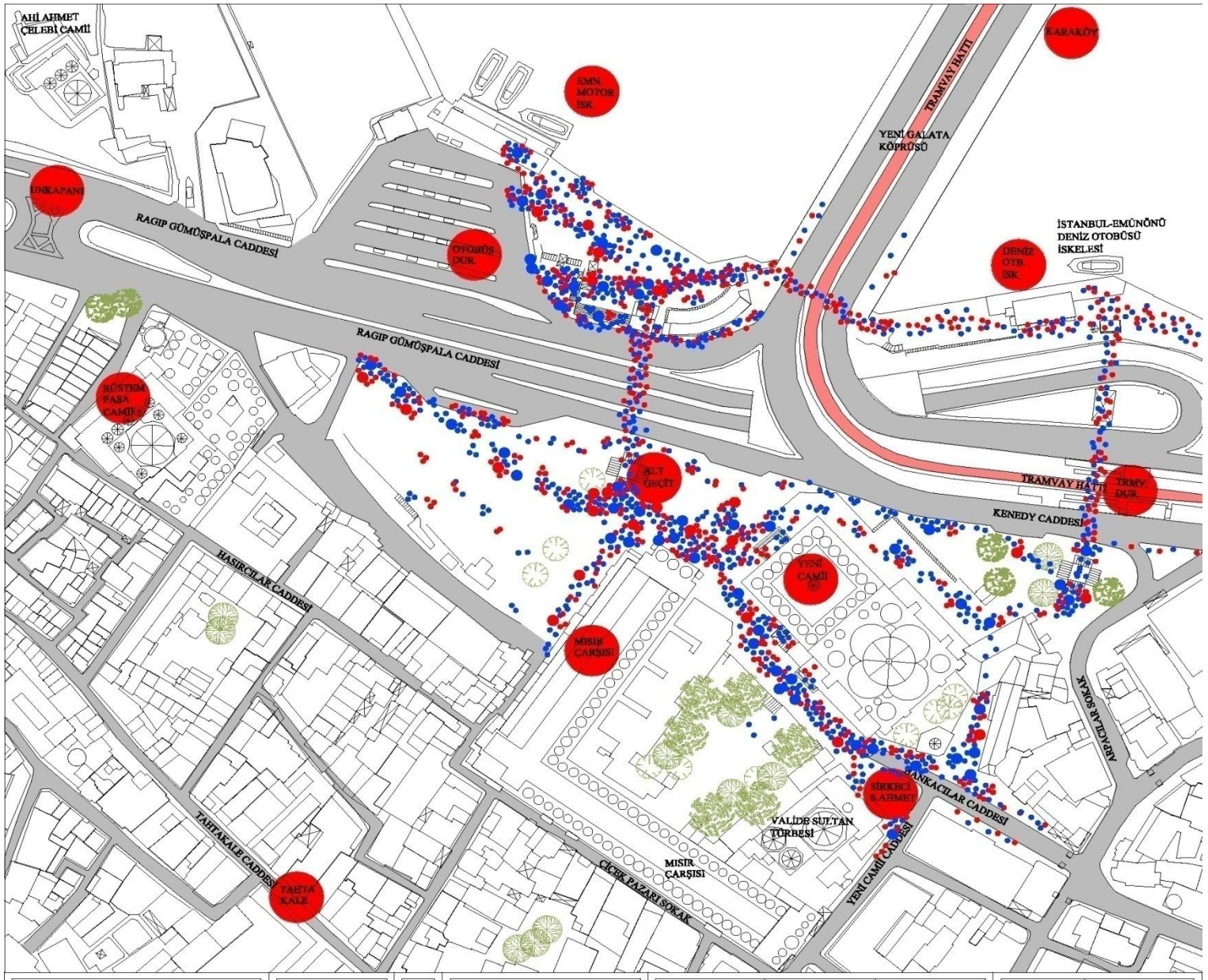
MEVSİM	GÜN	TARİH	BİRİM
SONBAHAR	CUMARTESİ	20.EKİM.2012	k. say./10dk.

BEYAZIT MEYDANI MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI	ÖLÇEK:1/2000	K	LEJAND: 1 ERKEK, 10 ERKEK, 1 BAYAN, 10 BAYAN

MEVSİM	GÜN	TARİH	BİRİM
SONBAHAR	PAZAR	21.EKİM.2012	k. say./10dk.

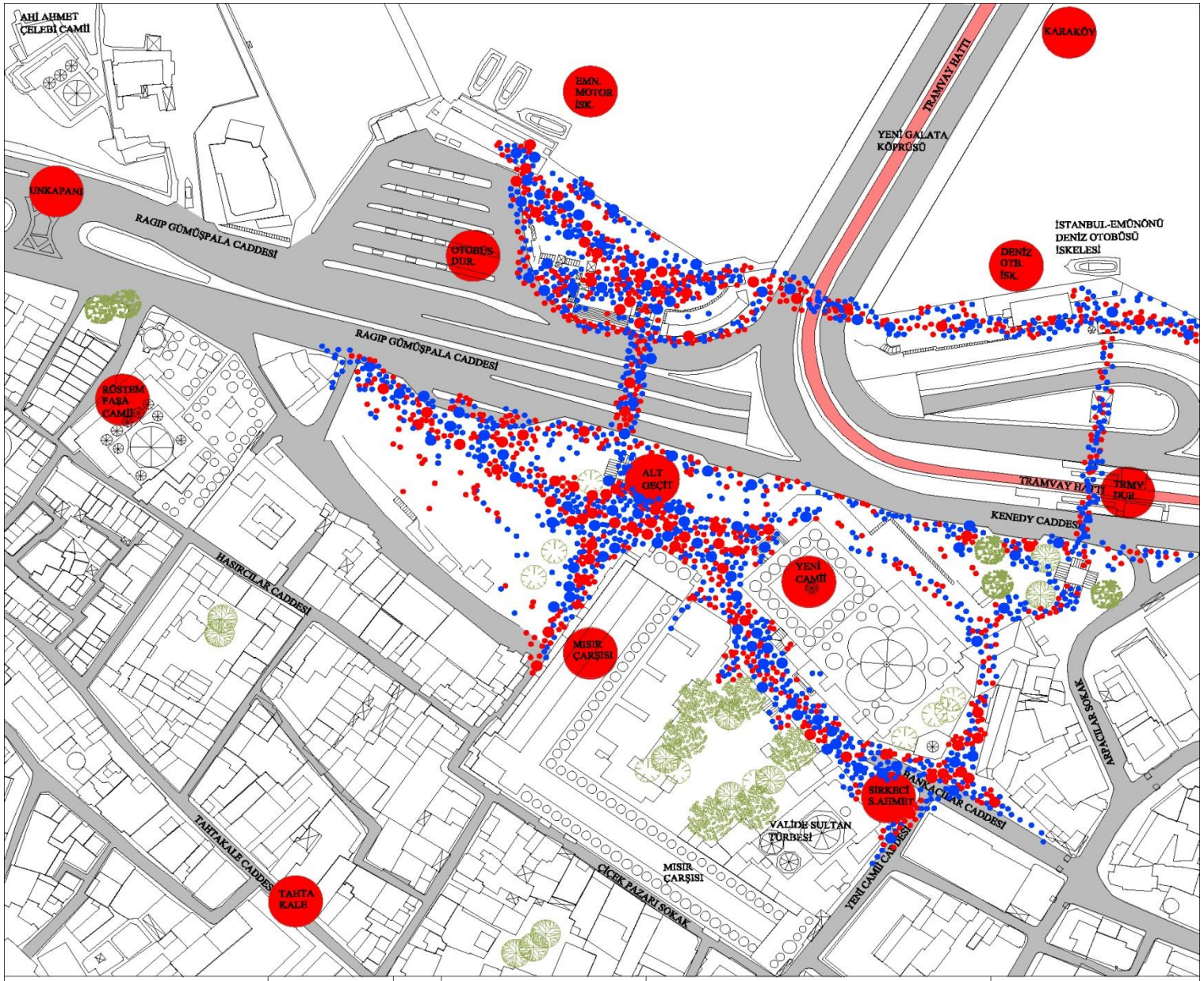

AHİ AHMET ÇELEBİ CAMİİ
EMN. MOTOR İSK.
KARAKÖY
TRAMVAY HATTI
YENİ GALATA KÖPRÜSÜ
UNKAPANI
RAGIP GÜMÜŞPALA CADDESİ
OTOBÜS DUR.
İSTANBUL-EMÜNÖNÜ DENİZ OTOBÜSÜ İSKELESİ
DENİZ OTB. İSK.
RAGIP GÜMÜŞPALA CADDESİ
RÜSTEM PAŞA CAMİİ
ALT GEÇİT
TRAMVAY HATTI
TRMV. DUR.
KENEDY CADDESİ
HASIRCILAR CADDESİ
YENİ CAMİİ
MISIR ÇARŞISI
ARAPLAR SOKAK
BANKACILAR CADDESİ
SİRKECİ S.AHMET
VALİDE SULTAN TÜRBESİ
TAHTAKALE CADDESİ
MISIR ÇARŞISI
ÇİÇEK PAZARI SOKAK
YENİ CAMİİ CADDESİ
TAHTA KALE
EMİNÖNÜ MEYDANI
MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI
ÖLÇEK:1/2000
K
LEJAND
1 ERKEK
10 ERKEK
1 BAYAN
10 BAYAN
MEVSİM
SONBAHAR
GÜN
PAZARTESİ
TARİH
15.EKİM.2013
BİRİM
k. say./10dk.

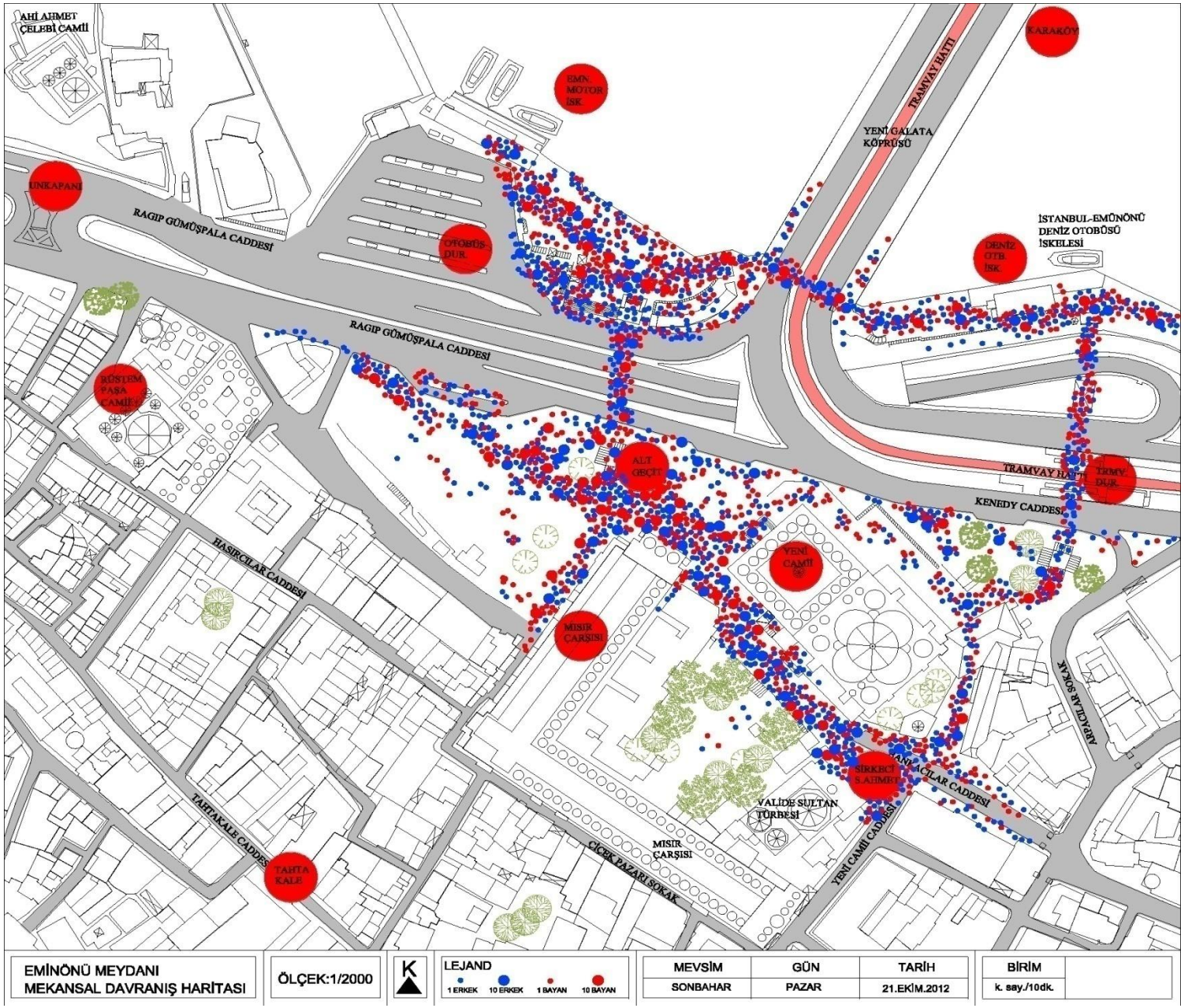

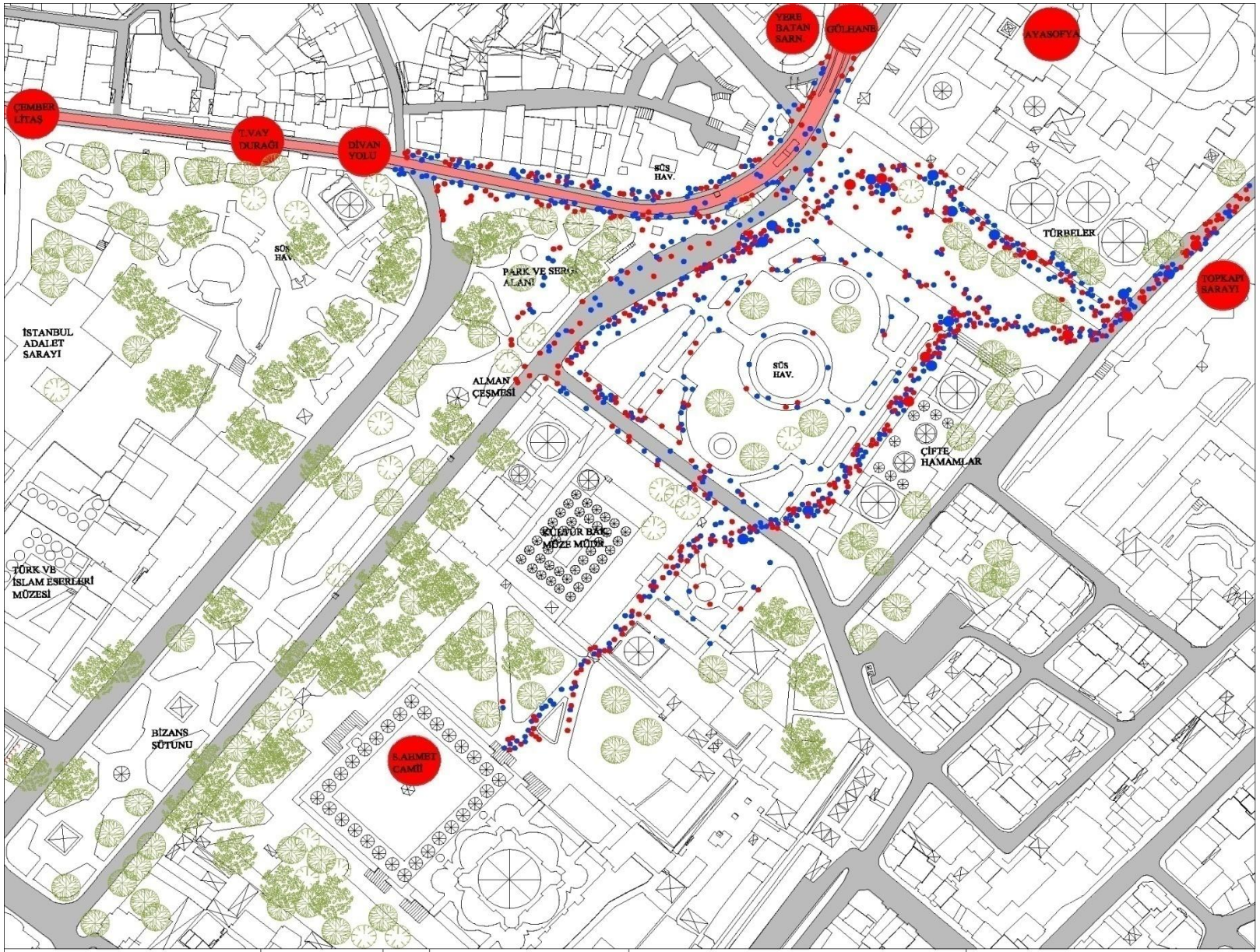
EMİNÖNÜ MEYDANI MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI	ÖLÇEK:1/2000	K	LEJAND: 1 ERKEK, 10 ERKEK, 1 BAYAN, 10 BAYAN

MEVSİM	GÜN	TARİH
SONBAHAR	ÇARŞAMBA	17.EKİM.2013

BİRİM	
k. say./10dk.	

AHİ AHMET ÇELEBİ CAMİİ
EMN. MOTOR İSK.
KARAKÖY
TRAMVAY HATTI
YENİ GALATA KÖPRÜSÜ
UNKAPANI
RAGIP GÜMÜŞPALA CADDESİ
OTOBÜS DUR.
İSTANBUL-EMÜNÖNÜ DENİZ OTOBÜSÜ İSKELESİ
DENİZ OTB. İSK.
RAGIP GÜMÜŞPALA CADDESİ
RÜSTEM PAŞA CAMİİ
ALT GEÇİT
TRAMVAY HATTI
TRMV. DUR
KENEDY CADDESİ
HASIRCILAR CADDESİ
YENİ CAMİİ
MISIR ÇARŞISI
ARİFÇILAR SOKAK
BANKACILAR CADDESİ
SİRKECİ S.AHMET
VALİDE SULTAN TÜRBESİ
TAHTAKALE CADDESİ
MISIR ÇARŞISI
ÇİÇEK PAZARI SOKAK
YENİ CAMİİ CADDESİ
TAHTA KALE
EMİNÖNÜ MEYDANI
MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI
ÖLÇEK:1/2000
K
LEJAND
1 ERKEK
10 ERKEK
1 BAYAN
10 BAYAN
MEVSİM
GÜN
TARİH
SONBAHAR
CUMARTESİ
20.EKİM.2012
BİRİM
k. say./10dk.

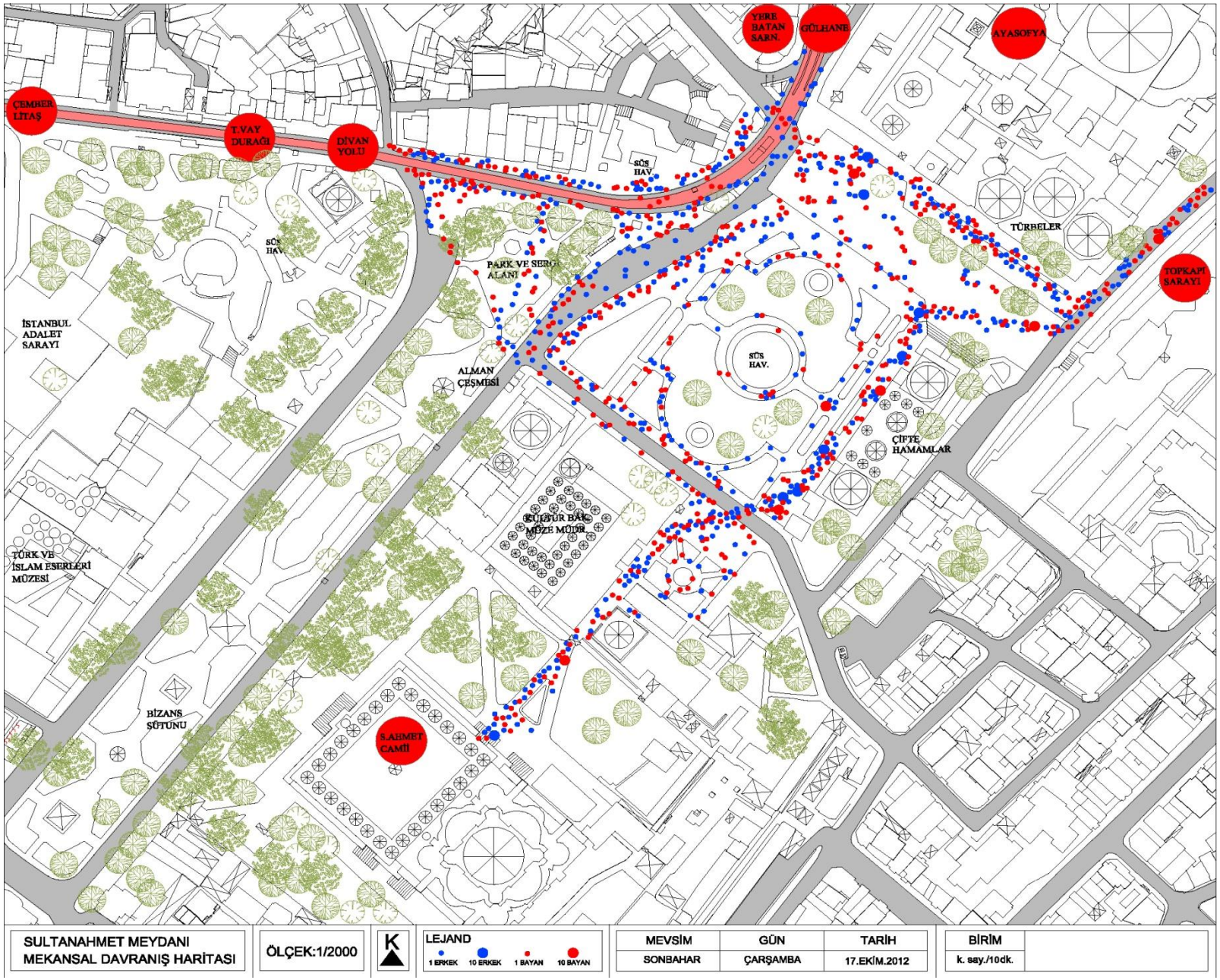

AHİ AHMET ÇELEBİ CAMİİ
EMN. MOTOR İSK.
KARAKÖY
TRAMVAY HATTI
YENİ GALATA KÖPRÜSÜ
İSTANBUL-EMÜNÖNÜ DENİZ OTOBÜSÜ İSKELESİ
DENİZ OTB İSK.
UNKAPANI
RAGIP GÜMÜŞPALA CADDESİ
OTOBÜS DUR.
RÜSTEM PAŞA CAMİİ
ALT GEÇİT
TRAMVAY HATTI
TRMV. DUR.
KENEDY CADDESİ
YENİ CAMİİ
BASIRCILAR CADDESİ
MISIR ÇARŞISI
ARPACILAR SOKAK
SİRKECİ S.AHMET
TAHTAKALE CADDESİ
VALİDE SULTAN TÜRBESİ
ÇİÇEK PAZARI SOKAK
YENİ CAMİİ CADDESİ
TAHTA KALE
LEJAND
1 ERKEK
10 ERKEK
1 BAYAN
10 BAYAN
EMİNÖNÜ MEYDANI
MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI
ÖLÇEK:1/2000
MEVSİM
SONBAHAR
GÜN
PAZAR
TARİH
21.EKİM.2012
BİRİM
k. say./10dk.

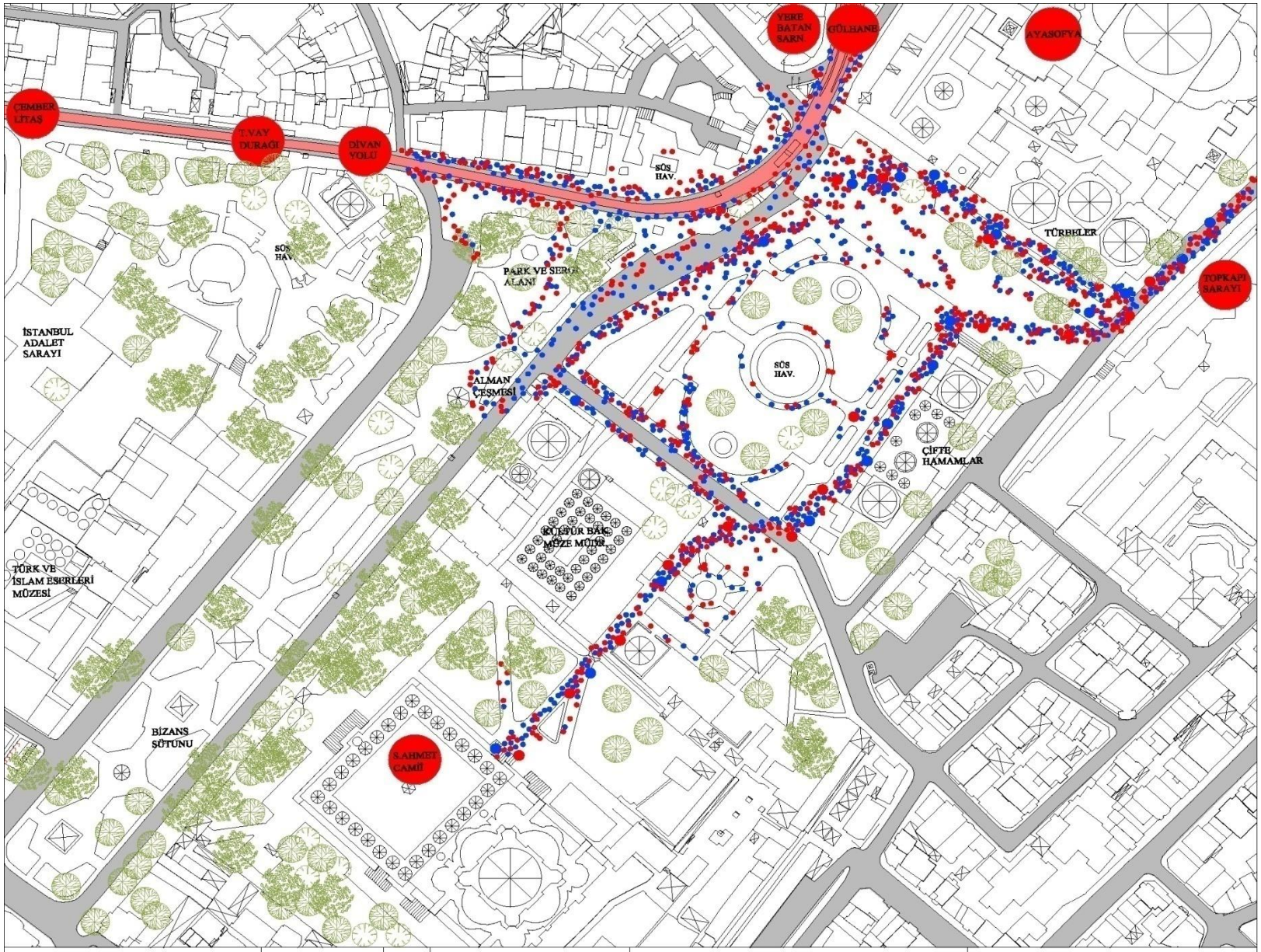

SULTANAHMET MEYDANI MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI	ÖLÇEK:1/2000	K	LEJAND: 1 ERKEK, 10 ERKEK, 1 BAYAN, 10 BAYAN	

MEVSİM	GÜN	TARİH
SONBAHAR	PAZARTESİ	15.EKİM.2012

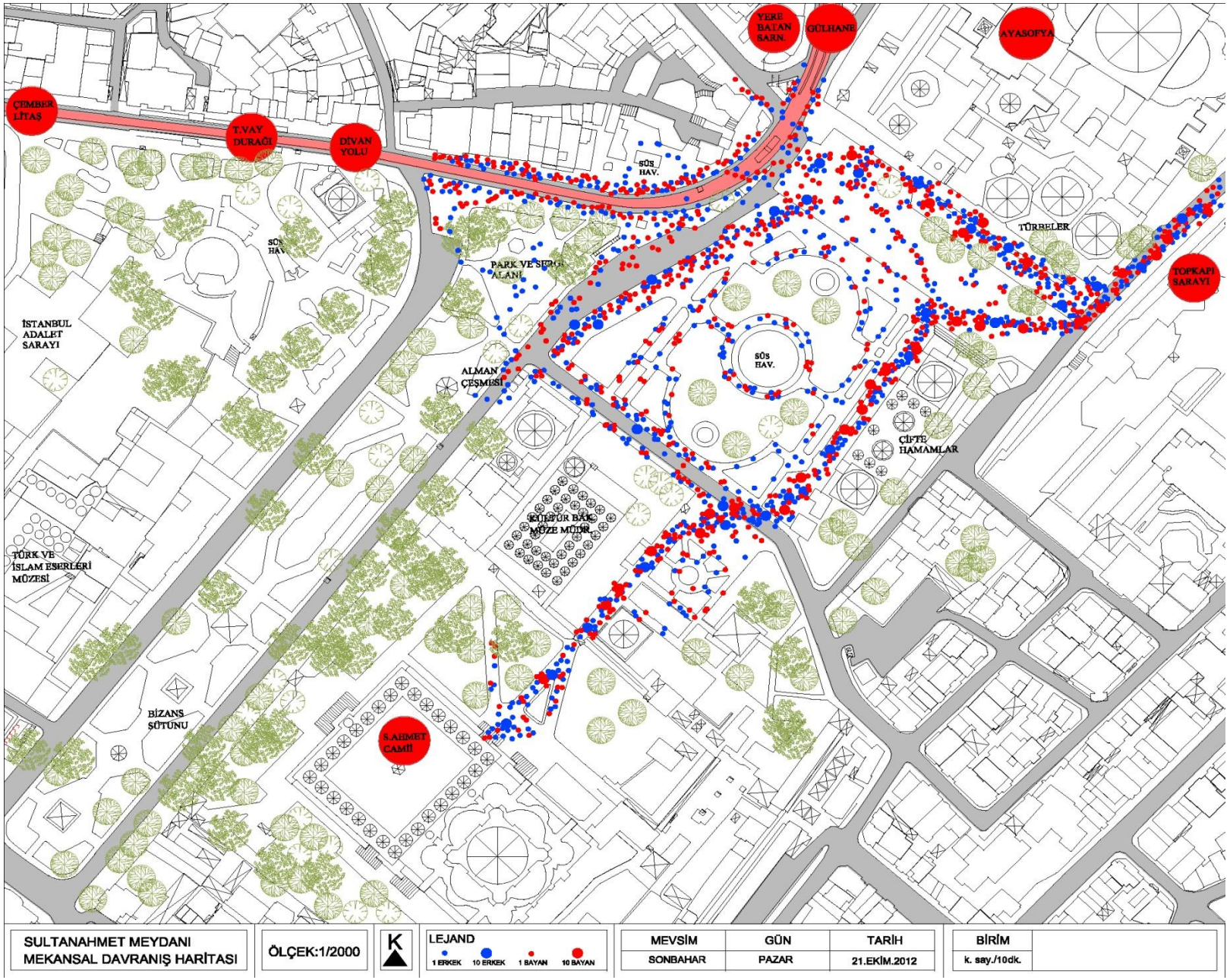
BİRİM	
k. say./10dk.	

ÇEMBER LİTAŞ
T.VAY DURAĞI
DİVAN YOLU
SÜS HAV.
YERE BATAN SARN.
GÜLHANE
AYASOFYA
TÜRBELER
TOPKAPI SARAYI
SÜS HAV.
PARK VE SERGİ ALANI
İSTANBUL ADALET SARAYI
ALMAN ÇEŞMESİ
SÜS HAV.
ÇİFTE HAMAMLAR
KÜLTÜR BAK. MÜZE MÜDÜR
TÜRK VE İSLAM ESERLERİ MÜZESİ
BİZANS SÜTUNU
S.AHMET CAMİİ
SULTANAHMET MEYDANI
MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI
ÖLÇEK:1/2000
K
LEJAND
1 ERKEK
10 ERKEK
1 BAYAN
10 BAYAN
MEVSİM
SONBAHAR
GÜN
ÇARŞAMBA
TARİH
17.EKİM.2012
BİRİM
k. say./10dk.

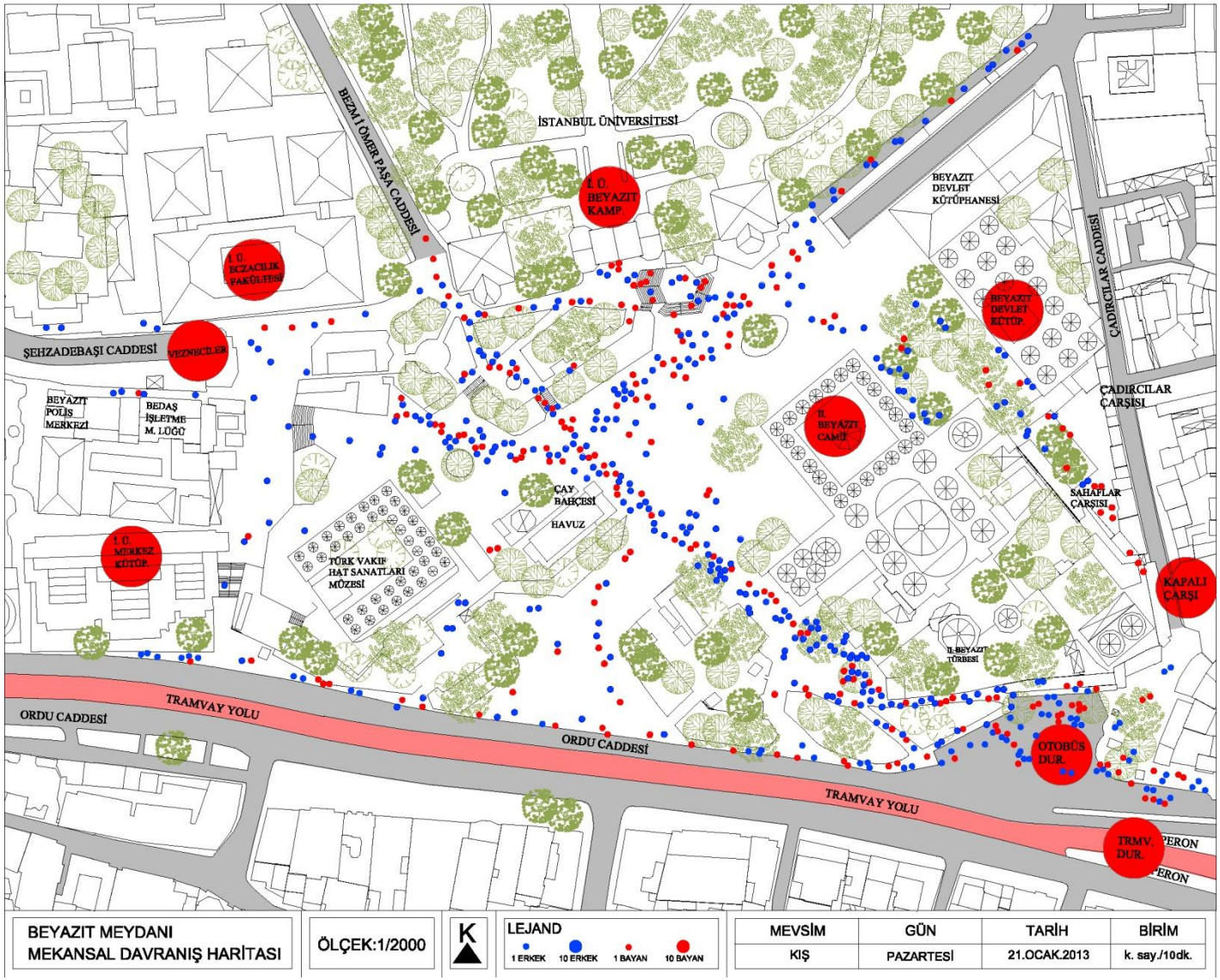

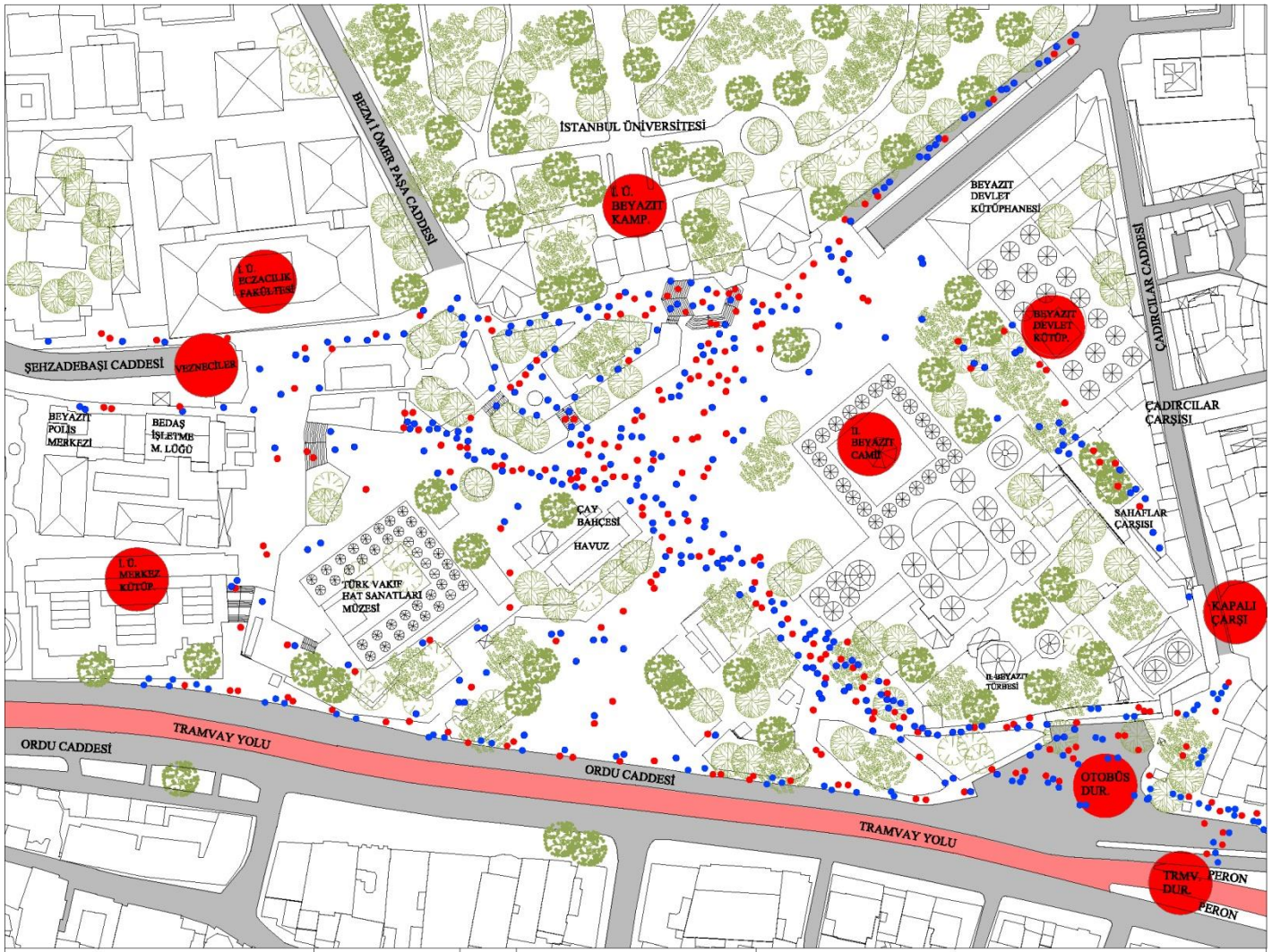
SULTANAHMET MEYDANI MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI	ÖLÇEK:1/2000	K	LEJAND: 1 ERKEK, 10 ERKEK, 1 BAYAN, 10 BAYAN	MEVSİM: SONBAHAR	GÜN: CUMARTESİ	TARİH: 20.EKİM.2012

BİRİM	
k. say./10dk.	

YERE BATAN SARN.
GÜLHANE
AYASOFYA
ÇEMBER LİTAŞ
T.VAY DURAĞI
DİVAN YOLU
SÜS HAV.
TÜRBELER
TOPKAPI SARAYI
PARK VE SEYİR ALANI
İSTANBUL ADALET SARAYI
ALMAN ÇEŞMESİ
ÇİFTE HAMAMLAR
KÜLTÜR BAK. MÜZE MÜD.
TÜRK VE İSLAM ESERLERİ MÜZESİ
BİZANS SÜTUNU
S.AHMET CAMİİ
SULTANAHMET MEYDANI
MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI
ÖLÇEK:1/2000
K
LEJAND
1 ERKEK
10 ERKEK
1 BAYAN
10 BAYAN
MEVSİM
SONBAHAR
GÜN
PAZAR
TARİH
21.EKİM.2012
BİRİM
k. say./10dk.

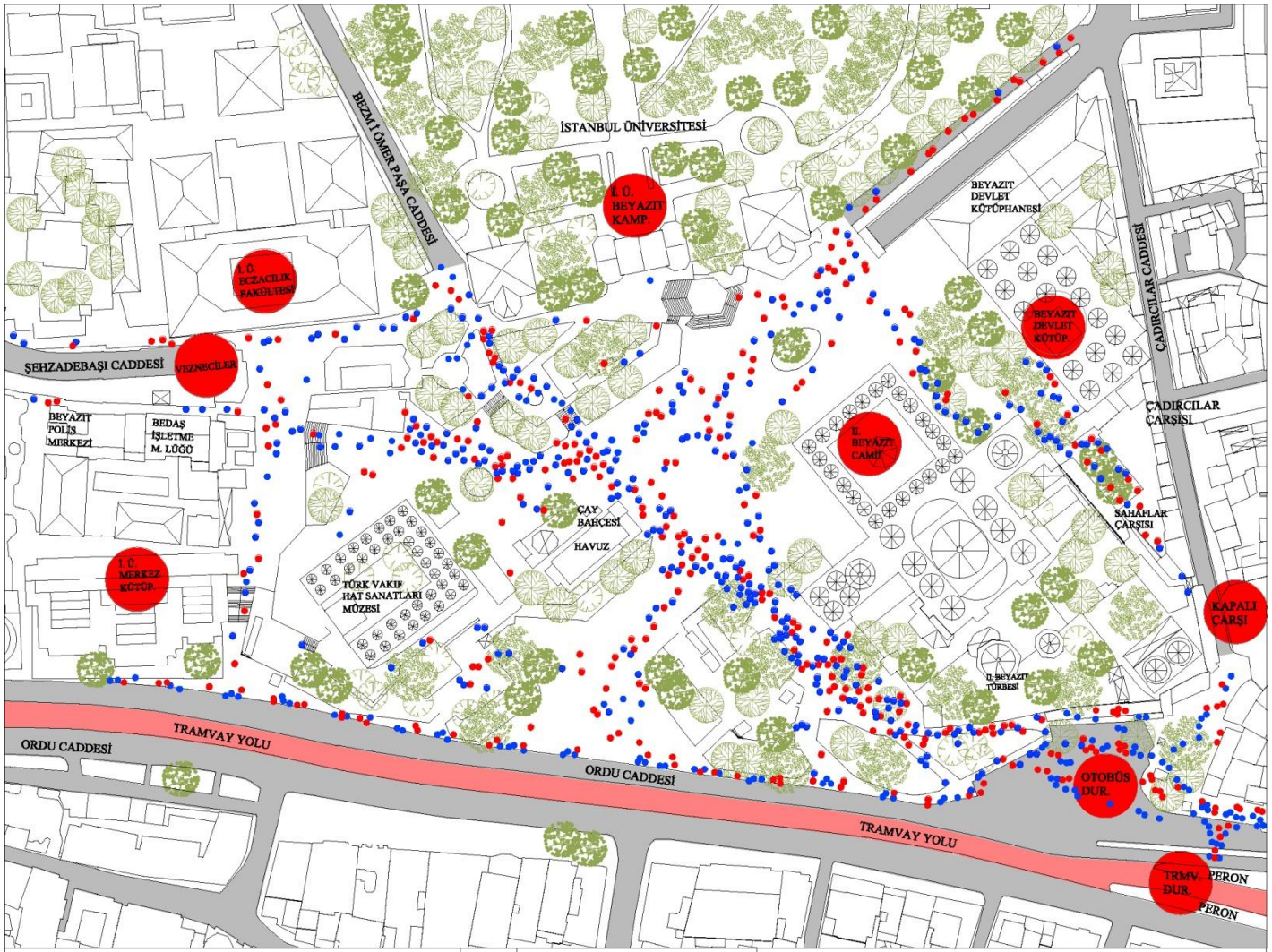
EK-3 Kış Mevsimine Ait Gözlem Yöntemi Verileri

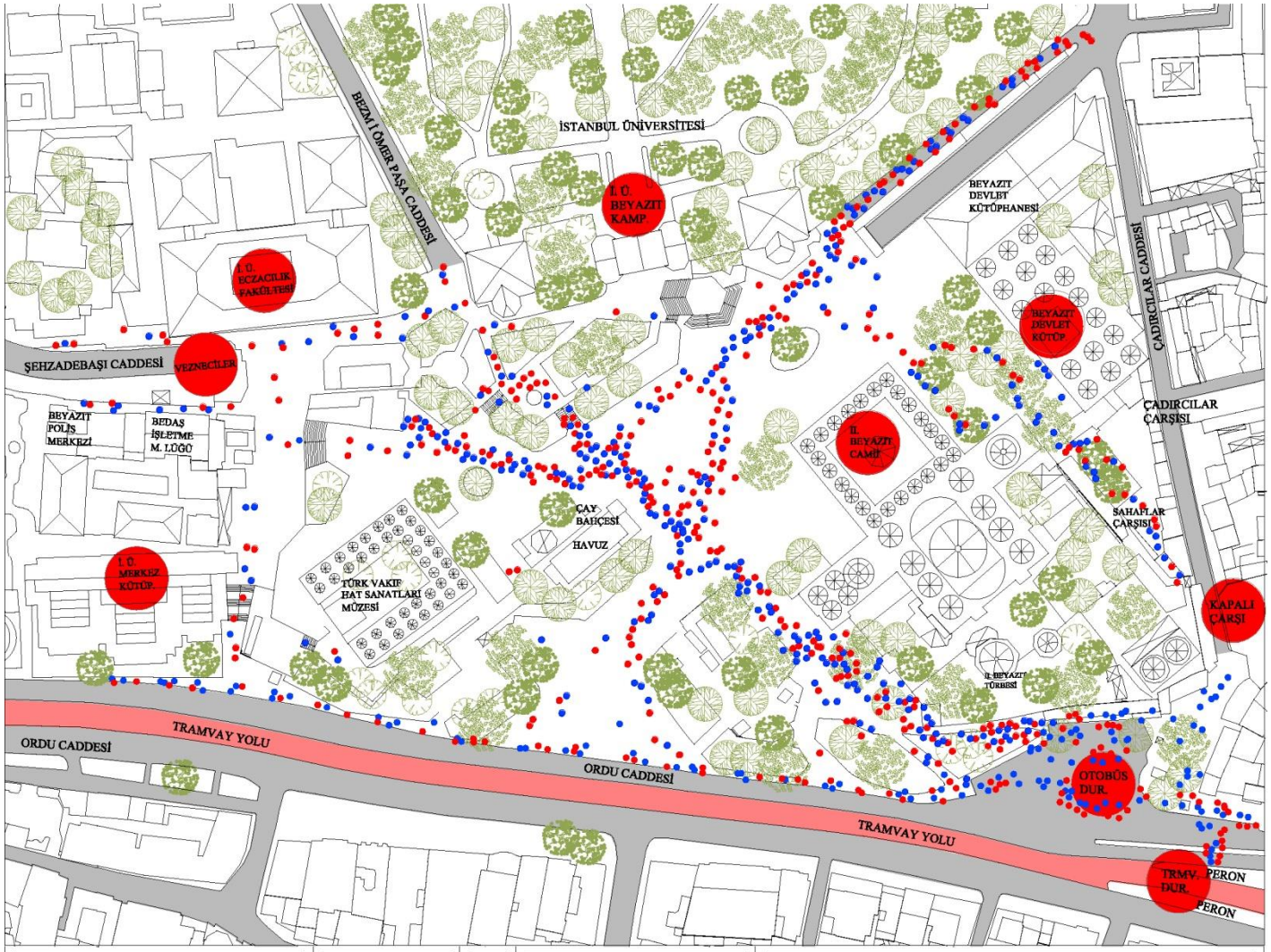
BEYAZIT MEYDANI MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI	ÖLÇEK:1/2000	K	LEJAND: 1 ERKEK, 10 ERKEK, 1 BAYAN, 10 BAYAN

MEVSİM	GÜN	TARİH	BİRİM
KIŞ	ÇARŞAMBA	23.OCAK.2013	k. say./10dk.

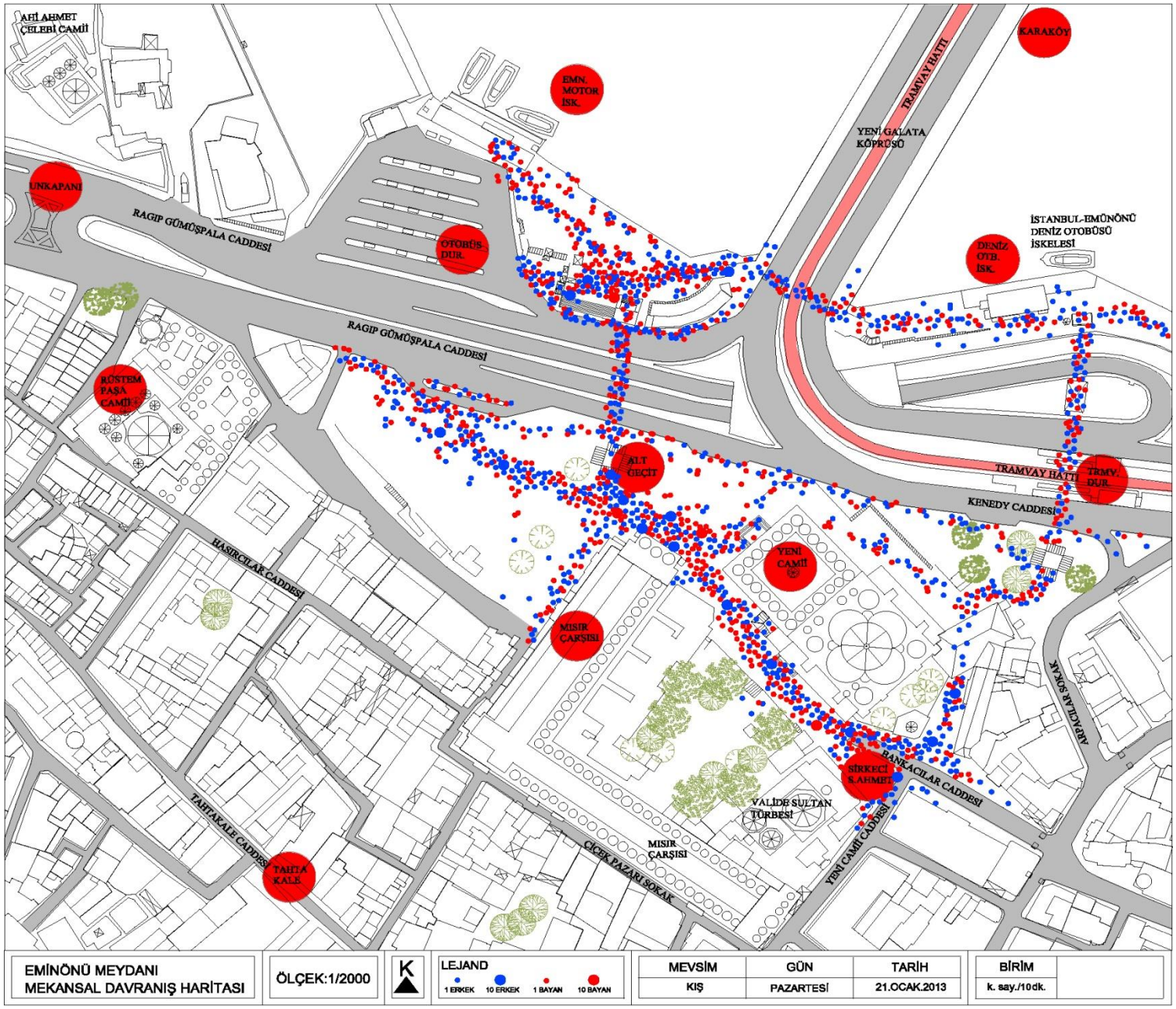
BEYAZIT MEYDANI MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI	ÖLÇEK:1/2000	K	LEJAND: 1 ERKEK, 10 ERKEK, 1 BAYAN, 10 BAYAN

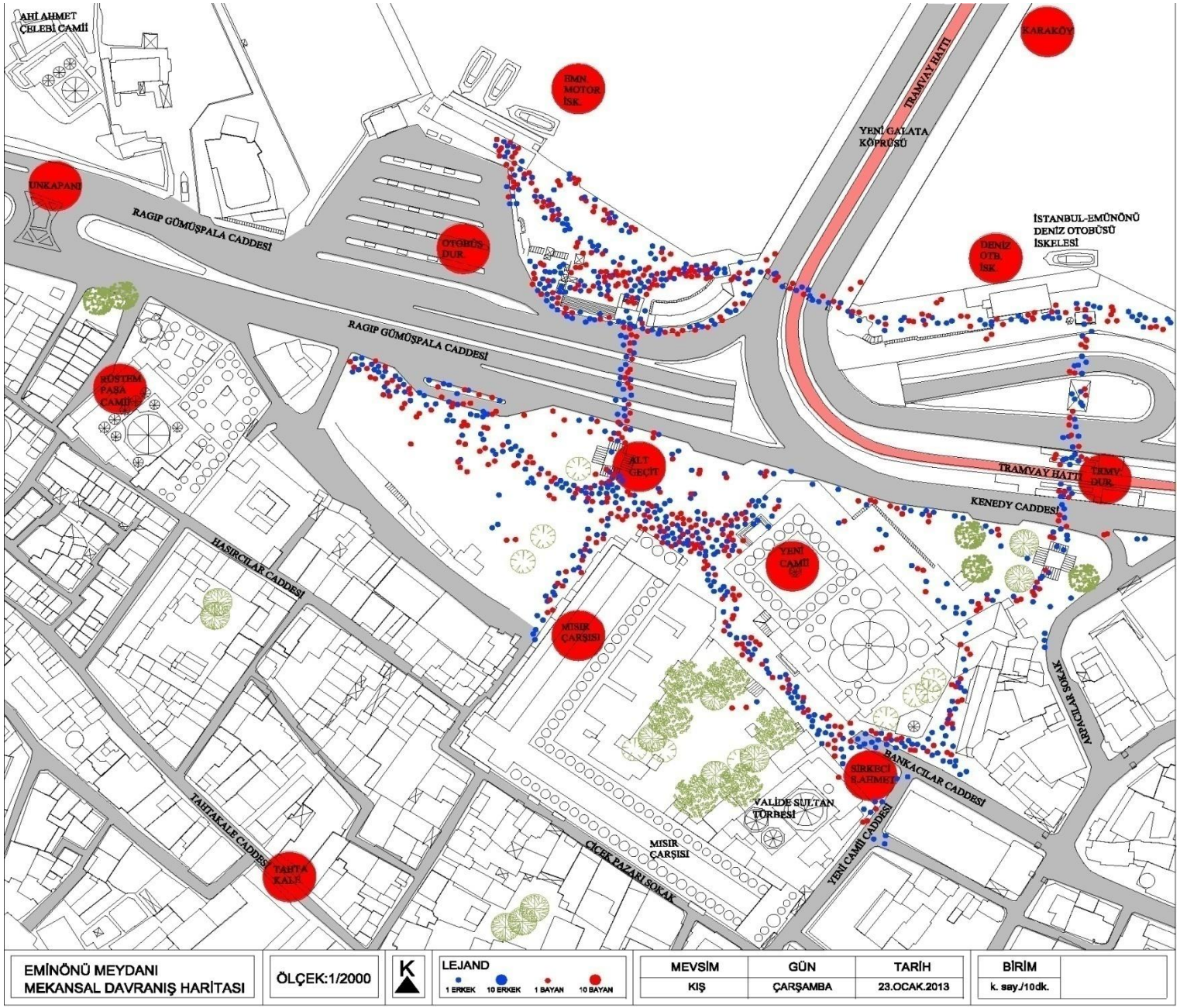
MEVSİM	GÜN	TARİH	BİRİM
KIŞ	CUMARTESİ	26.OCAK.2013	k. say./10dk.

BEYAZIT MEYDANI MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI	ÖLÇEK:1/2000	K	LEJAND: 1 ERKEK, 10 ERKEK, 1 BAYAN, 10 BAYAN

MEVSİM	GÜN	TARİH	BİRİM
KIŞ	PAZAR	27.OCAK.2013	k. say./10dk.

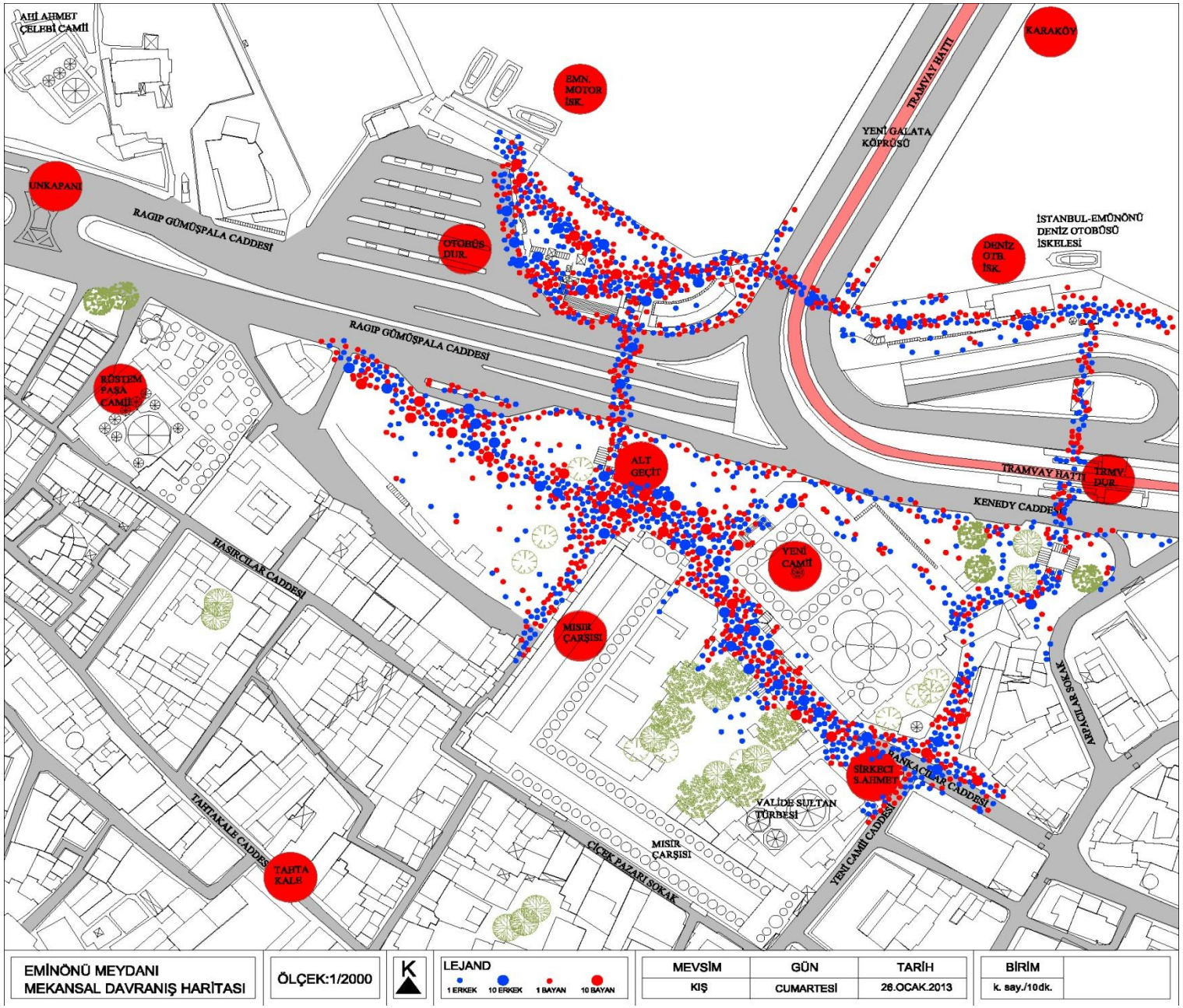

AHİ AHMET ÇELEBİ CAMİİ
EMN. MOTOR İSK.
KARAKÖY
TRAMVAY HATTI
YENİ GALATA KÖPRÜSÜ
UNKAPANI
RAGIP GÜMÜŞPALA CADDESİ
OTOBÜS DUR.
İSTANBUL-EMÜNÖNÜ DENİZ OTOBÜSÜ İSKELESİ
DENİZ OTB. İSK.
RAGIP GÜMÜŞPALA CADDESİ
RÜSTEM PAŞA CAMİİ
ALT GEÇİT
TRAMVAY HATTI
TRMV. DUR.
KENEDY CADDESİ
HASIRCILAR CADDESİ
YENİ CAMİİ
MISIR ÇARŞISI
ARPACILAR SOKAK
BANKACILAR CADDESİ
SİRKECİ S.AHMET
VALİDE SULTAN TÜRBESİ
TAHTAKALE CADDESİ
MISIR ÇARŞISI
ÇİÇEK PAZARI SOKAK
YENİ CAMİ CADDESİ
TAHTA KALE
EMİNÖNÜ MEYDANI
MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI
ÖLÇEK:1/2000
K
LEJAND
1 ERKEK
10 ERKEK
1 BAYAN
10 BAYAN
MEVSİM
KIŞ
GÜN
PAZARTESİ
TARİH
21.OCAK.2013
BİRİM
k. say./10dk.

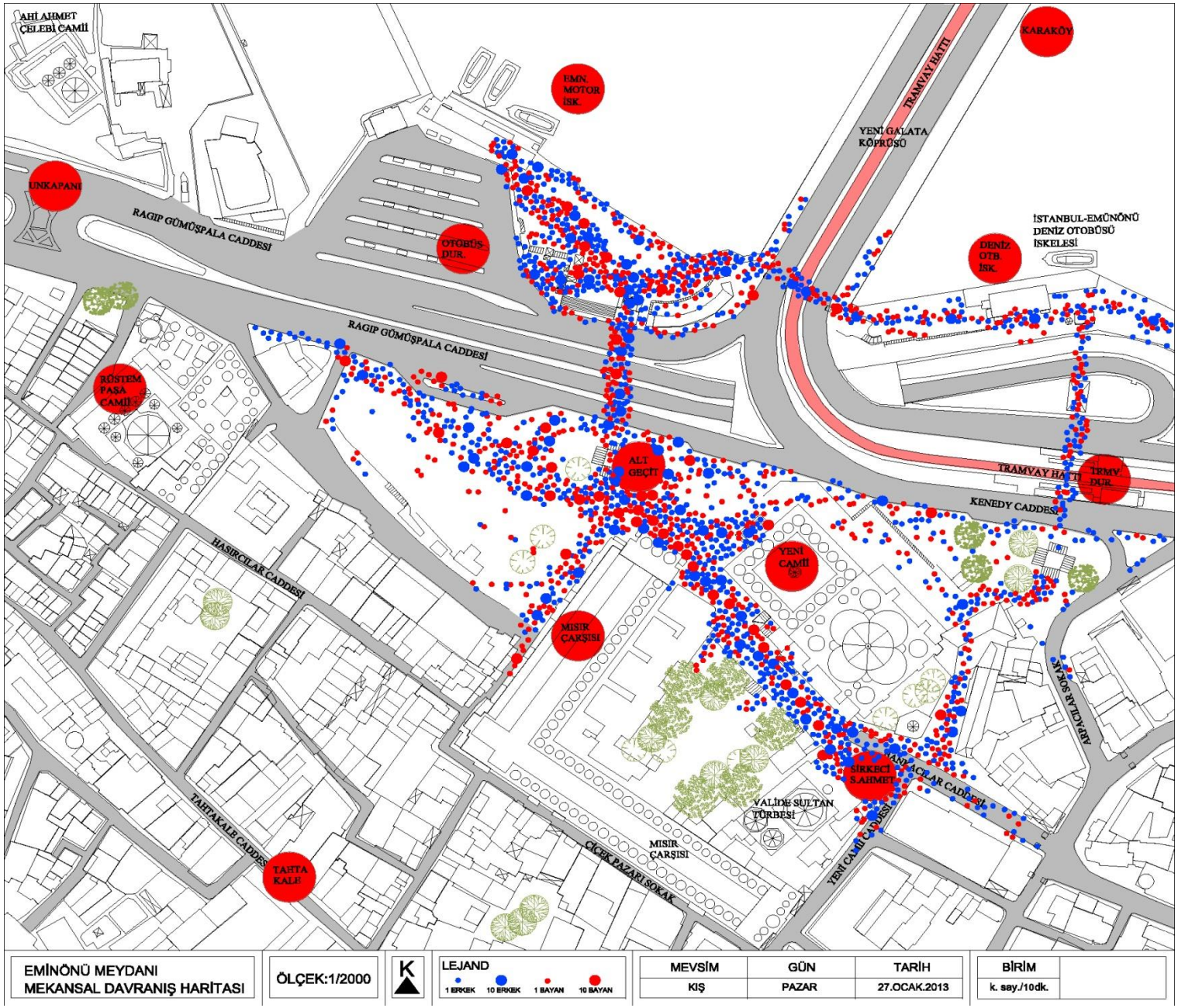

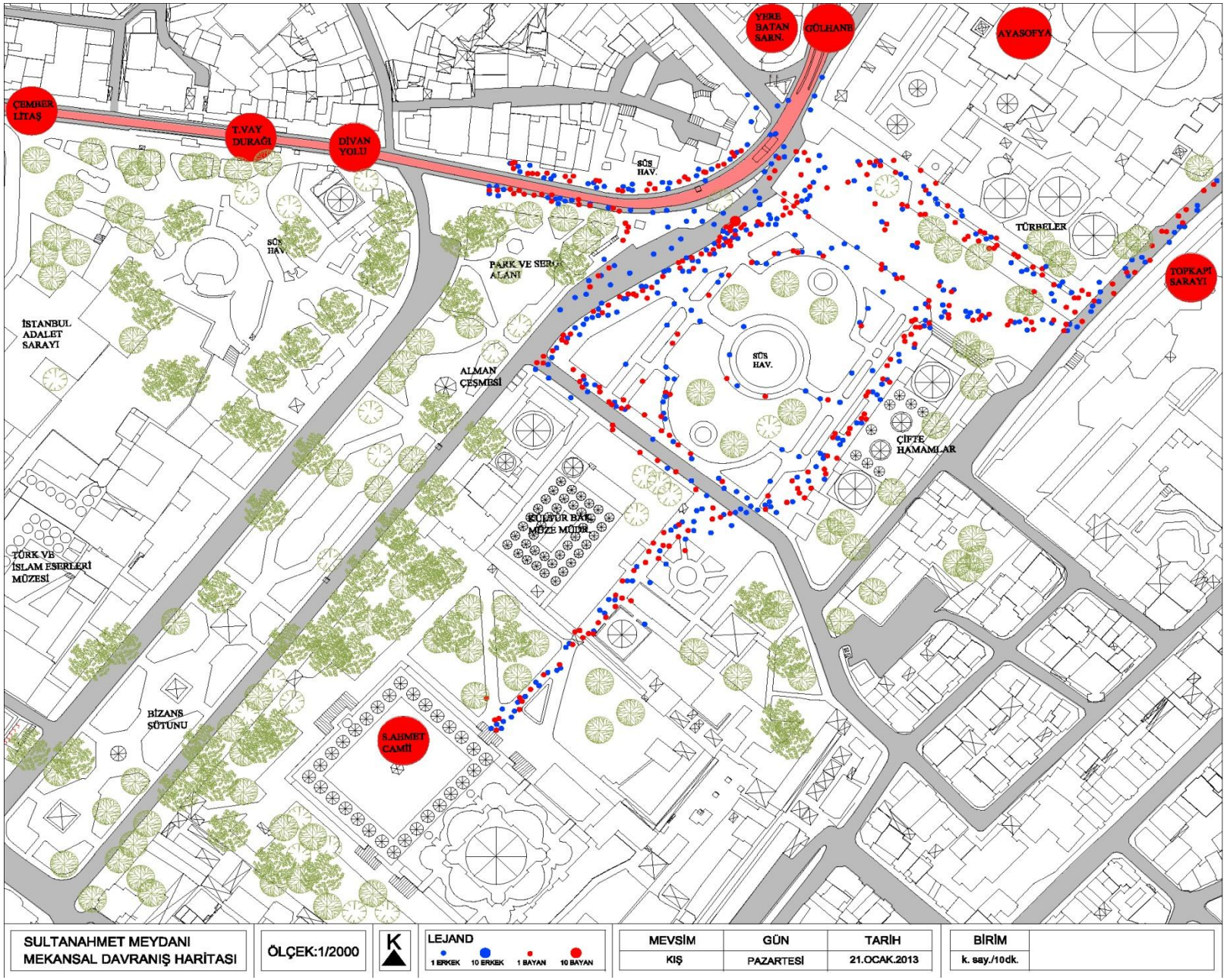
EMİNÖNÜ MEYDANI MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI	ÖLÇEK:1/2000	K	LEJAND: 1 ERKEK, 10 ERKEK, 1 BAYAN, 10 BAYAN

MEVSİM	GÜN	TARİH
KIŞ	ÇARŞAMBA	23.OCAK.2013

BİRİM	
k. say./10dk.	

AHİ AHMET ÇELEBİ CAMİİ
EMN. MOTOR İSK.
KARAKÖY
TRAMVAY HATTI
YENİ GALATA KÖPRÜSÜ
UNKAPANI
RAGIP GÜMÜŞPALA CADDESİ
OTOBÜS DUR.
İSTANBUL-EMÜNÖNÜ DENİZ OTOBÜSÜ İSKELESİ
DENİZ OTB. İSK.
RÜSTEM PAŞA CAMİİ
ALT GEÇİT
TRMV. DUR.
KENEDY CADDESİ
HASIRCILAR CADDESİ
YENİ CAMİİ
MISIR ÇARŞISI
ARASTALAR SOKAK
SİRKECİ S.AHMET
BANKACILAR CADDESİ
VALİDE SULTAN TÜRBESİ
TAHTAKALE CADDESİ
TAHTA KALE
ÇİÇEK PAZARI SOKAK
YENİ CAMİİ CADDESİ
EMİNÖNÜ MEYDANI
MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI
ÖLÇEK:1/2000
K
LEJAND
1 ERKEK
10 ERKEK
1 BAYAN
10 BAYAN
MEVSİM
KIŞ
GÜN
CUMARTESİ
TARİH
26.OCAK.2013
BİRİM
k. say./10dk.

AHİ AHMET ÇELEBİ CAMİİ
EMN. MOTOR İSK.
KARAKÖY
TRAMVAY HATTI
YENİ GALATA KÖPRÜSÜ
UNKAPANI
RAGIP GÜMÜŞPALA CADDESİ
OTOBÜS DUR.
İSTANBUL-EMÜNÖNÜ DENİZ OTOBÜSÜ İSKELESİ
DENİZ OTB İSK.
RAGIP GÜMÜŞPALA CADDESİ
RÜSTEM PAŞA CAMİİ
ALT GEÇİT
TRAMVAY HATTI
TRMV DUR.
KENEDY CADDESİ
HASIRCILAR CADDESİ
YENİ CAMİİ
MISIR ÇARŞISI
ARPACILAR SOKAK
SİRKECİ S.AHMET
VALİDE SULTAN TÜRBESİ
MISIR ÇARŞISI
ÇİÇEK PAZARI SOKAK
YENİ CAMİİ CADDESİ
TAHTAKALE CADDESİ
TAHTA KALE
EMİNÖNÜ MEYDANI
MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI
ÖLÇEK:1/2000
K
LEJAND
1 ERKEK
10 ERKEK
1 BAYAN
10 BAYAN
MEVSİM
KIŞ
GÜN
PAZAR
TARİH
27.OCAK.2013
BİRİM
k. say./10dk.

SULTANAHMET MEYDANI
MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI

ÖLÇEK:1/2000

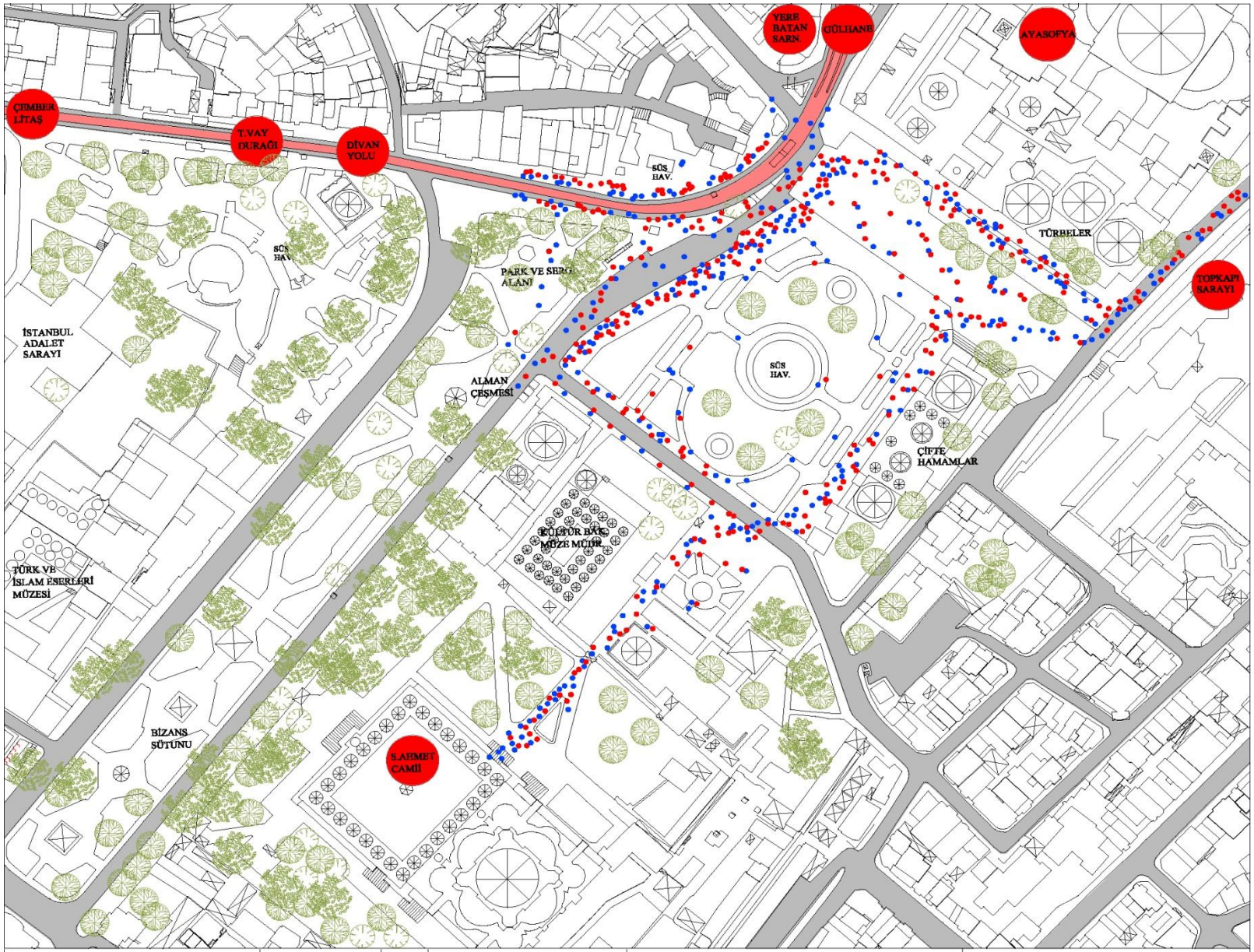
K

LEJAND

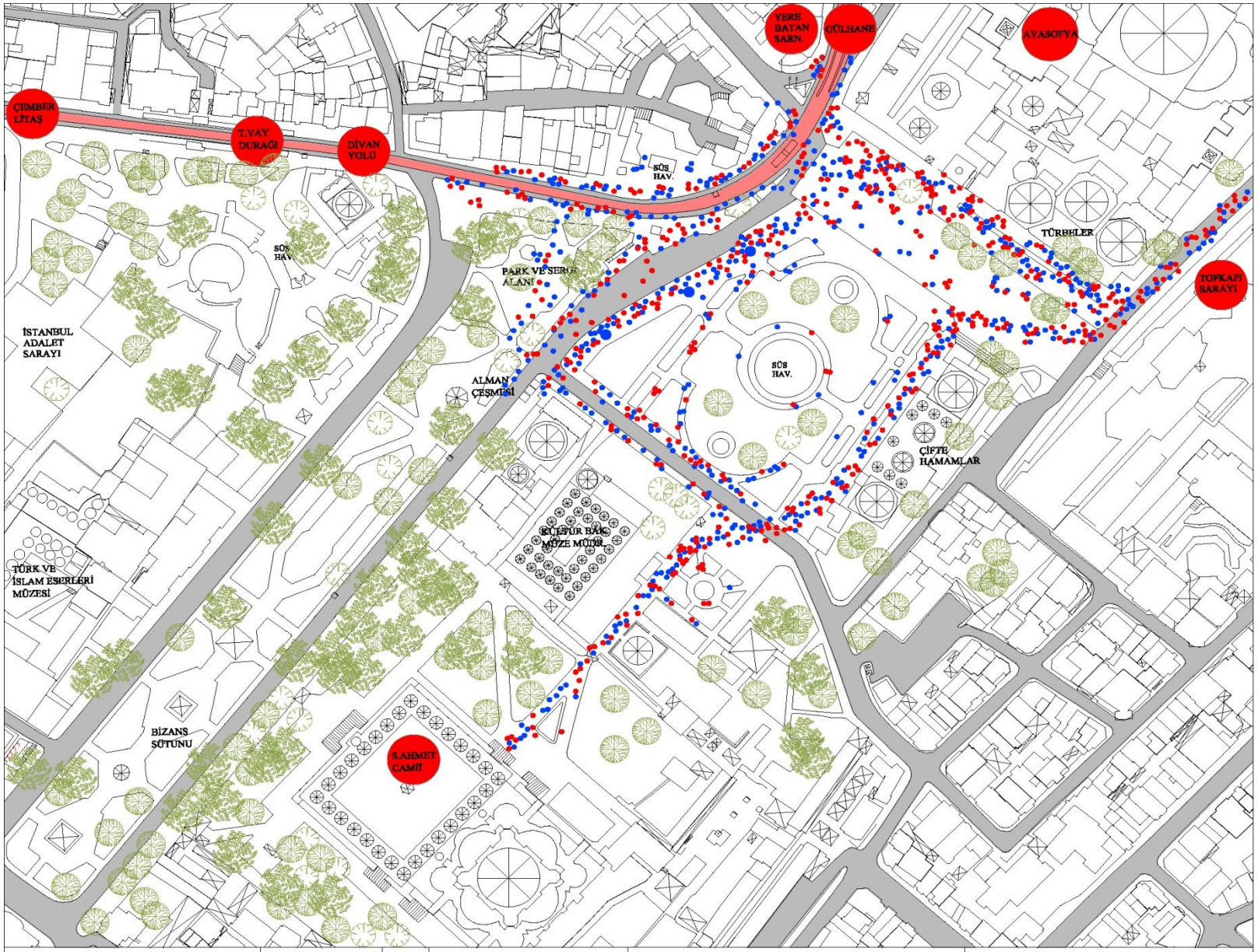
1 ERKEK 10 ERKEK 1 BAYAN 10 BAYAN

MEVSİM	GÜN	TARİH
KIŞ	PAZARTESİ	21.OCAK.2013

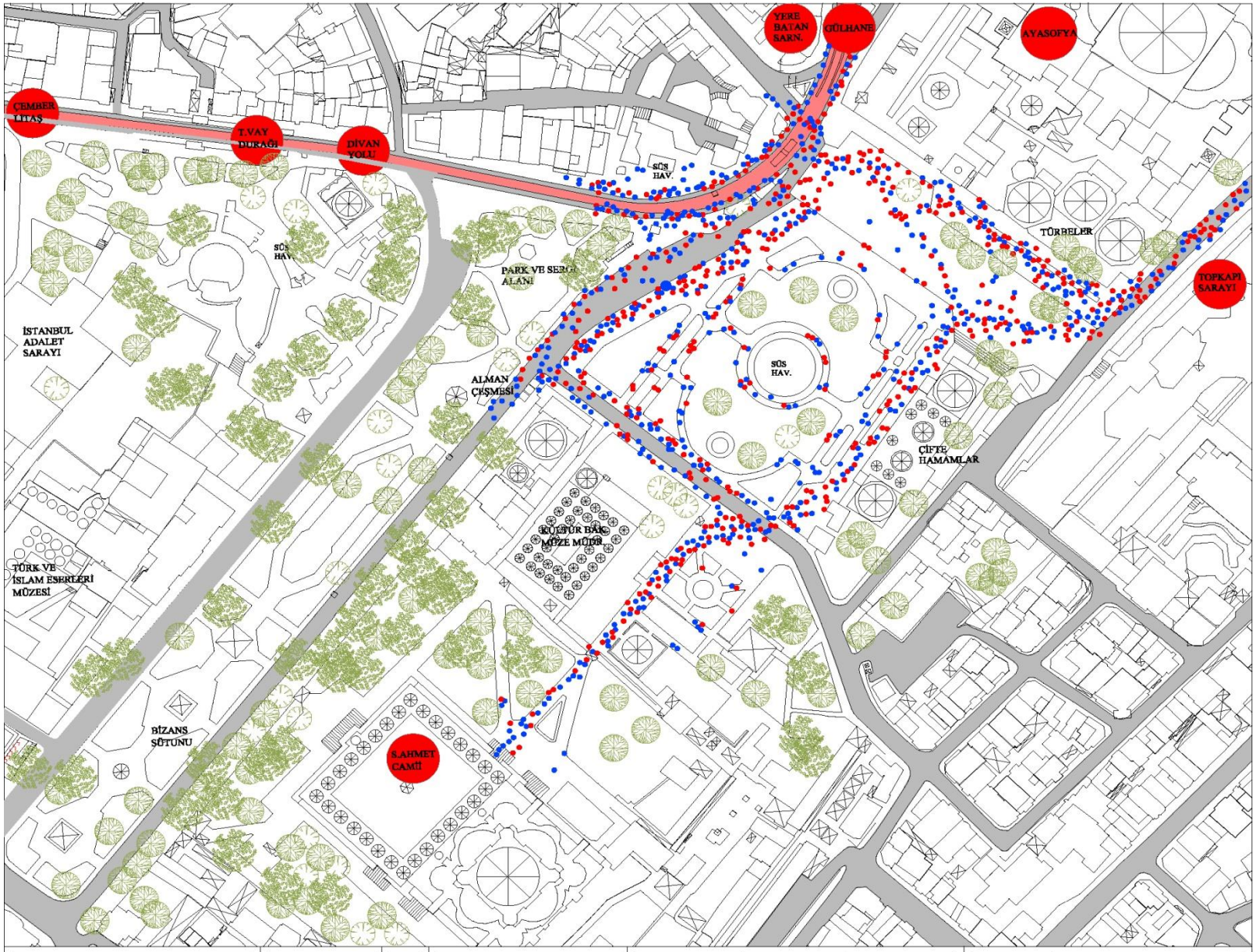
BİRİM	
k. say./10dk.	

SULTANAHMET MEYDANI MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI	ÖLÇEK:1/2000	K	LEJAND: 1 ERKEK, 10 ERKEK, 1 BAYAN, 10 BAYAN	MEVSİM: KIŞ / GÜN: ÇARŞAMBA / TARİH: 23.OCAK.2013	BİRİM: k. say./10dk.

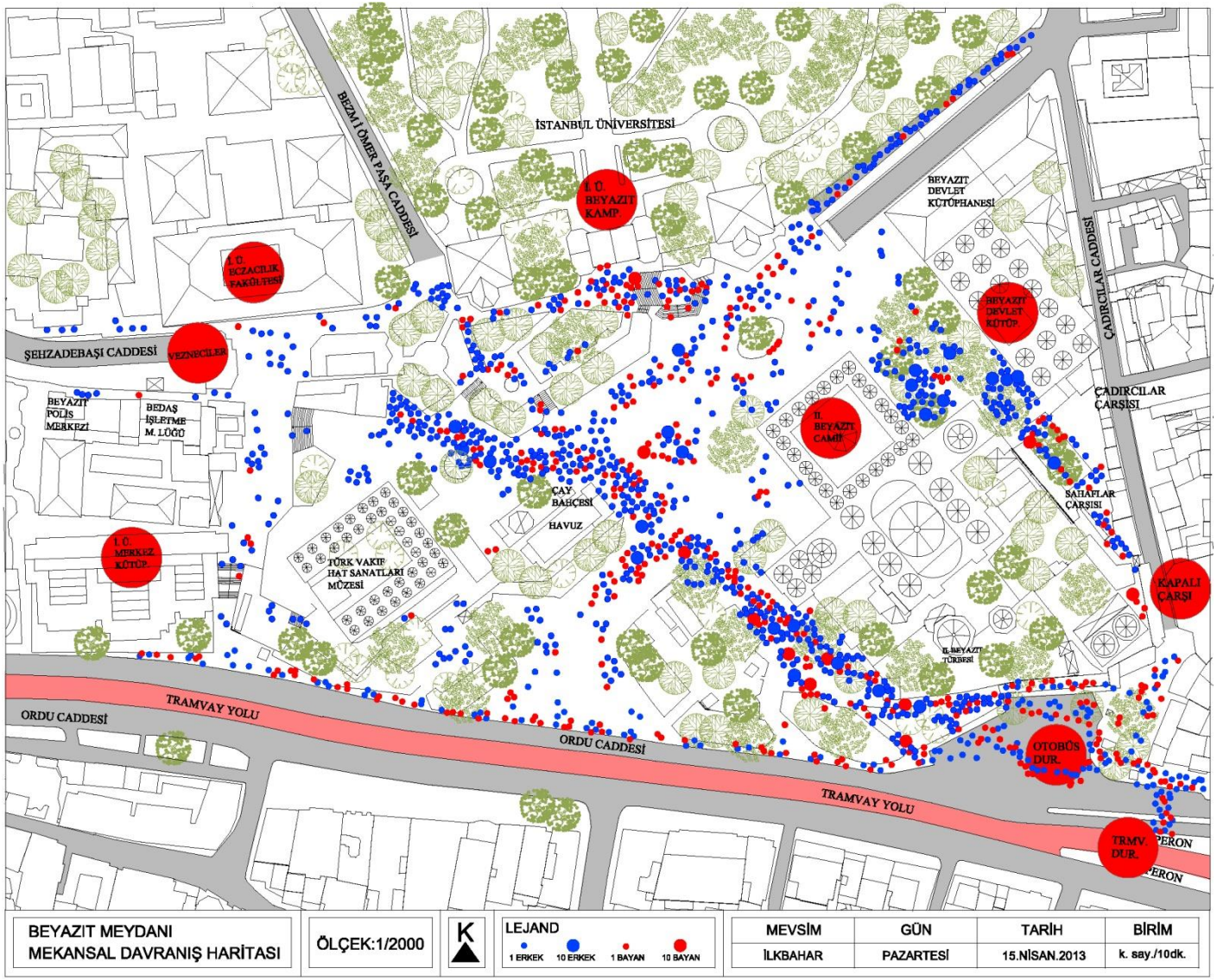

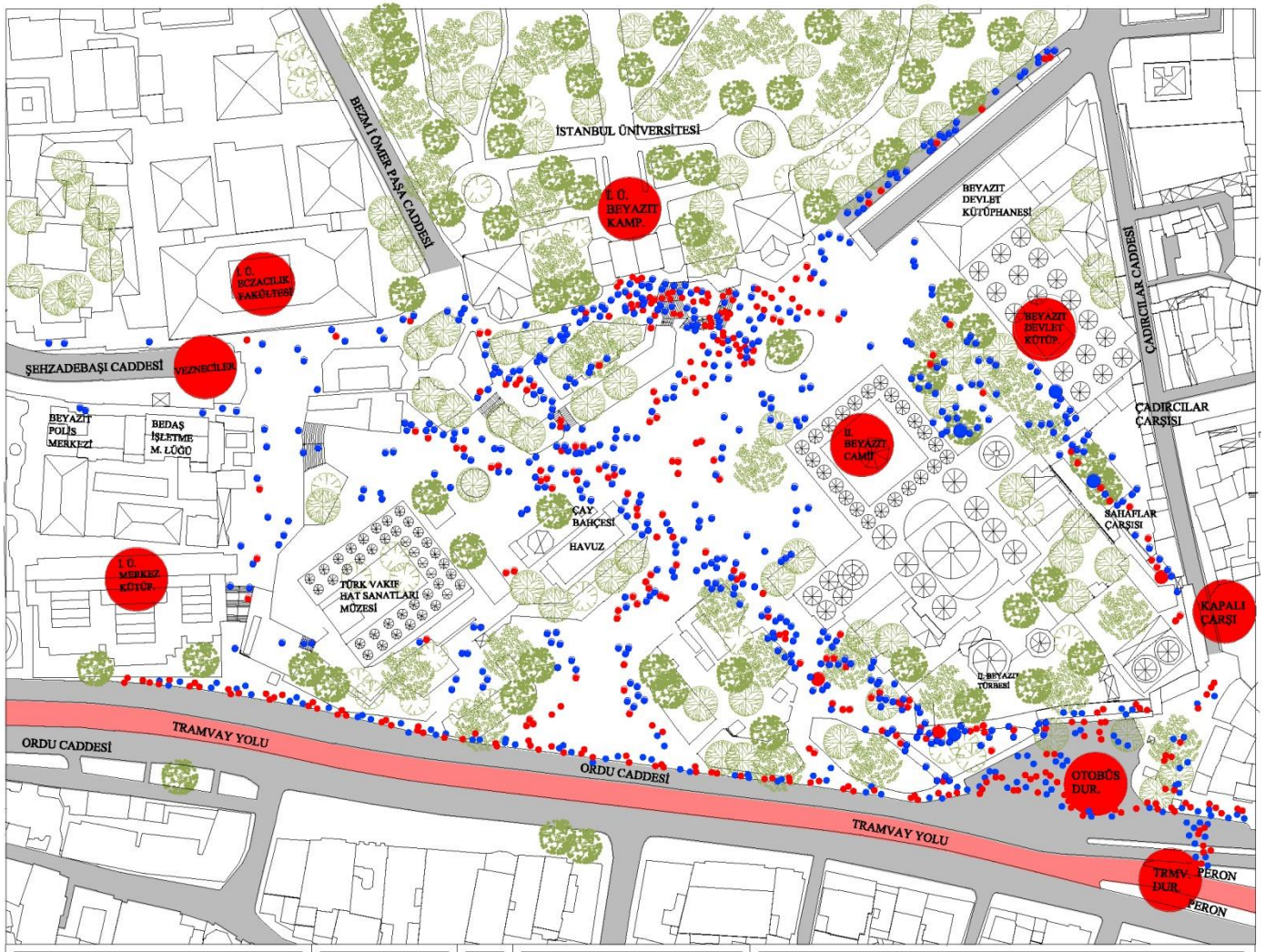
SULTANAHMET MEYDANI MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI	ÖLÇEK:1/2000	K	LEJAND: 1 ERKEK, 10 ERKEK, 1 BAYAN, 10 BAYAN	MEVSİM: KIŞ / GÜN: CUMARTESİ / TARİH: 26.OCAK.2013	BİRİM: k. say./10dk.

SULTANAHMET MEYDANI MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI	ÖLÇEK:1/2000	K	LEJAND: 1 ERKEK, 10 ERKEK, 1 BAYAN, 10 BAYAN	MEVSİM: KIŞ / GÜN: PAZAR / TARİH: 27.OCAK.2013	BİRİM: k. say./10dk.

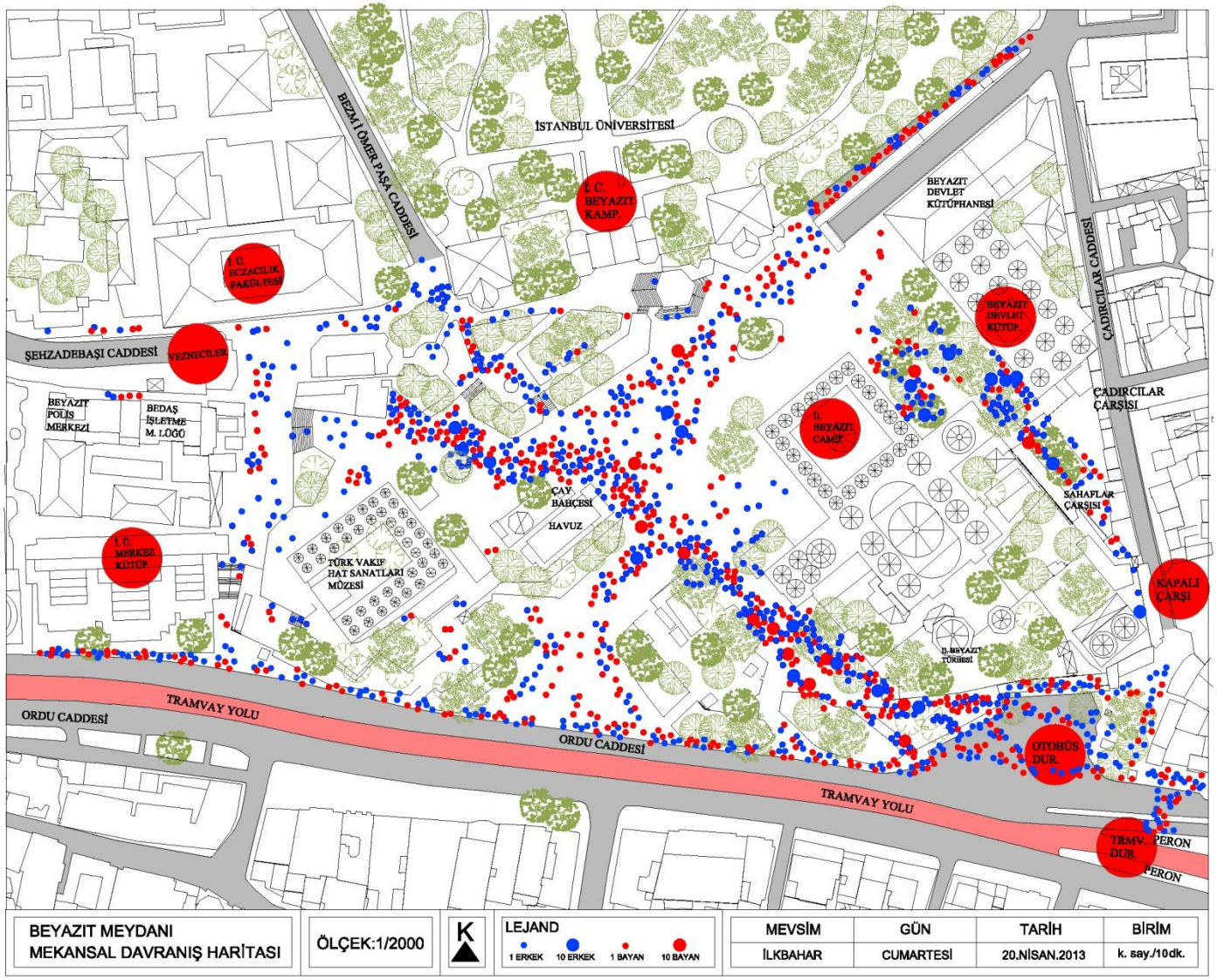
EK-4 İlkbahar Mevsimine Ait Gözlem Yöntemi Verileri

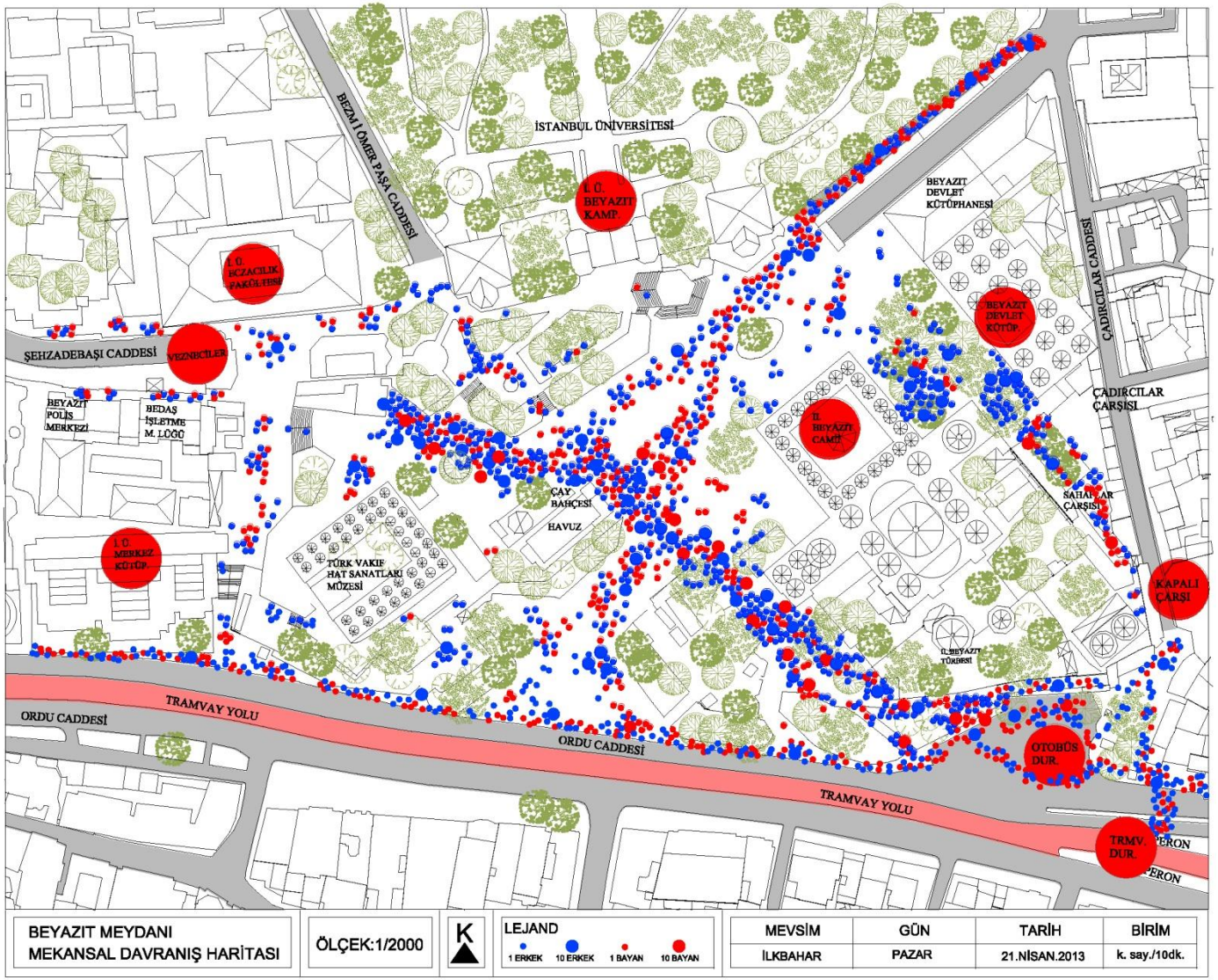
BEYAZIT MEYDANI MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI	ÖLÇEK:1/2000	K	LEJAND: 1 ERKEK, 10 ERKEK, 1 BAYAN, 10 BAYAN

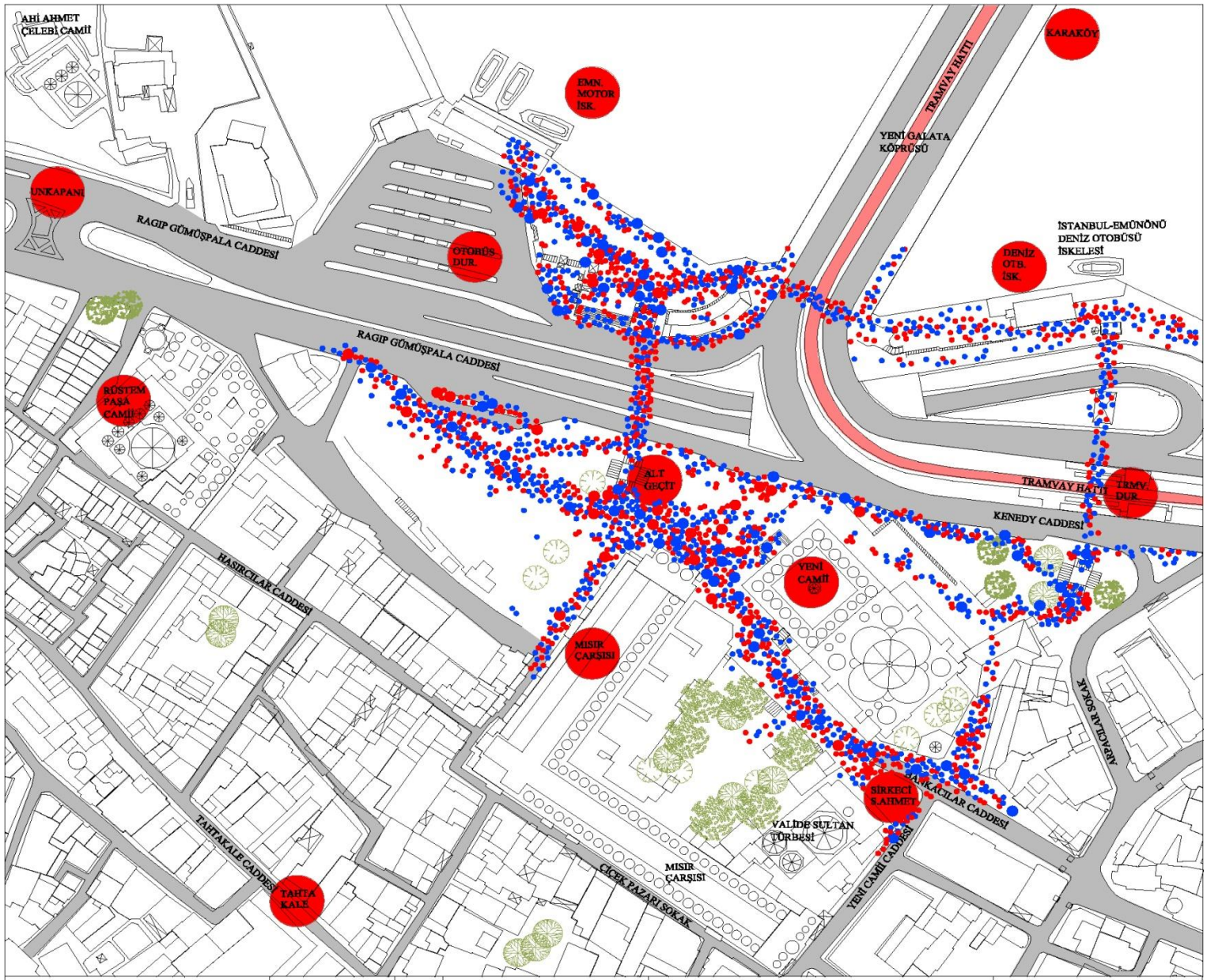
MEVSİM	GÜN	TARİH	BİRİM
İLKBAHAR	ÇARŞAMBA	17.NİSAN.2013	k. say./10dk.

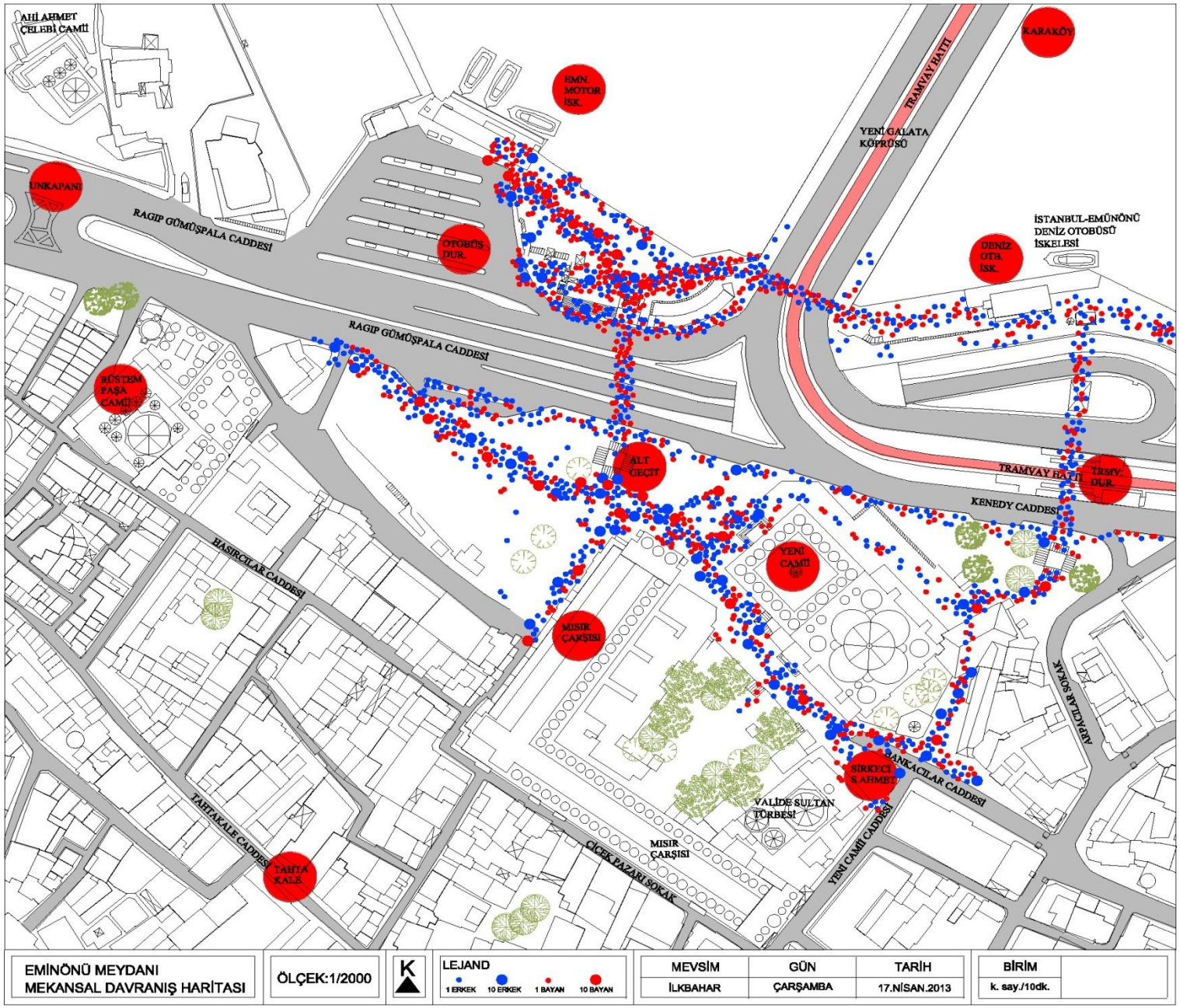
BEYAZIT MEYDANI MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI	ÖLÇEK:1/2000	K	LEJAND: 1 ERKEK, 10 ERKEK, 1 BAYAN, 10 BAYAN

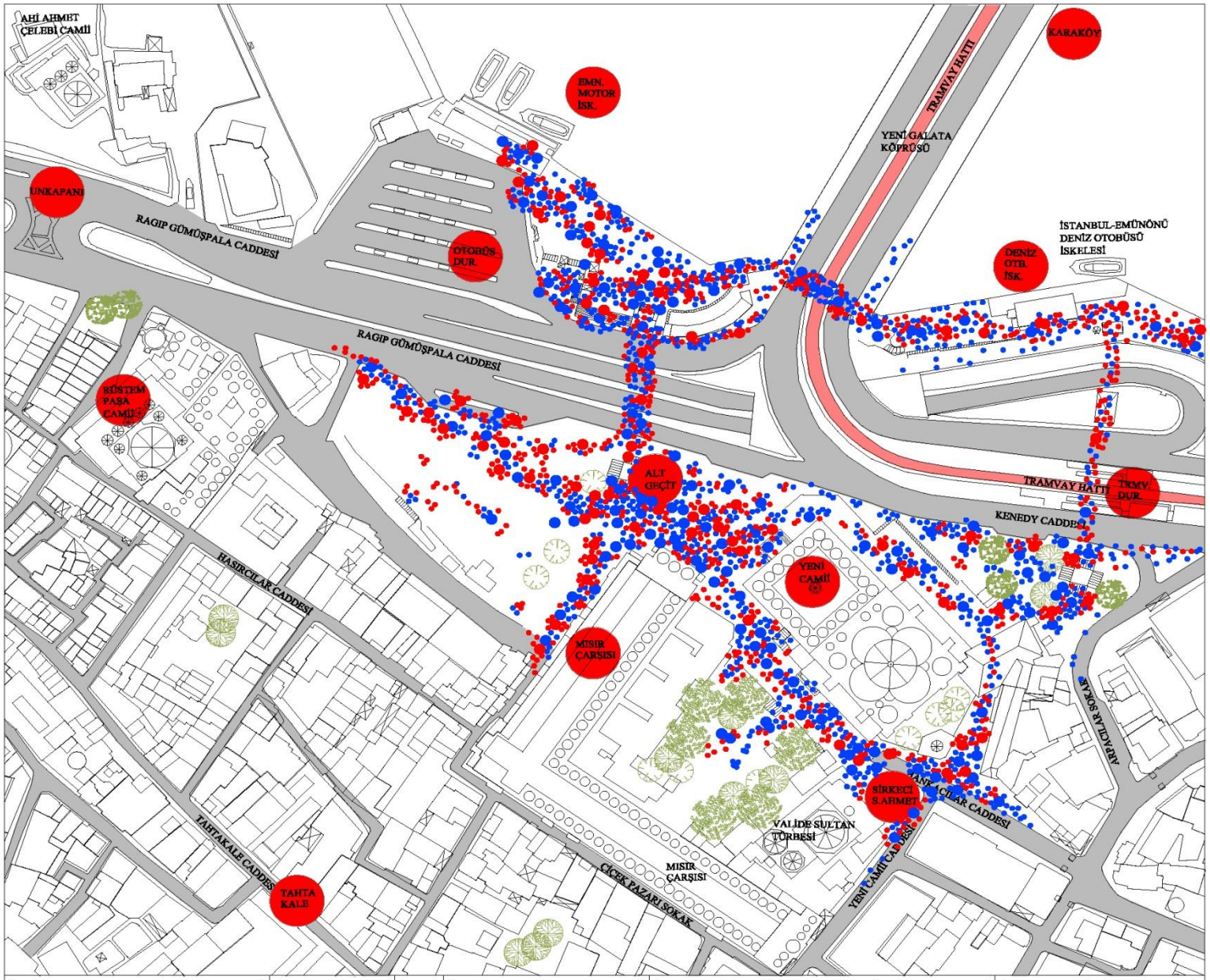
MEVSİM	GÜN	TARİH	BİRİM
İLKBAHAR	CUMARTESİ	20.NİSAN.2013	k. say./10dk.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
BEZM İ ÖMER PAŞA CADDESİ
İ. Ü. BEYAZIT KAMP.
İ. Ü. ECZACILIK FAKÜLTESİ
BEYAZIT DEVLET KÜTÜPHANESİ
BEYAZIT DEVLET KÜTÜP.
ÇADIRCILAR CADDESİ
ÇADIRCILAR ÇARŞISI
ŞEHZADEBAŞI CADDESİ
VEZNECILER
BEYAZIT POLİS MERKEZİ
BEDAŞ İŞLETME M. LÜGÜ
II. BEYAZIT CAMİİ
ÇAY BAHÇESİ
HAVUZ
SAHAFLAR ÇARŞISI
İ. Ü. MERKEZ KÜTÜP.
TÜRK VAKIF HAT SANATLARI MÜZESİ
KAPALI ÇARŞI
II.BEYAZIT TÜRBESİ
TRAMVAY YOLU
ORDU CADDESİ
ORDU CADDESİ
TRAMVAY YOLU
OTOBÜS DUR.
TRMV. DUR.
BEYAZIT MEYDANI
MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI
ÖLÇEK:1/2000
K
LEJAND
1 ERKEK
10 ERKEK
1 BAYAN
10 BAYAN
MEVSİM
İLKBAHAR
GÜN
PAZAR
TARİH
21.NİSAN.2013
BİRİM
k. say./10dk.

EMİNÖNÜ MEYDANI MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI	ÖLÇEK:1/2000	K	LEJAND: 1 ERKEK, 10 ERKEK, 1 BAYAN, 10 BAYAN	MEVSİM: İLKBAHAR; GÜN: PAZARTESİ; TARİH: 15.NİSAN.2012	BİRİM: k. say./10dk.

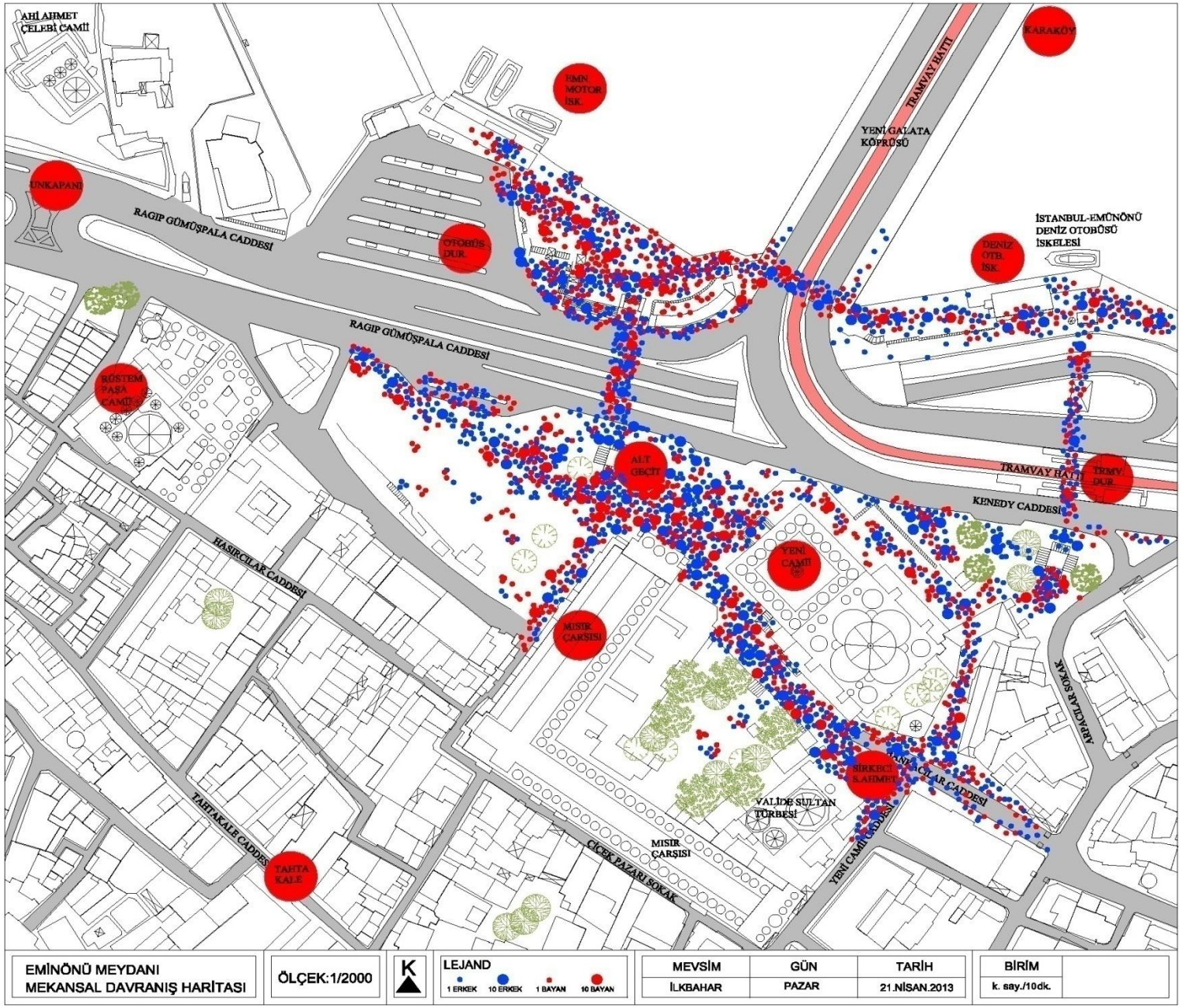

AHİ AHMET ÇELEBİ CAMİİ
EMN. MOTOR İSK.
KARAKÖY
TRAMVAY HATTI
YENİ GALATA KÖPRÜSÜ
UNKAPANI
RAGIP GÜMÜŞPALA CADDESİ
OTOBÜS DUR.
İSTANBUL-EMÜNÖNÜ DENİZ OTOBÜSÜ İSKELESİ
DENİZ OTB. İSK.
RAGIP GÜMÜŞPALA CADDESİ
RÜSTEM PAŞA CAMİİ
ALT GEÇİT
TRAMVAY HATTI
TRMV. DUR.
KENEDY CADDESİ
HASIRCILAR CADDESİ
YENİ CAMİİ
MISIR ÇARŞISI
ARMAĞANLAR SOKAK
BANKACILAR CADDESİ
SİRKECİ S.AHMET
VALİDE SULTAN TÜRBESİ
MISIR ÇARŞISI
ÇİÇEK PAZARI SOKAK
YENİ CAMİİ CADDESİ
TAHTAKALE CADDESİ
TAHTA KALE
EMİNÖNÜ MEYDANI
MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI
ÖLÇEK:1/2000
K
LEJAND
1 ERKEK
10 ERKEK
1 BAYAN
10 BAYAN
MEVSİM
İLKBAHAR
GÜN
ÇARŞAMBA
TARİH
17.NİSAN.2013
BİRİM
k. say./10dk.

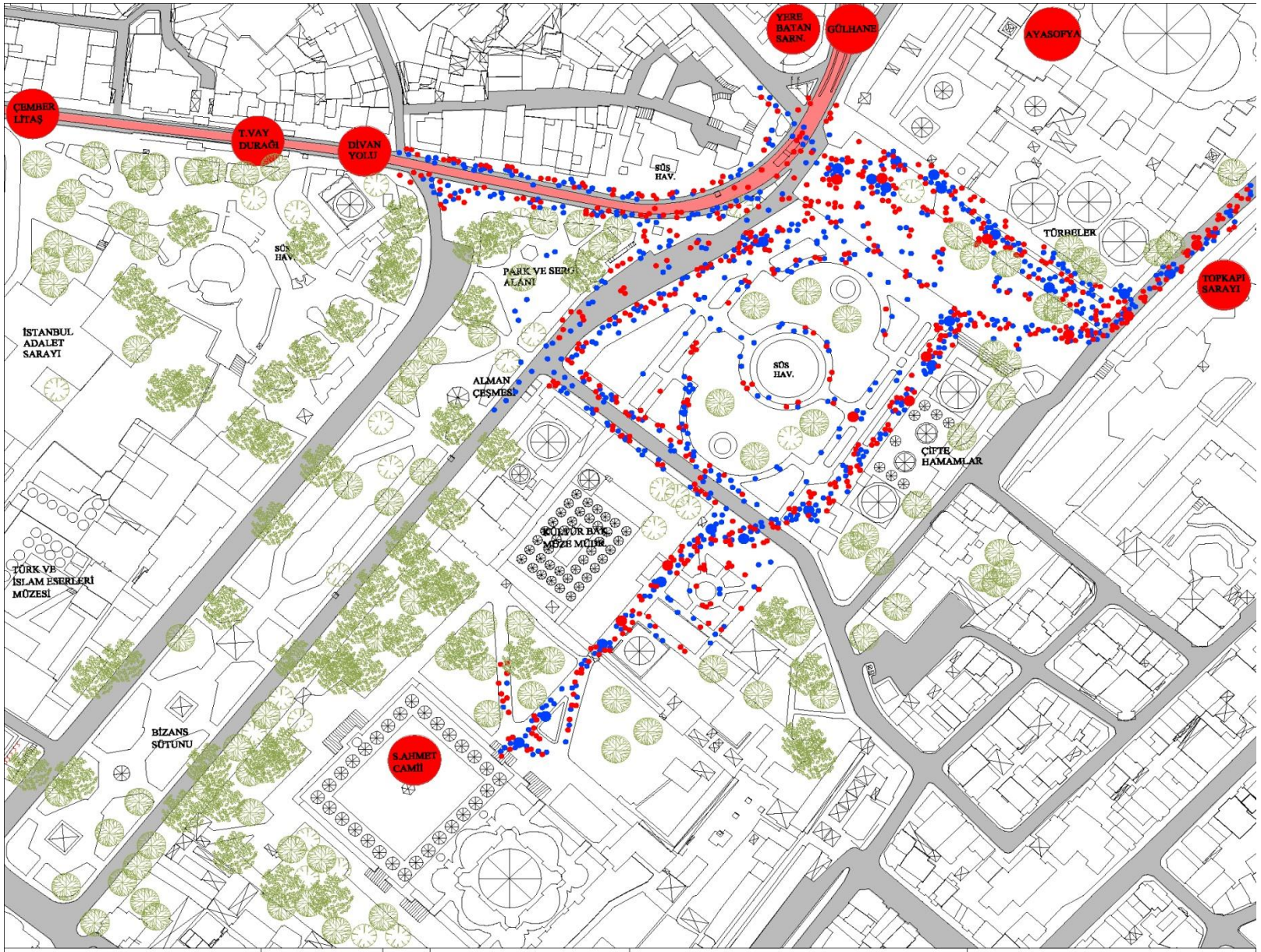

EMİNÖNÜ MEYDANI MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI	ÖLÇEK:1/2000	K	LEJAND: 1 ERKEK, 10 ERKEK, 1 BAYAN, 10 BAYAN

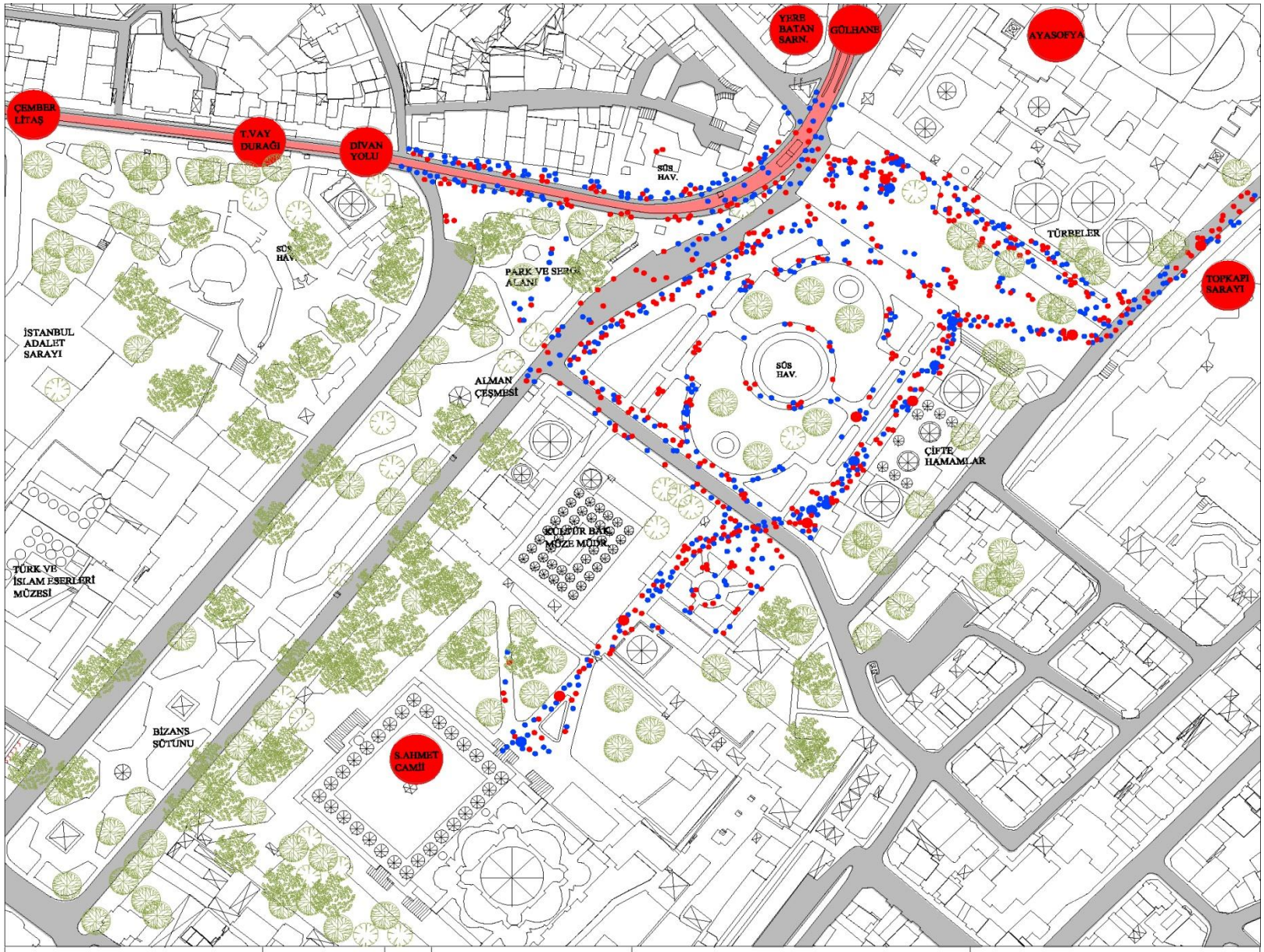
MEVSİM	GÜN	TARİH
İLKBAHAR	CUMARTESİ	20.NİSAN.2013

BİRİM	
k. say./10dk.	

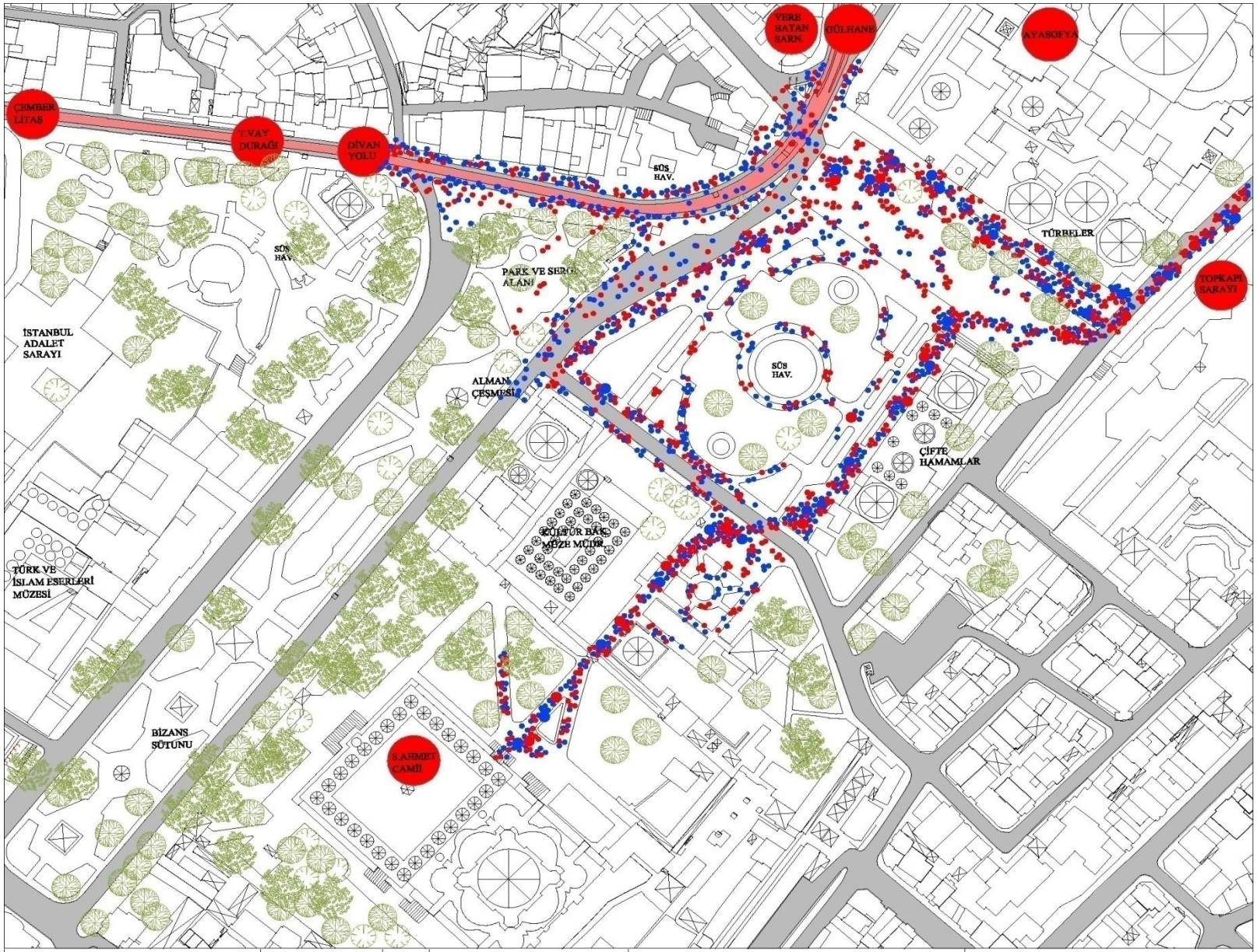

AHİ AHMET ÇELEBİ CAMİİ
EMN. MOTOR İSK.
KARAKÖY
TRAMVAY HATTI
YENİ GALATA KÖPRÜSÜ
UNKAPANI
RAGIP GÜMÜŞPALA CADDESİ
OTOBÜS DUR.
İSTANBUL-EMÜNÖNÜ DENİZ OTOBÜSÜ İSKELESİ
DENİZ OTB. İSK.
RAGIP GÜMÜŞPALA CADDESİ
RÜSTEM PAŞA CAMİİ
ALT GEÇİT
TRAMVAY HATTI
TRMV. DUR.
KENEDY CADDESİ
HASIRCILAR CADDESİ
YENİ CAMİİ
MISIR ÇARŞISI
ARMACILAR SOKAK
SİRKECİ S.AHMET
VALİDE SULTAN TÜRBESİ
MISIR ÇARŞISI
ÇİÇEK PAZARI SOKAK
YENİ CAMİİ CADDESİ
TAHTAKALE CADDESİ
TAHTA KALE
EMİNÖNÜ MEYDANI
MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI
ÖLÇEK:1/2000
K
LEJAND
1 ERKEK
10 ERKEK
1 BAYAN
10 BAYAN
MEVSİM
İLKBAHAR
GÜN
PAZAR
TARİH
21.NİSAN.2013
BİRİM
k. say./10dk.

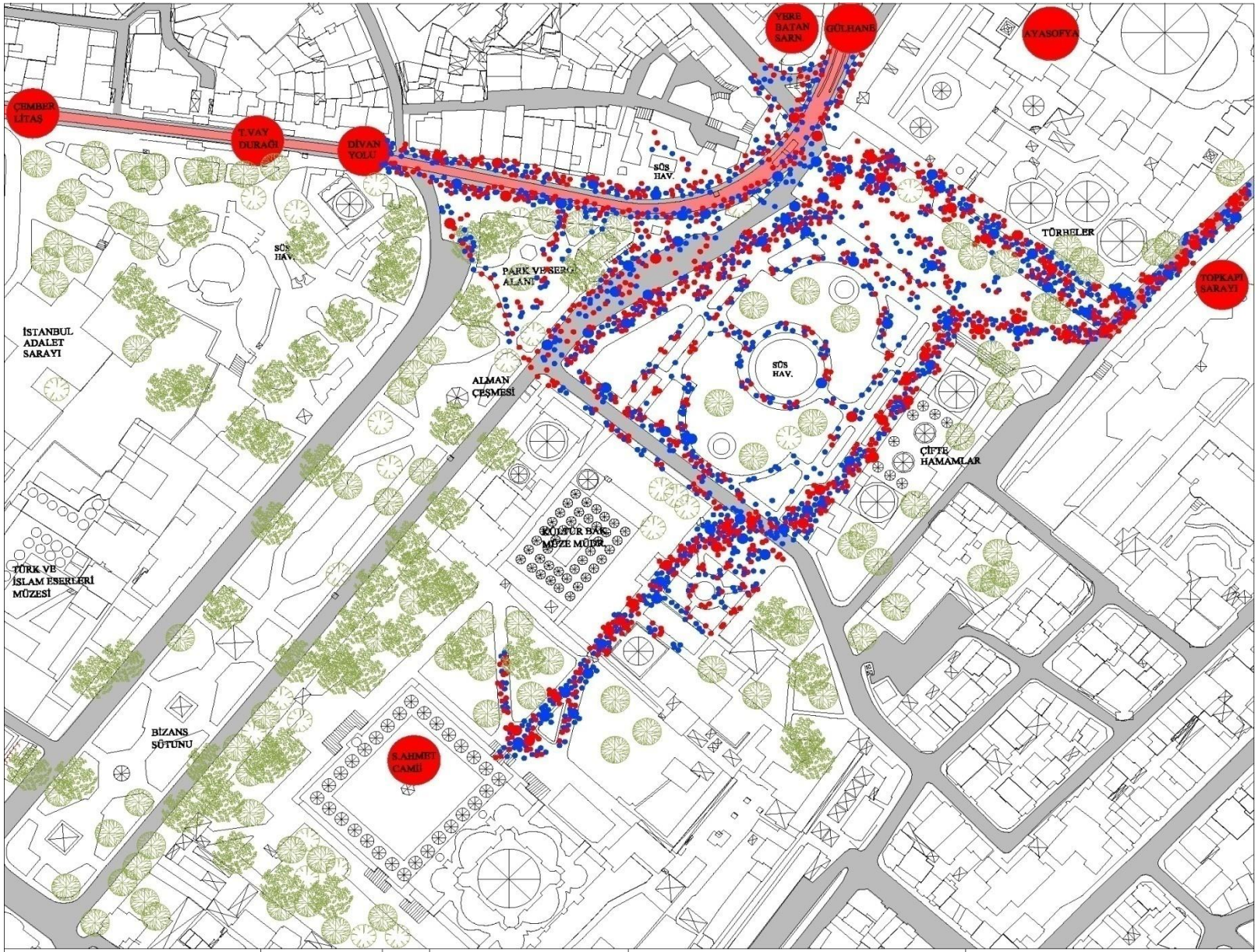
SULTANAHMET MEYDANI MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI	ÖLÇEK:1/2000	K	LEJAND: 1 ERKEK, 10 ERKEK, 1 BAYAN, 10 BAYAN	MEVSİM: İLKBAHAR	GÜN: PAZARTESİ	TARİH: 15.NİSAN.2013	BİRİM: k. say./10dk.

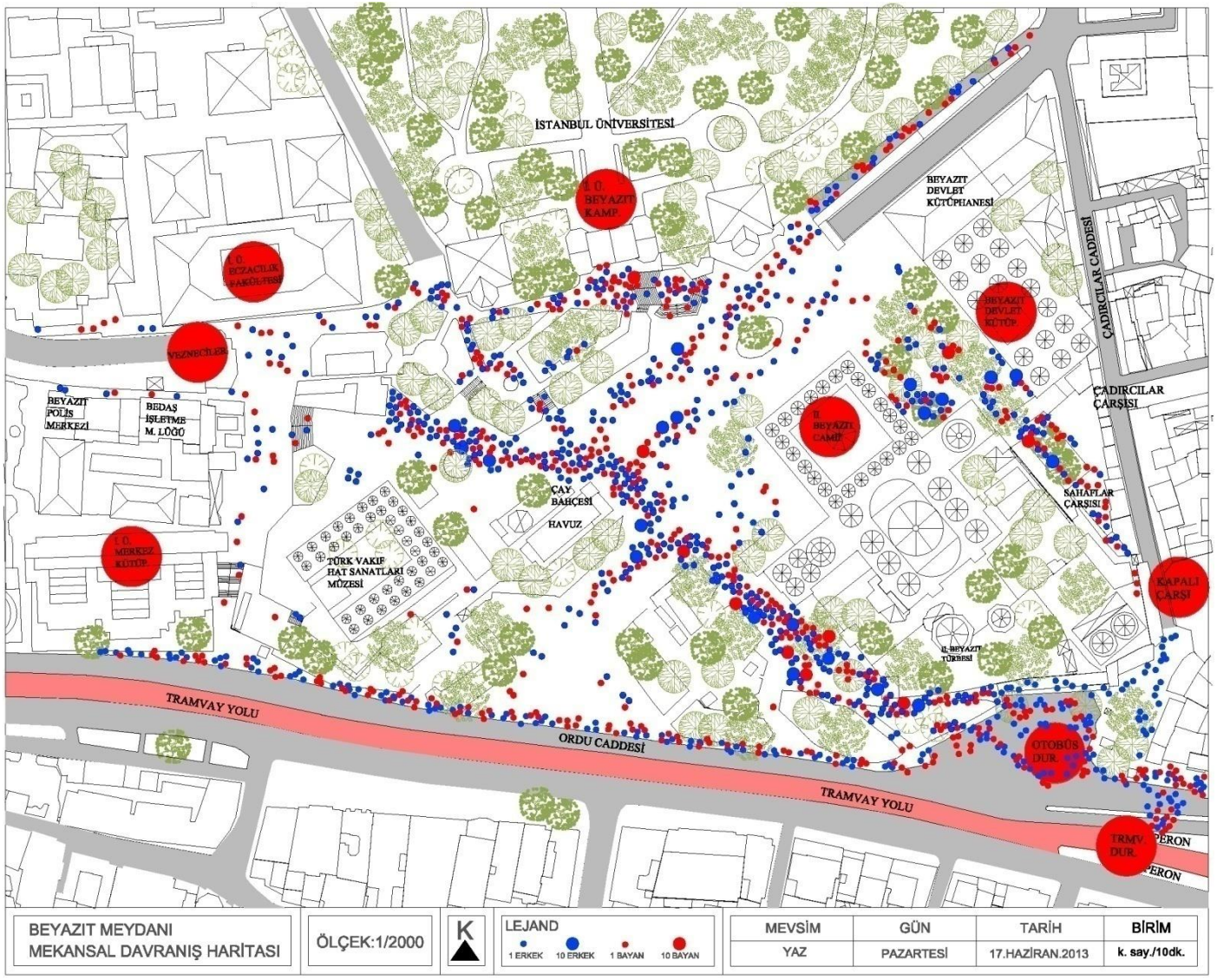
SULTANAHMET MEYDANI MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI	ÖLÇEK:1/2000	K	LEJAND: 1 ERKEK, 10 ERKEK, 1 BAYAN, 10 BAYAN	MEVSİM: İLKBAHAR; GÜN: ÇARŞAMBA; TARİH: 17.NİSAN.2013	BİRİM: k. say./10dk.

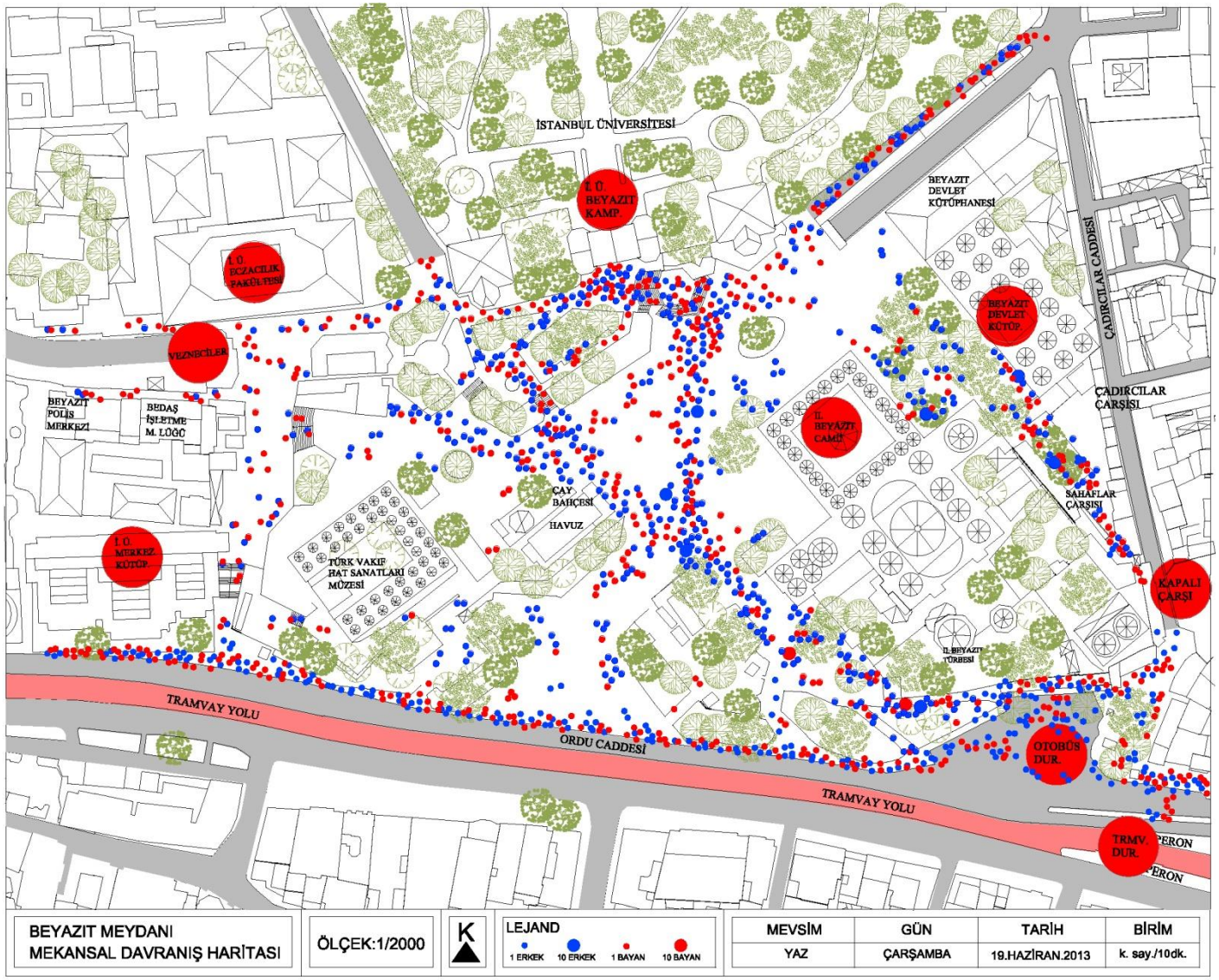

SULTANAHMET MEYDANI MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI	ÖLÇEK:1/2000	K	LEJAND: 1 ERKEK, 10 ERKEK, 1 BAYAN, 10 BAYAN	MEVSİM: İLKBAHAR; GÜN: CUMARTESİ; TARİH: 20.NİSAN.2013	BİRİM: k. say./10dk.

YERE BATAN SARN.
GÜLHANE
AYASOFYA
ÇEMBER LİTAŞ
T.VAY DURAĞI
DİVAN YOLU
SÜS HAV.
SÜS HAV.
PARK VE SERG. ALANI
TÜRBELER
TOPKAPI SARAYI
İSTANBUL ADALET SARAYI
ALMAN ÇEŞMESİ
SÜS HAV.
ÇİFTE HAMAMLAR
KÜLTÜR BAK. MÜZE MÜDR.
TÜRK VE İSLAM ESERLERİ MÜZESİ
BİZANS SÜTUNU
S.AHMET CAMİİ
SULTANAHMET MEYDANI
MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI
ÖLÇEK:1/2000
K
LEJAND
1 ERKEK
10 ERKEK
1 BAYAN
10 BAYAN
MEVSİM
İLKBAHAR
GÜN
PAZAR
TARİH
21.NİSAN.2013
BİRİM
k. say./10dk.

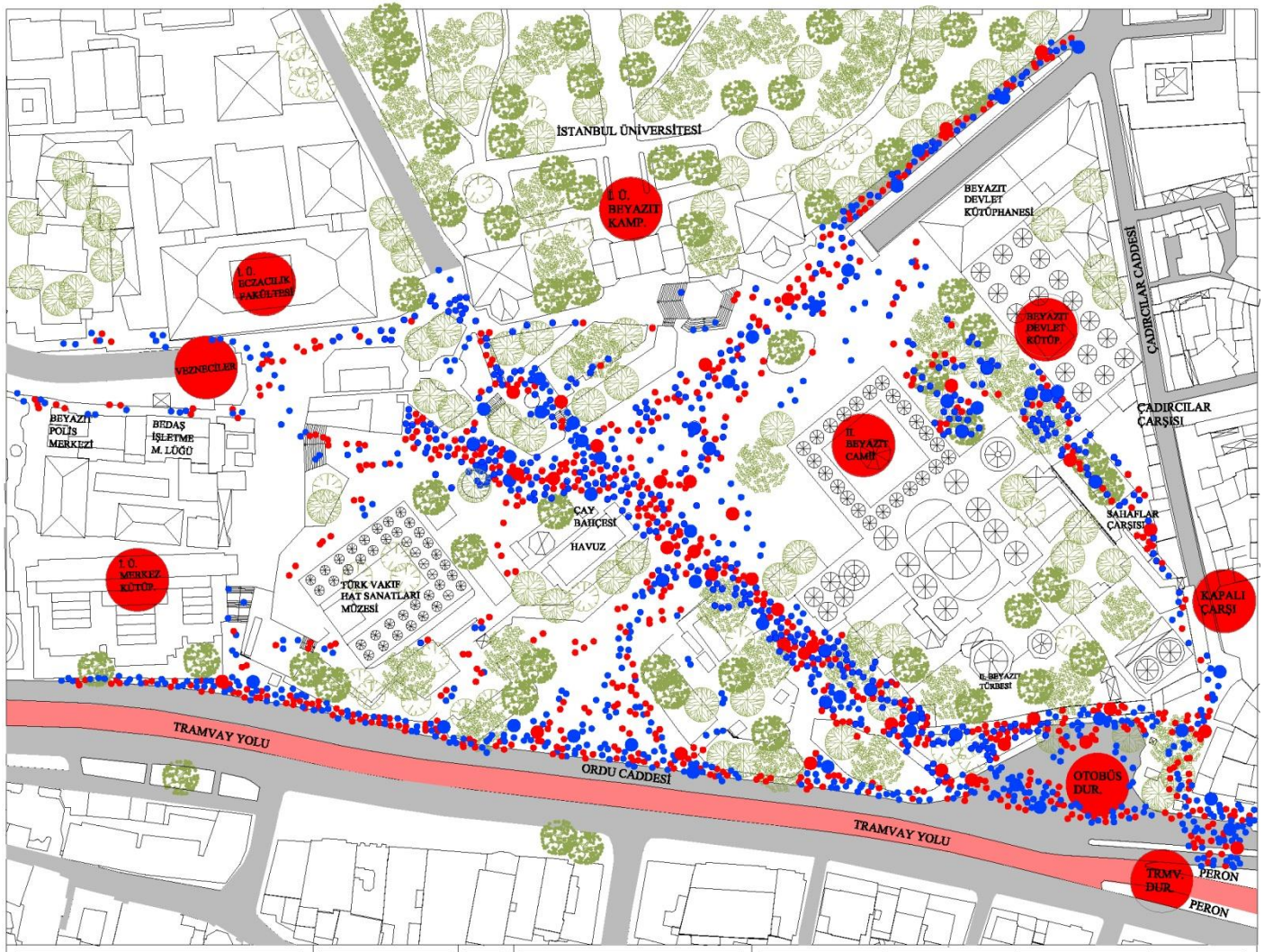
EK-5 Yaz Mevsimine Ait Gözlem Yöntemi Verileri

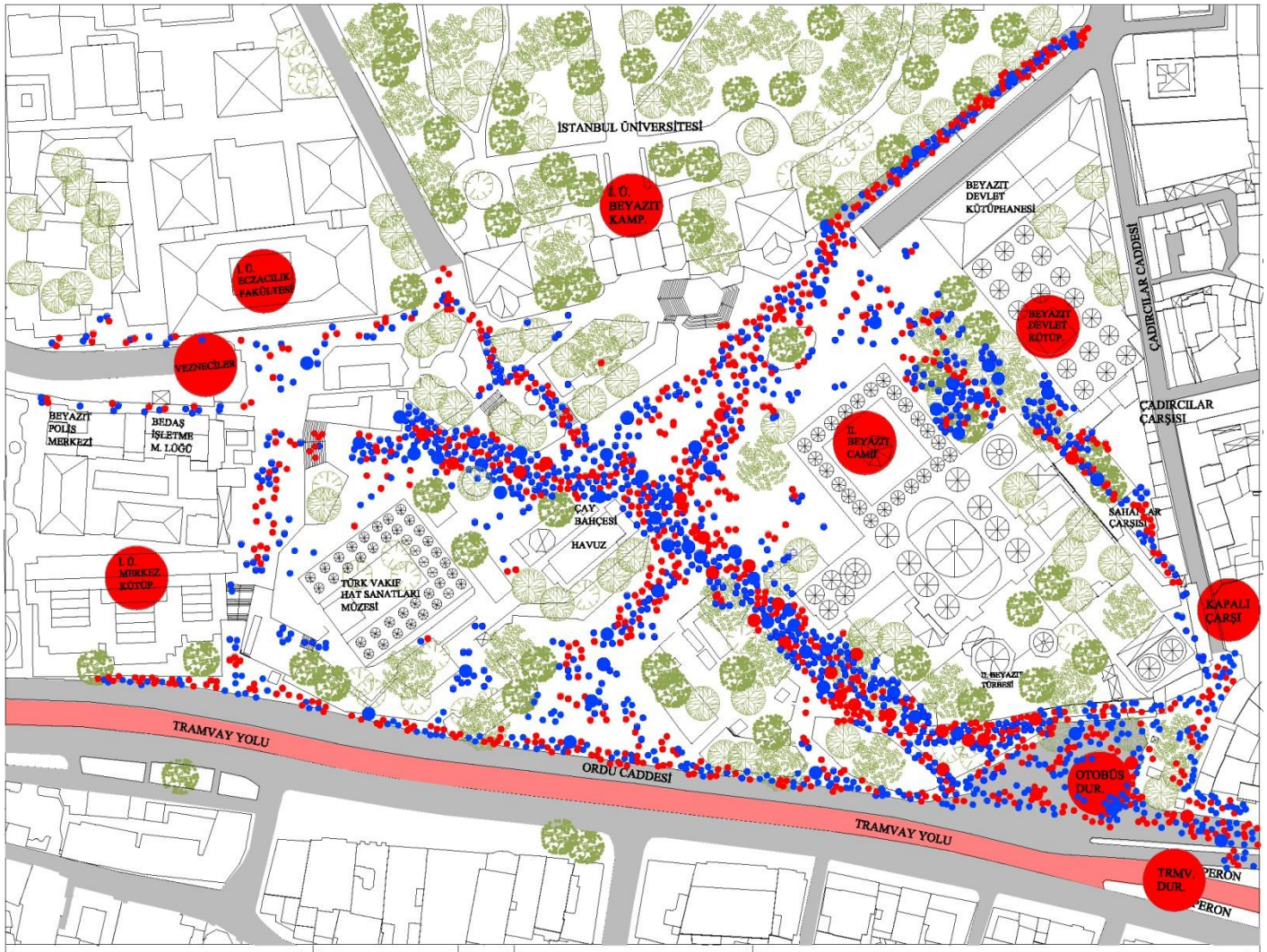
BEYAZIT MEYDANI MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI	ÖLÇEK:1/2000	K	LEJAND: 1 ERKEK, 10 ERKEK, 1 BAYAN, 10 BAYAN

MEVSİM	GÜN	TARİH	BİRİM
YAZ	ÇARŞAMBA	19.HAZİRAN.2013	k. say./10dk.

BEYAZIT MEYDANI MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI	ÖLÇEK:1/2000	K	LEJAND: 1 ERKEK, 10 ERKEK, 1 BAYAN, 10 BAYAN

MEVSİM	GÜN	TARİH	BİRİM
YAZ	CUMARTESİ	21.HAZİRAN.2013	k. say./10dk.

BEYAZIT MEYDANI
MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI

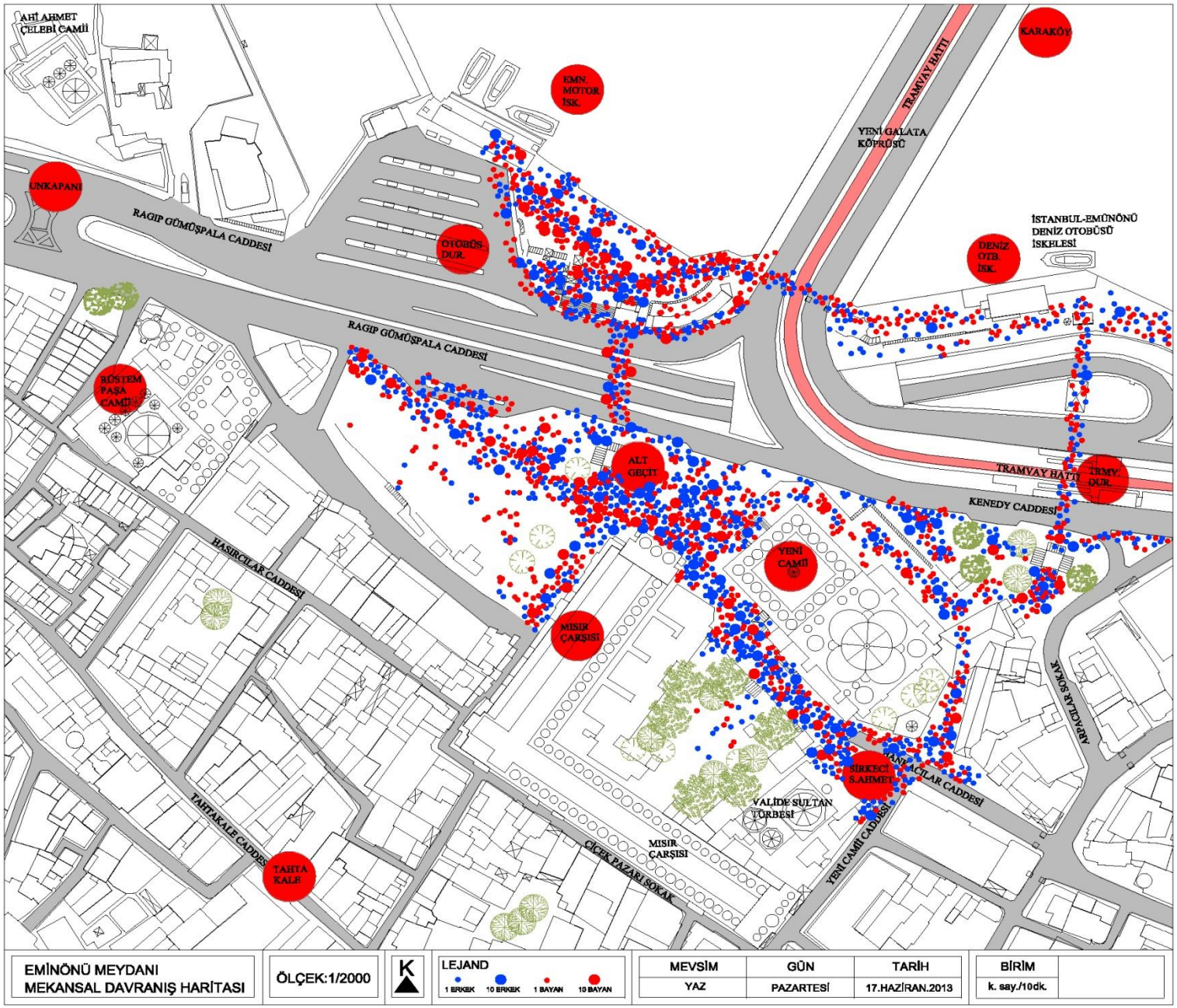
ÖLÇEK:1/2000

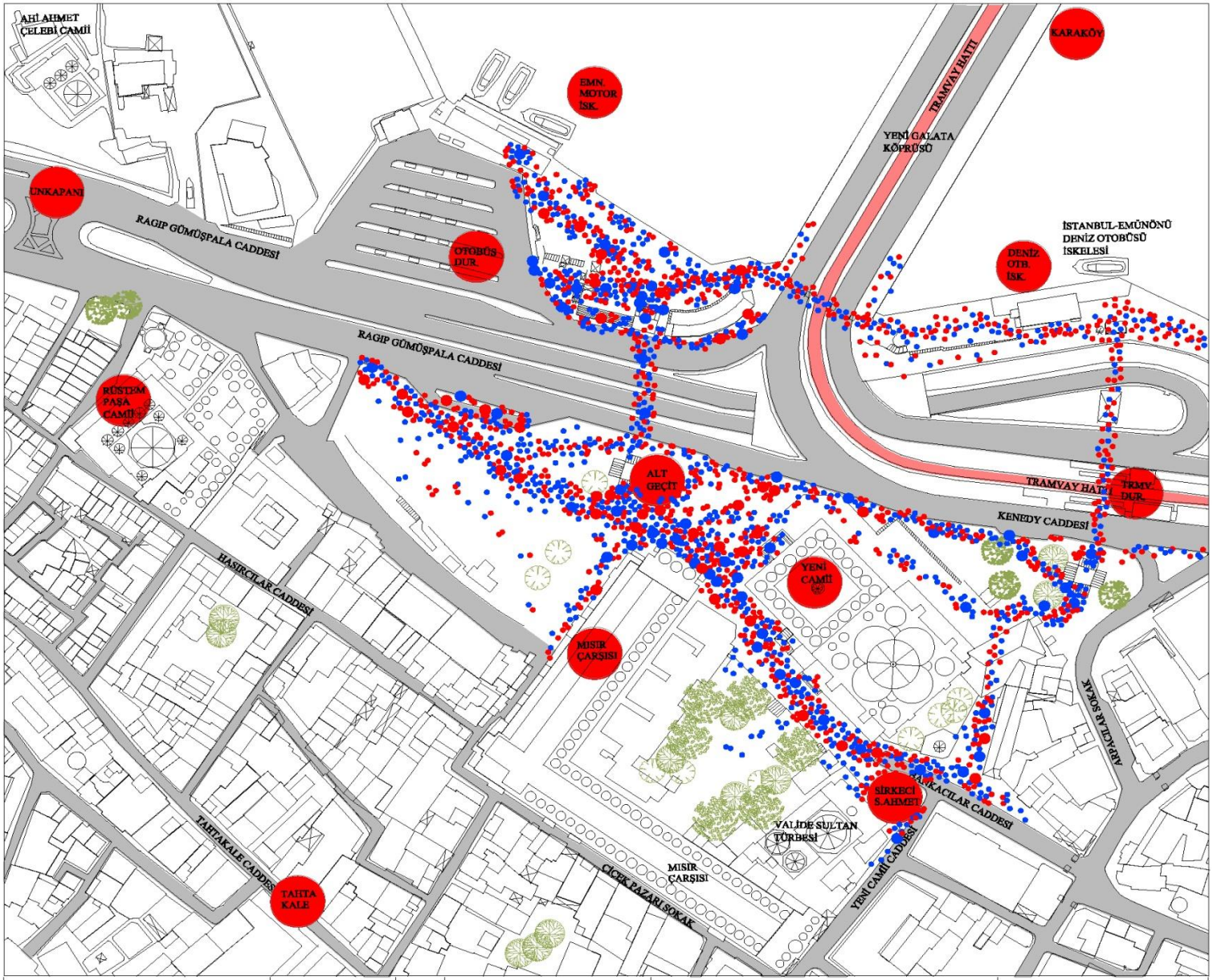
K

LEJAND

1 ERKEK 10 ERKEK 1 BAYAN 10 BAYAN

MEVSİM	GÜN	TARİH	BİRİM
YAZ	PAZAR	22.HAZİRAN.2013	k. say./10dk.

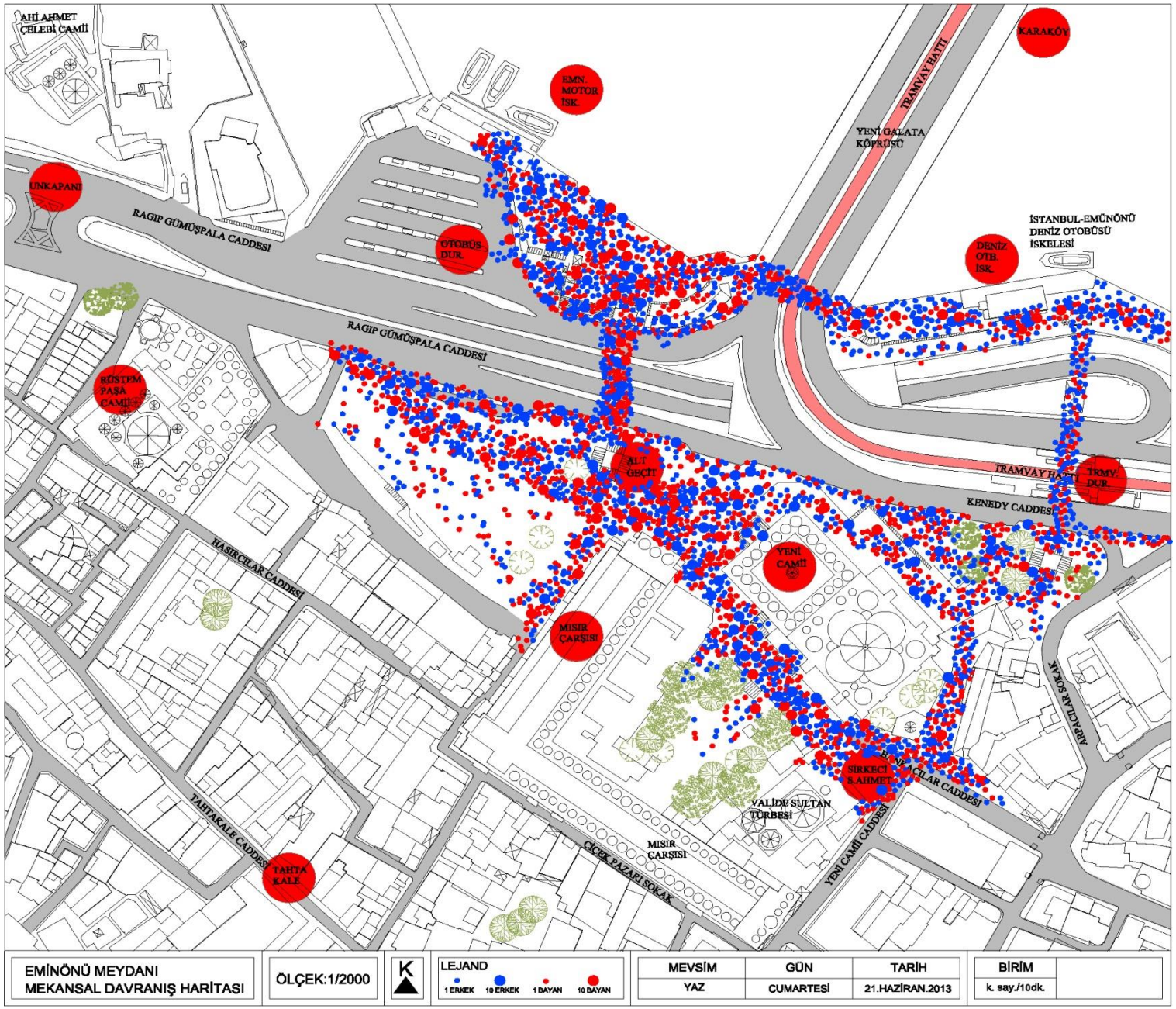

AHİ AHMET ÇELEBİ CAMİİ
EMN. MOTOR İSK.
KARAKÖY
TRAMVAY HATTI
YENİ GALATA KÖPRÜSÜ
UNKAPANI
RAGIP GÜMÜŞPALA CADDESİ
OTOBÜS DUR.
İSTANBUL-EMÜNÖNÜ DENİZ OTOBÜSÜ İSKELESİ
DENİZ OTB. İSK.
RAGIP GÜMÜŞPALA CADDESİ
RÜSTEM PAŞA CAMİİ
ALT GEÇİT
TRAMVAY HATTI
TRMV. DUR.
KENEDY CADDESİ
YENİ CAMİİ
HASIRCILAR CADDESİ
MISIR ÇARŞISI
ARPACILAR SOKAK
SİRKECİ S.AHMET
BANKACILAR CADDESİ
VALİDE SULTAN TÜRBESİ
TAHTAKALE CADDESİ
MISIR ÇARŞISI
ÇİÇEK PAZARI SOKAK
YENİ CAMİİ CADDESİ
TAHTA KALE
EMİNÖNÜ MEYDANI
MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI
ÖLÇEK:1/2000
K
LEJAND
1 ERKEK
10 ERKEK
1 BAYAN
10 BAYAN
MEVSİM
YAZ
GÜN
PAZARTESİ
TARİH
17.HAZİRAN.2013
BİRİM
k. say./10dk.

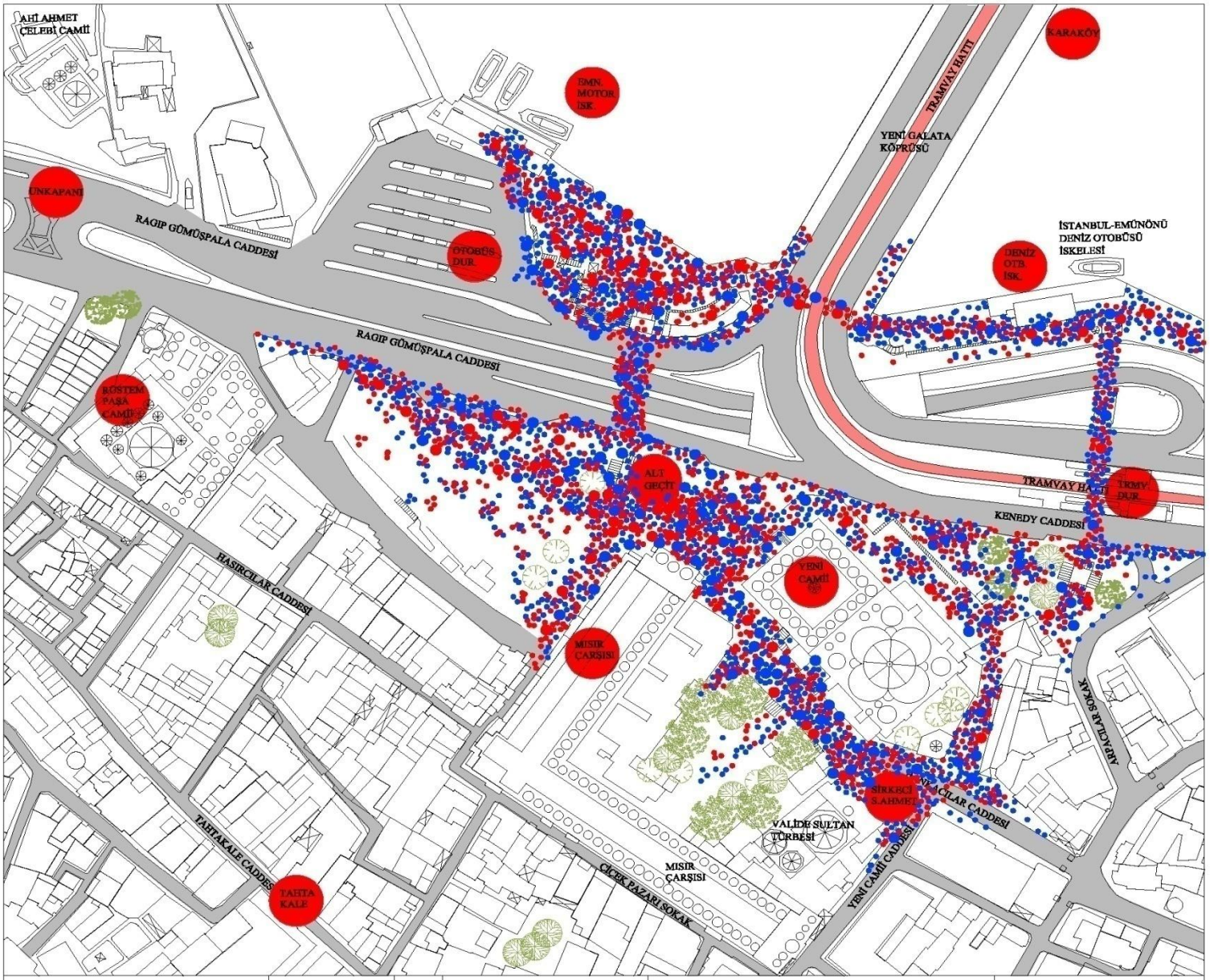

EMİNÖNÜ MEYDANI MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI	ÖLÇEK:1/2000	K	LEJAND: 1 ERKEK, 10 ERKEK, 1 BAYAN, 10 BAYAN

MEVSİM	GÜN	TARİH
YAZ	ÇARŞAMBA	19.HAZİRAN.2013

BİRİM	
k. say./10dk.	

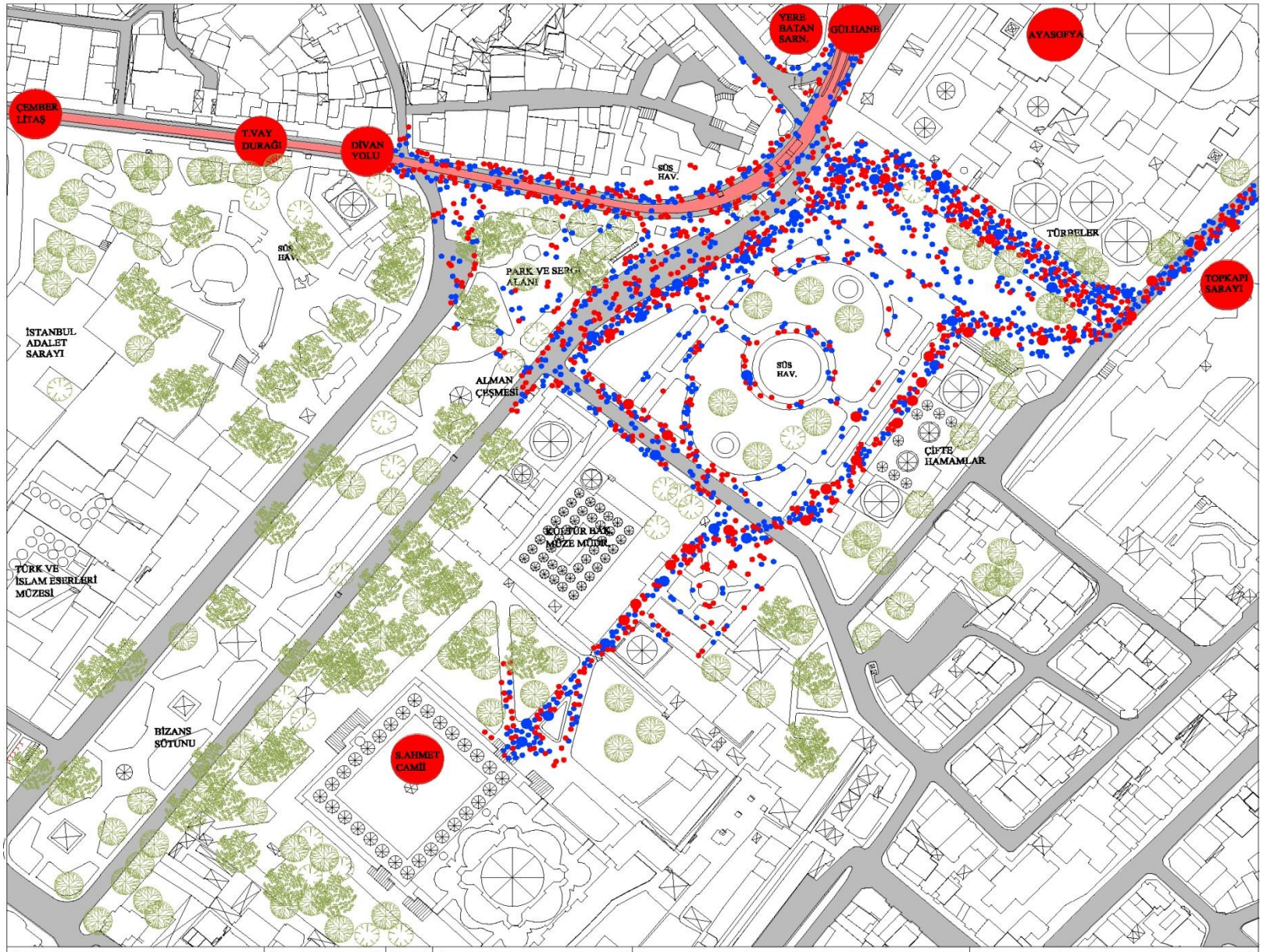

AHİ AHMET ÇELEBİ CAMİİ
EMN. MOTOR İSK.
KARAKÖY
TRAMVAY HATTI
YENİ GALATA KÖPRÜSÜ
İSTANBUL-EMÜNÖNÜ DENİZ OTOBÜSÜ İSKELESİ
DENİZ OTB. İSK.
UNKAPANI
RAGIP GÜMÜŞPALA CADDESİ
OTOBÜS DUR.
RÜSTEM PAŞA CAMİİ
ALT GEÇİT
TRAMVAY HATTI
TRMV. DUR.
KENEDY CADDESİ
HASIRCILAR CADDESİ
YENİ CAMİİ
MISIR ÇARŞISI
ARPACILAR SOKAK
SİRKECİ S.AHMET
SANDALCILAR CADDESİ
VALİDE SULTAN TÜRBESİ
MISIR ÇARŞISI
ÇİÇEK PAZARI SOKAK
YENİ CAMİİ CADDESİ
TAHTAKALE CADDESİ
TAHTA KALE
EMİNÖNÜ MEYDANI
MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI
ÖLÇEK:1/2000
K
LEJAND
1 ERKEK
10 ERKEK
1 BAYAN
10 BAYAN
MEVSİM
YAZ
GÜN
CUMARTESİ
TARİH
21.HAZİRAN.2013
BİRİM
k. say./10dk.

EMİNÖNÜ MEYDANI MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI	ÖLÇEK:1/2000	K	LEJAND: 1 ERKEK, 10 ERKEK, 1 BAYAN, 10 BAYAN

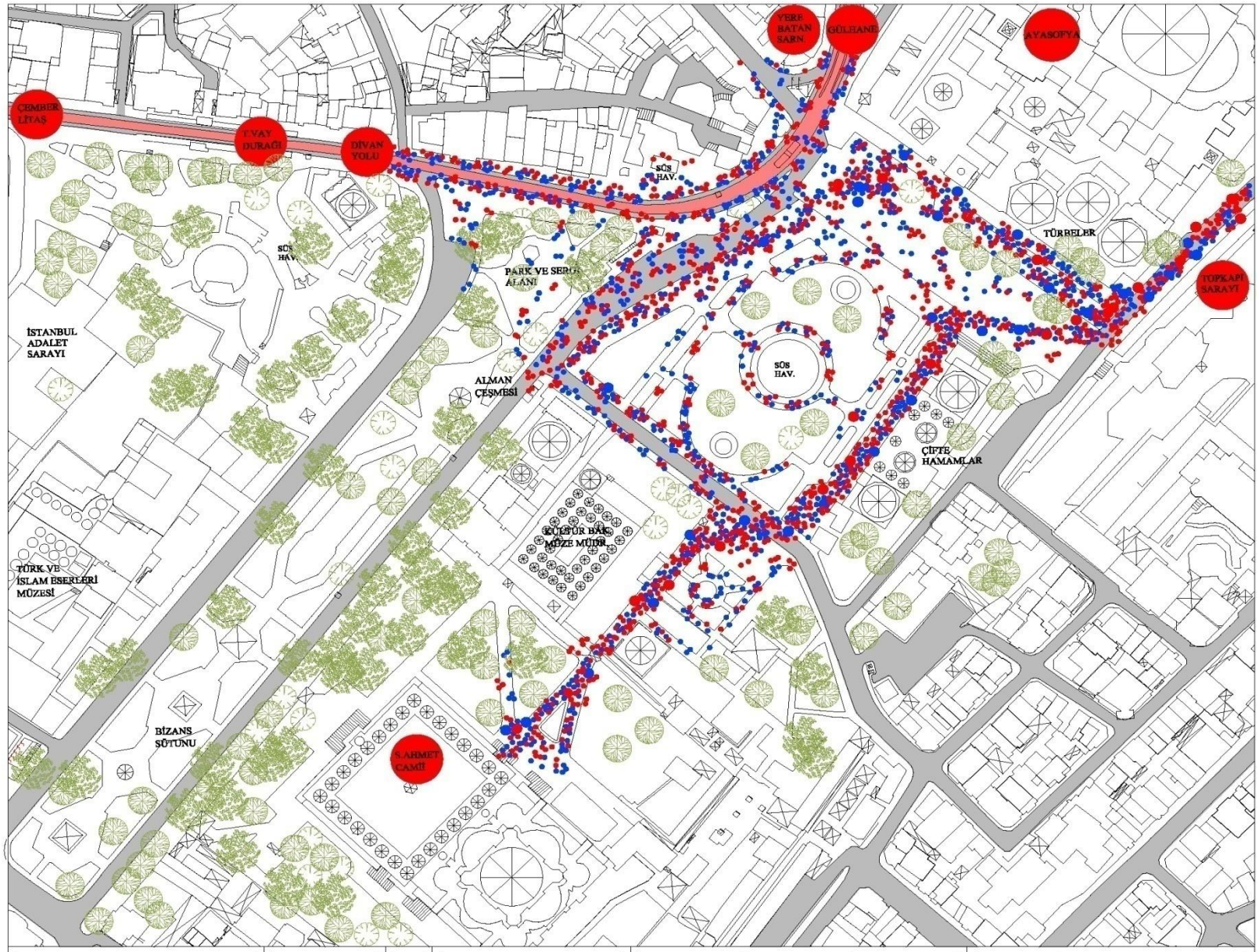
MEVSİM	GÜN	TARİH
YAZ	PAZAR	22.HAZİRAN.2013

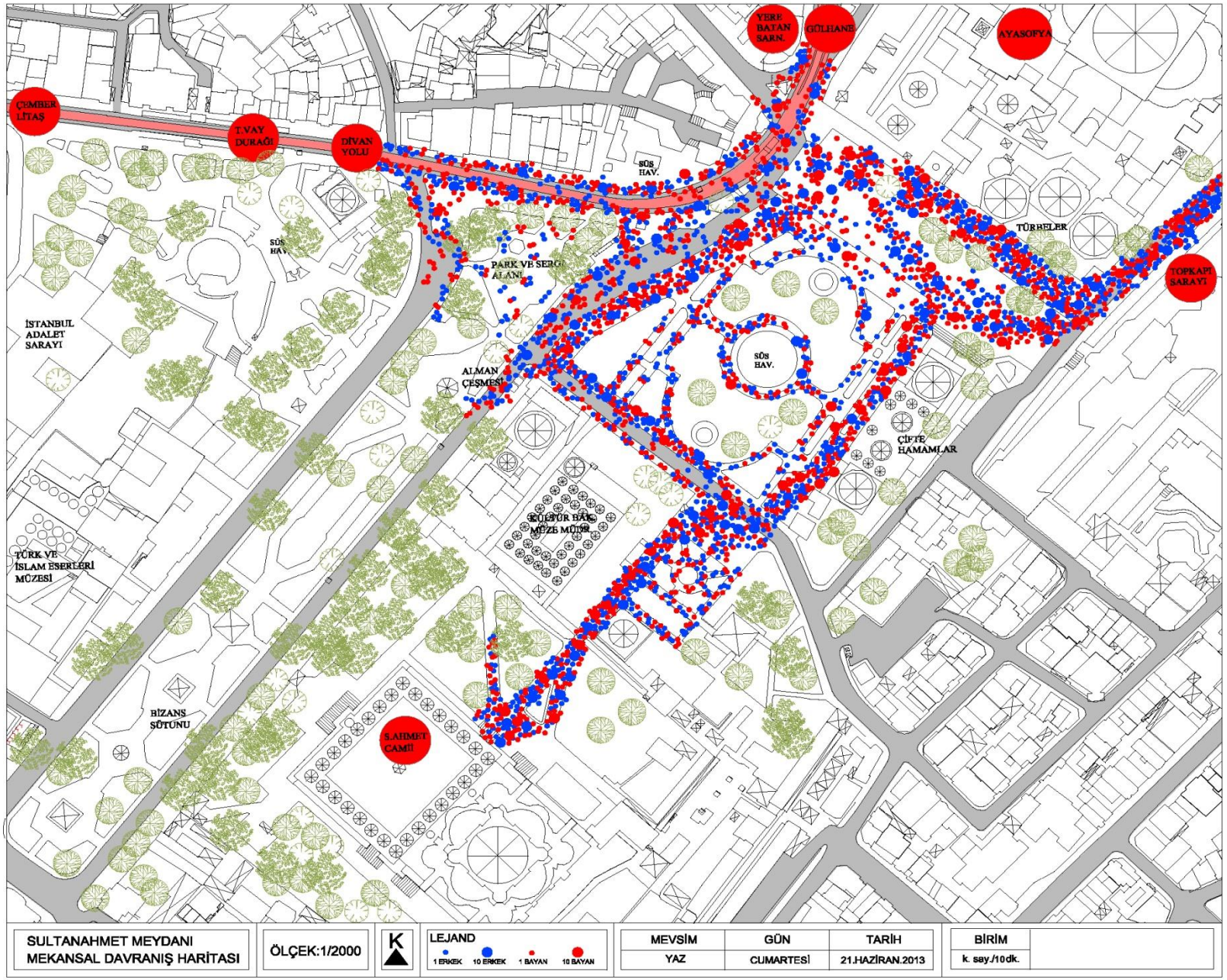
BİRİM	
k. say./10dk.	

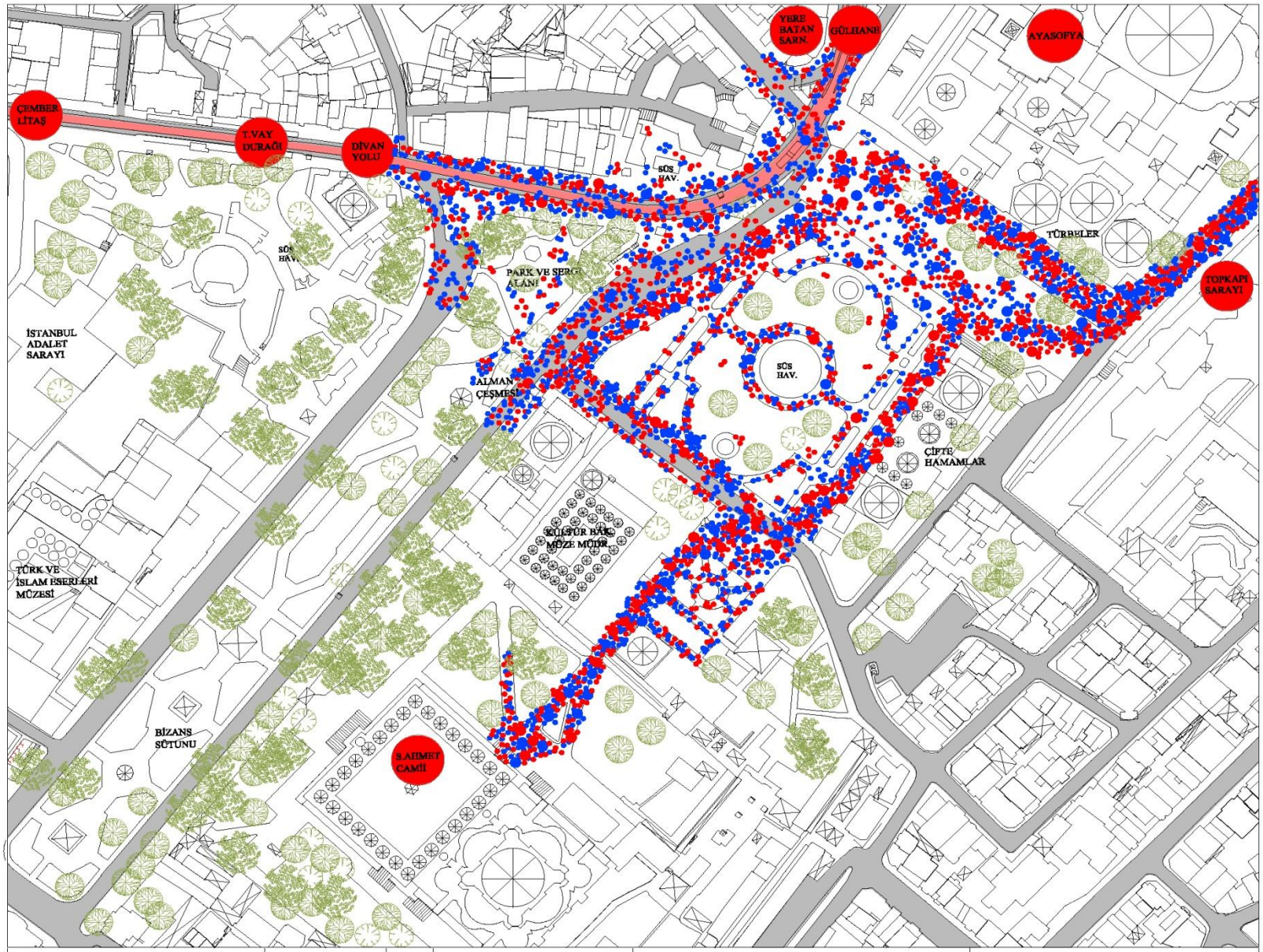

SULTANAHMET MEYDANI MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI	ÖLÇEK:1/2000	K	LEJAND: 1 ERKEK, 10 ERKEK, 1 BAYAN, 10 BAYAN	MEVSİM: YAZ	GÜN: PAZARTESİ

TARİH	BİRİM
17.HAZİRAN.2013	k. say./10dk.

ÇEMBERLİTAŞ
TRAM DURAĞI
DİVAN YOLU
SÜS HAV.
SÜS HAV.
PARK VE SERGİ ALANI
YERE BATAN SARN.
GÜLHANE
AYASOFYA
TÜRBELER
TOPKAPI SARAYI
İSTANBUL ADALET SARAYI
ALMAN ÇEŞMESİ
SÜS HAV.
ÇİFTE HAMAMLAR
KÜLTÜR BAK. MÜZE MÜDÜR.
TÜRK VE İSLAM ESERLERİ MÜZESİ
BİZANS SÜTUNU
S.AHMET CAMİİ
SULTANAHMET MEYDANI
MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI
ÖLÇEK:1/2000
K
LEJAND
1 ERKEK
10 ERKEK
1 BAYAN
10 BAYAN
MEVSİM
YAZ
GÜN
ÇARŞAMBA
TARİH
19.HAZİRAN.2013
BİRİM
k. say./10dk.

ÇEMBERLİTAŞ
T.VAY DURAĞI
DİVAN YOLU
SÜS HAV.
YERE BATAN SARN.
GÜLHANE
AYASOFYA
TÜRBELER
TOPKAPI SARAYI
SÜS HAV.
PARK VE SERGİ ALANI
İSTANBUL ADALET SARAYI
ALMAN ÇEŞMESİ
SÜS HAV.
ÇİFTE HAMAMLAR
KÜLTÜR BAK. MÜZE MÜD.
TÜRK VE İSLAM ESERLERİ MÜZESİ
BİZANS SÜTUNU
S.AHMET CAMİİ
SULTANAHMET MEYDANI
MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI
ÖLÇEK:1/2000
K
LEJAND
1 ERKEK
10 ERKEK
1 BAYAN
10 BAYAN
MEVSİM
YAZ
GÜN
CUMARTESİ
TARİH
21.HAZİRAN.2013
BİRİM
k. say./10dk.

SULTANAHMET MEYDANI MEKANSAL DAVRANIŞ HARİTASI	ÖLÇEK:1/2000	K	LEJAND: 1 ERKEK, 10 ERKEK, 1 BAYAN, 10 BAYAN	MEVSİM: YAZ	GÜN: PAZAR	TARİH: 22.HAZİRAN.2013

BİRİM	
k. say./10dk.	

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	**:**	Fatih SEMERCİ
Uyruğu	**:**	T.C.
Doğum Yeri ve Tarihi	**:**	KONYA 21.12.1981
Telefon	**:**	
Faks	**:**	
e-mail	**:**	fsemerci@gmail.com

EĞİTİM

Derece		**Adı, İlçe, İl**	**Bitirme Yılı**
Lise	:	**Özel İsmail Kaya Lisesi Selçuklu Konya**	**1999**
Üniversite	:	**Yıldız Tek. Üni. Beşiktaş İstanbul**	**2005**
Yüksek Lisans	:	**Yıldız Tek. Üni. Beşiktaş İstanbul**	**2008**
Doktora	:	**Selçuk Üni. Selçuklu Konya**	**2013**

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	**Kurum**	**Görevi**
2007-2008	**Ermas Yapı Dekorasyon**	**Mimar**
2009-2011	**Fsm Mimarlık-İnşaat**	**Mimar**
2011- …..	**Nec. Erb. Üni.**	**Arş. Gör.**

UZMANLIK ALANI

Space Syntax, Meydanlar, Kentsel Tasarım, Mimari Tasarım.

YABANCI DİLLER

BELİRTMEK İSTEĞİNİZ DİĞER ÖZELLİKLER

YAYINLAR